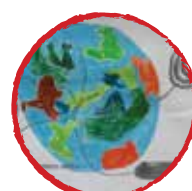
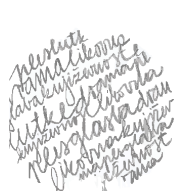
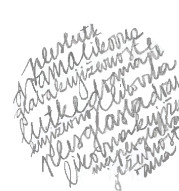
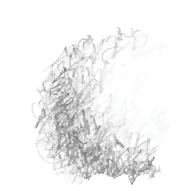
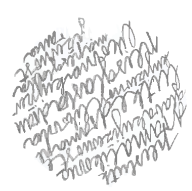
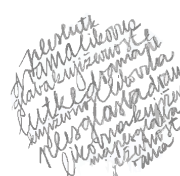
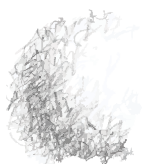

Prakse izvajanja umetnosti v vzgoji v vrtcih in šolah

Projekt SKUM

Uredile: Bogdana Borota, Vesna Geršak, Darja Štirn

Prakse izvajanja umetnosti v vzgoji v vrtcih in šolah Projekt SKUM

Uredile: **Bogdana Borota, Vesna Geršak, Darja Štirn**
Jezikovni pregled: **Martina Rodela**
Oblikovanje in tehnična ureditev: **Jure Praper**
Oblikovanje naslovnice: **Jure Praper**

Izdal in založil: **Zavod Republike Slovenije za šolstvo**
Predstavniki: dr. **Vinko Logaj**

Spletna izdaja
Ljubljana, 2022
Publikacija ni plačljiva

Objava na spletnem naslovu: **www.zrss.si/pdf/projekt_SKUM.pdf**

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 118965251
ISBN 978-961-03-0715-0 (PDF)

SKUM

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Prakse izvajanja umetnosti v vzgoji v vrtcih in šolah

Projekt SKUM

Uredile:
Bogdana Borota
Vesna Geršak
Darja Štirn

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

KAZALO

Namesto uvoda

Bogdana Borota	9
----------------------	---

STROKOVNI PRISPEVKI

Opisi praks

Glina v majhnih dlaneh otroku nariše nasmeh

Lucija Škvarča	15
----------------------	----

Od preproste lutke do marionete

Andrejka Berce	21
----------------------	----

Prvi koraki v svet gledališča: otrok v dialogu z gledališčem kot gledalec in ustvarjalec

Vera Hudobivnik, Petra Režonja	25
--------------------------------------	----

Zgodba, ujeta v ustvarjalni ples: Kdo je napravil Vidku srajčico

Maja Maver	31
------------------	----

Od fotografije do filma

Klavdija Mikuš	37
----------------------	----

Plastonci, glasbena pravljica

Špela Filipič	45
---------------------	----

Projekt SKUM v vrtcu Sežana

Melita Švagelj	49
----------------------	----

Pravljice v glavah prvošolcev

Maja Saurin	53
-------------------	----

Kosovelov konstruktivizem v stripu

Martina Čapelnik	59
------------------------	----

Medpredmetno povezovanje preko umetnostnih besedil Vanje Pegana

Nataša Bodlaj	65
---------------------	----

Strip kot pripomoček za učenje tujega jezika	
Jasna Ivanušič	72
MRGP 4K 20-21 – Mala raziskovalno gibalna pot 4. K	
Suzana Makič	78
Bajka o svetlobi	
Darinka Aravs, Mojca Gorjup, Teja Kovač	84
Zmajeslovje	
Darinka Aravs, Mojca Gorjup, Teja Kovač	90
Zeleni slon v Savskem naselju ali rušimo vse tabuje	
Katja Lavrič Čurk	96
Umetnost brez meja – Cankar in mi	
Anita Godler	100
Od Prešernovanja do pripovedovanja – umetnik in učitelj v vzgojno-izobraževalnem procesu	
Katja Peršak Hajdinjak	105
Kemija skozi umetnost	
Nina Žuman	110
Izbirni predmet ples na daljavo	
Mateja Jeler	117
Beseda zapleše. Medpredmetno povezovanje slovenščine in športne vzgoje skupaj z umetniki čudežno sprosti in prebudi ustvarjalni duh	
Darja Skutnik	123
Metaforika telesa	
Lucija Kompan	131

Pregibana renesansa II

Maja Justin Jerman 140

Zgodbe kraja – Tudi moj kraj je del Slovenije

Elvira Štumpf 144

Idemo v park – nova doživljajska pot za otroke

Mateja Rožanc 152

Spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja dijakov preko umetnosti

Karmen Stolnik 160

S SKUM-om nadgrajen in poglobljen Kulturni maraton

Maja Justin Jerman 167

Karantena, duh našega časa in aktualne družbene problematike skozi mladostniški objektiv

Stevan Čukalac 172

FOTOZGODBE

V naših mislih - pesniška zbirka osmošolcev

Tea Furlan 186

Lutka pri najmlajših

Mateja Modic 191

Zgodba skozi film – Mavrična vas

Suzana Savec, Hana Repše 195

Umetniška izkušnja skozi pravljico Sovice Oke

Ksenija Kosi Viher 199

Pravljica kot izhodišče za razvijanje besedišča

Nataša Colja 204

Knjiga Žogica Nogica na potepu

Mateja Bežek Kosmač 209

Prepletanja

Anja Kristan	214
--------------------	-----

Poustvarjanje pravljič s plesno-gibnim izražanjem

Anja Kristan, Mojca Leban	218
---------------------------------	-----

Ljudska kulturna dediščina – pesmi, ples in glasbila

Živa Pavlin	223
-------------------	-----

Z lutkami se učimo

Julija Kokalj	226
---------------------	-----

Voranc v gledališču

Aleksandra Kričej	230
-------------------------	-----

Ekologija in zvočne lutke

Mateja Draškovič	235
------------------------	-----

Časovni trak mikrobov

Nuša Jurjevič, Anita Godler	240
-----------------------------------	-----

Projektni teden skozi umetniško izkušnjo na daljavo

Mateja Jeler	244
--------------------	-----

VIDEO/RAZSTAVA

Glasbena pravljič Deklica v Vilenici

Anita Krapš Curk, Peter Kus	252
-----------------------------------	-----

Grajska zgodba

Mateja Bežek Kosmač	255
---------------------------	-----

Animirani film – Guštarija

Olga Natlačen, Mojca Berložnik	257
--------------------------------------	-----

Zgodbe pripovedovali s fotografijo

Ludvik Rogan	260
--------------------	-----

O projektu SKUM

Projekt Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo je omogočil vrtcem, osnovnim in srednjim šolam sodelovanje z umetniki in kulturnimi ustanovami. Namen projekta je bil: 1) omogočiti otrokom in mladostnikom prvoosebno umetniško izkušnjo, 2) razviti in preizkusiti didaktične pristope izvajanja umetnosti v vzgoji v najširšem pomenu in 3) vzpostaviti nove povezave vzgojno-izobraževalnih zavodov (VIZ) z umetniki in kulturnimi ustanovami (KU) v smeri krepitev VIZ kot kulturnih stičišč v kraju. Posebno pozornost se je namenilo manj uveljavljenim umetniškim področjem v kurikulumu in učnih načrtih ter VIZ v krajih, ki so oddaljeni od kulturnih središč.

Projektne aktivnosti so potekale v 26 vrtcih, osnovnih in srednjih šolah med letoma 2017 in 2022. Kot stalnico v projektnih aktivnostih smo prepoznali kontinuirano sodelovanje z umetniki ter učenje in poučevanje v raznovrstnih učnih okoljih. Ključno vlogo pri tem sta imela: 1) timsko načrtovanje in izvajanje pedagoškega procesa in 2) tandemske poučevanje umetnika in vzgojitelja/učitelja. Evalviranje pedagoškega procesa in rezultatov učenja je potekalo z vsemi sodelujočimi. Izvajalo se je na osnovi raznovrstnega dokumentacijskega gradiva, zbranega v pedagoškem procesu, kot so video in avdio zapisi, fotografije, izdelki/dosežki otrok/mladostnikov in intervjuji z otroki/mladostniki, pa tudi s starši. Dokumentacijsko gradivo, refleksije in evalvacije so bile pomemben vir učenja, načrtovanja, dopolnjevanja praks, presenečenj ob vpogledu v doživljajske in izrazne zmožnosti otrok in mladostnikov na področju umetniškega doživljanja in izražanja. Obenem pa je zbiranje in pregled materialov dalo nova spoznanja, ki jih avtorji prispevkov predstavljajo v monografiji, pripravljeni z namenom razvoja pristopov in izvajanja umetnosti v vzgoji v prihodnje.

0 prispevkov v monografiji

V strokovni monografiji *Prakse izvajanja umetnosti v vzgoji v vrtcih in šolah* so zbrani opisi raznovrstnih projektov in pedagoških praks, izvedenih v vrtcih in šolah v okviru rednega vzgojno-izobraževalnega dela v živo in/ali na daljavo. Vsem je skupno sodelovanje z umetniki in/ali strokovnjaki iz KU s področij književne vzgoje, likovne, plesne, glasbene, uprizoritvene in/ali vizualne umetnosti ter multimedije. Vsebinsko so prispevki razdeljeni v tri sklope: 1) strokovni prispevki, 2) fotozgodbe in 3) videi in razstave.

Opisi, vsebine in opredeljeni cilji aktivnosti v prispevkih bralcu omogočajo oblikovati celosten vpogled v pedagoški proces in rezultate učenja. Primeri praks so bili predstavljeni tudi na zaključni konferenci SKUM¹ 20. maja 2022 v Kopru. Še več informacij o opisanih praksah je objavljenih na spletnih straneh VIZ, spletni strani projekta www.skum.si in SKUM – Zavod PETIDA in na družbenih omrežjih².

Opisane prakse v prispevkih so prenosljive v nove vzgojno-izobraževalne situacije, kar je eden od trajnostnih vidikov projekta SKUM. Tudi po zaključku projekta ostajajo odprti za sodelovanje sodelujoči umetniki³ in KU⁴. Če si bralec želi uvida v teoretična izhodišča opisanih praks, je vabljen k branju prispevkov v znanstveni monografiji *Umetnost v vzgoji v vrtcih in šolah*, ki je prosto dostopna na spletu.

Prispevki v monografiji utrjujejo spoznanje, da KUV prispeva k celovitemu razvijanju in inoviranju vzgojno-izobraževalnega procesa ter priložnosti za celostni razvoj posameznika in skupnosti. Potrjujejo tudi ustreznost inovativnih praks, preizkušenih in razvitih v projektu SKUM, in ugotovitve raziskav SKUM o povezavi med vključevanjem umetnosti v vzgojno-

izobraževalni proces in dobrimi učnimi rezultati, ki se kažejo v dvigu ravni sporazumevalne zmožnosti⁵, razvoju ustvarjalnosti, kritičnega mišljenja in smiselne rabe nove tehnologije. Prav tako so predstavljene prakse prikaz dobrih rezultatov na vzgojnem področju in učni klimi ter dobrem počutju vseh udeleženi v pedagoškem procesu. Najpomembnejši rezultati projekta SKUM pa so shranjeni in obenem aktivirani s potenciali otrok in mladostnikov, v njihovi nenadomestljivi in nepozabni prvoosebni izkušnji doživljanja umetnosti in umetniškega snovanja skupaj z umetnikom v raznovrstnih učnih okoljih.

Strokovni pregled prispevkov so opravili (po abecednem vrstnem redu): Bogdana Borota, Vesna Geršak, Jana Kalin, Helena Korošec, Robi Kroflič, Uršula Podobnik, Sonja Rutar, Barbara Sicherl Kafol, Darja Štirn in Petra Štirn Janota.

Pomemben prispevek pri nastajanju pričujoče monografije ima Katarina Česnik. Koordinirala je delo med avtorji prispevkov in urednicami. Iskrena hvala.

Zahvala

Najprej bi se želeli zahvaliti Republiki Sloveniji, pristojnemu ministrstvu za izobraževanje, ki je umetnost v vzgoji pripoznalo kot osrednji – vsebinski in procesni element vzgoje. Projektno financiranje je omogočilo dostop do kakovostnih umetniških dogodkov in razvoja ustreznih umetniških praks v vrtcih in šolah, ki so se lahko razvijale in izvajale ob podpori in sodelovanju vseh vključenih v projekt.

Zahvaljujemo se ravnateljicam in ravnateljem VIZ, ki so sprejeli povabilo k sodelovanju in omogočili zaposlenim in otrokom/mladostnikom

izvajanje projektnih aktivnosti v okviru rednega vzgojno-izobraževalnega dela. K izjemnim projektnim dosežkom so prispevale vzgojiteljice v vrtcih, učitelji in učiteljice v šolah ter koordinatorji in koordinatorice projektnih aktivnosti na VIZ. Vsem iskrena hvala.

Zahvaljujemo se umetnikom in kulturnim ustanovam za uspešno sodelovanje ter umetniško snovanje skupaj z otroki in mladostniki. Čestitamo jim tudi za bogate umetniške opuse, ki navdihujejo otroke, mladostnike in odrasle.

Zahvaljujemo se koordinatoricam s fakultet in Zavoda PETIDA Vesni Geršak, Petri Štirn Janota in Darji Štirn za koordiniranje aktivnosti med VIZ, umetniki in KU ter raziskovalkam in raziskovalcem na fakultetah, akademiji in javnih zavodih za tvorno sodelovanje na mnogih delovnih srečanjih, za vodenje raziskav, strokovno delo in pomoč VIZ.

Iskrena hvala Robiju Krofliču za pripravo teoretične podstaty projekta in smernic izvajanja projekta.

Posebej se zahvaljujem tudi Sonji Rutar za njen doprinos k rezultatom projekta in njeno »veliko srce«.

Osebna zahvala gre vodstvu Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem, ki mi je zaupalo vodenje projekta skupaj s sodelavci SKUM.

Projekt je zahteval tudi dobro administrativno podporo. Ob tej priložnosti se zahvaljujemo administrativnemu osebju na VIZ. Posebna zahvala gre Marijani Pregarac (UP PEF), ki je strokovno in odgovorno vodila administrativne in finančne zadeve na projektu. Zahvaljujemo se tudi Ani Borota Šraj, ki je v letih 2020 in 2021 skrbela za pretok informacij med fakulteto in VIZ, koordinirala je nekatere aktivnosti na VIZ in urejanje dokumentacije v IS e-MA.

Želja

Ob zaključku ostaja v vseh nas želja, da bi se na državni ravni, s stabilnim financiranjem omogočilo izvajanje Skuma po Skumu skozi celotno vertikalno izobraževanja. Otroci, mladostniki, strokovni delavci vrtcev in šol, starši otrok in umetniki potrebujejo vzgojno-izobraževalni proces, v katerem bodo imeli priložnosti za doživljanje, spoznavanje in izražanje ter s tem učlovečenje vseh v vzgoji.

*Bogdana Borota
Vodja projekta SKUM*

-
1. Zbornik prispevkov zaključne konference projekta SKUM je na povezavi SKUM (hippocampus.si).
 2. Na spletnih straneh VIZ, www.skum.si in <https://petida.si/skum/> ter družbenih omrežjih so opisi in informacije o več sto projektih, ki so bili izvedeni v vrtcih in šolah v projektu SKUM.
 3. Seznam umetnikov je objavljen na Umetniki – Konzorcij (skum.si) V projektu je sodelovala dobra polovica umetnikov.
 4. Seznam KU je objavljen na Kulturne ustanove – Konzorcij (skum.si)
 5. Sporazumevalno zmožnost opredeljujemo kot zmožnost sprejemanja, doživljanja in tvorjenja raznovrstnih sporočil v umetniških in neumetniških jezikih.

Opisi praks

Objavljene slike pri vseh prispevkih so dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Glina v majhnih dlaneh otroku nariše nasmeh

Kako se je začelo?

Osnovna šola Pivka se je skupaj z Vrtcem Pivka odločila, da bo sodelovala v projektu SKUM. Pritegnilo nas je ime projekta, ki razvija sporazumevalno zmožnost pri učencih s kulturno-umetnostno vzgojo. Na šoli in v vrtcu smo oblikovali skupino sodelujočih v projektu in se podali na neznano pot. Kmalu smo prejeli nabor umetnikov z različnih področij.

Razmišljali smo, da bi v razred povabili umetnika z likovnega področja. Učenci radi in veliko rišejo in slikajo, grafika in kiparstvo sta nekoliko manj zastopana. Skupaj z vzgojiteljicami smo se odločili, da bi otrokom ponudili umetnika s področja kiparstva. Kljub temu da je bil projekt namenjen razvijanju sporazumevalnih zmožnosti otrok prek umetnikov in umetniške izkušnje, sem se tudi sama želela naučiti nekaj novega in pridobiti izkušnjo z umetnikom kiparjem. »Filozofije poučevanja bi morale vedno imeti enak rezultat: rast znanja učencev in željo učitelja, da se sam kaj nauči.« (Woolfolk 2001, 21).

Umetniki vidijo drugače

K sodelovanju smo povabili akademsko kiparko Uršo Toman. Z otroki je delila znanje in veselje v šolskih letih 2018/19, 2019/20 in 2021/22. V projekt so bili vključeni otroci, stari od 4 do 5 let, in učenci v starosti od 7 do 8 let.

Urša je v skupino vedno prinesla svežino. Ima energijo človeka, ki se mu ne mudi, ki zaupa v otroško ustvarjalnost in dopušča neskončne možnosti rešitev kiparskih »problemov«. Otroci so to začutili. Veselili so se njenih obiskov in jo sprejeli v svoj svet ustvarjanja.

Spoznamo glino

V vrtcu so otroci najprej spoznavali glino. Navdušeni so bili nad tem, da je mehka in ostane tako, kot jo pustiš. »Med mnogimi čudesi, s katerimi je obdarjena narava, je tudi glina, mehka in voljna snov, sestavljena iz posebne zemlje in vode. Posebnost te gnetljive gmote je človek odkril že v prazgodovini.« (Mršnik 1998, v Vidrgar 1998, 5). Z gnetenjem in stiskanjem so jo preoblikovali. Ugotovili so, da nanjo lahko tudi rišejo. Iz enovitega kosa gline so oblikovali poljubne kipe. Kasneje so upodabljali živali (slika 1). Ugotovili so, da lahko z nizanjem več plasti oblikujejo kaj večjega. Izrazili so željo, da bi oblikovali vulkane. Delo v skupini in zasledovanje istega cilja sta jih povezala. Navdušeni nad njihovo velikostjo so jih dograjevali, predvsem v višino. Nastalo je veliko visokih vulkanov. Žganim vulkanom so skupaj z Uršo poiskali mesto na igrišču pred vrtcem (slika 2).

Slika 1:
Učenka raziskuje, kako mehka je glina.

Ko umetnina ne uspe

Šolski otroci so se najprej preizkusili v oblikovanju preproste človeške figure oziroma portreta. Urša je napovedala, da otroci največkrat nehote upodobijo sebe. Portreti so jim bili po izrazu res podobni. Komaj so čakali, da bodo pečeni in jih bodo lahko nesli domov. V peči je veliko portretov popokalo. Nekateri otroci so bili jezni. »Zakaj je moj kip počil, tvoj pa ne?« Drugi niso našli svojega kipa: »Tu je samo del glave.« Urša jim je razložila, da so za to krivi zračni mehurčki, ki so ostali ujeti v glini. Otroci so razlago sprejeli. Ena izmed deklic je modro povzela: »Enkrat počí enemu, drugič drugemu, tako pač je!« Urša jim je povedala, da mora biti umetnik vedno pripravljen na to, da določena umetnina ne uspe, kot si je zamislil. Govorila je o svojih izkušnjah. Pokazala nam je, kako se iz ponesrečenih kipov lahko naredi nove skulpture. Otroci so črepinje poljubno zalepili in nastali so novi kipi. Bili so veseli, da so iz črepinj naredili nekaj lepega. »Še sreča, da so nam popokali!« je bil komentar učenca, ki nas je vse nasmejal (slika 3).

Slika 2:
Urša z otroki postavlja vulkane na igrišču pred vrtcem.

Slika 3:
Iz popokanih kosov kipov je nastala nova skulptura.

Portreti v naravni velikosti z dvojnimi licem

Pred drugim obiskom so učenci izrazili željo, da bi naredili velik portret. Eden izmed otrok je bil bolan. Njegova mama je rekla: »Ne smem mu povedati, da bo zamudil delo s kiparko, ker bo jokal!«

Prvič sem tako kot otroci videla kiparska stojala, ki omogočajo oblikovanje portretov v naravni velikosti. Z nizanjem manjših kosov gline na stojala

so v skupini oblikovali portret. Urša je predlagala, da bi na istem stojalu sošolca upodobila drug drugega, in tako so nastali portreti z dvojnimi licem v naravni velikosti. V parih so se učenci trudili za skupen cilj.

Glina govori drugačen jezik

Učenci, ki so pri pouku sicer bolj zadržani, so se pri kiparjenju spremenili. Bili so bolj sproščeni. Niso se obremenjevali s tem ali bodo znali, vedeli, kako naj naredijo. Vодile so jih roke, sledili so ideji. »Motivi so vsi tisti notranji dejavniki, ki spodbujajo in usmerjajo človekovo vedenje pa tudi zaznavanje, učenje in mišljenje« (*Kompare idr. 2002, 190*). Predznanje ni bilo potrebno. Skozi kiparsko izkušnjo so postali samozavestnejši. Spremembo so zaznali tudi sošolci. Zgodilo se je, da je iznenada velik del skupine stekel k sošolcu, ker je nekdo zavpil: »Poglejte, kako je on dobro naredil!« »Kako si to naredil?« Zadržanost se je razblinila, ko je učenec začel pojasnjevati in kazati ostalim, kako je nekaj naredil.

4

Slika 4:

Deček oblikuje človeka v gibanju.

Nekateri učenci so že v začetku izkazali velik občutek za glino. Eden izmed učencev je želel oblikovati človeško figuro v celoti. Iz majhnega kosa gline je izvlekel okončine in oblikoval glavo. Z upogibanjem figure je dosegel občutek gibanja. »Kako je to zanimivo! Stoji, kot jo pustiš!« (slika 4)

Postavitev vitrine

V dveh šolskih letih intenzivnega ustvarjanja je nastalo veliko zanimivih kipov. Manjše kipe so otroci odnesli domov. Kipi, ki so nastali v skupini ali v paru, so ostali na šoli. Umetniška dela so bila razstavljena v pivškem kulturnem domu ter na gradu Prem. Nato so se vrnila na šolo. Želela sem, da bi kipi dobili stalen prostor in kot odsev časa spremljali otroke ustvarjalce skozi vsa leta šolanja.

Slika 5:

Kip z dvojnimi licem z odsevom v ogledalu.

Kiparka Urša je naredila idejno zasnovo za vitrino, ki ima na notranji strani vgrajeno ogledalo. Ogledalo omogoča, da so portreti vidni tudi z zadnje strani, hkrati pa v njem odseva gledalčev obraz. Tako nastaja zanimiva interakcija med umetniškim portretom in gledalčevim obrazom. Stalna razstava bogati šolsko avlo, kjer spominja na prijetno druženje in nepozabno izkušnjo kiparjenja. Učenci višjih razredov občudujejo ustvarjalnost mlajših. Avtorji so ponosni na svoje kipe in pravijo: »Ne morem verjeti, da sem to jaz naredil!« in »Kako lepo smo se imeli!« (slika 5).

5

Iz majhnega zraste veliko

Letos so učenci 2. razreda postali otroci, ki so s kiparjenjem začeli v vrtcu. Obiskali smo Center velikih zveri Notranjske, kjer so spoznavali življenje medveda, volka in risa. Razmišljali so, ali bi lahko izdelali medveda iz gline. Nastala je ideja, da bi kiparili medvedjo družino. Urši je bila ideja vseč. Predlagala je, da bi kip odlila v cement in bi ga lahko postavili na zunanjo površino. Vedela je, da bo delo v ateljeju tehnično zahtevno in dolgotrajno, a pred njo je bil izziv. Priznam, da sem se bala, kako bo vse skupaj potekalo. Urša je zadevo omilila: »Otroci nikoli ne razočarajo!«

»Danes ne bomo imeli pouka.«

V četrtkovem dopoldnevu nismo imeli običajnega pouka. Čakal nas je zelo neobičajen podvig. Drugošolci so na hodniku kričali prvošolcem: »Danes bomo naredili medvedko z mladiči!« Postopek kiparjenja je bil zahtevnejši. Kip so zaradi velikosti oblikovali na vozičku. Glino so otroci v slojih nanašali na vnaprej izdelano kiparsko stojalo. Za kip so preoblikovali 100 kilogramov gline. V razredu je nastala velika skulptura – mama medvedka. Vzporedno s tem so v parih in trojkah nastajali medvedji mladiči.

Kaj je pomembno?

»Kjer bi jaz zaključila, so oni začeli.« Medvedko so hitro izdelali, nato se je začel poglobljen proces ustvarjanja. Učenci so vedeli, da so najpomembnejši deli medvedke gobec in šape. Opazila sem, da so učenci, ki so tudi sicer bolj odprti, prevzeli oblikovanje sprednjega dela medvedke, tisti bolj zadržani so oblikovali hrbet. Ob tem smo se spomnili besed Williama Glasserja (2001, 58): »Imejte posluš za učence, ki so preveč plašni za pogovor ... Nekateri lahko vse leto tiho sedijo in le malo sodelujejo, kljub temu pa od skupine v krogu dobijo veliko.« Na medvedkinem hrbtu je nastajala zgodba. Reliefno so oblikovali mladiče, »medvedja jajca«, nakit. Zanimiva je bila interakcija med učenci. Nad izvedbo »medvedjih jajc« niso bili navdušeni, kar so jasno izrazili. »Medvedi se ne izvalijo iz jajc!« »Medvedi imajo dlako!« Sproščeno vzdušje in glina sta v skupini omogočila ustvarjalno interakcijo med učenci. V skupini so se prečistile ideje, zaznave in občutki. »Vsi učenci potrebujejo interakcijo z učitelji in vrstniki, da lahko testirajo svoje mišljenje, da doživijo izzive, da dobijo povratno informacijo in da opazujejo, kako drugi rešujejo probleme ... Komuniciranje z drugimi učence prisili, da uporabljajo, testirajo in včasih spreminjajo svoje sposobnosti mišljenja« (Woolfolk 2001, 40). Nato so z modelirko porisali hrbet, zopet vse zgladili in oblikovali dlako (slika 6). Sledilo je ponovno dodajanje

Slika 6:
Otroci poglobljeno ustvarjajo.

mladičev. Z ukazi »Pusti!« in »Popravi!« so s kiparjenjem zaključili, ko so se z ustvarjenim strinjali vsi sodelujoči.

Sledilo je delo v ateljeju kiparke. Urša je mami medvedki pritrdila mladiče in tako naredila enovit kip. Nato je kip prelila z gipsom. Nastal je kalup, v katerega je po korakih odlila cement (slike 7, 8, 9 in 10).

Učencem je pošiljala fotografije s komentarji, ki so pripomogli k razumevanju zahtevnega postopka. Učenci so spoznavali umetniški proces nastajanja večje skulpture. Spoznali so, kako obsežno, zahtevno in dolgotrajno delo je odlivanje glinenega kipa. »Mama mi ne verjame, da smo naredili tako velik kip, sploh me ne razume, kako!« je rekla ena izmed učenk. Na podoben način so učenci ustvarili tudi risinjo z mladiči.

7

8

9

10

11

»Kako je to gladko! Kot trd čigumi!«

Po ogledu kiparkinega dela v ateljeju so učenci izrazili željo, da bi se preizkusili v odstranjevanju kalupa. Želeli so pridobiti izkušnjo pravih kiparjev, ki z dletom odstranjujejo kalup. Urši je bil njihov predlog všeč. »Otroci so glavni!« je vedno rekla. »Učenje je bolj zanimivo in motivacija večja, če imajo učenci občutek, da so osebno udeleženi pri učnih nalogah in so na svoje delo tudi ponosni« (Woolfolk 2001, 375). Želeli so imeti kladivo in zaščitna očala. Urša je v razred prinesla medvedjega mladiča, ki ga ni pritrdila na večji kip. V odstranjevanju kalupa so se preizkusili vsi. Kosi gline so se lepo luščili, bili so zelo gladki. »Pomisli, kako malo ljudi ima priložnost odstranjevati kalup s kipa!« je rekla Urša. Imela je prav, mi smo bili med izbranimi (slika 11).

Slika 7:

Urša je na kip nanosla več slojev mavca.

Slika 8:

Iz mavčnega kalupa je odstranila glino.

Slika 9:

V mavčni kalup je vlila beton in vse utrčila z žico.

Slika 10:

Z dletom je odstranila mavec in nastal je betonski kip.

Slika 11:

Odstranjevali kalup s kipa.

Zaključek

»Ko bom velik/a, bom kipar/ka!« Ta stavek sem v vseh letih sodelovanja pogosto slišala med otroki. Osrednji namen sodelovanja s kiparko je bil, da se otroci seznanijo z glino, sproščeno kiparijo in prek umetnika doživijo umetniško izkušnjo. Druženja z Uršo Toman so prerasla vsa pričakovanja. Obseg znanja, spretnosti in veščin, ki so jih otroci razvijali v letih sodelovanja, je ogromen. Spoznali so kiparska orodja in izraze. S kiparjenjem se je skupina bolj povezala, postali so strpnejši drug do drugega. Svoja mnenja o delu sošolcev so jasno in nežalljivo izražali. Razvijali so si občutek za glino in postali bolj kritični do lastnega dela. Spoznali so, kako dolgotrajen proces je kiparjenje in koliko znanja in spretnosti potrebuje kipar, da izdelava kip. V oblikovanje medvedje družine so vložili veliko truda, zato so na kip čustveno navezani. Vedo, da vsaka umetnina v sebi skriva zgodbo o tem, kako je nastala, in ki jo pozna le tisti, ki je umetnino izdelal. Srečanj s kiparko Uršo Toman ne bodo nikoli pozabili (slika 12).

Slika 12:
Medvedja in risja družina na razstavi v Centru Dina.

12

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Glasser, W. 2001. Vsak učenec je lahko uspešen učenec. Radovljica: Mca.

Kompare, A. idr. 2002. Psihologija, Spoznanja in dileme. Ljubljana: DZS.

Vidrgar, A. 1998. Glina. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Woolfolk, A. 2002. Pedagoška Psihologija. Ljubljana: Educy.

Od preproste lutke do marionete

Uvod

V vrtcu vemo, da je lutka odličen medij za komunikacijo. V sebi ima moč, da »oživi«. Lahko nas posluša, nagovori, naredi prijetno vzdušje, pomaga pri izražanju, reševanju konfliktov in izražanju (*Korošec in Majaron 2022*). Glede na posebnost področja umetnosti in izobraževanja na sploh so učinkovito sredstvo pri povezovanju vzgojno-izobraževalnih področij in doseganju vzgojnih in izobraževalnih ciljev (*Kurikulum za vrtce 1999*). Igra z lutko pripomore k razvoju govora, domišljije in zdrave samopodobe. Krepi samozavest in spodbuja razvoj socialnih veščin, čustev in empatičnosti (*Sitar 2008*).

Lutkarstvo je zanimiv svet oživljanja nežive narave. Poleg oživljanja predmetov, igrač, svetlobe in delov našega telesa so različne lutkovne tehnike skozi stoletja preverjen način, kako ponazarjati gibanje ljudi in živali. Marionetna lutka velja za kraljico med njimi, a le redko najde pot v vrtec. Zato je bil namen projekta, da se otroci na zabaven in poučen način spoznajo z raznovrstnimi lutkami, še posebej marioneto, jih izdelujejo in skupaj z lutkarjem Danilom Trstenjakom vstopajo v umetniško izkušnjo.

Naša izkušnja

Cilji uvodnih dejavnosti v septembru in oktobru 2021 so bili usmerjeni v spoznavanje samega sebe in vrstnikov. Uresničevali smo jih ob pripovedovanju zgodb v jutranjem krogu in animaciji ročne lutke Palčka. Sledilo je upodabljanje samega sebe kot lutke na slamici. Otroci so z izdelanimi lutkami vzpostavljali medsebojno komunikacijo in se spoznavali (slika 1).

Umetniška izkušnja z lutkarjem na daljavo

Z aktivnostmi smo nadaljevali po ponovni vrnitvi v vrtec zaradi covida. Sodelovati smo začeli z Danilom Trstenjaka iz Lutkovnega gledališča Maribor. V njegovem ateljeju, kamor smo vstopili na daljavo, smo spoznali marioneto na prstu, preprosto siciljanko, češko marioneto in marioneto na nitkah. Spoznali smo tudi poklic lutkarja in kako nastane gledališka predstava. Ogleдали smo si lutkovno predstavo *Ko je Šlemil šel v Varšavo*. Predstavo so otroci doživeli, opazili so igro v maskah, igro marionet, igro ročnih, prstnih in ploskih lutk na palici, zanimive scenske elemente in izvedbo glasbe v živo. Sledil je ogled še predstav *Žogica marogica* in *Sneguljčica*.

Poglobljanje doživetij v vrtcu

V igralnici smo si uredili kotiček za izdelovanje lutk. Zbirali smo materiale, jih spoznavali in se z njimi igrali. V otrocih je rastla želja, da bi izdelovali lutke. Pri snovanju lutk in izdelavi nam je bila v pomoč knjiga Brede Varl *Moje lutke* (slika 2).

Prijetno smo bili presenečeni ob ugotovitvi, da izzive, ki se zdijo odraslim zapleteni, otroci rešijo na enostaven način. Pri iskanju rešitev so pokazali tudi visoko raven umetniške predstavljalnosti in ustvarjalnosti. Najbolj so se razveselili igre s svojimi marionetami. Velik izziv jih je bil, kako marioneto animirati. Pri tem se je kot učinkovita metoda učenja izkazala metoda demonstracije (slika 3).

Vsak otrok je najprej animiral svojo lutko, za tem je prešel v interakcijo z ostalimi otroki v skupini. Med njimi je prek lutke potekal sproščen pogovor. Spmembe smo prepoznali v bogatejšem besedišču, še posebej med tujgovorečimi otroci. Ob animiranju marionete so začeli spoznavati pomen neverbalne komunikacije. Izmišljali so si dialoge, opisovali so situacije in drug drugega nagovarjali. Pritrdimo lahko strokovnjakom, da je lutka v otrokovih rokah postala čarobni predmet, s katerim so lahko izrazili sebe in svoje občutke.

1

Slika 1:
Deček izdeluje lutko na slamici.

Slika 2:
Pri izdelovanju lutk so bili otroci domiselni in vztrajni.

Slika 3:
Deklica se uči animirati marioneto.

2

3

Odrasli smo pri spremljanju otrok in pedagoškega procesa izkusili novo dimenzijo spodbudnega učnega okolja, ki se kaže v namišljenem prostoru, v katerem si lahko otrok izmišlja domišljajske situacije, ki v njegovi igri dobijo pridih realnosti.

Otroci so bili na svoje lutke ponosni. Želeli so jih odnesti domov. Dogovorili smo se, da se v vrtcu z narejenimi lutkami še nekaj časa igramo in uprizarjamo predstave in ob koncu šolskega leta naredimo razstavo za starše in prijatelje (slika 4).

Ponovno srečanje z lutkarjem v živo

Med zgoraj opisanim procesom izdelovanja lutk nas je ponovno obiskal lutkar skupaj z Jeleno Sitar Cvetko. Presenetil nas je s cizo, polno lutk (slika 5).

Lutkar nam je predstavil lutke in poklic lutkarja ter odigral nekaj krajših prizorov iz različnih predstav. Po dejavnosti nam je povedal: »Otrokom je bilo v veliko veselje in kar žareli so od sreče, ko so prepoznali junake, ki so jih gledali v video predstavi.« Lutkarju smo pokazali naše lutke. Z lutkami se je rokoval in nam dal kar nekaj koristnih nasvetov za nadaljnje delo. Navdušen je bil nad videnim. Povedal je, da je narediti lutko ustvarjalni proces. Potrebno jo je narisati, izrezati oziroma oblikovati njene dele telesa iz različnih materialov, jo sestaviti, obleči, navezati na nitke in potem z njo igrati. Ko z njo igraš, ji je potrebno vdihniti življenje, življenje, kot si ga želi vsak posameznik in nihče drug. Da oživi, ji moramo posvetiti svojo pozornost, predvsem s pogledom. Povedal nam je skrivnost, da lutka zmore vse, tudi to, česar mi ne zmoremo. Lutka lahko leti, premaga zlo, prežene strahove ...

4

5

Slika 4:
Razstava lutk, ki so jih zasnovali in izdelali otroci.

Slika 5:
Otroci spremljajo lutkarja in cizo, polno lutk, v igralnico.

Namesto zaključka

Lutka je pregnala tudi nam odraslim kakšen strah, predvsem pa nam dala lepo, nepozabno izkušnjo. Skozi izvajanje projekta smo v otroku iskali umetniške potenciale. Prisluhnilo smo njihovim pobudam in idejam. Omogočili smo jim, da so ob gledanju lutkovnih predstav, pri izdelavi lutk in v igri z njimi uživali, bogatili svoj besedni zaklad in spoznali različna umetniška izrazna sredstva. Preizkusili smo se v vlogah gledalca lutkovne predstave in lutkarja, pa tudi izdelovalca lutk. Doživeli smo izkušnjo doživljanja umetnosti in umetniškega procesa snovanja lutk in lutkovne predstave. S tovrstnim delom bi želeli nadaljevati tudi po zaključku projekta SKUM.

Literatura

Dokumentacija projekta SKUM 2021.

Korošec, H. in Majaron, E. 2002. Lutka iz vrtca v šolo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kurikulum za vrtce. 1999. Ljubljana: Ministerstvo za šolstvo in šport. Urad RS za šolstvo.

Sitar, J. 2008. »Lutkovna umetnost v okviru kulturne vzgoje.« V Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja, ur. N. Požar Matjašič in N. Bucik, 130–138. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Vera Hudobivnik
Vrtec Nova Gorica
vhudobivnik@gmail.com

Petra Režonja
Vrtec Nova Gorica
petra_rezonja@t-2.net

Prvi koraki v svet gledališča: otrok v dialogu z gledališčem kot gledalec in ustvarjalec

Uvod

Aktivno vključevanje umetnikov v delo z otroki pripomore k pridobitvi pomembne in edinstvene izkušnje, kar pripelje do novih in bogatih izkustev ter spoznanj v umetniškem razvoju. Ob sodelovanju vzgojitelja in umetnika nudimo otrokom veliko novih umetniških doživetij in neposreden stik z umetnostjo. Skozi cilje, ki smo si jih zastavili, smo otrokom dali možnost, da so z vsakodnevnim dajanjem mnenj in pobud postali aktivni člani projekta. Z različnimi dejavnostmi so iz dneva v dan bolj zaupali vase in v svoje telo. Med seboj so začeli bolj sodelovati in si pomagati. S pomočjo umetnika so spoznali lutke, različna ljudska glasbila, ritem, pesmi z različno tematiko ter se naučili ljudskih plesov. Za zaključek so vse svoje na novo pridobljeno znanje pokazali staršem na zaključnem nastopu.

Otrok in gledališče

Otroci v prvih letih življenja svet spoznavajo predvsem skozi igro. Skozi igro se pripravljajo na življenje. Otroci si želijo stvari dotakniti, jih uporabiti, spoznavati in izkusiti. K temu pristopamo po načelu gledališke umetnosti, katere namen ni samo, da z otroki ustvarimo predstavo, temveč da skozi različne dejavnosti pripomoremo k čustvenemu, socialnemu in intelektualnemu razvoju otrok, hkrati pa jih vzgajamo za razumevanje in spremljanje gledališke umetnosti (Korošec 2007).

Otroci sprejemajo lutkovne predstave z velikim zanimanjem in nanje čustveno močno reagirajo. Otrok pri gledanju ni pasiven. Je aktiven, saj se v igro postavi in se po večini poistoveti z glavnim junakom, kar lahko vpliva na njegovo vzgojo. Zaradi tega je zelo pomembno, da izberemo predstave, primerne starosti otrok (*Šinko 2008*). Z vključevanjem lutkovnih predstav v otrokovo dejavno in domišljijско igro otroku omogočimo, da raste, zori in podoživi svoja znanja, s katerimi mu bo lažje postati samostojna in enkratna oseba (*Cvetko 2012*).

Gibalno ustvarjanje otrok

Pri vzgoji in izobraževanju težimo k celostnemu razvoju otroka, ki prepleta telesne, doživljajske, miselne in socialne dejavnosti. Pri celostnem poučevanju je vključen tudi ustvarjalni gib, s katerim otrok raziskuje lastno telo z različnimi sredstvi. Z različnimi sredstvi, npr. glasbo, otrok postane ustvarjalen in se giba, pri tem pa razvija svoje telesne sposobnosti. Plesna vzgoja poteka predvsem z igro. Otrok se igra z različnimi gibi svojega telesa in z gibanjem v skupini. Ples spodbuja, da se pri otroku razvije ustvarjalnost, kreativno mišljenje in motorične sposobnosti (*Korošec 2015*).

Primer dobre prakse

O vseh ciljih, ki smo si jih v projektu zadali, smo se z otroki pogovorili in jih tudi skupaj evalvirali. Zadali smo si naslednje cilje: otrok rokuje z lutkami in lutkovnimi rekviziti, se seznani s prstnimi igrami, izštevankami in ljudsko glasbo, razvija plesno kulturo in skladno gibanje v ritmu glasbe, ustvarjalno spremlja ljudske pesmi, ki jih prepeva, razvija ročne spretnosti, se vključuje v skupno delo in vzpostavlja pozitivne odnose s sovrstniki v skupini. Cilje smo včasih prilagodili otrokovim pobudam, željam in njihovim interesom. Ko so bili otroci starejši, je bilo načrtovanje dejavnosti v okviru zastavljenih ciljev lažje izvedljivo kot takrat, ko so bili še v jasličnem oddelku.

Z otroki, ki so sodelovali v projektu, smo skupaj preživeli dve čudoviti ustvarjalni leti. Malčki so prišli prvič v vrtec in prvič za daljše obdobje stran od staršev. Na začetku je bilo veliko joka in frustracij zaradi ločenosti od staršev, vendar smo potrpežljivo poustvarili varen pristan, kjer so se lahko sprostili in tako pridobili njihovo zaupanje. To smo ustvarili z opazovanjem otrok, prisluhnili smo njihovim potrebam in interesom. Ker smo izhajali iz otrok, smo hitro pridobili njihovo zanimanje in ga vključili v delo. S pomočjo izkušenj smo zelo hitro vključili dejavnosti, povezane z bibarijami in prstnimi igrami.

Bibarije in prstne igre so v osnovi igre same po sebi, igra pa je otrokova primarna potreba, ki se skozi njih uresničuje in izpolnjuje. Pri vsem tem sta poleg verbalne komunikacije pomembna še neverbalna komunikacija in dotik, pri katerem gre za vzpostavljanje medsebojnega zaupanja in prijateljskih vezi. Kadar smo izvajali bibarije in prstne igre, nas je pri tem večina otrok zavzeto spremljala, poslušala in opazovala. Zelo kmalu so začeli bibarijo ali prstno igro izvajati sami in nekateri tudi drug drugemu. Nekateri otroci so potrebovali veliko več spodbude pri vključevanju v dejavnosti kot drugi, vendar so se na koncu vsi aktivno vključili v izvajanje le-teh.

Otroci so bili navdušeni nad preprostimi lutkami in lutko – bibo, ki nam je pomagala pri določenih bibarijah. Z njo so se igrali, jo božali in ji prepevali po svoje. Prijetno so nas presenetili z odzivi na dejavnosti. Potrdili so nam, da so jim dejavnosti blizu, saj jim ponujajo varnost in ugodje. S pomočjo bibarij in prstnih iger se je otrokom širil besedni zaklad, skozi šolsko leto so pridobili samozavest in sklepali prijateljstva.

Ko nas je obiskala gospa Jelena Sitar Cvetko, so jo lepo in brez zadržkov sprejeli. Navdušeni so bili nad njenim »čarobnim kovčkom« in se brez težav vključili v pogovor. Začarala jih je z lutko – miško in različnimi glasbili (fantek je bil tako navdušen nad lutkami, da je hotel zlesti kar k njim v kovček) (slika 1).

Potrditev, da smo delali pravilno, smo dobili tudi z lutkovno predstavo »Miška kaško kuhala«, v kateri so otroci kljub starosti (1–3 leta) suvereno sodelovali (slika 2). Prstne igre so poznali in med predstavo po svoje komentirali dogajanje, verbalno:

O1: »O, oo! Je padel v vodo.«

O2: »Noče spati!«

Komentirali so ga tudi s telesno govorico: otrok pokaže s prstom na dogajanje ali pa pokaže z gibom, da je padel).

Otroci so bili motivirani za delo, ker smo izhajali iz njih, jih poslušali in slišali. Pri izdelavi lutk – palčkov so sodelovali po svojih zmožnostih in sposobnostih. Aktivnosti, ki so potekale vzporedno, so jih pritegnile in tako so z veseljem polnili nogavice s sipkimi materiali (sivko, rižem, zrni kave), lepili kape in oči, pomagali pri izdelavi posteljice ... Igra z lutkami –

1

2

Slika 1:
Obisk umetnice in poznavanje
lutk.

Slika 2:
Ogled lutkovne predstave Miška
kaško kuhala.

palčki jih je prevzela. Otrok, ki je po navadi zelo nemiren in se zelo težko zaigra, se je s palčki lepo zamotil. Povsod so ga spremljali: na ležalnik, pri jedi, na igrišče ...

Naše delo je žal prekinilo popolno zaprtje države zaradi covida. V času karantene smo s skupaj s sodelavko poskušali z različnimi idejami za kakovostno preživljanje časa doma motivirati starše za sodelovanje in nadaljevanje dela, vendar žal odziva z njihove strani ni bilo. Po ponovnem odprtju vrtca smo nadaljevali načrtano delo in tako zaključili šolsko leto. Čez poletje so otroci »zrastli«, govorno zelo napredovali, zato smo se s sodelavko in v dogovoru z našo mentorico gospo Jeleno Sitar Cvetko zmenili, da bomo najino delo nadgradili z ljudskimi plesi in glasbo. Žal nas je epidemiološka situacija v državi ponovno prisilila, da smo načrte preložili na pomlad. Takrat smo stopili v stik z gospo Mojco Leben, ki nam je kot umetnica približala prvine ljudskih plesov in glasbe. Otroci so umetnico vsaki teden nestrpno pričakovali in neprenehoma spraševali:

O1: »Danes tudi pride?«

O2: »Bomo spet piščančki?«

O3: »Bo spet imela lonček, ki piska?«

Otrokom je umetnost približala na zelo preprost, otroški način. Izhajala je iz njih in zato so bili zelo motivirani za delo. Z njihovim doživljanjem plesa in glasbe smo lahko podrobneje opazili njihova močna in šibka področja in na podlagi teh opažanj gradili delo naprej. Ob vsakem srečanju so bili otroci zelo sproščeni. V sprotno evalvacijo smo seveda vključili tudi otroke in s posnetki in fotografijami pridobili tudi njihova opažanja:

O1: »Glej, kako se lahko plazim!«

O2: »Imeli smo se lepo!«

O3: »Tukaj ima Mojca ptička!«

O4: »Oponašali smo grom in dež s pomočjo bobna.«

O5: »Bili smo kozlički.«

Otroci so pridobili veliko samozavesti, napredovali na govornem področju ter krepili medsebojne pozitivne odnose. Postali so strpnejši.

Na individualnem delu je bilo več poudarka v prvem letu, ko so bilo otroci mlajši, saj smo jih na tak način spodbujali in pripomogli k varni navezanosti. Postopoma so bili spodbujeni tudi k lastni aktivni vključenosti v proces dela. V letošnjem letu, ko so postali otroci večji in starejši, pa smo se lahko veliko več posluževali skupnega dela in dela v skupinah. Ti obliki dela sta otrokom omogočili veliko medvrstniškega sodelovanja in s tem tudi prilagajanja. Otroci so tako morali upoštevati drug drugega.

V celotnem projektu smo največji pomen dali umetnosti, ki je zelo pomembna pri razvoju jezika, izboljša motorične sposobnosti, gradi iznajdljivost in spodbuja kulturno ozaveščenost.

Naslednje šolsko leto smo z umetnico Mojco Leben poudarili predvsem ljudske ples, glasbo ter ustvarjanje. Otrokom je umetnost približala na zelo preprost, otroški način. Izhajala je iz njih in zato so bili zelo motivirani za delo (slika 3).

3

Slika 3:
Ples z umetnico Mojco Leben.

Veliko idej in predlogov za ustvarjanje so zadnje leto podali prav otroci. Skozi uprizoritvene dejavnosti (tako skozi prstne igre kot ljudske ples) in glasbene (izdelava lutk in glasbil) so izražali sebe in svoja močna področja. Velikokrat so nam povedali, kaj jim je bilo všeč in kaj ne oziroma kaj novega bi še radi počeli. Veselili so se vsakega srečanja z umetnikom, saj so vedeli, da se bodo spet nekaj novega naučili. Na delavnicah jih je ga. Mojca velikokrat pohvalila, da so ustvarjalni, lepo vodljivi in za svoja leta zelo sposobni. Za zaključek projekta so vse svoje znanje, ki so si ga pridobili skozi celoten projekt, v okviru nastopa pokazali še svojim staršem in zunanjim obiskovalcem (slika 4).

4

Slika 4:
Zaključni nastop za starše.

Posamezniki so že takoj na začetku vedeli, v kateri vlogi želijo nastopiti (muzikanti, plesalci), nekateri pa so premišljevali do zadnjega in so se preizkusili v več vlogah. Plesni in glasbeni del nastopa sta nastajala sproti, velikokrat smo kaj dodali, spremenili, se prilagodili njihovim interesom in sposobnostim.

Zaradi vseh izpeljanih aktivnosti so otroci postopoma pridobivali samozavest, začeli zaupati v svoje sposobnosti in si s tem gradili pozitivno samopodobo. Nekateri so se opogumili in pokazali svoja močna področja, začeli so veliko bolje medsebojno sodelovati in biti drug z drugim potrpežljivi. Iz tedna v teden je rastlo njihovo medsebojno zaupanje, krepila pa se je tudi pripadnost skupini. Postajali so strpnejši eden do drugega in se začeli poslušati.

Zaključek

Skozi projekt je bilo vse bolj opaziti sodelovanje med otroki in občutek pripadnosti skupini. Otroci so znali prisluhniti drug drugemu in upoštevati različna mnenja. Stalno spremljanje in opazovanje otrok nam je bilo v pomoč pri načrtovanju ciljev in dejavnosti ter pri najini profesionalni dolžnosti. Tudi sami smo v tem projektu osebno in strokovno napredovali. Ob sodelovanju z umetnikom, ki nam je ponudil svoja profesionalna znanja, pa še toliko bolj. Projekt SKUM se je izkazal za zelo pozitiven tudi glede napredovanja otrok v obdobju dveh let. Če pogledamo nazaj, ko so bili otroci še v jasličnem oddelku, in jih primerjamo danes, ko so starejši, lahko vidimo, da so na vseh področjih razvoja dosegli veliko napredka. Otroci na vseh področjih umetnosti uživajo, radi imajo, da jim postavljamo nove in težje izzive, da jim pustimo prosto pot pri ustvarjanju, da lahko uporabljajo svojo domišljijo in se tako iz mesta gledalca postavijo na mesto ustvarjalca.

Literatura

- Cvetko, I. 2012. Veliko malo prstno gledališče. Radovljica: Didakta.
Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Korošec, A. 2015. »Izražanje z gibom pri predšolskih otrocih«. Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Korošec, H. 2007. »Medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj.« Sodobna pedagogika 3 (124): 110–127.
- Šinko, S. 2008. »Vloga lutkovnega gledališča pri kulturni vzgoji otrok«. Revija za elementarno izobraževanje (3–4): 131–138.

Uvod

Za sodelovanje v projektu SKUM smo se odločili, ker smo prepoznali njegovo veliko vrednost in izkušnjo, ki jo nudi otrokom, zavodu ter vzgojiteljem. Z vključitvijo in sodelovanjem z umetnikom smo se preizkusili v tandemskem poučevanju: z umetnikom v vrtcu ter spoznali nove načine vzpostavljanja neposrednega stika z umetniško izkušnjo. Zaradi situacije v zvezi z boleznijo covid-19 je bila izvedba sodelovanja velikokrat preložena. Z umetnico ustvarjalnega plesa smo načrt realizirali šele spomladi 2022.

Ustvarjalni ples

V sklopu projekta smo se odločili za sodelovanje z umetnico na področju ustvarjalnega plesa. Izhajali smo iz dejstva, da sta gibanje in igra otrokova osnovna potreba. S plesom se otrok začne zavedati svojega telesa, gibanja, časa, prostora, izrabe energije (*Zagorc, Vihtelič, Kralj, Jeram 2013, 9*) in se začne odzivati na spodbude iz okolja in porajajoče se gibalne ideje. Pri otroku to sproži proces ustvarjanja, ki pa kot najvišja človekova potreba omogoča otrokovo samouresničevanje (*Kroflič 2003*). Ples veča samozavest in samozaupanje pri otroku ter ga, kot pravi Zagorc (2013), rešuje strahov pred izražanjem lastnih novih idej. Slednje pa omogoča vzpostaviti pristnejši stik z vzgojiteljem.

Pri plesu je telo »instrument«, na katerega plesalec »igra« (*Zagorc, Vihtelič, Kralj, Jeram 2013, 9*). Sprva gre za naključno gibanje in vzpostavitev odnosov oziroma gibalno-plesne improvizacije. Kasneje pa nastane struktura oziroma kompleksna vsebina (*Kroflič 2003*). Na tej poti pa je ključen umetnik, ki gibe osmisli in ustvari koreografijo.

**Zgodba,
ujeta v
ustvarjalni
ples: Kdo
je napravil
Vidku
srajčico**

Kurikulum za vrtce (1999) plesne dejavnosti postavlja med področje umetnosti, zraven likovnih, oblikovalnih, glasbenih, AV-umetnosti ter dramskih dejavnosti. Glavne cilje opredeljuje kot doživljanje in spoznavanje umetnosti ter razvijanje zaznavanja, izražanja, ustvarjalnosti ter umetniških predstavljivosti in sposobnosti. Vendar se ples močno povezuje tudi s področjem gibanja in s tem z razvijanjem gibalnih spretnosti in sposobnosti.

S plesom oziroma ustvarjalnim gibom lahko raziskujemo tudi ostala kurikularna področja. Ko vključujemo metodo ustvarjalnega giba, igre in učenja skozi umetnost, otroku nudimo celostni razvoj. Kar pomeni, da otrok naučeno razume tako z umom kot s telesom (Geršak 2006, 57).

Kdo je napravil Vidku srajčico

Sodelovanje z umetnico Mojco Leben smo začeli na daljavo preko videokonference. Vrtec pri OŠ Solkan je z umetnico sodeloval z dvema oddelkoma otrok drugega starostnega obdobja. Vzgojiteljice oddelkov smo za izhodišče ustvarjalnega plesa predlagale pravljico Frana Levstika, Kdo je napravil Vidku srajčico. Tako so se srečanja s plesom navezovala na temo zgodbe. Mnenja in s tem načrti izvedbe so se med srečanji umetnice in vzgojiteljic usklajevali in dopolnjevali.

V nadaljevanju opisujemo delo le v oddelku Učenjaki, skupini otrok, starih od 4 do 6 let, iz enote Solkan Vrtca pri OŠ Solkan.

Z umetnico smo se srečali trikrat. Dejavnosti so potekale od 35 do 40 minut v igralnici, ki smo jo ustrezno prilagodili. S tem smo omogočili ustrezno varnost otrok. Umetnica se je posluževala metode improvizacije, igre, pa tudi demonstracije in razlage. Dejavnost je potekala individualno, skupinsko, skupno in tudi v dvojicah.

V vseh treh srečanjih je umetnica poudarila naslednje cilje:

- ozaveščanje in obvladovanje prostora (horizontalnega in vertikalnega);
- ozaveščanje telesa;
- izraznost telesa;
- priprava na pisanje.

Glede na dogovorjeno izvedbo smo za cilje načrtovali tudi:

- spoznavanje glasbil;
- razvijanje spretnosti telesa z gibanjem v različnih smereh, ob ritmu in različnem tempu;
- utrjevanje orientacije v prostoru;

- upodabljanje zvokov iz narave (živali, veter ...).

Pri dejavnostih smo sledili otrokom in njihovim pobudam. Pobude otrok so se zgodile med plesno dejavnostjo. Domišljajske predstave so otroke spodbudile h gibanju in igranju vlog živali na različne načine, drugačne, kot jim jih je predstavila umetnica. Hkrati pa so jih živali iz zgodbe spodbudile, da so se želeli preizkusiti v gibanju tudi drugih živali, ki jih poznajo. Umetnica je otrokom sledila ter jih usmerila k želenemu gibanju. Predvajana glasba ob plesu je otroke spodbudila h gibanju v ritmu, vzdrževanju tempa gibanja in uporabi nog in rok kot inštrumenta.

Vsak obisk umetnice v igralnici je bil dokumentiran z videoposnetkom. Služil je za evalvacijo, načrtovanje dela za naprej, preučevanje odzivov otrok, učenje koreografije in vrednotenje ciljev.

Izvedba dejavnosti

Umetnica je na začetku z otroki navezala stik in jih motivirala za sodelovanje z glasbilo. Poslušali so zvok glasbil z zaprtimi očmi, se gibali, pridajali zvok stvarim, živalim, pojavom. Otroke je spodbudila k dotiku svojega telesa ter s tem omogočila, da so ozavestili svoje telo. Otroci so se sprostili in tako je bilo ustvarjeno varno okolje za izražanje (slika 1).

1

Nato je z gibalnimi igrami oponašanja živali pridobila vpogled v spretnosti in sposobnosti otrok ter otroke pripravila na ples. Sledilo je gibalno upodabljanje likov iz zgodbe, brez glasbe ter ob njej. Umetnica je vključevala tudi uporabo telesnih inštrumentov in gibanje po ritmu. Poleg oglašanja in gibanja s celim telesom je umetnica dodala gib z rokami (predopisemenjevalne vaje). Samostojno ali skupinsko gibanje otrok je opisala z matematičnimi izrazi (na primer: »Naredimo velik krog. Naredimo majhen krog.«).

Slika 1:
Ozaveščanje telesa otrok.

Umetnica je z otroki ustvarjala različne kratke koreografije kot izseke iz zgodbe (sliki 2 in 3). Otroci so imeli možnost vsak detajl zgodbe podoživeti skozi gib.

Ples so izvajali individualno, v parih ali skupinsko v krogu. Otroci so pri tem lahko izkusili elemente plesa, kot so različen tempo, mirnost, velikost gibov, smer, poti in razmerja. Umetnica je pri gibanju otroke spodbudila k izrekanju rime na soglasnike (na primer: »O, kako lepo. A, kakšna lepa srajčica!«). Postavila jim je tudi vsebinska vprašanja iz

2

Slika 2:
Ples grma in izmikanje iz pravljičice Kdo je napravil Vidku srajčico.

pravljice ter odgovore pokazala z gibom. Ob tem je otroke spodbudila, da ponovijo za njo. Otroci pa so se na gibanje odzvali tako, da so ga časovno umestili v zgodbo. Umetnico so usmerili k ilustracijam iz pravljice, ki so visele v igralnici. Spodaj navajamo primer razgovora umetnice z otrokom, ki je povezoval gibe z vsebino ilustracije. Umetnica je pred razgovorom izvajala ples Vidka z novo srajčico. Otrok je ob koncu plesa pokazal na ilustracijo iz pravljice, na kateri je Videk dobil novo srajčico ter povedal, kaj sledi v zgodbi.

Razgovor umetnice z otrokom.

Umetnica: »Zdaj ima Videk novo srajčico.«

Otrok: »To je bilo to tukaj na koncu.« (Otrok kaže na ilustracije iz knjige.)

Otrok: »Ta zadnja pa kaže, da se je šel pokazat.«

Spodaj navajamo zapis pogovora umetnice z otroki ob zaključku drugega obiska.

Zapis evalvacije umetnice z otroki ob zaključku plesa.

Umetnica: »Kaj vse smo danes počeli?«

Otroci: »Rakca, pajka, ptičke, jagenjčka, grm ...«

Umetnica: »Kaj je počel grm?«

Otroci: »Je plesal.«

Umetnica: »Pokaži, kako je plesal.« (Deklica pokaže gibe.)

Otrok: »In je migal.«

Umetnica ga spodbudi: »Pokaži, kako je migal.« (Deček vstane in pokaže gibe na svoj način.)

Umetnica spodbudi vse otroke, da so ponovno grmi in se gibajo.

Umetnica otroke vpraša, kako grm izmika volno, kako so to naredili, in jim hkrati pokaže gibe. Otroci ji v gibanju sledijo. Umetnica jim pokaže tudi drugi gib za izmikanje. Otroci poskusijo za njo.

Umetnica jih ponovno vpraša: »Kaj smo še plesali?«

Otrok: »Potok.«

Umetnica: »Kdaj?«

Otrok: »Takrat, ko se je pogledal Videk?«

Umetnica: »Takrat, ko se je Videk pogledal v ogledalo, takrat je bil potok zraven. Kdaj smo pa plesali potok?«

Otrok: »Ko smo naredili kačo.«

Umetnica: »Kaj smo pred tem naredili?«

Umetnica: »Najprej smo bili majhni krogci, potem smo bili malo večji, nato smo naredili še večjega in majhnega na sredini. In potem?«

Otrok: »Smo bili rožica.«

Umetnica: »Kaj je rožica počela?«

Otrok: »Ena je šla gor, druga dol. Ko je šla prva gor, je šla druga dol.«

Umetnica: »Kaj vam je bilo najbolj všeč?«

Otroci: »Rožica, ptički, rak, pajek, rožica.«

Umetnica: »A je bilo vsem všeč danes?«

Otroci: »Ja.«

Umetnica: »A je kdo, ki se ni dobro počutil?«

Otroci: »Ne.«

3

Slika 3:
Ples »Čebulčki« se prebuja iz pravljice Kdo je napravil Vidku srajčico.

Z otroki smo pri plesu sodelovali. Naša naloga je bila skrbeti za varnost in usmerjanje otrok ter sledenje gibanju umetnici.

Delo v skupini po obiskih umetnice

Po zaključku sodelovanja z umetnikom smo načrtovali skupno plesno predstavo obeh oddelkov, vključenih v projekt. Vsa usvojena znanja ustvarjalnega plesa smo sestavili v pravljico, Kdo je napravil Vidku srajčico, ter zanjo pripravili ustrezno glasbo, ki nam jo je posredovala umetnica. Oddelka sta nastopala samostojno in skupaj. Otroci so zaplesali na srečanju za starše (sliki 4 in 5).

4

Za lažje razumevanje predstave smo pripravili gledališki list plesne predstave, na katerem so bili plesi razčlenjeni in razloženi pomeni (npr. Videk sreča pajka). Predstava je potekala na vrtčevskem travniku. V ta namen smo skupaj z otroki pripravili sceno (pajka, ovco, raka, ptičke) (slika 6).

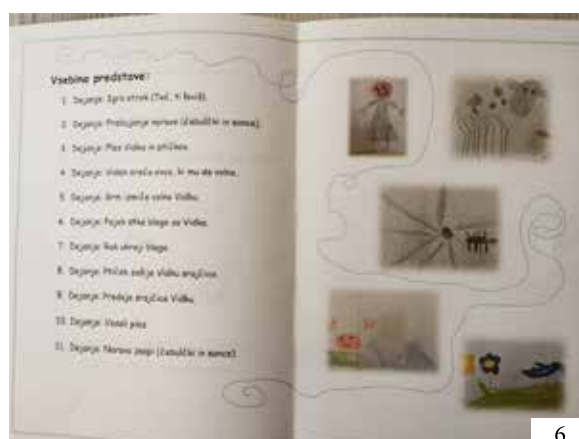

5

Slika 4:
Plesni nastop otrok skupin Glasbeniki in Učenjaki.

Slika 5:
Plesni nastop otrok skupin Glasbeniki in Učenjaki.

Slika 6:
Gledališki list plesne predstave.

6

Evalvacija

Obisk umetnice nas je obogatil in okrepil z ustvarjalnim gibom. Otroci so z zgodbo doživljali naravo in ozavestili sporočilo zgodbe. Na ustvarjalno gibanje so se odzvali s spoznanji iz vsakdanjega življenja. Glasba je bila pri plesu ključna, saj jih je spodbujala h gibanju in ozaveščanju lastnega telesa. Njihovi gibi so postali manj togi, telo pa bolj sproščeno. Hitro so pomnili krajše koreografije. Zgodba, ki je bila vodilo pri gibanju, je imela vedno manjši pomen. Služila je zgolj kot usmeritev, izhodišče. Otroci so v dejavnostih aktivno sodelovali. Prepoznali smo njihovo ustvarjalnost ter zanimanje in radovednost za ustvarjalni gib, pripovedovanje in glasbo. Pri doseganju skupnih ciljev so otroci med seboj sodelovali. Ob ustvarjalnem gibu so se veselili in podoživljali vsebine. Otroci so predlaganemu gibu umetnice včasih dodali kakšnega svojega. Manj so govorili ob plesu in se bolj prepustili gibanju. Bili so osredotočeni, navodila ob gibanju jih niso zmedla.

Zaključek

Projekt je omogočil, da smo pridobili novo umetniško izkušnjo, znanje in doživetja. Ustvarjalni ples je navdušil nas in otroke. Otroke je spodbudil h govoru o živalih in dogodkih iz zgodbe, kar jim je omogočilo povezovanje in utrjevanje njihovega znanja in vedenja. Skozi gibanje so otroci ozaveščali lastno telo in vzpostavljali stik z glasbo. Ples je bil rdeča nit medpodročnega kurikularnega povezovanja, kar je prispevalo k celovitemu razvoju otrokove osebnosti. Odrasli smo pri delu z umetnikom pridobili nova spoznanja o pomenu kulturno-umetnostne vzgoje ter novih metodah in oblikah dela. Naša želja je, da bi se sodelovanje z umetnikom nadaljevalo. Menimo, da je projekt SKUM spodbudil nas odrasle in otroke, pa tudi vrtec kot ustanovo, da samozavestno stopimo v doživljajski svet umetnosti.

Literatura

- Bahovec, E. 2012. Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Geršak, V. 2006. »Plesno-gibalna ustvarjalnost.« V *Otrok v svetu glasbe plesa in lutk*, ur. B. Borota, V. Geršak, H. Korošec in E. Majaron, 55–93. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Kroflič, B. 2003. »Ustvarjalni gib – način ustvarjalnega mišljenja.« *Časopis za kritiko znanosti* 31 (212): 177–188.
- Zagorc, M., Vihtelič, A., Kralj, N. in Jeram, N. 2013. *Ples v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Od fotografije do filma

Prispevek o snovanju filma Bilo je nekoč oriše ključne situacije v projektu Življenje se spreminja, ki se tematsko navezuje na kulturno dediščino kraja. Z izbrano dokumentacijo želimo predstaviti, kako se je udeležila participacija otrok z njihovo udeležbo.

Projekt je bil izveden v Otroškem vrtcu Ajdovščina s skupino od 4- do 5-letnih otrok pod vodstvom Klavdije Mikuš in v sodelovanju s starši otrok, umetniki, etnologinjo, domačini in Bogdano Borota, ki je nudila strokovno podporo. Načrtovan je bil po načelih porajajočega se kurikulumu s povezovanjem umetniških in neumetniških področij kurikulumu. Skozi kontinuirano šestmesečno vzgojno-izobraževalno delo v živo in na daljavo smo v različnih učnih okoljih spremljali otroke ter dokumentirali pedagoški proces in dosežke otrok. Bogata dokumentacija nam je omogočila ponovno rekonstrukcijo ustvarjalnega procesa in ponovni vpogleda v izkušnjo.

Učna okolja, v katerih so otroci pridobivali izkušnje in udeležili zamisli (kolaž 1).

Kolaž 1:
Učna okolja.

Ob koncu projekta smo spremembe pri otrocih prepoznali na področjih jezikovnega, likovnega, glasbenega in gibalnega razvoja, doživljanja in izražanja v umetnosti, doživljanja lastnega telesa in ugodja v gibanju ter poznavanja ožjega kulturnega in družbenega okolja. Otroci so pokazali, da zaupajo v lastne zmožnosti, da se med seboj dogovarjajo, usklajujejo

mnenja, se spoštujejo, pa tudi povezujejo pri reševanju nalog. Postali so spretnejši pri uporabi fotoaparata in pametnega telefona. Fotografijo so začeli spoznavati kot medij in umetniško delo. Izostrili so si vizualno percepcijo, kritično mišljenje in estetsko občutljivost.

Epizode zgodbe o snovanju filma *Bilo je nekoč*

1. Pozornost otrok so pritegnili veliki panoji s črno-belimi fotografijami o življenju nekoč. Razstavo Stara kmečka opravila so postavili člani Fotografskega društva Veno Pilon Ajdovščina. Otroke je zanimalo, kaj je na fotografijah, kaj ljudje delajo in zakaj je vse črno-belo (slika 1).

1

Slika 1:
Ogled panojev s črno-belimi fotografijami za grajskim obzidjem Castre v Ajdovščini.

2. Etnologinja dr. Jasna Fakin Bajec je otrokom predstavila značilnosti življenja v starih časih. Življenje zadnjih sto let so spoznavali s starinami, z ogledovanjem črno-belih fotografij o življenju nekoč in v pogovoru z etnologinjo. Ob tem nas je presenetila ugotovitev, da večina otrok ni imela izkušenj s tiskano fotografijo. Postajala jim je zanimiv medij, ki ohranja trenutek viden in se lahko z njo vračamo nazaj v spomine (slika 2).

2

Slika 2:
Obisk etnologinje dr. Jasne Fakin Bajec v vrtcu.

3. Otroci so začeli spoznavati in doživljati fotografijo tudi kot umetniško delo. V ta namen smo prostor v vrtcu preoblikovali v Pilonovo galerijo in otroke povabili na razstavo fotografij Tadeja Bernika. Ob fotografijah so se otroci čudili, intenzivno doživljali motive na fotografijah in jih sprejemali kot nekaj lepega (slika 3).

3

Slika 3:
Ogled razstave fotografij Tadeja Bernika v vrtčevski Pilonovi galeriji.

4. Otroci so želeli postati fotografi. Veščine uporabe fotografskega aparata, tehniko fotografiranja in usmerjanja pozornosti na detajle v okolju smo strokovni delavci in otroci urili na fotografskih delavnicah in doma. Sledil je Teden fotografije. Iskali smo zanimive motive, oblike, barve in detajle v različnih okoljih (slika 4). Otroci so usvojili tehniko postavljanja panoramske, ležeče, pokončne in detajlne fotografije (slika 5).

4

Komentarji otrok ob ogledovanju lastnih fotografij:

»Ma tle je sam pol Jakoba, so mu odrezali glavo.« »Če bi hoteli imet celega Jakoba, bi morali it slikat bolj daleč.«

»Ma je postrani ta fotografija.« »Bi morali jo slikat naravnost.« »Ja, bi morali aparat držat pokonci in na miru.«

»Ja, tukaj sem jaz slikala moje čevlje.« Drugi otrok jo dopolni: »Ja, ma imaš tisti pokrovček, tam.« Tretji otrok: »Sem vidu še eno sliko, ki ima tudi pokrovček.« Prvi otrok: »Vidiš tudi ta ima pokrovček. Ni to lepo videt.«

»To drevo ima posebne luknje, zato sem ga slikala.«

»Slikala sem Leona, ker se tako lepo smeje.«

Slika 4:

Iskanje detajlov in učenje tehnike fotografiranja.

Slika 5:

Otrokovo fotografiranje prizora po motivu na sliki Vena Pilon (slika 6 b).

Slika 6 a

Fotografija, ki jo je posnel otrok (glej sliko 5).

Slika 6 b

Original fotografija Veno Pilon(Pomlad, Printemps)_1947_ČB fotografija_papir_12x16,2cm

5. Otroci so pogosto fotografirali drug drugega. Spoznavati so začeli vlogo modela pri fotografiranju. Izkušnje so poglobljali z opazovanjem modelov na starih fotografijah in slikah domačega umetnika Vena Pilon. Lotili so se zanimivega izziva – uprizarjanja motivov na fotografijah in slikah. Pri tem so uspešno premagali tudi izziv orientacije v prostoru (sliki 6 a in 6 b).

7. Nadaljnji potek projekta smo morali prilagoditi zdravstvenim razmeram covid-19. Otroci so za nekaj časa ostali v domači oskrbi. Aktivnosti so zato potekale na daljavo, v sodelovanju s starši. Starši so skupaj z otroki intervjuvali najstarejšega sorodnika in s številnimi pridobljenimi

5

6 a

6 b

informacijami otrokom omogočili še globlje spoznavanje življenja nekoč (slika 7).

8. Rdeča nit vseh intervjujev je bila delo, otroštvo in življenje na kmetiji. Otrokom smo zastavili vprašanje, kako bi lahko življenje otrok nekoč predstavili drugim. Smiselni odgovorov je bilo več. Za nadaljevanje projektapa je bila ključnega pomena naslednja pobuda otrok.

Pogovor med otroki:

»Če želimo pokazati dogajanje, se moramo premikati.«

»Lahko se posnamemo.«

»Oblečemo se tako kot včasih, in početi moramo tiste stare stvari.«

Predlog je bil sprejet z navdušenjem. Začeli smo snovati scenarij za film.

7

9. Otroci so fotografije o življenju nekoč urejali v fotozgodbe tako, da so fotografije sestavljali v smiselna zaporedja življenja na kmetiji od jutra do večera. Fotografijam so dodajali skice in beležke, s katerimi so pojasnjevali, kaj naj bi se v dani situaciji dogajalo in kaj naj bi igralci povedali (slika 8).

Slika 7:
Intervju z najstarejšim sorodnikom.

10. Snemanje filma je potekalo dva dni. Otroci so poleg igralske vloge spoznavali in doživljali ustvarjalni proces snovanja filma, ko so se preizkušali v vlogi režiserja in scenografa. Stara etnološka hiša, mlin na vodo, kovaški muzej in bližnji travniki so se spremenili v filmski studio. Sprva je nastalo nekaj delovnih posnetkov, ki smo si jih ogledali skupaj z otroki. Otroci so bili izvrstni kritiki.

8

Slika 8:
Scenarij za film.

Posnetke so komentirali:

»Tam se vidi druge otroke, ki tekajo in nimajo starih oblačil.«

»Zadaj se vidi traktor, včasih niso imeli traktorja.«

Sledilo je snemanje filma. Večino prizorov so odigrali otroci skupaj z vzgojiteljema, nekatere v sodelovanju z domačini in njihovimi starejšimi

otroci. Doživljanje te izkušnje je bilo za otroke globoko in nepozabno (kolaž 2).

Kolaž 2:
Kolaž različnih prizorov iz
snemanja filma.

Otroci so povedali.

- »Poglej, tukaj sem pa jaz prišel v hišo.«
- »Všeč mi je bilo, ker je bila zemlja tako mehka in smo bili bosi.«
- »Meni je bilo lepo nalagat seno na voz, ma potem je bil voz težak.«
- »Ni bilo težko porivat vozička, ker smo bili trije.«
- »Malo me je zeblo v roke, ker je bila voda mrzla.«

11. Sledil je prvi ogled nemega filma *Bilo je nekoč*. Otroci so ga gledali pozorno, ob tem pa so ugotovili, da bo za gledalce čuden, ker nima glasbe. Da bi bili tudi temu izzivu kos, smo raziskovali vlogo glasbe v filmu in poslušali filmsko glasbo. Prišli smo do zaključka, da sami ne bi zmogli

izvajati glasbe. K sodelovanju smo povabili skladatelja in pianista Bojana Glavino, da bi po vzoru nemih filmov glasbo improviziral. Ponovno nas je omejil koronavirus in skladatelj se nam je predstavil s koncertom na daljavo. Otrokom je bila glasba všeč, zato so skladatelja povabili, da napiše za film novo glasbo. Skladatelju so pripravili scenarij za glasbo. Pod slike kadrov iz filma smo po navodilih otrok zapisali, kakšno glasbo si želimo (slika 9).

9

12. Skladatelj se je vživel v domišljjski svet otrok in njihovo doživljanje filmskih prizorov. Napisal in posnel je sedem karakternih skladb. Tako je film dobil svojo dokončno slikovno in zvočno podobo. Premiero filma smo načrtovali v mestnem kinu, pa nam je covid-19 spet prekrižal načrte. Premiera filma je bila izvedena v vrtcu.

Slika 9:

Kader pospravljanja sena iz filma in predlog otrok o glasbi: »Glasba bi bila malo nagajiva in taka glasna, ker smo tekali in metali seno. Ko smo se peljali z vozom, bi morala biti pa bolj počasna, ker so hodili počasi.«

Vabljeni k ogledu filma *Bilo je nekoč*. ►

Razmišljanje o projektu skozi oči odraslih

Refleksija umetnika

Za otroke je fotografiranje velik izziv, zelo pomembno je, da so fotografijo odkrivali ne le kot shrambo trenutka, ampak tudi kot medij za izražanje domišljije. Navdušen sem bil nad zadnjo delavnico, ko smo fotografirali prizore iz dneva nekoč, kar je tudi meni postavilo nekakšen izziv. Pomembno je, kakšen odnos imamo do stvari, umetnosti odrasli in kako to potem predamo na otroke. Če je vzgojitelj navdušen, poln idej, jih imajo tudi otroci, ker jih lahko izrazijo in izvedejo.

Refleksija vzgojiteljice

Takšen procesni način dela, ko imajo vodilno besedo otroci in se jim ti kot vzgojitelj le približaš oziroma poskušaš njihove ideje in želje uresničiti, zahteva od vzgojitelja veliko mero fleksibilnosti, odprtosti in ustvarjalnosti. Biti moraš čuječ, iznajdljiv in ne smeš dovoliti, da te premaga želja hoditi po lažji in že preizkušeni poti. Moraš si upati stopiti v neznano in tvegati. To pa lahko dosežeš le z močno notranjo voljo ustvariti nekaj dobrega, novega, ob tem pa imeti ob sebi sodelavce in starše otrok, ki ti zaupajo in te podpirajo. To ni bila nepozabna izkušnja le za otroke, ampak tudi

zame kot vzgojiteljico. Spoznala sem ogromno stvari o sebi, tako na osebni kot tudi profesionalni poti. Česa vse so ob primerno oblikovanem okolju sposobni predšolski otroci, kaj zmoreš storiti sam kot vzgojitelj, če si motiviran za delo, in kako zmorejo ljudje v lokalni skupnosti še vedno stopiti skupaj in si pomagati kljub težkim razmeram današnjega časa, so spoznanja, ki zagotovo pozitivno vplivajo na pogled v prihodnost in te spodbudijo k takšnemu načinu dela z otroki tudi vnaprej.

Izjavi staršev

»Rada bi samo povedala, kako zelo sem vesela, da ima moja hči tako dobro ekipo vzgojiteljev, da počnete toliko zanimivih stvari (kljub vsemu, kar se letos dogaja) in da ste res veliko zunaj v naravi. To nam pomeni zelo veliko in hvala za vaš trud in delo.«

»Včeraj smo si ogledali razstavo. Res ste se potrudili in otroci so pravi igralci. Pohvalno, super ste.«

Promocija projekta

Kot primer dobre prakse, predstavljene v priročniku Dediščina v akciji 2022.

Prispevek v lokalnem časopisu Letnik 2022.

Članek Življenje se spreminja v reviji Vzgoja in izobraževanje 2022.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2018.

Uvod

Glasbene dejavnosti izhajajo iz narave glasbene umetnosti, torej glasbene produkcije, reprodukcije in recepcije. Vsa ta področja povezuje ustvarjalnost kot temeljna dejavnost v umetnosti (*Borota 2013*). V šolskem učnem načrtu je ustvarjalnost ena izmed glasbenih dejavnosti poleg izvajanja in poslušanja (*Učni načrt 2011*), vendar je velikokrat v praksi zapostavljena. Kot učiteljica glasbene umetnosti sem zaradi tega pozornost namenila ravno področju ustvarjanja, saj vsi učenci nosijo v sebi glasbene potenciale in željo po izražanju, odrasli pa jim moramo dati le priložnost. Pri ustvarjanju v glasbi gre za zanimiv in nepredvidljiv proces, v katerem učenci uporabijo znanje v novi situaciji (*Borota 2013*). Cilj takšnega pouka je, da so v razredu sproščena klima, delovna zagnanost, motiviranost, samozavest učencev, dobra volja in veselje do pouka ter uporaba že usvojenih glasbenih znanj (*Kozlevčar 2005*).

Ker je temelj projekta SKUM, da učencem omogočimo doživljanje umetniške izkušnje, s katero se učenci celostno razvijajo (*Pirc 2017*), smo si za ustvarjalni proces zamislili soustvarjanje glasbene pravljice. Gre za vrsto pravljice, ki je obogatena z glasbeno vsebino. Njen namen je, da postane doživeta in razvema domišljijo ter tako pokaže, kar je očem nevidno (*Borota 2013*). Glasbena pravljica je sestavljena iz številnih prvin: glasbe, literarnih prvin, dramskih aktivnosti in likovnega ustvarjanja (*Korošec 2007*). Bistvena umetnost od naštetih pa je pri tem prav gotovo glasba, saj z njo edinstveno obogatimo literarno dejavnost (*Pesek 1997*).

Plastonci, glasbena pravljica

Opis projekta

V začetku šolskega leta 2020/21 smo k sodelovanju na projektu SKUM povabili glasbenika Petra Kusa in z njim sodelujoča umetnika Uršo Cvetko in Gregorja Hrovata. Z umetnikom Petrom Kusom sva načrtovala in izpeljala sedem delavnic za učence 5. in 6. razreda, ki so trajale po dve šolski uri. Srečanja so bila izvedena v tandemski obliki, nekajkrat so bile ure izvedene tudi kot zaporedne, torej sem z učenci sama nadaljevala delo do naslednjega obiska umetnika. Učenci so tako na delavnicah razvijali glasbene sposobnosti in pridobili nove umetniške izkušnje.

Zastavljeni so bili naslednji izobraževalni cilji:

- učenci igrajo instrumentalne spremljave in instrumentalne skladbe,
- učenci pri petju in igranju na glasbila upoštevajo elemente interpretacije,
- učenci pri delu izkažejo osebno angažiranost, zanimanje in motiviranost za glasbo ter glasbeno izražanje.

Med vzgojnimi cilji sva si zastavila:

- spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika z upoštevanjem razvojnih zakonitosti,
- omogočanje osebnostnega razvoja učenca v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi, vključno z razvojem njegove pozitivne samopodobe,
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanja za razumevanje in doživljanje umetniških del ter za izražanje na različnih umetniških področjih,
- vzgoja prek umetnostne izkušnje.

Dejavnosti na delavnicah

Umetnik Peter Kus je na prvem srečanju predstavil zgodbo Plastoncev, torej bitij iz plastike, ki so nastala v prihodnosti zaradi onesnaževanja planeta. Glavna nit zgodbe je bila seveda glasba. Plastonci so namreč našli predvajalnike zvoka in zapise glasbe našega trenutnega časa. Ker so bili radovedni, so skladbe v zgodbi predvajali. Za te je bilo predvideno, da jih bodo v izvedbi glasbene pravljice igrali naši učenci. Učenci so bili po prvi delavnici navdušeni nad idejo o soustvarjanju glasbene pravljice, vsekakor pa se tudi niso mogli upreti animiranju lutke Plastonca (slika 1).

1

Slika 1:
Umetnik predstavi Plastonca,
glavnega junaka glasbene
pravljice.

Preden so učenci pričeli z igranjem in ustvarjanjem na glasbila, so morali svoja glasbila najprej izdelati. Peter Kus, ki tudi sam ustvarja improvizirana glasbila, je pripravil delavnice, na katerih so učenci izdelovali flavte iz PVC-cevi in didžiriduje iz dolgih kartonastih tulcev. Postopke izdelave je umetnik predstavil učencem, nato pa so učenci kar se da samostojno izdelovali glasbila in jih tudi na koncu okrasili. Učenci so bili navdušeni nad končnimi izdelki in so komaj čakali, da bodo lahko poskusili, kako delujejo (sliki 2 in 3).

2

3

Slika 2:
Učenci izdelujejo
improvizirana glasbila.

Slika 3:
Učence raziskujejo zvoke novih
glasbil.

Na naslednjih delavnicah so učenci improvizirali na improvizirana glasbila in ostala tolkala ter uživali v zvoku skupinske inštrumentalne igre. Improvizacija je bila izvedena skozi glasbene didaktične igre, da so učenci postopoma usvojili igranje na nova glasbila in se sprostili ob izvajanju. Na začetku so bili nekateri učenci še zadržani pri improvizaciji, potem so se kmalu sprostili in se prepustili skupinskemu muziciranju. Umetnik je na delavnice s sabo prinesel še druga improvizirana glasbila, med drugimi glasbilo iz PVC-cevi, na katero se igra kar s podplatom čevlja in tonirane plastenke, napolnjene z zrakom, na katere se udarja z udarjalko. Izdelana glasbila iz recikliranih materialov so učencem dale poučno noto, da lahko odpadno embalažo ponovno uporabimo in iz nje izdelamo uporaben predmet oziroma glasbilo. Učenci so na delavnicah pridobili znanje o vsebinah s pogovorom, metodo demonstracije in imitacije (slika 4).

4

Slika 4:
Učenci izvajajo skupno
improvizacijo na
improvizirana glasbila.

Slika 5:
Učenci igrajo na improvizirana
glasbila iz odpadne embalaže.

Učenci so skozi glasbene delavnice oblikovali spremljave k znanim pesmim današnjega časa, ki so bile kasneje del zgodbe glasbene pravljice. Učenci so končni izdelek projekta v obliki glasbene pravljice predstavili prvošolcem in njihovim staršem na šolski prireditvi sprejema prvošolcev v šolsko skupnost. Poleg poteka delavnic je bila zelo dobro zastavljena tudi vsebina predstave, saj je bila usmerjena v ekološki vidik, k čemur si prizadeva tudi naša šola. Učenci so pri izvedbi glasbene pravljice uživali in so bili ponosni, da so lahko bili del projekta (slika 5).

Ob zaključku delavnic sem učence vprašala, kako so doživljali sodelovanje v projektu, kaj jim je bilo všeč in kaj malo manj. Učenci so poročali, da jim je bila všeč izdelava glasbil in da so bila ta zelo izvirna. Prav tako

5

jim je bila všeč zgodba Plastoncev in so bili zelo veseli, da so lahko sodelovali pri izvedbi glasbene pravljice. Nihče ni poročal, da mu na delavnicah ne bi bilo karkoli všeč (slika 6).

Zaključek

Zastavljene cilje smo realizirali z dobrim sodelovanjem in komunikacijo med izvajalci delavnic. Učenci so večinoma lepo sprejeli obliko sodelovanja pri projektu in so v pridobljenih umetniških izkušnjah zelo uživali. Učenci so z velikim zanimanjem izdelovali glasbila, še bolj zanimivo jim je bilo, da so ta nastala iz odpadne embalaže. Umetniška izkušnja je učencem dala svobodo in samozavedanje ter možnost, da se lahko skozi improvizacijo izražajo in premagujejo tremo.

Tudi sama sem bila zadovoljna, da sem lahko bila del projekta SKUM. Na delavnicah sem dobila nove ideje za nadaljnje delo v razredu, za nove pedagoške pristope, ideje za prirejanje znanih skladb/pesmi za večje instrumentalne zasedbe, ustvarjanje glasbil iz odpadne embalaže in nenazadnje nove ideje za ustvarjanje glasbene predstave z učenci. V prihodnje bi si želela še več sodelovanj z zunanjimi umetniki, saj takšna sodelovanja vnašajo svežino v šolski prostor in popestrijo običajen pouk.

6

Slika 6:
Učenci pripravljajo glasbeno
točko za glasbeno pravljico.

Literatura

- Borota, B. 2013. Glasbene dejavnosti in vsebine. Koper: Univerza na Primorskem.
- Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2020.
- Korošec, H. 2007. »Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj.« Sodobna pedagogika 3: 110–127.
- Kozlevčar, E. 2005. »Spodbujanje ustvarjalnosti pri pouku nauka o glasbi.« V Glasba: ustvarjalnost, preverjanje in ocenjevanje, ur. B. Tornič Milharčič, D. Beuermann, 28–36. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pesek, A. 1997. Otroci v svetu glasbe: izbrana poglavja iz glasbene psihologije in pedagogike. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pirc, V. 2017. Kulturna zavest in izražanje. Projekt SKUM. <https://www.skum.si/strokovne-podlage/kulturna-zavest-in-izrazanje/>
- Projekt SKUM. 2017. Namen in cilji projekta. <https://www.skum.si/o-projektu/namen-in-cilji-projekta/>
- Učni načrt. 2011. Program osnovna šola. Glasbena umetnost. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_glasbena_vzgoja.pdf

Projekt SKUM v Vrtcu Sežana

Uvod

V Vrtcu Sežana smo se v okviru projekta Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo (SKUM) osredinili na umetniška področja: ples, glasba in književnost. V projektne dejavnosti je bilo vključenih sedem vzgojiteljic iz različnih enot vrtca in enajst umetnikov. Omogočili smo umetniške izkušnje ob stiku z umetniki v vrtcu in v kulturno-umetniških ustanovah in s tem okrepili kulturno-umetnostno vzgojo v vrtcu. To je bila tudi dodana vrednost projekta, ki odpira drugačen način poučevanja, drugačne poglede in nova doživetja. Otroci so bili bolj povezani, bolj sproščeni, bolj so zaupali vase, pri komunikaciji skozi umetniške izkušnje so se pri njih sproščala močna čustva. Vse to je zahtevalo dokumentiranje procesa in sprotne refleksijo med posameznimi koraki. V času epidemije so prišli še bolj do izraza skrb za dobro počutje otrok ter sprejetost in pomoč pri ponovnem vključevanju otrok v skupino, obenem pa tudi izziv iskanja novih oblik posredovanja vsebin. To, da je umetnik vstopil kot partner v vzgojno-izobraževalni proces, je bilo za nas nekaj novega – novost v uvajanju novih pristopov kulturno-umetnostne vzgoje v pedagoški proces. Poudarjena je bila kakovost dela, ki vključuje medsebojne odnose, novo znanje in nove izzive vseh vpletenih.

Opis projekta

Razvojni tim se je sestajal v začetku šolskega leta in skupaj smo pregledali predloge načrtov izvedbe aktivnosti. Ocenjujemo, da smo v timu uspešno delovali in s tem pripomogli h kakovostni vzgoji in izobraževanju otrok. S spretnostmi in izkušnjami, ki so bile pridobljene v tem procesu, smo osebno in profesionalno

rastli. Umetniki so v vzgojno-izobraževalni sistem prinesli veliko pozitivne energije, otroci so se veselili vsakega obiska umetnika. V letih 2020 in 2021 je bilo treba zaradi razglašene epidemije spremeniti načrt dela in se ponovno dogovarjati z umetniki o obisku v oddelku. Ponovni vstop otrok v vrtec po prvem valu epidemije nam je predstavljal poseben izziv, a smo se ga lotili z željo, da se ob tem čim več naučijo otroci in tudi mi, strokovni delavci. Najpomembnejši vidik po vrnitvi v vrtec je bil, da otroke sprejmemo čim bolj umirjeno, da se bodo počutili sprejete in varne. Otroci so bili v prvih dneh nekoliko nemirni, negotovi, nekateri tudi zadržani. Cilj vseh načrtovanih umetniških dejavnosti je bil, da otroci pri bivanju v vrtcu samozavestno izražajo svoja čustva. Pomembno je bilo tudi, da so vzgojitelji v skladu z načelom različnosti vsakemu otroku omogočili, da je bolj dejaven na tistem področju umetnosti, za katerega ima večji osebni interes. V oddelke so vstopali umetniki, strokovnjaki s posameznih področij, ki imajo specifična znanja, uporabna glede na izbrani projekt. Otrokom so ponudili material in okolje, ki jih zanima in jim bo motivacija oz. izhodišče za nadaljnje raziskovanje. Sodelovanje z umetniki se je izkazalo kot dobro in uspešno. V proces so vnesli svežino in fleksibilnost, pozitivna klima pa se je ustvarjala na podlagi vzajemnega zaupanja, pestrosti dejavnosti, želje po nečem novem in predvsem občutku varnosti ter nudenju ustreznega časa, ki so ga otroci potrebovali za doživljanje in usvajanje novih znanj. Verjeli smo vase, si zaupali, da delamo dobro. Pomembno je, da smo člani tima ohranili komunikacijo po e-pošti tudi v času epidemije in s projektom v sodelovanju z umetniki nadaljevali po odprtju vrtcev. Veseli me, da sem se z izzivom srečevala vselej pripravljena, pozitivno naravnana in v iskanju boljšega. Pri branju poročil sem bila navdušena nad odzivi otrok, npr. kako z gibi pokažejo, kar vidijo in občutijo. Zelo pomembni so mi bili medsebojni odnosi zaposlenih, kar je pripomoglo k boljšemu medsebojnemu sodelovanju. Srečevala sem se z zaposlenimi, spremljala njihove projekte. Najbolj me je presenetilo, ko se je deklica iz drugega kulturnega okolja vključila v skupino in sodelovala s svojimi prijatelji ter zažarela v svoji vlogi. Tudi vrstniki so jo opazili. Umetnik je otroke spodbujal k lastnemu razmišljanju in jih z vzgojo z umetnostjo vodil v območje bližnjega razvoja. Zelo pomembno se mi je zdelo, da so bile vzgojiteljice pogumne, da so zaupale v spremembe pri svojem delu. Večkrat smo izpeljali vmesne evalvacije in na podlagi letih načrtovali delo za naprej. Prisluhnili smo otrokom, njihovim idejam in razlagam. Z novimi pristopi smo se spreminjali, prilagajali strategije poučevanja in učenja ter osebno rastli. Nove ideje sodelovanja z umetniki so nam dale občutek vznemirjenosti in navdušenja, da lahko otroke spodbudimo k raziskovanju in izražanju skozi različne možnosti umetniškega ustvarjanja. Spontanost vzgojiteljic je odprla možnost za

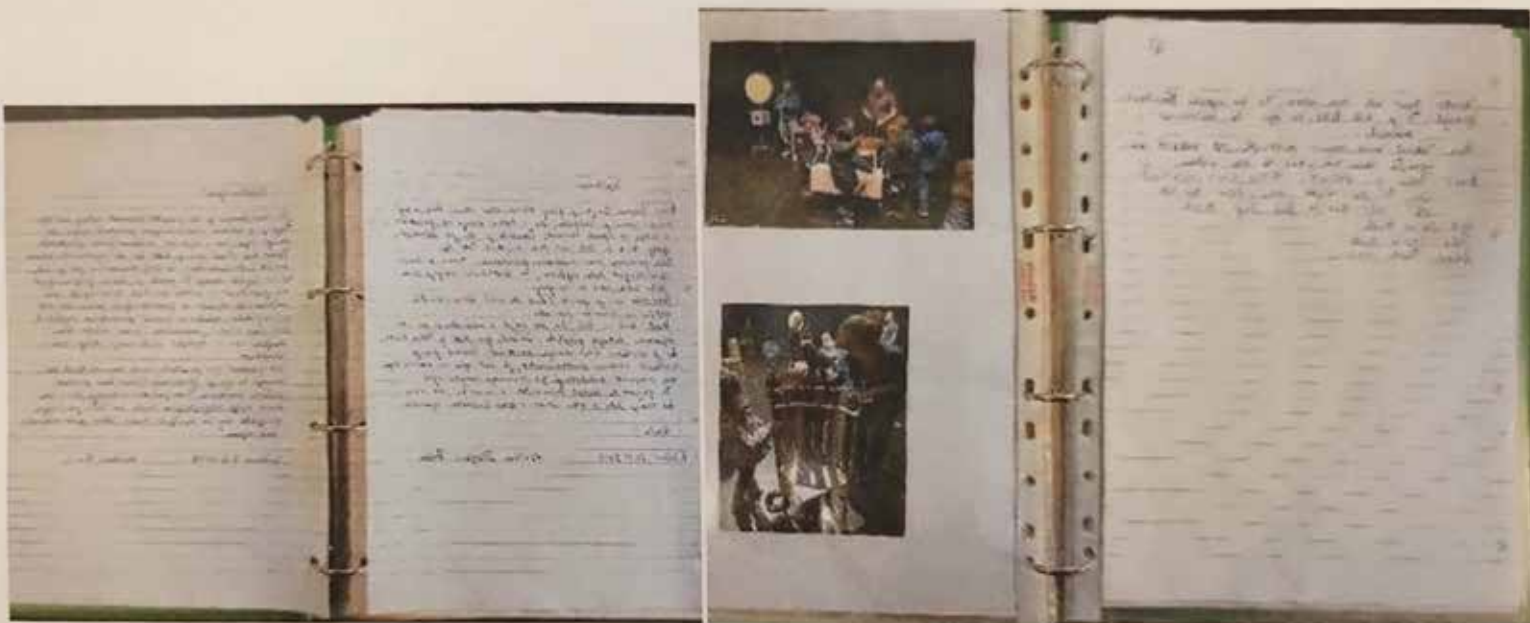
uspešno sodelovanje v oddelku znotraj vrtca in z umetniki, ki so otrokom posredovali občutke navdušenja nad novimi idejami. Pomembno je, da so otroci vključeni v vzgojno-izobraževalni proces, da se upoštevajo njihove zamisli in mnenja ter da se imajo možnost izražati. Za naš vrtec je bilo zelo pomembno, da so bili vsi udeleženci skozi umetniške projekte med seboj povezani in da so imeli otroci možnost povedati, kar želijo. Odrasli so bili do otrok nevsiljivi, znali so jim prisluhniti, jim zaupati, jih spodbuditi, da uresničijo svoje ideje, ter jih spodbujati k razmišljanju in iskanju informacij. S poslušanjem so dali otroku možnost, da je viden in slišan, obenem pa sebi omogočili boljši in jasnejši uvid v njegovo doživljanje, sklepanje in razumevanje. Otrok se je počutil varnega in sprejetega v skupini, hkrati pa je prejemal dober zgled poslušanja ter vzpostavljal dobre odnose z odraslimi in sovrstniki. Z njimi se je učil tudi dogovarjanja, kar je odlična popotnica za nadaljnje življenje.

Zagotovo je bila izrednega pomena spoštljiva in odprta komunikacija med vzgojitelji in umetniki. Poslušati drug drugega, uporabljati odprto in konstruktivno kritiko – tako je bilo zaznati sproščeno vzdušje, da je vsak izrazil lastno mnenje in ideje. Posamezniki znotraj tima so se odzivali na trenutne spremembe in tako kakovostno reševali naloge s sodelovanjem. Sodelovanje z umetniki je pripomoglo k profesionalnemu razvoju vzgojiteljev. Za vzgojno-izobraževalni proces ima delo z umetnikom neprecenljivo vrednost. Otroci so imeli možnost doživljati, spoznavati in uživati v umetnosti. Svoje navdušenje so delili tudi z vrstniki in s starši. Med njimi so se pri igri in ustvarjanju razvili posebni prijateljski odnosi. Otroci so ob obiskih umetnikov in kulturnih ustanov pridobili različne izkušnje s področij umetnosti in kulturne dediščine ter spoznali umetniško delo in različne načine ustvarjanja in izražanja. Ker so sami sodelovali pri pripravi in organizaciji dejavnosti, so zato bolj aktivno participirali v dejavnosti. Vzgojitelj je moral imeti sposobnost komuniciranja z vsemi, organizacijske sposobnosti in odprtost za pobude vseh vpletenih. Dobro so sodelovali tudi s starši otrok. Zaznati je bilo, da so starši zadovoljni z delom in tudi s sodelovanjem vzgojiteljev. Vse, kar se je dogajalo skupaj z umetnikom in brez njega, je bilo dokumentirano, posnetke so si ogledali otroci, vzgojitelji in umetniki. Dokumentiranje je pomagalo spremljati lastno delo, načrtovati dejavnosti v oddelku in izboljšati kakovost dela (slika 1). Zagotovo dokumentiranje spodbuja strokovno rast. Snemanje in fotografiranje ter ponovni ogled celotnega procesa so zagotovo prednost in prinesejo trajnost dokumentiranja. Različni materiali, ki prikazujejo ustvarjanje in učenje otrok, so bili predstavljeni v vrtcu in na različnih mestih v lokalni skupnosti.

Zaključek

Projekt nam je omogočal pridobivanje novega znanja ter nove izzive za vse. Predstavljal nam je nove možnosti raziskovanja in učenja ter izpostavljajal pomen fleksibilnosti in timskega pristopa. Pri tem je bil pomemben prispevek vsakega posameznika, ker posamezniki delujejo v smeri doseganja skupnih ciljev. Vzgojitelji so spremenili svoj način dela, počutili so se večji strokovnjaki, profesionalno so napredovali. Zelo so poudarili vzdušje v oddelku, ki je bilo prijazno, prijetno, varno, sproščeno, nudilo je veliko priložnosti za ustvarjanje. Opaziti je bilo, da so bili vsi deležniki aktivno vključeni v sprejemanje odločitev, da je vzgojiteljica imela podporo vodstva ter možnost izmenjave izkušenj, pogovora itd. Vzgojitelji so razmišljali o možnih interakcijah, učnem okolju, strategijah poučevanja, povezovanju s skupnostjo, partnerstvu s starši, nadaljnjem profesionalnem razvoju in izboljšanju lastne prakse. Prepoznali smo možnosti in priložnosti projekta: otroci so raziskovali in uporabljali različne materiale, sproščeno so komunicirali z vrstniki in odraslimi, dejavnosti so prenašali v domače okolje in k sodelovanju povabili tudi starše. Verjeli smo v uspeh projekta, zato nam je uspelo. Želeli bi si še naprej razvijati te raznovrstne umetniške prakse in vzpostavljati partnerstva z umetniki in kulturnimi ustanovami iz ožjega in širšega kulturnega okolja. Pri vseh izvedenih projektih v našem vrtcu lahko potrdim, da smo uspešno dosegli zastavljeno. Še naprej si želimo ostati v stikih z umetniki, imeti zagotovljena sredstva in tako omogočiti trajnostni vidik projekta SKUM.

Slika 1:
Primer dokumentiranja v
Vrtcu Sežana.

Maja Saurin
OŠ Koseze
maja.saurin@gmail.com

Uvod

V prvi razred pridejo otroci z različno razvitimi sporazumevalnimi zmožnostmi. Pripovedovanje pravljic je dejavnost, pri kateri lahko kljub temu vsi sodelujejo: kot pripovedovalci ali poslušalci.

V prvem razredu bi v podaljšanem bivanju v vsakem primeru brali in pripovedovali pravljice, vendar bi učenci večinoma ostali v pasivni vlogi poslušalcev in bi svoja doživljanja izražali predvsem likovno, s svojimi ilustracijami prebrane pravljice. Z izvedbo projekta v okviru SKUM v šolskem letu 2019/20, ko smo sodelovali z umetnico Špelo Frlic in Pravljичnim studiem na Vodnikovi domačiji (v nadaljevanju umetnica) ter koordinatorico iz Zavoda PETIDA Darjo Štirn, smo dejavnosti, povezane s pripovedovanjem pravljic, osmislili in poglobili.

Z vidika opismenjevanja kot enega glavnih učnih ciljev v prvem razredu je čas podaljšanega bivanja zelo primeren za spodbujanje otrok k tvorjenju lastnih domišljjskih zgodb. Po naših izkušnjah se namreč v prvem razredu pri pouku bolj poudarja razvijanje grafomotoričnih spretnosti, ne pa toliko pripovedovanje, sploh pa ne pripovedovanje domišljjskih zgodb. Otroci večinoma pri pouku pripovedujejo o svojih doživetjih iz vsakdanjega življenja ali tvorijo različne opise, pri obravnavi leposlovnih besedil pa le obnavljajo prebrane oz. slišane pravljice. Zato je pripovedovanju domišljjskih zgodb smiselno nameniti nekaj več pozornosti, saj se »zgodnja pismenost otrok« opredeljuje s tremi kategorijami: »grafomotorične spretnosti, metajezikovno zavedanje in pripovedovanje zgodbe« (Marjanovič Umek idr, 2019, 10).

Pravljice v glavah prvošolcev

Poleg tega, da dosegamo izobraževalne cilje, se med pripovedovanjem krepijo tudi socialne veščine otrok. Med trajanjem projekta je prav vsak otrok na svojo željo povedal vsaj eno zgodbo. Ker so se učenci ves čas menjavali v vlogah pripovedovalcev in poslušalcev, so postajali dovetnejši za odzive publike. Ob vživljanju v pripovedi sošolcev so razvijali empatijo, ob pripovedovanju v paru pa sodelovanje. V skupinskih oblikah dela so se učenci medsebojno spodbujali ter iskali nove ideje, s čimer so razvijali kreativno mišljenje, obenem pa se je krepila tudi pozitivna razredna klima.

OPIS PROJEKTA

Namen in cilji

Za sodelovanje z umetnico smo se odločili iz vsebinskega in praktičnega razloga. Ukvarjanje s pravljicami je ena od osrednjih dejavnosti v času podaljšanega bivanja v prvem razredu. Učencem smo z dejavnostmi pripovedovanja lastnih pravljic želeli dati osrednjo in aktivno vlogo v učnem procesu. Praktičnost pa se nanaša predvsem na organizacijski vidik: Vodnikova domačija je dovolj blizu naše šole, da smo se s prvošolci lahko tja odpravili peš.

V začetku projekta smo si skupaj z umetnico in koordinatorico postavili izobraževalne in vzgojne cilje načrtovanih dejavnosti. Učencem smo želeli predvsem omogočiti, da se sprostijo v domišljijem pripovedovanju, razvijajo svojo besedno ustvarjalnost ter spoznajo slovensko kulturno dediščino in dediščino drugih kultur. Ob tem se nam je zdelo ključno, da se zavedajo pomembnosti pozornega poslušanja sogovornika ter da uživajo ob pripovedovanju in poslušanju na novo ustvarjenih zgodb. Od otrok nismo nikoli zahtevali rabe knjižnega jezika. Poudarili smo tudi, naj se ne obremenjujejo z ustreznostjo junaka ali temo pripovedi. Usmerjali smo jih le z dodatnimi vprašanji, ki so spodbujala zlasti razmišljanje o možnih novih idejah pri poteku njihove zgodbe, vendar ne v smislu pravih in napačnih rešitev. Tekom projekta so zgodbe spontano postajale vedno boljše v smislu izvirnosti in vsebinske povezanosti ter retorične spretnosti pripovedovanja.

Kronološki potek dejavnosti

Skozi celoten projekt je potekalo tandemsko in zaporedno delo učiteljice in umetnice. Pomemben vidik izvajanja dejavnosti je bilo izvenšolsko udejstvovanje: obiski Pravljčnega studia ter zaključni javni nastop na Vodnikovi domačiji na dogodkih Nedelca.

• **Spodbujanje branja, pripovedovanja, zanimanja za pravljice, poslušanja**

V času podaljšanega bivanja smo učencem brali pravljice na način interaktivnega branja. Občasno smo pravljice tudi pripovedovali ter poslušali zvočne posnetke pravljič.

Uvedli smo prakso, da so pred tedenskim obiskom šolske knjižnice učenci drugim sošolcem predstavili knjige, ki so jim bile pretekli teden najbolj všeč. Predstavljene knjige so bile nato vedno ponovno izposojene. Tako smo hkrati spodbujali izposajo knjig v šolski knjižnici in pripovedovanje učencev.

V razredu nas je obiskala umetnica, ki je otrokom pripovedovala pravljice. V odzivih otrok se je videlo, da so veliko bolj vajeni branja v primerjavi s pripovedovanjem. Všeč jim je bilo doživeto pripovedovanje, vsebinsko pa predvsem humor in pravičnost.

• **Obiski Pravljičnega studia**

Na prvem obisku je umetnica učencem pokazala nekaj primerov imaginarnih zemljevidov. Pogovarjali smo se o tem, kje vse se lahko zgodba dogaja in da je kraj dogajanja nujen element pravljice. Učenci so se uspešno preizkusili v lastnem pripovedovanju.

Po izvedbi delavnice so učenci v šoli risali pravljične zemljevide. Ob tem so likovno izražali svoje domišljijske predstave dogajalnega kraja in poteka zgodbe. Nato so ob slikah pripovedovali, pri čemer je junak nazorno potoval po narisanim zemljevidu (slika 1).

1

Na drugem obisku smo otrokom predstavili različne bajeslovne junake (Odisej, Kiklop, Jagababa). Umetnica je kazala slike na grafoskopu in spodbudila učence k pripovedovanju ob dodajanju različnih elementov zgodbe na grafoskop (slika junaka, nato dežuje, pride v jamo ...).

2

V šoli so nato risali bivališča bajeslovnih bitij. Učenci so se v skupine razporedili glede na to, katero bivališče so želeli risati: hišo Jagababe, Odisejevo ladjo ali Kiklopovo votlino. Ob tem smo jih z vprašanji spodbujali k podrobnejšim opisom notranjosti teh bivališč. Odgovore smo zapisali ali narisali na listke, ki smo jih nato prilepili na plakat (slika 2).

Slika 1:
Pravljični zemljevidi.

Slika 2:
Notranja oprema Kiklopove votline.

Tretji obisk je bil namenjen predvsem pripravi na nedeljski nastop. Ogledali smo si slike bivališč bajeslovnih junakov, ki so jih otroci prinesli s seboj. Ob tem so pripovedovali svoje zgodbe. V prostorih Pravljičnega studia smo poiskali tablo z magnetki, na katerih so bajeslovna bitja, pripovedovali smo ob pomoči pravljinskih predmetov ter pripovedovalskih kock.

• **Javni nastop otrok**

Zaključek pripovedovalskih delavnic je bil javni nastop otrok na dogodkih Nedelca na Vodnikovi domačiji 1. 3. 2020. Otroci so samostojno, brez predhodne priprave, pripovedovali svoje izmišljene zgodbe. Za spodbudo so imeli slike na projektorju (pravljina ozadja) in pravljinske predmete. Ob pripovedovanju jih je glasbeno spremljal glasbenik Janez Dovč. Dogodek je bil napovedan v programu dogodkov Nedelca v promocijskem gradivu Vodnikove domačije. Udeležili so se ga predvsem starši otrok in nekaj drugih obiskovalcev. Za učence je bilo posebno doživetje sodelovanje z glasbenikom, javno nastopanje na odru, govorjenje v mikrofoni ... Celoten dogodek je bil zvočno posnet.

• **Prenos pripovedovalskih praks v razredno okolje, v čas OPB**

Pripovedovanje pravljic smo uvedli v dnevno rutino podaljšanega bivanja. Po kosilu je eden od otrok (ali v paru) ostalim povedal pravljico. Ker so bili učenci navdušeni nad pripovedovalskimi didaktičnimi pripomočki, ki so jih spoznali med delavnicami, smo si izdelali podobne. Pripravili smo svoja pravljinska ozadja, pravljinske predmete in pripovedovalske kocke. Na spletu smo poiskali fotografije različnih pokrajin in prizorov iz narave. Pripravili smo razredno škatlo pravljinskih predmetov, v katero smo dali npr. srnjakov rog, puščavski pesek, majhno laterno ... Za pripovedovalske kocke smo uporabili stare lesene kocke, ki smo jih pobarvali z belo akrilno barvo in nanje s črnim flomastrom napisali različne junake in dogajalne prostore (slika 3).

3

• **Pripovedovanje pravljic v času dela od doma med epidemijo**

V času, ko smo bili med epidemijo doma, smo predlagali staršem, naj otroke spodbudijo k pripovedovanju in posnamejo nastale pravljice. Odzvali so se sicer v manjšem številu, tisti, ki pa so se, so bili navdušeni. Vsak otrok, ki je poslal svojo pravljico, je dobil tudi vse ostale pravljice sošolcev in sošolk. Tako so preko pripovedovanja ostali povezani tudi v času šolanja na daljavo.

Slika 3:
Pripovedovalske kocke in
pravljinski predmeti.

Realizacija ciljev

Po odzivih učencev se je videlo, da so na delavnicah in v pripovedovanju pravljic zelo uživali. Posebnega pomena je bilo to, da so ustvarjali skupaj z umetnico, v prostorih, ki so temu namenjeni. S pripovedovalskimi didaktičnimi pripomočki so spoznavali osnovne značilnosti pravljic, zlasti pravljичne junake ter imaginarne prostore. S pomočjo pravljичnih zemljevidov in pripovedovalskih kock so razvijali tudi strukturo svojih zgodb. »Razvojna raven zgodbe, ki jo otrok pove, je odvisna tudi od podpore, npr. slik, ki prikazujejo dogodke« (*Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2011, 115*).

Učenci so v Pravljичnem studiu, razredu in na javnem nastopu spontano prosto pripovedovali svoje izvirne pravljice. Pravljice so v času trajanja projekta postajale vedno bolj kohezivne in koherentne, primerne obsega in zanimive za poslušalce. Na ravni vsebine so zgodbe otrok postajale vedno bolj povezane (razumljivo predstavljeni dogodki v primernih časovno-vzročnih povezavah ter predstavljene misli, čustva in nameni junakov). Pri otrocih se je med dejavnostmi povečala uporaba slovničnih sredstev, ki vzpostavljajo kohezivnost (časovni in vzročni vezniki, zaimki, prislovi). Spontano, prek menjavanja vlogah pripovedovalcev in poslušalcev ter prek učenja z zgledom vrstnikov, so razvijali retorične spretnosti (uporaba različne intonacije, barve in tona glasu glede na situacijo v pripovedi). Na podoben način se je oblikoval tudi primeren obseg pripovedi (po odzivih publike so namreč učenci spontano prilagajali dolžino svoje zgodbe). Zaradi načina pripovedovanja, pri katerem lahko vsi sodelujejo tako, da po svoji zamisli nadaljujejo zgodbo ali postavijo pripovedovalcu smiselno vprašanje, so učenci spoznali, da je zelo pomembno pozorno poslušanje sogovornika, saj brez tega sodelovanje ni mogoče. Ob upoštevanju komentarjev in vprašanj sošolcev so iskali nove ideje za nadaljevanje svoje zgodbe ter razmišljali o podrobnostih, s tem pa so razvijali kreativno razmišljanje.

Po končanem projektu so učenci sami izrazili željo, da bi s pripovedovanjem nadaljevali v razredu. Zelo radi so tudi poslušali posnetke lastnega pripovedovanja oz. pripovedovanja sošolcev.

Zaključek

Spodbujanje pripovedovanja pravljic v prvem razredu je pomembno z več vidikov. Učenci razvijajo svojo pripovedovalno zmožnost, zavedanje o strukturi zgodbe ter retorične spretnosti. Izrazito razvijajo tudi socialne veščine in krepi se pozitivna razredna klima. Pripovedovanje predstavlja podporo in temelj, na katerem se gradi opismenjevanje. Ker učenci v prvem razredu v veliki večini še niso opismenjeni, je pripovedovanje dober način, kako jim omogočiti, da dobijo v učnem procesu aktivno vlogo kot ustvarjalci, saj »zgodba ni pomembna le zaradi razvoja etične občutljivosti in krepite kritičnega mišljenja, ampak tudi zaradi krepite zmožnosti, da vstopimo v svet kot subjekti, torej kot akterji lastnega življenja« (Kroflič 2017, 24). Zato bi bilo zelo smiselno več otroškega pripovedovanja domišljijskih zgodb vključiti tudi v redni pouk v prvi triadi. Poleg usvajanja izobraževalnih ciljev s pomočjo pripovedovanja zgodb, na primer širjenje besednega zaklada, spoznavanje značilnosti pravljic in urjenje v tvorjenju vsebinsko povezanih zgodb, učenci s pripovedovanjem pridobijo še veliko več. »Za osmislitev bivanja, izgradnjo identitete in moralne samopodobe ter za spodbujanje aktivnega vstopanja v svet je narativna dejavnost pomembnejša od informativnega opisovanja sveta« (Kroflič 2017, 29).

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič, R. 2017. »Pomen zgodbe in narativne vednosti.« *Sodobna pedagogika* 68 (1): 10–31, 102–124. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Marjanovič Umek, L., in Fekonja Peklaj, U. 2011. »Ocenjevanje govora otrok in teorije uma.« V *Razvojna psihologija. Izbrane teme*, ur. L. Marjanovič Umek in M. Zupančič, 108–119. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., in Hacin, K. 2019. »Dodatni program za spodbujanje zgodnje pismenosti v vrtcu: kratkoročni in dolgoročni učinki.« *Sodobna pedagogika* 70 (3): 10–23, 112–125. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Kosovelov konstruktivizem v stripu

Uvod

Pri književnem pouku slovenščine v osnovni šoli obravnavamo najrazličnejša umetnostna besedila in njihove ustvarjalce ter obdobja, v katerih so živeli in ustvarjali. V devetem razredu je po učnem načrtu predvideno, da (s)poznajo tudi Srečka Kosovela in konstruktivizem. Ta izraz si je »Kosovel sposodil iz takratne moderne umetnosti. V tej je pomenil okoli leta 1920 posebno stilno smer modernistične umetnosti, ki je ustvarjala podobe na podlagi geometrijskih, tehničnih in stvarnih likov« (Kos 1991, 367). Ker smo skozi leta poučevanja ugotovili, da učencem ta tematika predstavlja številne težave, da jo slabo oz. sploh ne razumejo, smo se odločili, da učno snov predstavimo na drugačen, sodoben način. V projektu SKUM se nam je v šolskem letu 2018/2019 ponudila možnost, da pri obravnavi uporabimo posebne metode dela, npr. tandemski pouk učitelj-umetnik, ki ga v učni proces v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju redko vključujemo, prenos konstruktivizma s pomočjo umetnika Cirila Horjaka v novo situacijo, v strip; obdobje pa so učenci spoznavali tudi s pomočjo lokalnega okolja (s forma vivami) in v tesni povezavi s kulturnimi ustanovami (Moderna galerija v Ljubljani, Koroški pokrajinski muzej Ravne na Koroškem, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika).

Vsebino smo načrtovali v skladu z idejami projekta SKUM, ki poudarjajo, da »ima umetniška izkušnja velik pomen v pedagoškem procesu« in da »poučevanje v umetnosti in s pomočjo umetniške izkušnje ter ustvarjanje prostorov, kjer se omogoča dostop do umetniške izkušnje, nakazuje potrebo po novih didaktičnih pristopih in praksah ter inovativnih učnih okoljih ob razvijanju novih didaktičnih pristopov in oblik povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi« (*Kroflič 2021*).

Učno snov o Srečku Kosovelu in konstruktivizmu smo s presledki obravnavali od marca 2019 do zaključka šolskega leta 2018/2019, potekala pa je v petih korakih, in sicer občutljivost, osmislitev, dialoškost, ustvarjalnost in družbeni angažma (*Kroflič idr. 2020; Štirn 2010*). V teh korakih smo izvedli več dejavnosti. Kot osnovne vsebinske cilje smo si zastavili, da učenci pokažejo zanimanje za učno snov, da jo razumejo (uporaba spoznanj v novih situacijah), da si jo zapomnijo, da (po)ustvarjajo, osnovni cilj pa je bil spoznavanje temeljnih značilnosti konstruktivistične pesmi.

V prvem koraku smo si ob kulturnem dnevu v Ljubljani ogledali Moderno galerijo. Kustosinja nam je predstavila stalne zbirke in razstave, večino časa je namenila predstavitvi avantgardnih smeri v naši umetnosti, tj. ekspresionizmu in konstruktivizmu, saj je v njih deloval Srečko Kosovel. Učenci so pokazali veliko mero zanimanja, ker pouk ni potekal v klasičnem okolju, tj. v učilnici, in ker ni bil časovno omejen na šolsko uro, so bili učenci bolj sproščeni in tudi bolj angažirani.

Sledila je napoved teme in najava umetnika. V svoji predstavitvi je umetnik Kosovela in njegov čas predstavil na inovativen način. Predavanje je nadgradil s pripovedovanjem zgodb o pesniku, vanj je ves čas vključeval šale in dovtype ter ga poživil z risanjem po tabli, zastavil jim je tudi problemsko nalogo, kar je učence zelo motiviralo za delo. Učenci so ga pozorno poslušali in tako spoznavali Kosovelovo življenje in delo, spoznali so ga tudi v drugi luči, ne le kot pisca pesmi, ampak kot družbeno zelo aktivnega in angažiranega človeka, hkrati so si skušali predstavljati, kaj se je v času, ko je živel Srečko Kosovel, dogajalo v svetu in Sloveniji. V svojih refleksijah so devetošolci izražali navdušenje nad umetnikom, v skupini so se dobro počutili, zato so lažje izražali svoja mnenja, predavateljevo podajanje učne snovi so ocenili kot zanimivo in privlačno ter mu z veseljem sledili. »Gospod Horjak je pripovedoval doživeto, z veliko energije ... Uživala sem tudi ob drugi temi predavanja, ko nam je podajal vedenje o Srečku Kosovelu. Predavatelj je na nas poslušalcih pustil ogromen pečat, pri učnih urah pa smo vsi zelo uživali« (*Neža Brezovnik*).

V koraku osmislitve umetnik ni sodeloval, učencem smo v tem koraku podrobno predstavili Srečka Kosovela in njegove pesmi. Devetošolci so z bralno učno strategijo z učnega lista poiskali bistvene podatke o pesniku in jih zapisali v zvezek. Da bi utrdili znanje o pesniku, so v tem koraku dobili tudi domačo nalogo – poiskati so morali nekaj zanimivosti o obravnavanem avtorju. Pri tem smo jih usmerili na iskanje podatkov iz knjižnih virov, in ne s spleta. Pri učencih smo opazili večjo zapornitev učne snovi, kar se je odražalo v tem, da so domačo nalogo opravili vsi in da je bila le-ta dobro opravljena. Izkušnjo z umetnikom so vnašali v snov, bili so bolj zainteresirani, pokazalo se je več sodelovanja kot po navadi.

V naslednjem koraku, koraku dialoškost, smo jih seznanili z definicijo simbola, sledil je pogovor o simbolih, ki se najpogosteje pojavljajo v pesništvu. Razpravo smo od simbolov preusmerili na forma vive, jeklene skulpture, ki so značilne za naš kraj, veliko pa jih je tudi v okolici naše šole. Z učenci smo se sprehodili po naselju in ob vsaki forma vivi smo poiskali pet simbolov, ki se povezujejo z določeno od njih (slika 1).

1

V razredu so nato predstavili zapise ob teh skulpturah. Učenci so učno snov dajali v kontekst, ves čas so se morali vračati na temo, torej na konstruktivizem. Temo so znali tudi osmisлити in konstruktivizem poiskati v neki novi situaciji, v forma vivah. V tem koraku smo obiskali še Koroško osrednjo knjižnico Ravne na Koroškem, kjer sta knjižničarki predstavili njuno ustvarjanje konstruktivističnih pesmi. Ob popisu knjižnega gradiva sta namreč dobili idejo, da bi iz prvih besed naslovov knjig, ki so del postavitvene signature, ustvarili t. i. inventurno poezijo. Po metodi, ki sta jo uporabili knjižničarki, so se v pisanju konstruktivističnih pesmi preizkusili tudi sodelujoči učenci. Pri tem so nekateri izkazali veliko mero ustvarjalnosti.

Slika 1:
Konstruktivizem smo povezali s forma vivami.

Korak ustvarjalnost je ponovno potekal v sodelovanju z umetnikom, ki je konstruktivizem v tem koraku prenesel v strip. Najprej je učencem posredoval bistvene podatke o tem mediju. V stripu, ki so ga izdelali s pomočjo predloge, so učenci skušali združiti vse pridobljeno znanje o konsih, forma vivah, simbolih ... (slika 2).

2

Slika 2:
Delo z umetnikom Cirilom Horjakom.

Prebrali smo nekaj Kosovelovih pesmi oz. konsov iz zbirke Integrali in tudi konstruktivistično pesem Boštjana Gorenca - Pižame, ki velja za nekakšno sodobno različico Kosovelovih pesmi. Devetošolci so iskali podobnosti in razlike med klasičnimi konstruktivističnimi pesmimi ter njihovimi modernimi različicami. Sledilo je delo v skupinah, pri katerem so iz barvnih naslovov časopisov izdelali likovno pesem v obliki forma vive in pisali pesmi o težavah mladih v današnjem času (torej lastne konse). Učenci so z velikim zanimanjem prisluhnili konstruktivističnim pesmim in jih z veliko mero angažiranosti tudi analizirali. Zavzeto so iskali simbole v pesmih in jih razlagali. Nekateri učenci niso našli povezave med konstruktivistično pesmijo in forma vivami.

»KONS 9. RAZREDA

**Kemija in fizika 9 –
problemi, težave.**

Huje kot lani.

Bledica in pot.

112 na poti.

Jeza učiteljic.

Ni nam pomoči.

Vse huje in huje ...

Le kakšen bo zaključni test?

Bomo vsi razred končali?

Se počitniškim užitkom predali?«

(Tina Kalajžič in Daša Kolar)

Ob zaključku projekta smo na matični šoli pripravili radijsko oddajo o obravnavani tematiki za učence od 4. do 9. razreda in dogodek za širšo javnost. Ob koncu šolskega leta smo tako v knjižnici dr. Franca Sušnika pripravili kulturno prireditev o Srečku Kosovelu za starše in postavili razstavo z najboljšimi izdelki učencev (portreti Srečka Kosovela, stripi, pesmi, lepljenke ...). Vabilo na prireditev je krasil najboljši portret Srečka Kosovela, ki ga je narisal učenec priseljenec in ob tem požel ogromno navdušenja med učenci in učitelji šole, kar mu je olajšalo vključevanje v novo okolje. Vsi učenci so se udeležili kulturne prireditve, kljub temu da je bila v popoldanskem času in da so imeli številne obšolske dejavnosti (slika 3).

3

Slika 3:
Portret Srečka Kosovela, ki je krasil vabilo.

Zaključek

Na začetku izvajanja projekta SKUM so nas navdajali mešani občutki, saj je bila tema za učence, ki so bili vključeni v projekt, zelo zahtevna, a na koncu smo ga uspešno izvedli in realizirali vse zastavljene cilje. Pristop je bil drugačen, pri obravnavani tematiki je namreč sodeloval umetnik, devetošolci so skupaj z njim ustvarjali oz. poustvarjali, imeli so možnost, da govorijo o umetnosti, interpretirali so izdelke o izvedeni dejavnosti. Učenci so lahko ves čas presojali in izražali mnenja, svoj odziv so strnili v pesmih, ki so jih sami spisali. Z dodatnimi vsebinami in dejavnostmi, ki smo jih izvajali v projektu, smo učni proces popestrili in nadgradili, presegli smo enoličnost in monotonost klasičnega poučevanja v učilnici. Sposobnejši učenci so razvijali nadarjenost, pozitivno so se odzvali tudi vzgojno problematični učenci, ki po navadi med poukom niso sodelovali, projekt je motiviral tudi učenca priseljenca, z njegovo pomočjo se je aktivno vključil v razred. Projektno delo je omogočilo poglobljeno pridobivanje znanja, močnejšo povezavo med šolo in lokalnim okoljem, obiski kulturnih ustanov so bili zanimivi, inovativne metode poučevanja pa so obogatile pouk in tako učencem približale besedila, ki so zahtevna, nerazumljiva in časovno oddaljena. Pozitivne odzive nad tovrstnim delom smo dobili tudi od staršev otrok, ki so še posebej pohvalili kulturno prireditev v Koroški osrednji knjižnici.

Slabost takšne obravnave književnih del v osnovni šoli je pomanjkanje časa, saj ta način poučevanja zahteva, da se mu nameni več šolskih ur, zato jih je v redni pouk slovenščine težko umeščati, še posebej ob dejstvu, da je učni načrt pri tem predmetu zelo zapolnjen. Pri izvajanju projektne metode dela je potrebnih ogromno predpriprav učitelja in veliko dodatnega dela.

Z našim primerom dobre prakse smo dokazali, da je vnos kulturno-umetnostnih vsebin v redni pouk v osnovni šoli nujen, še posebej pri učnih predmetih, kot je slovenščina. Učni načrt za slovenščino tako tudi s tega vidika kliče po posodobitvi in prenovi, saj v obstoječem UN tem vsebinam ni namenjenega skoraj nič prostora, čeprav so v Sloveniji že leta 2004 izdali Nacionalni program za kulturo in so mu sledili številni drugi dokumenti, ki so poudarjali pomembnost umetnostne vzgoje in kulture ter njune vključenosti v vzgojno-izobraževalni proces.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič R., Štirn Janota P, Štirn D. 2020. Shema zapisa dobre prakse.

<https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Kroflič, R. 2021. Izobraževanje pedagoških delavcev v sklopu projekta (interno gradivo). Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kos, J. 1991. Književnost: učbenik literarne zgodovine in teorije. Maribor: Obzorja.

Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. 2018. Posodobljena izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.

<https://www.skum.si/o-projektu/namen-in-cilji-projekta>

Štirn Koren, D. 2010. »Uvajanje umetniških praks v predšolsko vzgojo ali kako smo se (o)žlahtili«. V Kulturno žlahtenje najmlajših, ur. R. Kroflič, D. Štirn Koren, P. Štirn Janota in A. Jug, 14–23. Ljubljana: Vrtec Vodmat.

Uvod

V projektu SKUM smo izbrali področje književne vzgoje in se povezali s pisateljem Vanjo Peganom. V projektu je sodelovalo 23 četrtošolcev. Vsebine smo načrtovali medpredmetno. Osrednja tema je bila obravnava umetnostnega besedila – fantastična zgodba Vanje Pegana, Tonin. Operativne cilje smo medpredmetno oblikovali glede na učni načrt. Cilji so temeljili na obravnavi knjižnega besedila, vsi ostali cilji pri drugih predmetih so bili povzeti iz temeljnih ciljev. Tako smo pri obravnavi Citrončka in Giovanina pri družbi obravnavali ekološko problematiko s ciljem, da bi se otroci zavedali ekološke problematike svojega kraja in poiskali izvirne rešitve zanjo, nato smo se pri likovni umetnosti dotaknili ciljev v povezavi z uporabljanjem stripa. Vzgojni cilji so bili načrtovani v skladu s cilji projekta SKUM.

V letošnjem šolskem letu so otroci večkrat izrazili željo, da bi spoznali kakšnega pisatelja, zato smo se povezali s pisateljem Vanjo Peganom. Predstavili smo mu svoje ideje, nato smo se dogovorili, kako bo potekal dan, ko bo pisatelj v našem razredu.

Zanimalo nas je, kakšne predstave imajo učenci o pisateljih. Učenci so povedali, da je pisatelj tisti, ki piše zgodbe. Oglasila se je učenka, ki je rekla, da odgovor ni popoln, saj so potem tudi oni pisatelji, ker pišejo zgodbe. Učenci so se nato uskladili, da je pisatelj tisti, ki piše knjige. Ko smo jih vprašali, kakšen naj bi pisatelj bil, so bile ideje zelo različne. Nekateri so menili, da je pisatelj starejši gospod, ki je zelo pameten, resen in prijazen. Nosi klobuk in lepe obleke. Nekateri so bili mnenja, da je pisatelj lahko vsak, ni pomembno, kako izgleda, mora pa biti pameten. Nekateri so menili, da mora pisatelj lepo pisati, da mora imeti veliko domišljije pa tudi veliko časa. Ker se ukvarja s knjigami, ne more toliko skrbeti zase, zato je neobrit in ima neurejeno pričesko. En učenec je rekel, da mora pisatelj dobro znati slovensko in da mora biti zabaven, zato se oblači smešno. Vsi so bili mnenja, da šola za pisatelje ne obstaja.

Vprašali smo jih še, če vedo, kako nastane knjiga. Večina je rekla, da pisatelj napiše knjigo, jo natisne v več izvodih in nese v knjigarno. Dve učenki sta rekli, da mora knjiga prej v založbo in se zanjo naredi reklama. En učenec je rekel, da mora knjigo nekdo prej prebrati in popraviti napake. Trije učenci pa so omenili še ilustratorja. Vnela se je razprava, ali pisatelj piše knjige s svojim rokopisom ali s pomočjo tipkovnice na računalniku. Učenci so se nato zedinili, da ne piše »na roko«.

Učencem smo pokazali projekcijo Kako nastane knjiga. Povedali smo jim, da smo povabili pisatelja Vanjo Pegana, ki bo predstavil svojo knjigo in povedal, kako je nastala. Učenci so bili navdušeni in so se zelo zabavali, ko smo jim rekli, naj pisatelja Vanjo Pegana narišejo, kot si ga predstavljajo (slika 1).

Učencem smo želeli Vanjo Pegana predstaviti kot pisatelja, zato smo obravnavali še dve njegovi zgodbi.

1

Slika 1:
Domišljjski portreti Vanje Pegana.

Obravnava knjige Vanje Pegana Citronček in Giovanin

Slikanico smo otrokom najprej prebrali, nato smo zgodbo pripovedovali ob ilustracijah. Učenci so kot motiv zgodbe določili skrb za okolje in onesnaževanje. Doumeli so, da je čas dogajanja postavljen v preteklost, medtem ko je kraj dogajanja določen. Bili so prijetno presenečeni, da se pravljica dogaja v našem okolju, saj sta omenjeni mesti Piran in Trst. Otroci so nato označili književni osebi. Citronček je bil v vlogi bitja, ki daje dobre nasvete, medtem ko je bil Giovanin oseba, ki širi njegove nasvete

med ljudi. Povzeli smo, da se v zgodbi prepletata resnični in fantastični svet, in povabili učence, da utemeljijo našo poved. Učenci so razložili, da je resnično mesto Piran, da so ljudje nekoč lovili ribe in živeli bolj skromno, brez strojev. Povedali so, da je resničen pojav strojev, ki so olajšali delo ljudi, in da so verjetno tudi takrat kot danes obstajali ljudje, ki so se borili za zdravo okolje. Fantastičen je del, ko se Giovanin pogovarja z metuljem, saj metulji ne govorijo.

Sledilo je samostojno delo učencev. Učenci so opravili dve dejavnosti. Skozi prvo dejavnost so razmišljali o ekoloških problemih, ki so v zgodbi navedeni. Ljudem so morali podati nasvete, kako naj ravnajo, da ohranijo naš planet zdrav. Kratko fantastično zgodbo so obnovili in o njej podali svoje mnenje.

Stripe smo razstavili (slika 2). Vsak učenec je podal svojo evalvacijo izdelka.

2

Slika 2:
Strip na temo ekološke problematike.

Obravnava knjige Vanje Pegana, Mesto 2000

Tema Mesta 2000 je vojna. Utopija na izviren način opisuje vojno in njene posledice, hkrati pa se zaključi srečno. Pisatelj v ospredje postavi otroke, ki si izborijo mir.

En učenec je rekel, da si težko predstavlja vojno, ker je ni doživel.

Na podlagi njegove izjave smo učencem pokazali odlomek iz filma Dnevnik Ane Frank.¹

Učence so prizori v filmu presunili in vsi so rekli, da ne morejo razumeti, zakaj se takšne grozote še danes dogajajo. Spet smo razmišljali o resničnem in fantastičnem delu zgodbe. Učenci so povedali, da so resnične vojne in resnične so posledice vojn. Fantastično se jim je zdelo, da so otroci iz celega sveta pritekli in premagali vojake. Menili so, da otroci ne bi znali in ne bi mogli sami zgraditi mesta. Povzeli pa so sporočilnost zgodbe: »Če bi se vsi uprli vojnem, vojn ne bi bilo.«

Učence smo vprašali, kaj bi lahko oni naredili, da vojn ne bi bilo več. Učenci so predlagali, da bi napisali pismo predsedniku ali vladi. Glede na to, da se o zgradbi in obliki pisma še niso pogovarjali, smo vprašali, ali je kdo že napisal kakšno pismo ali ga videl. S skupnimi močmi smo napisali osnutek pisma.

Učenci so nato v dvojicah napisali kratko pismo vladi ali predsedniku, v katerem zahtevajo prekinitev vojn. Primer zapisa:

»Spoštovani predsednik Borut Pahor. V imenu vlade prepovedujemo morilna orožja in vojne proti ljudem. Zagotavljamo mir državi.«

(učenki Tia in Neja)

Opisati so morali tudi svoje sanjsko mesto, ki bi ga zgradili na vojnem področju, torej nekakšno mesto miru. Primer zapisa:

»Sanjsko mesto

Naše sanjsko mesto bi bilo brez vojn in napadalnosti. Imenovalo bi se Mesto svobode. V mestu bi živeli svobodni in veseli ljudje. Mesto bi prinašalo veliko sreče in veselja. Poleg sreče in veselja ne bi bilo onesnaženega okolja, bilo bi veliko zelenja in veliko živali, ki bi srečno živele v gozdovih. Ljudje bi živeli v hišah vseh barv. Na ulicah bi bile tržnice, na njih pa bi bila samo zdrava in sveža hrana. Hrana ne bi bila zapakirana v plastične vrečke, temveč v kartonaste škatlice.

To bi bilo naše sanjsko mesto.«

Obravnava umetnostnega besedila Vanje Pegana, Tonin – dan s pisateljem

Učenci so z nestrpnostjo čakali dan, ko je v naš razred stopli težko pričakovani pisatelj Vanja Pegan. Z njim je prišel tudi koordinator projekta SKUM Vladimir Pirc. Pisatelj se je najprej predstavil in opisal svoj opus. V nadaljevanju je pojasnil, kako je nastala knjiga Tonin. Učenci so pozorno sledili razlagi, kako je avtor sodeloval z ilustratorko Fulvio Zudič. Posebej zanimivi so bili osnutki ilustracij, ki smo jih pokazali učencem med avtorjevim branjem pravljice. Interpretacijo pravljice smo tandemsko vodili s pisateljem. Otroci so zapisali motiv zgodbe, oznako književnih oseb in razložili neznane besede.

Sledilo je delo v dvojicah. Učenci so dobili nalogo, da pravljico prenesejo v današnji čas. Otroci so svoje pravljice prebrali pisatelju. Pisatelj je pohvalil izdelke otrok in podal ustno evalvacijo. Učenci so imeli možnost, da svoje pravljice moderirajo glede na avtorjevo evalvacijo.

Tonin v obliki stripa

Učencem smo pri pouku likovne umetnosti dali navodilo, da naj slikanico upodobijo v obliki stripa. V kratki projekciji smo jim razložili značilnosti stripa in jih opomnili na povezavo med pisano besedo in ilustracijo. Skupaj smo napisali tudi kriterije uspešnosti. Učenci so se pri ustvarjanju stripa

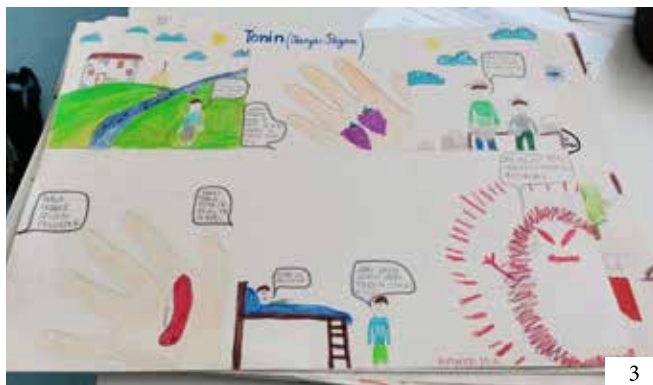
zelo zabavali, čeprav so morali dobro razmisliti, kako pravljično strniti v nekaj ključnih dogodkov. Nastalo je veliko dobrih stripov. Stripe smo razstavili in evalvirali (slika 3).

Publikacija domačega kraja

Pri družbi smo obravnavali domači kraj in domačo pokrajino. Ker je v Toninu omenjeno Šavrinsko gričevje, smo še enkrat ponovili vsebino o domačem kraju in pokrajini. Učenci so se združili v skupine glede na kraj, v katerem živijo, in skupaj izdelali publikacije domačega kraja. V pisnih virih so iskali bistvene podatke, jih zapisali, samostojno izbrali slikovno gradivo in poskrbeli za estetski izgled izdelka. Izdelke smo razstavili v učilnici (slika 4).

Slikovni slovar šavrinskega narečja

V Toninu najdemo narečno besedo štrigon – čarovnik. Večina učencev narečja ne pozna, zato so učenci, ki narečje dobro poznajo, predlagali, da bi naredili narečni slovar. Izbrali smo besede, ki so v povezavi s knjigo Tonin. Veliko narečnih besed izhaja iz italijanščine, zato smo predlagali, da bi naredili trijezični slovar: narečje, slovenščina in italijanščina. Vsak učenec si je izbral eno narečno besedo, jo prevedel v slovenščino in italijanščino ter jo ilustriral. Učenci so si med seboj pomagali in sodelovali, če pa so bile težave, so prišli k nam. Nekatere besede so bile res težke za upodobitev, ampak so se dobro znašli. Slovar smo zvezali v knjigo (slika 5). Trije učenci so nato predstavili slovar, tako da je vsak bral besedo v enem jeziku. Predstavitve slovarja smo posneli.

3

Slika 3:
Tonin v obliki stripa.

4

Slika 4:
Primer publikacije o domačem kraju.

5

Slika 5:
Nekaj strani iz slovarja .

Igra vlog v italijanščini

Otroške knjige Vanje Pegana so izvirno pisane v slovenskem in italijanskem jeziku, saj je naše območje dvojezično. V ta namen smo pripravili igro vlog v italijanščini in učence povabili k uprizoritvi. Učenci so svoje vloge prebrali in interpretirali. Nekateri so se v svoje vloge res dobro vživeli. V veliko zadovoljstvo nam je bilo, da so vsi učenci kljub različnim nivojem znanja italijanskega jezika želeli brati vloge in nastopiti pred sošolci. Dramatizacije smo posneli.

Petje šavrinske ljudske pesmi

Šavrinsko gričevje je bilo znano po Šavrinkah ali jajčaricah. Kmečka dekleta in žene so se ob koncu tedna peš odpravila v Trst, kjer so prodajala jajca in razne pridelke. Pri pouku glasbene umetnosti smo spoznali posebnost njihovih oblačil, nato pa smo jim predstavili ljudsko šavrinsko pesem *Sen jo vidu*. Besedilo smo najprej prebrali in prevedli narečne besede. Pesem so se učenci učili po metodi pripevanja.

Izdelava razglednic s šavrinskimi motivi

Na pobudo učencev smo oblikovali razglednice s šavrinskimi motivi, ki so jih učenci napisali in poslali domov. Najprej smo se pogovorili o motivu; kaj narisati, da se bo videlo, da je na razglednici motiv iz naših krajev. Učenci so omenjali oljke, vinsko trto, kulturne znamenitosti, gričevje in tudi šavrinsko nošo (slika 6). Razglednice so učenci poslali svojim staršem ali starim staršem. S tem smo zaključili projektne aktivnosti, ki so se navezovala na književno delo Vanje Pegana Tonin.

Zaključek

Ugotavljamo, da je izkustveno učenje z umetnostjo zelo zanimivo. Učenci se veliko naučijo in lažje izrazijo svojo ustvarjalnost. Skozi celoten projekt so nadgrajevali znanje in pridobili tudi boljšo samopodobo. Sami so predlagali dejavnosti in bili ves čas soustvarjalci učnega procesa. Pokazali so svojo kreativnost, zmožnost sodelovanja in se učili kritičnega mišljenja. Izvedba projekta je bila zelo uspešna, za kar se lahko zahvalimo koordinatorju projekta, Vladimirju Pircu, ki nam je nudil podporo in nas dodatno motiviral.

Slika 6:
Primeri razglednic.

Učenci so skozi umetnostna besedila spoznavali ključne probleme naše družbe, razvijali ustvarjalnost in se navajali na pisanje neumetnostnih besedil. Razvijali so odnos do slovenskega, italijanskega in narečnega jezika ter odnos do domače pokrajine. Ob tem so bili tudi soustvarjalci učnega procesa, saj so predlagali aktivnosti in jih realizirali.

Tudi sami smo prišli do novih spoznanj o pomenu umetniške izkušnje pri učenju in poučevanju neumetniških predmetov. Spoznali smo, da lahko učenci ob primerni spodbudi in pozitivni povratni informaciji presežejo načrtovane cilje in pričakovane standarde znanja. Timsko sodelovanje zahteva drugačen pristop in obogati šolsko prakso. S pisateljem sva bila dober tandem. Skupaj sva načrtovala. Pri pouku sva se dopolnjevala in sodelovala, pomagala otrokom in jih usmerjala. Tudi pri nadaljnjih aktivnostih si je Vanja vzel čas in prisluhnil otrokom. Znal se je vživeti v učence in jih spodbujati.

Vsekakor je bila to izkušnja, ki nam ponuja odskočno desko za nove aktivnosti. Sodelovanje z umetniki bi moralo postati stalnica v poučevalni praksi. Zagotoviti bi bilo treba stalno financiranje zunanjih sodelavcev. Tudi v prihodnje želimo sodelovati z umetniki in kulturnimi ustanovami in s tem ohranjati trajnostni vidik projekta SKUM tudi po njegovem zaključku.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Pegan, V. 1999. Citronček in Giovanin. Koper: Založba Libris.

Pegan, V. 2009. Tonin. Piran: Mestna knjižnica Piran.

Uvod

Na območju severovzhodne Slovenije, kjer živimo, je nemščina zaradi bližine avstrijske meje izrednega pomena. Na OŠ Stročja vas je nemščina prvi tuji jezik, kar se je z vidika učenja tujih jezikov pokazalo kot bolj učinkovito. Projekt SKUM nam je ponudil priložnost, da skozi umetnost učencem še bolj približamo nemščino kot jezik sporazumevanja. Izbrali smo sodelovanje s striparjem Izarjem Lunačkom. Pri učencih smo želeli vzpodbuditi pozitivno stališče do učenja nemščine in jih motivirati za učenje besedišča ter oblik glagolov v sedanjiku in pretekliku. Predvsem smo jim želeli na drugačen in inovativen način predstaviti učenje slovnice. Gramatične učne vsebine se prepletajo s slovenščino, zato smo kontinuirano povezovali poznavanje in prepoznavanje glagolov ter glagolskih časov tudi z materinščino. Učenci so svoj napredek skozi celoten proces samovrednotili z elementi formativnega spremljanja. Projekt SKUM se je pokazal kot idealna priložnost, s pomočjo katere nam je uspelo povezati učne metode in oblike dela, kot je delo z izvirnimi besedili ter ustvarjalno pisanje, z umetnostjo. Umetnik Izar Lunaček je učencem je predstavil strip kot verbalno-vizualni medij ter jih navdušil za branje stripov in kasneje za ustvarjanje le-teh.

Strip kot pripomoček za učenje nemščine kot tujega jezika

Strip ima lahko pri poučevanju in učenju nemščine zelo podobno nalogo kot katerokoli slikovno gradivo. Lahko se uporablja za motivacijo, preverjanje predznanja, ponavljanje besedišča, učenje novih besed ali predstavlja idejo za kreativno pisanje. Ponuja različne aktivnosti: pisanje dialogov, krajših zgodb, izdelovanje slovarčka, povezovanje delov zgodbe v celoto, poustvarjanje, analiziranje značaja likov iz stripa ipd. Na gramatičnem področju je možno ponavljati in usvajati besedišče, utrjevati bralno razumevanje, uriti postavljanje vprašanj in tvorjenje odgovorov, analizirati povedi in določati besedne vrste, pisati povedi v različnih glagolskih časih, pisati avtorske stripe ter še mnogo drugega. Stripi delujejo na učence kot neka vzpodbuda, saj tematizirajo različne probleme in bralca animirajo k nadaljnjemu branju. Branje gotovo ne šteje k priljubljenim dejavnostim učencev v današnjem času. Z integracijo stripa v pouk lahko bralne aktivnosti znova približamo učencem na način, ki jim je blizu, in jim tako branje naredimo prijaznejše ter zanimivejše. Pisno sporočanje, ustvarjanje novih zgodb ali dialogov, je pa samo logična posledica, ki sledi branju nekih že napisanih stripov. Učenci jih lahko ustvarjajo ročno, z različnimi pisali ali pa s pomočjo spletnih aplikacij (*Delčnjak 2018, 68–69*).

Medpredmetno povezovanje

Medpredmetno povezovanje nemščine kot prvega tujega jezika z ostalimi predmeti je smiselno, ko prepoznamo skupne cilje in vsebine. Tuji jezik nemščina se s slovenščino prepleta ves čas pouka, saj je prevajanje oziroma mediacija besedišča prisotna skozi celoten učni proces. Na gramatičnem področju se koordinirano usvajajo gramatične kategorije (samostalnik, glagol, pridevnik, zaimki, števnik, vprašalnice ...). Pogoji za uspešno izpeljavo pouka in medpredmetnih povezav je predvsem dobro načrtovanje, poznavanje ciljev iz učnega načrta, poznavanje predznanja in učnih stilov učencev ter sposobnost prilaganja nastali situaciji, kar je ključno za uspešen potek učne ure (*Kač idr. 2016*). Vedeti moramo, kaj pričakujemo in kaj želimo, da učenci dosežejo. Prilagoditi se moramo njihovim individualnim potrebam in aktivnosti primerno diferencirati. Načrtovanje učnega procesa in aktivnosti znotraj pouka je bolj ciljno in osmišljeno, če točno vemo, kaj pričakovati od pouka in od učencev – pripraviti si moramo osnovo za ugotavljanje doseženega. Dobro načrtovan pouk je pogoj za doseg ciljev (*Rutar Ilc in Pavlič Škerjanc 2010*).

Samovrednotnje napredka kot element formativnega spremljanja

Učenci so v presoji lastne uspešnosti povečini izredno kritični, saj so zmožni dokaj realno presoditi lastno uspešnost. Takšno vrednotenje (samovrednotenje, samoevalvacija napredka) poteka skozi naslednje

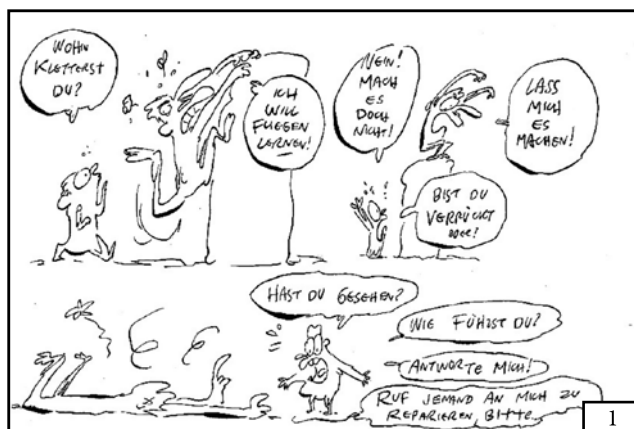
dejavnosti: oblikovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti, samovrednotnje doseženih namenov in ciljev učenja, prepoznavanje močnih in šibkih področij, načrtovanje nadaljnjih korakov in povratna informacija (vrstniška ali učiteljeva). Učitelj mora biti pri načrtovanju in vodenju učenčevega samovrednotenja pozoren na številne dejavnike – učenci morajo razumeti namene učenja in kriterije uspešnosti. Pri samovrednotenju je izredno pomembna tudi učiteljeva povratna informacija, ki mora biti konkretna in konstruktivna (*Brunauer Holcar idr. 2016*).

Namen in ključni cilji sodelovanja z umetnikom

Na začetku procesa sodelovanja z umetnikom smo zastavili določene cilje, ki smo jih s pomočjo umetnika želeli zasledovati in uresničiti. To so bili izobraževalni cilji (zanimanje za učno snov, razumevanje učne snovi, ustvarjalnost), vzgojni cilji na ravni posameznega učenca (sproščenost pri rabi nemščine) in vzgojni cilji na ravni oddelka (razvijanje sodelovanja, medvrstniška pomoč), specifični vzgojni cilji v času korone (ustvarjanje skupnega prostora, medsebojna povezanost, sodelovanje, skupno razmišljanje, ustvarjanje, kreativna raba IKT). Didaktični pristopi in načini poučevanja, ki smo se jih posluževali, so temeljili na učenčevem spremljanju, opazovanju, poslušanju tega, kako ustvarja umetnik, in bili nato usmerjeni k ustvarjanju oziroma poustvarjanju skupaj z umetnikom ali samostojno oziroma v skupinah. Aktivnosti so bile načrtovane kot poučevanje in vzgajanje s pomočjo vnosa umetniške izkušnje. Posamezne dejavnosti so potekale z aplikacijo ZOOM (na daljavo), dve delavnici (10 šolskih ur) pa z umetnikom v živo na šoli. Učenci naj bi usvojili gramatične vsebine, povezane z glagolskim časom, in dejanja predstavili kot sedanja in pretekla (Präsens, Präteritum, Perfekt), hkrati bi razumeli pomen izbranih pravilnih in nepravilnih glagolov, jih znali spregati v sedanjiku in pretekliku, tvoriti povedi ter nenazadnje zapisati krajši strip v nemškem jeziku, v katerem bi pridobljeno znanje uporabili.

Sodelovanje z umetnikom in potek dejavnosti

Vse dejavnosti so potekale praktično in v skupinah (risanje, ustvarjanje, delo z računalnikom). Umetnik Izar Lunaček se je učencem predstavil z aplikacijo ZOOM in jim na začetku prebral nekaj nemških stripov, ki jih je sproti in na humoren način prevajal v slovenščino. Umetnik je v tej fazi izdelali dva krajša stripa in ju poslal učencem v branje (sliki 1 in 2).

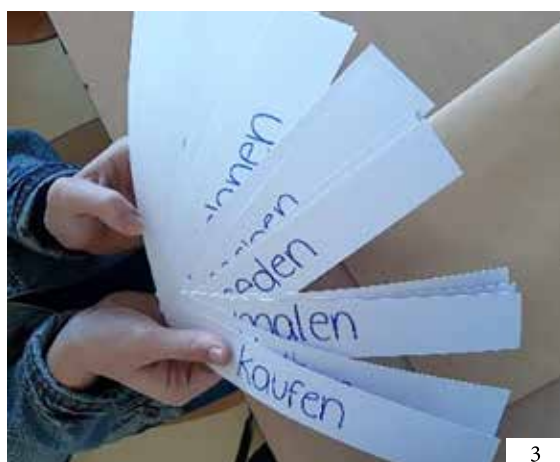

Slika 1:
Primera stripov Izarja
Lunačka z izbranimi glagoli.

Nato je sledilo nekaj učnih ur nemščine (z učiteljico), kjer so se učenci seznanili z naborom glagolov. Izdelali so kartice (slika 3).

Izdelali so tudi plakate, ki so jih izobesili v učilnici (slika 4).

Na takšen način so predvsem usvajali oblike glagolov, njihov pomen in pozneje rabo v povedih. Sledila je ura nemščine, v kateri se je umetnik znova povezal s spletno aplikacijo ZOOM. V dveh šolskih urah so učenci v skupinah že ustvarjali stripe po navodilih umetnika (slika 5).

3

4

5

Vsaka skupina je morala izdelati en krajši strip v nemščini, pustil jim je povsem prosto izbiro glagolov in tematike. Umetnik je odgovarjal na njihova vprašanja ter vodil celoten proces. Opozoril jih je na določene podrobnosti, na katere morajo biti pozorni (preglednost, velikost pisave, zaporedje ...). Ob ponovnem srečanju na daljavo so učenci prejeli konkretnjša navodila za delo. Umetnik je izbral glagole, ki so jih morali uporabiti v različnih časih. Nastale stripe so tudi prebrali (slika 6).

Meseca junija 2021 je stripar Izar Lunaček prvič obiskal učence v živo na šoli. V okviru projektnega dne (5 šolskih ur) so učenci pod njegovim mentorstvom ustvarjali stripe (slika 7).

6

Slika 2:

Primera stripov Izarja Lunačka z izbranimi glagoli.

Slika 3:

Izdelovanje kartic z oblikami glagolov.

Slika 4:

Izdelovanje plakata.

Slika 5:

Ustvarjanje stripov na daljavo.

Slika 6:

Ustvarjanje stripov.

Sledilo je še eno srečanje na daljavo, na katerem je umetnik učencem bral, interpretiral in prevajal stripe v nemščini. Stripar Izar Lunaček je meseca decembra 2021 učence še drugič obiskal v živo na šoli. Tokrat so učenci ustvarjali stripe s pomočjo spletne aplikacije <https://makebeliefscomix.com/>. Ob koncu so učenci svoje stripe natisnili, jih med seboj (medvrstniško) ovrednotili, nato jih je pregledala še učiteljica (slika 8).

7

Družbeni angažma

Umetnik Izar Lunaček je ob koncu ustvarjanja stripov (ročno in s spletno aplikacijo) imel še nalogo, da je vse skupaj smiselno povezal v knjižico, ki je izdana tudi v tiskani obliki. Ob zaključku vseh opisanih dejavnosti je sledila promocija oz. predstavitev uspešnega sodelovanja z umetnikom in učenja nemščine na malo drugačen način. Nastali strip smo natisnili (50 izvodov) in predstavili v Splošni knjižnici Ljutomer 4. 5. 2022. (slika 9).

8

V Muzeju in galeriji Anteja Trstenjaka Ljutomer se je zbralo veliko število povabljenih. Strip si je možno izposoditi v ljutomerski knjižnici. Strip je razstavljen tudi na šolskem hodniku (sliki 10 in 11).

Strip je bil razstavljen tudi v Knjižnici in čitalnici na Razkrižju. Članki o projektu z nekaj priloženimi fotografijami so bili objavljeni tudi v junijski številki razkriške lokalne revije Informator in v drugih lokalnih medijih ter na spletni strani šole (<http://www.os-strocjavas.si/skum/>).

Slika 7:
Delavnica v živo.

Slika 8:
Druga delavnica v živo.

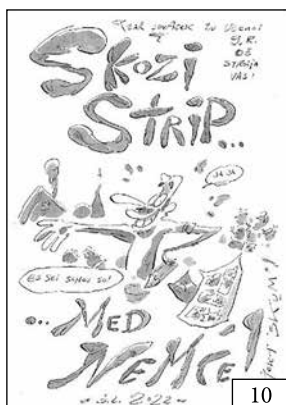
Slika 9:
Predstavitev tiskane izdaje stripa.

Slika 10:
Naslovnica stripa.

Slika 11:
Razstava stripa na šoli.

9

10

11

Končna refleksija projekta, splošne ugotovitve in dodana vrednost

Ob začetku, načrtovanju in zastavljanju ciljev projekta si nihče od deležnikov ni mislil, kam nas bo ta pot popeljala, predvsem pa, kako dolgo bo trajala. Zaradi epidemije covid-19 smo za pot do cilja porabili več časa, kot je bilo načrtovano. Naši cilji so bil doseženi – motivacija za učenje nemščine kot prvega tujega jezika je močno narasla. Z umetnikovo pomočjo je nemščina dobila dodano vrednost. Učenci so postali v rabi tujega jezika veliko bolj sproščeni, pri pouku so bolj pogumno sodelovali, kar je pripomoglo k temu, da je delovna klima v razredu postala veliko bolj prijetna. Zaradi sodelovanja z umetnikom ter drugačnega načina podajanja in usvajanja učne snovi, je poznavanje besedišča, tvorjenje povedi in uporaba glagolskih časov doseglo višjo raven, učenci so pridobljeno učno snov samostojno in suvereno uporabljali tudi pri urah nemščine, ki so sledile. Z vnosom elementov umetnosti v pouk tujega jezika smo učence motivirali, krepili njihovo samozavest in s tem pripomogli k temu, da so učno snov lažje usvojili. Trdimo lahko, da je znanje trajnejše in predvsem, kar je najpomembneje, da ga znajo prenesti v realno življenje. Rezultat našega dela, strip, je večni simbol našega skupnega ustvarjanja in opomnik za vse, ki še dvomijo v to, kako se lahko krasno učimo eden od drugega in prepletamo umetnost in umetnike z (večkrat preveč suhoparnim) šolskim delom.

Literatura

- Brunauer Holcar, A., Bizjak, C., Borstner, M., Cotič Pajntar, J., Eržen, V., Kerin, M., Komljanc, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S. in Zore, N. 2016. Formativno spremljanje v podporo učenju: samovrednotenje, vrstniško vrednotenje. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Delčnjak, J. 2018. »Skozi okvirje in oblačke: učenje nemškega jezika s pomočjo stripa.« Magistrsko delo, Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.
- Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Kač, L., Volčanšek, S. in Ramšak, S. 2016. Program osnovna šola: nemščina, učni načrt. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_nemscina.pdf
- Rutar Ilc, Z. in Pavlič Škerjanc, K. 2010. Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Cilji, ki so nas vodili, so bili cilji projekta, ki »podpira koncept vzgoje preko umetnosti. To pomeni, da pri otrocih in mladostnikih skozi umetniške izkušnje, v katere vstopajokot opazovalci ali ustvarjalci, spodbuja občutljivo, radovedno vstopanje v svet in razumevanje sveta ter tudi določenih kurikularnih oziroma učnih vsebin. Pri tem je dodana vrednost projekta sodelovanje s kulturnimi institucijami in z umetniki, ki vstopajo v pedagoški prostor, in s svojstvenimi pristopi vnašajo kreativne, inovativne načine uresničevanja ciljev rednega kurikula, angažirajo otroke, mladostnike, vzgojitelje in učitelje ter odpirajo prostor za drugačen način poučevanja, drugačne poglede in nova doživetja.« (Kroflič 2021). Načrtovanja smo se lotevali

po metodi 5-stopenjskega načrtovanja (*Štirn 2010*) in v skladu s tem tudi dokumentirali ter evalvirali celoten proces izvedbe. Ob koncu je nastal zemljevid Prežihove poti z nalogami, ki so jih pripravili učenci in jih razdelili na tri glavna področja, in sicer gibanje – športne aktivnosti, literarno področje ter spoznavanje okolja.

Opis projekta

Ustvarjalci oz. idejni pobudniki vsebin so bili učenci 4. k-razreda podružnične šole v Kotljah z razredničarko Suzano Makič. K sodelovanju smo povabili pripovedovalko Špelo Frlic, gledališčenika Gregorja Močivnika, etnologinjo Jano Milovanović in koordinatorico Darjo Štirn (Zavod PETIDA). Sodelovali smo še z mnogimi ustanovami in posamezniki iz lokalnega okolja: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, Koroški pokrajinski muzej Ravne na Koroškem, Jazz Ravne, Društvo Drugi zvoki, Leander Fužir, Mirko Osojnik, Danica Hudrap, Vilma Globočnik, Branko Kaker. S pomočjo umetnic Lene Lekše in Nike Rupnik smo na koncu izdelali zemljevid poti Prežihovega Voranca, ki vsebuje 16 točk ali postaj, saj je bilo v razredu 16 učencev. Zemljevid je v celoti izdelan iz otroških poslikav. Učenci so ga poimenovali MRGP 4K 20-21 (Mala raziskovalno gibalna pot 4. k).

Učenci četrtega razreda pri predmetu družba po učnem načrtu spoznavajo svoj kraj in okolico. Vsebinsko tega predmeta smo povezali s spoznavanjem Prežihovega Voranca, pisatelja – domačina iz Kotelj. V kraju stoji tudi njegova spominska hiša, ki so jo učenci večkrat obiskali. Porodila se je ideja, da povežemo spoznavanje kraja s spoznavanjem Prežihovega Voranca in ob tem ustvarimo pot, ki bo tudi druge vabila k raziskovanju našega kraja in spoznavanju našega pisatelja. Svoje delo smo razdelili na tri glavna področja: literarno, gibalno in spoznavanje okolja, pri čemer smo povezali učne cilje pri slovenščini, družbi in športu. Ustvarjalci vsebine so bili otroci, v pomoč pa so jim bili umetniki in učitelji. Učenci so na literarnem področju ob poti prebirali in brali črtice Prežihovega Voranca (Prežih, 2000), dramatizirali odlomke iz literarnega dela ter raziskovali prostore v naravi. Z etnologinjo so raziskovali kulturno-zgodovinske spomenike, raziskovali kulturno dediščino, opazovali naravno ter družbeno okolje, si ogledovali stavbe, objekte ... S pomočjo gledališčenika so gibanju po poti dodali smisel in motiv.

Z uvodnimi dejavnostmi smo pričeli v začetku šolskega leta. Najprej smo raziskovali okolico, si ogledali kulturne znamenitosti, brali Prežihove črtice, primerjali življenja nekoč in danes ... V naslednji stopnji smo se povezali z umetniki in pričeli z osmisлитvijo projekta. Umetniki so učencem

podajali določene naloge, najprej zaradi kovida na daljavo, nato pa smo delo lahko nadaljevali v živo. V tretjem koraku smo že sodelovali, stekel je dialog med učenci, umetniki in drugimi deležniki. V tretjem koraku je sodelovanje potekalo med učenci, umetniki in ostalimi deležniki. Na vseh treh področjih se je začelo ustvarjanje. Nastal je zemljevid poti s točkami oz. postajami, ki obiskovalce vabi, da se s pomočjo nalog seznanijo s Prežihovim Vorancem, in sicer s perspektive učencev.

Vsebine tematskih področij oz. postaj, na katerih se lahko učenci ustavijo, so točke, ki so na zemljevidu oštevilčene, poimenovane in barvno prikazane (slika 1).

Slika 1:
Zemljevid MRGP 4K 20-21

Pojdimo po MRGP 4K 20-21

Zemljevid z naslovom Mala raziskovalno-gibalna pot 4. k-razreda, ki je pritrjen na panoju pred podružnično šolo v Kotljah, že vodi mlade raziskovalce po poti. Po tej poti so se podali tudi drugi učenci šole, starši, sorodniki in gostje iz drugih občin (Planinski krožek OŠ Dravograd, ...). Delo želimo nadgraditi in zemljevid dopolniti s QR-kodami, v katerih bodo nanizani še drugi podatki o delu in ugotovitvah. Dodali bomo še povezavo na šolsko spletno stran, na kateri bodo vidne in dostopne vse točke zemljevida. Na točkah bodo izpostavljene tudi naloge, ki so jih otroci na določenih točkah pripravili. Želimo si, da MRGP 4K 20-21 postane vsaj delček že poznane in daljše Prežihove poti v Kotljah.

V nadaljevanju predstavljamo postaje, ki so si jih zamislili učenci.

Gibanje – športne aktivnosti

Točka 3: SPREHAJALNICA. Pešpot ob cesti, ki teče od Kotelj proti Ravnam na Koroškem, so otroci imenovali Sprehajalnica (slika 2).

Točka 5: TRAIL STEZA. Posebna pešpot, ki se dviguje navkreber. Učenci so jo poimenovali Trail steza, ker se po tej poti večkrat, predvsem navzdol, pripelje kakšen zelo korajžen kolesar. Otroci po tej stezi namesto navzdol tečejo navkreber.

Slika 2:
Ob tabli Kotlje.

Točka 9: OVIRA. Ob spomeniku Prežihovega Voranca na hribu se je v njihovih očeh navadna lesena ograja spremenila v prav posebno športno orodje – ki so ga imenovali Ovira. Učenci preskakujejo to oviro.

Točka 11: JARKI OB CESTI. Navadna in mirna hoja se učencem ni zdela zanimiva, zato jarke in brežine ob cesti uporabijo za vijuganje, tek cikcak ali pa preprosto hojo po jarku.

Točka 14: TRAVNIK SUPERMAN. Otrokom se je utrnila ideja, da bi lahko tekli po travniku navzdol na prav poseben način, kot njihov filmski junak Superman po zraku (slika 3).

3

Slika 3:
Supermani.

Literarno področje

Točka 1: DEČEK S SOLZICAMI. Naša mala raziskovalna pot se začne na točki ob spomeniku, poimenovanem Deček s solzicami (avtor Stojan Batič), v centru vasi, kjer otroci preberejo odlomek iz Vorančeve črtice Solzice (slika 4).

Točka 2: SOLZICE. Pot nas vodi do skulpture Solzice, pod katero v pomladnih mesecih najdemo solzice. Učenci pripovedujejo svoja doživljanja Prežihove črtice Solzice.

Točka 7: PREŽIHOVINA. Prežihovina – danes spominska hiša Prežihovega Voranca – stoji na hribu nad Kotljami. Učenci na tej točki preberejo nekaj o življenju Prežihovega Voranca.

Točka 8: SPOMENIK PREŽIHOVEGA VORANCA. Ob spomeniku Prežihovega Voranca (avtor Stojan Batič), ki stoji nad spominsko hišo, učenci preberejo odlomek iz črtice Solzice, in sicer del, ko gre mladi Voranc po Solzice v Pekel. Od tukaj se vidi pokrajina, kjer je področje Pekla. Preberejo tudi odlomek iz črtice Bolečina. Učenci pokažejo kje je področje Pekla, kamor je mladi Voranc šel nabirat za mater solzice.

Točka 16: POTOLČENI KRAMOH. Pri zadnji točki poti se ustavimo ob potoku, kjer naj bi nekoč stala stara šola in so se tam igrali otroci. Preberemo odlomek iz črtice Potolčeni kramoh in izvedemo kratko dramatizacijo.

4

Slika 4:
Beremo.

Spoznavanje okolja

Točka 4: MOST. Na mostu čez reko Kotuljščico se učenci ustavijo in spregovorijo o učni snovi, ki obravnava področji predmetov naravoslovje in družba (slika 5).

Točka 6: ZVONČEK. Tik pod Prežihovino so se učenci ustavili na travniku, zelo vlažnem in senčnem. Imenovali so ga travnik Zvonček. Vsebina te točke se navezuje na botaniko.

Točka 10: STARA HIŠA. Stara hiša, ki jo vidimo ob poti, je zanimiva stara arhitektura, grajena na poseben način. O hišah in življenju nekoč teče tudi naš pogovor.

Točka 12: TURŠKE ŠANCE. Zelo imenitna kulturno-zgodovinska dediščina našega kraja so Turške šance, ki se nahajajo v naselju Preški Vrh na naši poti. Spadajo med arheološko dediščino iz srednjega veka (1000–1500). Učenci so na to temo pripravili več predstavitev.

Točka 13: POGLED NA ... Ko učenci zapustijo gozdnati del poti, se pred njimi pojavi čudovita pokrajina s pogledom na Uršljo goro, okoliške hribe in vas Kotlje. Pogovor teče o videnem. Učenci lahko vtise tudi likovno poustvarijo.

Točka 15: POKOPALIŠČE. Tik pred koncem poti se ustavimo še ob cerkvi sv. Marjete in na pokopališču ob njej. Na tem pokopališču je pokopan tudi Lovro Kuhar - Prežihov Voranc.

Učenci so pri takem načinu osvajanja snovi uživali, prav tako so se izkazali kot izvrstni vodiči, na kar kažejo tudi refleksije učencev in ostalih gostov:

»Do sedaj nisem imela rada pohodov. Zdaj, ko smo ustvarili to pot, zelo rada grem po njej in vedno še koga vzamem zraven. MRGP 4K sem prehodila že večkrat in jo predstavila svoji družini. Zdaj res rada hodim« (Lucija, 4. k).

»Drage naše vodičke, bile ste čudovite, zanimive in neskončno zabavne v pripovedovanju in prikazovanju vašega domačega kraja. Res ste lahko ponosne na svoj domači kraj, na Voranca in na Solzice. Pridemo še kdaj« (Mentorica planinskega krožka OŠ Dravograd).

5

Slika 5:
Most.

Zaključek

Učenci so z velikim zanimanjem sodelovali v projektnem delu. Že od začetka so bili učenci zelo angažirani in aktivni. Ugotavljamo, da je s takim načinom dela zapomnitev učne snovi boljša. Razumevanje učne snovi so potrdili z zavzetim ustvarjanjem raziskovalne učne poti. Učenci so tudi zelo uživali pri urah z umetniki oz. drugimi udeleženi v projektu. Kadar so bili v projekt aktivno sodelujoči tudi mlajši učenci (1., 2. in 3. razred), smo opazili, da je tudi mlajšim takšno delo zelo zanimivo. V zadnjih korakih so morali pokazati veliko mero medsebojnega sodelovanja in pomembnosti upoštevanja mnenj drugih. Mladi se lažje izražajo, če niso v šolskih klopeh. Še posebej je zanje vzpodbudno naravno okolje, prostor, ki ga poznajo in o katerem lahko pripovedujejo. Mlajši otroci potrebujejo dnevno še veliko gibanja, zato jim takšna vrsta dejavnosti ustreza. Delo, ki poteka na konkretnem nivoju, je zato veliko uspešnejše in prinese boljše rezultate.

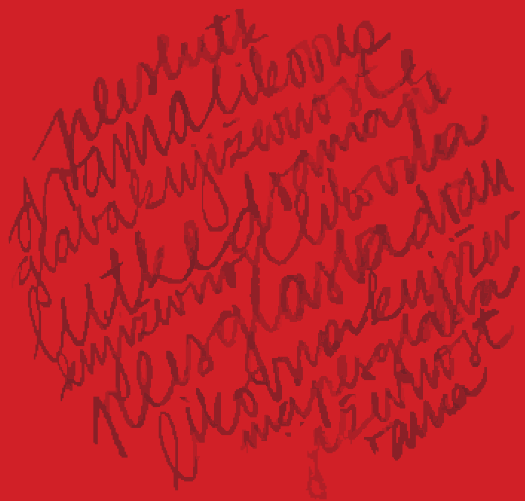
Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič, R. 2021. Izobraževanje pedagoških delavcev v sklopu projekta (interno gradivo). Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Prežihov, V. 2000. Solzice. Ljubljana: Založba Karantanija.

Štirn Koren, D. 2010. »Uvajanje umetniških praks v predšolsko vzgojo ali kako smo se (o)žlahtili.« V Kulturno žlahtenje najmlajših, ur. R. Kroflič, D. Štirn Koren, P. Štirn Janota in A. Jug, 14–23. Ljubljana: Vrtec Vodmat.

Darinka Aravs

OŠ Trnovo

darinka.aravs@guest.arnes.si

Mojca Gorjup

OŠ Trnovo

mojca.gorjup1@guest.arnes.si

Teja Kovač

OŠ Trnovo

teja.kovac@guest.arnes.si

Uvod

Projekt Bajka o svetlobi je primer skrbno načrtovanega širšega projekta, v katerem je učni proces v vseh fazah izvedbe potekal po didaktično in metodološko premišljenih korakih. Zaključna plesna predstava, razstava likovnih umetnin in nova znanja, ki so jih pridobili učenci, so dokaz, da je kulturno-umetniški vidik v šoli lahko gonilna sila učnega in vzgojnega procesa.

Projektni pristop je način dela, ki je na naši šoli prisoten že vrsto let in pohvalimo se lahko z mnogo projekti, ki so vključevali umetnost kot sredstvo za izražanje in učenje. Naše izkušnje načrtovanja celostnega učnega procesa, v katerega so vključena vsa predmetna področja s svojimi učno vzgojnimi cilji, so nastajale na načelih in pristopih konvergentne pedagogike, v kateri imata umetnost in učenje preko umetnosti pomembno vlogo pri vzgoji in učenju.

V proces učenja po konvergentni metodologiji je vključeno izražanje telesa ob glasbi, ki je temelj telesne, moralne, kulturne, estetske in jezikovne vzgoje pri otrocih. Izražanje telesa ob glasbi je dejavnost osvobajanja in predvsem oblikovanja osebnosti. Glasba omogoča sproščanje, povečuje sprejemljivost za zunanje dražljaje, vnaša notranji mir in pomaga pri vzpostavitvi osnovnega življenjskega ritma. Poleg tega omogoča razvijanje novih asociacij, vpliva na razvijanje sposobnosti komuniciranja in posledično omogoča nastajanje novih miselnih struktur (*Wambach 1996*).

Bajka o svetlobi

»Vse je v vsem,« nam je na izobraževalnih seminarjih pogosto polagal na srce g. Wambach. Poudariti je želel, da v življenju nikoli ne sprejemamo samo ene stvari hkrati, zato je pomembno, da v pouk poleg različnih pristopov, oblik in metod dela vključujemo tudi socialne, emocionalne in psihomotorične vidike. Izražanje ob glasbi pomeni učitelju izhodišče za različne dejavnosti učenja: od poslušanja glasbe, opismenjevanja, ustvarjalnega pisanja, slikanja, do učenja matematike in spoznavanja okolja. Velik poudarek je na estetski vzgoji kot sintezi izobraževanja in medsebojnem sodelovanju učencev, kar spodbuja skupinsko ustvarjanje ter razvijanje pozitivne medsebojne komunikacije.

»Z vključevanjem ustvarjalnega giba uvajamo v pouk celosten pristop, premoščamo tradicionalno dvojnost, povezujemo telesno z duševnim ter olajšujemo uresničevanje značilnosti sodobnega pouka« (Kroflič 1999, 62). »Medtem ko v tradicionalni šoli učitelj dobi nazaj le tisto, kar je učencu dal, je tukaj razred mesto kreacije in imaginacije, delo v razredu je izmenjava energije in spreminjanje« (Kroflič 1999, 125).

Opis projekta

V projektu Bajka o svetlobi so sodelovali vsi oddelki prvega in drugega razreda naše šole, to je približno 160 učencev. Za izhodišče smo izbrali literarno delo Bine Štampe Žmavc Bajka o svetlobi (*Epta 1997*). Vsebina pravljice je s svojo sporočilnostjo nudila veliko možnosti za načrtovanje učno-vzgojnega procesa ter pripravo scenarija za zaključno prireditev (slika 1).

Namen dela v razredu je bil zajeti vsa predmetna področja z doseganjem specifičnih ciljev posameznih predmetnih področij, prav tako pa slediti ciljem projekta SKUM. Pozornost smo poleg grajenja znanja želeli nameniti tudi grajenju odnosa do drugih, odprtosti za nove izzive, razvijanju medsebojnega poslušanja, pogovarjanju in povezanosti, razvijanju senzibilnosti za umetnost ter razvijanju novih didaktičnih pristopov na področju umetnosti.

1

V omenjenem projektu smo k sodelovanju povabili umetnico Mojco Leben za plesno-gibalno področje in umetnika Lada Jakšo za glasbeno področje. Skozi razvoj projekta se je spontano vključila tudi umetnica Uršula Podobnik za likovno področje.

Slika 1:
Zaključna prireditev.

Delo smo učiteljice načrtovale skupaj z umetnico Mojco Leben in se vmes

povezovala tudi z umetniki drugih področij (glasbeno področje, likovno področje). Tvorili smo kreativni tim, ki je načrtoval vsebinski in časovni okvir že pred začetkom prvih delavnic. Določili smo želene cilje in postavili smernice za delo. Zelo koristna in konstruktivna so bila sprotne preverjanja in dogovarjanja v odmorih med delavnicami, ki so prinašala korekcije in izboljšave v organizaciji, strukturi ali vsebini posamezne delavnice.

Plesne delavnice

Učenci so se z učiteljicami pri pouku in z umetnico v delavnicah najprej pogovarjali o literarnem delu, izražali so svoja mnenja o njem in iskali izrazne možnosti za interpretacijo posameznih dogajanj. Z umetnico so iskali možnosti izraza z gibom, s katerim so ponazarjali dogajanje. Vseskozi je med učenci in umetnico potekala komunikacija, ki je temeljila na sprejemanju mnenj in na odprti komunikaciji. Umetnica je najprej izpeljala delavnice s posameznimi oddelki, nato s posameznimi razredi in na koncu z vsemi udeleženci skupaj. Skozi izražanje z gibom in plesnimi dejavnostmi so učenci imeli možnost osvoboditja lastnega telesa, iskanja kreativnih plesno-gibalnih rešitev in grajenja zavedanja o lastnem telesu v gibanju in o lastnem telesu v odnosu do drugih (*Leben 2018*). Izkušnje plesno-gibalnih in glasbenih ustvarjalnih delavnic smo učiteljice vnašale v vse vsebine, plasti in cilje svojega siceršnjega dela (slika 2).

2

Slika 2:
Plesne delavnice.

Glasbene delavnice

Umetnik je v delavnici v začetku učencem predstavil različna avtentična akustična glasbila in jih seznanil z njihovimi posebnostmi, značilnimi zvočnimi barvami in tehničnimi zmožnostmi (slika 3).

Glede na vsebino literarnega dela se je osredotočil na spoznavanje zvočnih kontrastov od »svetlih« do »temačnih« zvočnih razpoloženj, od umirjenih do intenzivnih dinamičnih zvokov in ritmov ter od urejenih do kaotičnih sfer muziciranja. Učenci so individualno improvizirali in igrivo raziskovali glasbila in zvok. Svoje ideje so ustvarjalno uporabljali za zvočno odslikavo bistvenih vsebinskih akcentov literarnega dela.

Učence je spoznavanje in raziskovanje novih glasbil zanimalo. Razvili so ustrezno komunikacijo z umetnikom, postavljali vprašanja in dajali pobude. Pri igrah muziciranja so imeli možnost razvijanja strpnosti, sodelovanja, medsebojnega poslušanja in spoštovanja (*Jakša 2018*).

3

Slika 3:
Glasbene delavnice.

Likovne delavnice

V likovnih delavnicah se je umetnica dotaknila motivike, ki v šolskem delu ni ravno običajna. Izkazalo se je, da je nekoliko temačna likovna motivika lahko tudi za najmlajše učence zelo navdihujoča. Motiviranost za likovno izražanje je bila visoka.

V prvem razredu je vsak učenec dobil prazen list, na katerega je umetnica neposredno pred njim s širokim čopičem in tušem narisala preprost likovni element (točko, linijo). Učenci so pri risanju svojo podobo Teminca narisali s samostojnim prilagajanjem, dopolnjevanjem ali nadgrajevanjem narisane elementa. Likovne upodobitve so bile individualizirane in kot take izrazito raznolike, kar je pri likovnem izražanju vselej eden od ključnih ciljev, ki jim sledimo (slika 4).

4

Slika 4:
Likovne delavnice.

V drugem razredu so učenci najprej v skupinah na večji slikovni format risarsko upodobili Teminca. V drugem delu so učenci delali v paru. Sodelovanje in medsebojna pomoč sta bila potrebna pri izbiri materiala za izdelavo Teminca in tudi med izdelovanjem kipa. Zadovoljstvo učencev je bilo tako z ustvarjalno izkušnjo kot tudi s končnimi izdelki precej očitno (*Podobnik 2018*).

Zaključna prireditev

Zaključek projekta je predstavljal učencem novo umetniško izkušnjo, izkušnjo ustvarjanja za druge. Učenci so pod vodstvom umetnikov gradili novo situacijo, v kateri so se odražali elementi posameznih izvedenih delavnic. V povezovanju umetniških področij ter njihovih izraznih možnosti je v skupnem sodelovanju in ustvarjanju nastala zaokrožena estetska celota, ki so jo učenci predstavili z gibanjem in telesno-gledališkim izrazom ter glasbeno spremljavo (slika 5).

5

Slika 5:
Glasbeno plesna predstava.

Pri izvedbi smo bili zelo uspešni, saj smo uspeli pripraviti plesno glasbeno predstavo, ki je harmonizirano vključevala skoraj 160 učencev in v kateri je vsak otrok imel svoje mesto, svojo vlogo in svojo odgovornost. Otroci so svoje delo več kot odlično opravili. S svojim delom so bili zadovoljni, ponosni nase in si želeli ponavljanja izvedbe (*Leben 2018*).

»Bistveni dosežek našega skupnega projekta se mi zdi v tem, da je osnovno sporočilo knjige *Bajka o svetlobi Bine Štampe - Žmavc* – kako

zanemarjamo svetlobo v srcu, ki avtorici predstavlja simbol človeške etike in humanosti – bilo jasno izraženo v sintezi različnih zvrsti umetnosti. Učenci so sporočilo prenesli doživeto, iskriivo in ustvarjalno, predstavljeno z gibom, besedo, glasbo in likovnostjo» (*Jakša 2018*).

Ob zaključku projekta je nastala tudi šolska razstava likovnih in literarnih del, ki je bila odprta za javnost.

Zaključna evalvacija

Zastavljene cilje nam je v celoti uspelo realizirati. Učenci so pridobivali bogate izkušnje v delavnicah z umetniki. Postali so bolj sproščeni v izražanju z gibom, glasom in pri likovnem ustvarjanju. Lažje so izražali svoje ideje in soustvarjali umetniško izkušnjo. Učenci prvega razreda, ki so v začetku imeli težave z osnovno komunikacijo in strah pred izpostavljanjem, so brez težav nastopali na odru. Učenci prvega in drugega razreda, ki se pred tem niso poznali med seboj, so spletli nove vezi. V pripravah na predstavo in med njo so si bili v pomoč in oporo. Ob opazovanju izražanja sovrstnikov so se učili eden od drugega.

Učenci so brez zadržkov podajali svoje ideje in rešitve umetniških izzivov. Umetniki pa so se na pobude pozitivno odzivali in predloge učencev vključevali v svoje delo. Delavnice, ki so jih vodili umetniki na lasten umetniški način, so bile za učence nove in drugačne učne ter doživljajske priložnosti. Zaradi prisotnosti umetnikov so bile to avtentične učne situacije. Učenci so v stikih z umetniki doživljali pravo estetsko in kulturno izkušnjo, v kateri so lahko izrazili tudi svoje občutenje, dojemanje in razumevanje sveta okrog sebe ter obravnavane tematike.

Kljub velikemu številu učencev smo z izbranimi oblikami in metodami dela vsakemu učencu zagotovili izkušnjo srečanja z umetnostjo, izkušnjo učenja prek umetnosti in spodbudili otrokovo kreativnost v izbranih umetniških področjih.

Zaključek

Projekt Bajka o svetlobi je za sodelujoče učitelje in učence ter učni proces predstavljal novo in drugačno dimenzijo kulturno-umetniškega ustvarjanja in učenja. Umetniki so s svojo strokovnostjo, drugačnimi pristopi in pogledi na umetniško izkušnjo dodali nov vidik v učiteljevih premišljevanjih o umetnosti v šolskem prostoru.

S kreativnim in strokovnim sodelovanjem učiteljev in umetnikov v vseh fazah načrtovanja je bila učenčeva kulturno-umetniška izkušnja dobra

in je dosegla svoj namen. V učencih smo prebudili umetniško plat in ustvarjalno svobodo, ohranjali smo njihovo radovednost in željo po novih spoznanjih, hkrati pa je vsak pridobival in gradil nova znanja na različnih predmetnih področjih.

V tem projektu sodelovanja z umetniki in grajenju učnega procesa na temeljih umetniških področij se je potrdilo, da je model načrtovanja in izvajanja učnega procesa po načelih konvergentne pedagogike še vedno močno aktualen in odličen metodološki pristop, saj daje velik poudarek umetnosti in učenju prek umetnosti pri vzgoji in učenju.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

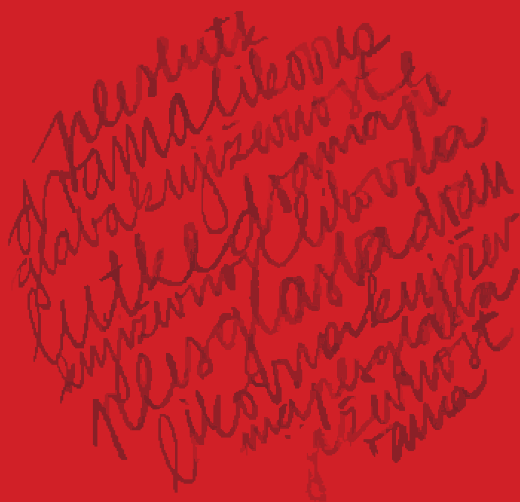
Jakša, L. 2018. Evalvacijsko poročilo ob zaključku projekta (dokumentacija o projektu SKUM na šoli). Ljubljana: OŠ Trnovo.

Kroflič, B. 1999. Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Leben, M. 2018. Evalvacijsko poročilo ob zaključku projekta (dokumentacija o projektu SKUM na šoli). Ljubljana: OŠ Trnovo.

Podobnik, U. 2018. Evalvacijsko poročilo ob zaključku projekta (dokumentacija o projektu SKUM na šoli). Ljubljana: OŠ Trnovo.

Wambach, M. in Wambach, B. 1996. Konvergentna pedagogika v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Darinka Aravs

OŠ Trnovo

darinka.aravs@guest.arnes.si

Mojca Gorjup

OŠ Trnovo

mojca.gorjup1@guest.arnes.si

Teja Kovač

OŠ Trnovo

teja.kovac@guest.arnes.si

Uvod

Vključevanje umetnosti v pouk naj ne bi bila le oblika umetniškega izražanja, ampak sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa. Umetnost je lahko orodje za različne oblike dela pri vseh učnih predmetih. Naše izkušnje načrtovanja celostnega učnega procesa, v katerega so vključena vsa predmetna področja s svojimi učno vzgojnimi cilji, so nastajale na načelih in pristopih konvergentne pedagogike, v kateri ima umetnost in učenje preko umetnosti pomembno vlogo pri vzgoji in učenju. Temeljna dejavnost je izraz telesa ob glasbi, v kateri se prepletajo elementi različnih umetnosti. Izražanje ob glasbi pomeni učitelju izhodišče za različne dejavnosti učenja: od poslušanja glasbe, opismenjevanja, ustvarjalnega pisanja, umetniškega izražanja, do učenja matematike in spoznavanja okolja, prav tako je sestavni del projektnega dela. Vse dejavnosti potekajo v medsebojnem sodelovanju učencev, kar spodbuja poleg individualnega tudi skupinsko ustvarjanje in razvijanje pozitivne medsebojne komunikacije. »Uporaba umetnosti kot medij izražanja v skupini omogoča pogled z druge perspektive. Prav tako nenehno odpira vrata komunikaciji, ki so bila mogoče za nekatere trdno zaprta« (Tubbs 1996, v Borota idr. 2006, 56). Iz tega, kar otrok doživlja, se lahko kaj nauči. Zato je potrebno učencu omogočiti, da si na avtonomen način najde svojo pot do znanja s tem, da mu odpremo veliko

Zmajeslovje

različnih poti, spodbudimo vse njegove zmožnosti, ovrednotimo vsa sredstva njegove osebnosti in mu povečamo njegovo ustvarjalno moč (Wambach 1999).

Plesno-gledališka ustvarjalnost je del našega vsakdanjika. Velikokrat se kot izhodišče takšnega dela poslužujemo bogatih literarnih del, ki nudijo dobro osnovo za široko odprt projekt. V okviru projekta SKUM pa smo želeli naše perspektive še razširiti, zato smo se namerno odločili, da za izhodišče projektnega dela postavimo nekaj čisto drugega. V sodelovanju s profesorico Pedagoške fakultete v Ljubljani, Vesno Geršak, smo stopili v stik z umetnico Nušo Jurjevič, ki je ravno takrat v Prirodoslovnem muzeju imela razstavo o zmajih. Mistična tematika, ki je tako ljuba in blizu otrokom, se nam je zdela odlična odskočna deska za ustvarjanje na izobraževalnem in vzgojnem področju. Novo izhodišče, ki se ga do sedaj še nismo posluževali, je predstavljalo novo in drugačno dimenzijo kulturno-umetniškega ustvarjanja in učenja ter je tudi nam, učiteljicam, nudilo poseben izziv in motivacijo.

Za večino do sedaj izvedenih umetniških projektov je na naši šoli značilno sodelovanje večjega števila učencev. Zaradi zdravstvene situacije pa medoddelčno in medrazredno povezovanje v tem obdobju ni bilo možno, zato je projekt potekal znotraj posameznega oddelka.

Opis projekta

Projekt se je začel z načrtovanimi sestanki učiteljic in umetnice. Skupaj smo zastavile osnovne dejavnosti, ki bi vodile k uresničevanju zadanih ciljev. Želele smo, da skozi dejavnosti projekta učenci razvijajo senzibilnosti za umetnost, odprtost za nove izzive, kreativnost ter da se učijo sodelovalnega učenja, prilagajanja in strpnosti. Za nas, učiteljice, pa je bil seveda eden glavnih ciljev razvijanje novih didaktičnih pristopov na področju umetnosti.

1

Slika 1:
Ogled razstave.

Uvodna dejavnost projekta Zmajeslovje je bil voden ogled ilustratorske razstave Med fikcijo in stvarnostjo: ZMAJI, v Prirodoslovnem muzeju Slovenije (slika 1).

Umetnica Nuša Jurjevič je učencem predstavila delo ilustratorja in jim pokazala delovne pripomočke (barvne tuše, svinčnike, papir za

skiciranje, skicirko ...). Opisala in pokazala jim je vsakega zmaja, narisane na znanstveni način in naslikane v pripadajočem habitatu, pri čemer jim je povedala mitološke zgodbe o teh izmišljenih bitjih in morfološki pogled nanje. S pomočjo raziskovalnih listov so učenci podrobneje spoznavali ilustrirane zmaje in jih dopolnjevali z domišljijo in samostojnim ustvarjanjem.

V nadaljevanju projekta je umetnica za učence pripravila umetniški dogodek, ki je potekal na šoli. Učencem je predstavila legendo o Jazonu in Argonavtih. Umetniški dogodek je bil interdisciplinarne narave, pri čemer je bilo vodilno področje ilustracije v povezavi z ustvarjalnim gibom, pripovedništvom, glasbo in upodabljačimi umetnostmi. Učenci so bili aktivno vključeni v zgodbo in so jo sooblikovali (slika 2).

2

Na osnovi tematike o zmajih so učenci vseh treh oddelkov ustvarili skupinsko umetnino, zmaja, dolgega približno 15 metrov, ki so ga dopolnjevali vsi trije razredi. Nanj so dodajali luske, ki so jih oblikovali iz najrazličnejših materialov. Zmaj je bil na koncu ogromen in smo si ga kot celoto lahko ogledali šele zunaj razreda. Sodelovanje pri izdelavi skupinskega zmaja je vplivalo na razvijanje učenčevega osebnega umetniškega izraza, povezovanje v skupini in zavedanje o pomenu sodelovanja (slika 3).

Slika 2:
Umetniški dogodek na šoli.

Slika 3:
Izdelava skupinskega zmaja.

Učiteljice smo bile skupaj z umetnico v sodelovanju izredno fleksibilne. Na podlagi zanimanj učencev smo res lahko razvijale večji projekt na nivoju vseh treh oddelkov in različne dejavnosti v posameznih skupinah. Vsaka skupina učencev se je skozi projekt odzivala nekoliko drugače in v vsakem oddelku se je projekt razvijal v svojo smer. Delo je potekalo tudi, ko umetnica ni bila prisotna. Ukvarjanje s tematiko je učence spodbudilo, da so ob vsakem naslednjem obisku umetnici predstavili nova spoznanja, na osnovi katerih je gradila svoje delo naprej.

V prvem razredu so se učenci z učiteljico odločili za ustvarjanje senčnega gledališča. Pod vodstvom umetnice so izdelali senčne lutke iz tršega papirja in jih pritrdili na paličice. Zaslona za gledališče so oblikovali iz kartonske škatle in prosojnega papirja. V manjših skupinah so nato pod

3

vodstvom učiteljice sestavili in zapisali zgodbe, ki so jih nato z uporabo izdelanih lutk zaigrali v senčnem gledališču. Zaključne predstave so potekale pred sošolci (slika 4).

4

Slika 4:
Senčno gledališče.

V b-oddelku drugega razreda so učence zelo pritegnila velika zmajeva jajca, ki jih je umetnica prinesla v učilnico. Ob razmišljanju o razvoju zmajev so se učenci skupaj z umetnico in učiteljico odločili, da bodo izdelali zmajske družine. Pod vodstvom umetnice so iz gnetljivih materialov izdelali različne kipe zmajev in njihovih jajc ter jih postavili v prostor. Učiteljica je tematiko nadaljevala na področju opismenjevanja z opisi zmajev in kreativnimi zgodbami.

V c-oddelku drugega razreda je učence zelo motivirala razstava, ki so si jo ogledali. Tudi sami so si želeli ustvariti svoje zmaje in jih postaviti v izmišljena okolja. Po vzoru umetničine razstave in pod vodstvom učiteljice so narisali načrte za svoje domišljijske zmaje, ki so jih iz gnetljivih materialov in različnih dodatkov pod vodstvom umetnice tudi ustvarili. V nadaljevanju so zmajem iz kartonske škatle z barvanjem in lepljenjem različnih naravnih in umetnih materialov oblikovali tudi življenjski prostor. Vsak učenec je nato svojega zmaja in njegovo življenjsko okolje opisal in predstavil sošolcem (slika 5).

5

Slika 5:
Zmaj v življenjskem okolju.

V tem oddelku je ob zaključku projekta nastala tudi gibalno-plesna predstavitev Jazon in Argonavti. Vsebina zgodbe in umetničino posredovanje le-te sta učence navdušila za nadaljnje ustvarjanje. Legendo o Jazonu in Argonavtih so si ogledali tudi kot posneto ilustrirano pripoved. Skozi pogovor z učenci je vzniknila želja, da bi celotno zgodbo zaigrali. Čeprav je legenda o Jazonu in Argonavtih kar zahtevno besedilo za učence drugega razreda, so skupaj z učiteljico pripravili gibalno-plesno predstavitev pripovedke. Vsebina legende o Jazonu in Argonavtih je daljša in vsebinsko zelo bogata, zato so jo razčlenili na manjše vsebinske enote, prizore in določili vloge. Ker so učenci v prizorih zgodbo pripovedovali skozi doživljanje in izražanje s telesom, gibom in mimiko, je učiteljica izbrala glasbo, ki jim je to omogočala in jih k temu spodbujala.

V ustvarjanju predstave so učenci s svojimi idejami aktivno sodelovali, predlagali so, kako bi posamezni prizor uprizorili z gibanjem. Učiteljica

jim je pomagala pri organizaciji prostora in jih spodbujala k razmišljanju. Njihovi predlogi so bili smiselni, domiselni in izvedljivi. V vsakem prizoru so bili na odru prav vsi učenci. Izbrani so uprizarjali svoje vloge, ostali pa so s telesi oblikovali prostor dogajanja.

Učenci so skozi pripravo in izvedbo predstave dosegali cilje, ki v učnem načrtu niso eksplicitno zapisani, so pa za celovit razvoj otroka kot ustvarjalne, komunikativne, čustveno uravnotežene osebnosti izredno pomembni. Z uporabo giba, telesa, ritma, prostorske organizacije in izraza so razvijali neverbalno komunikacijo, spoznavali so svoje telo v prostoru in odnosu do drugega, gradili so pozitivne medsebojne odnose, bili so odprti za nove izzive. Pri ustvarjanju so bili sproščeni. Ustvarjanje in izvedba predstave je na trenutke delovala kot igra, ob kateri otroci neizmerno uživajo. Uprizarjanje posameznih prizorov in celotne predstave je bila vsakič nova kreacija, saj je bil plesno-gibalni del prepuščen improvizaciji posameznikov in skupine.

Učenci so zgodbo predstavili umetnici Nuši Jurjevič ter posameznim obiskovalcem njihovega razreda. Možnosti predstavitve za starše in zunanje obiskovalce tokrat ni bilo, čeprav je to bila velika želja otrok. Iz likovnih izdelkov so učenci pripravili razredne razstave.

Učenci so po vsakem srečanju z umetnico izražali navdušenje nad vsebino in vključevanjem umetnice v pouk. Še posebej so izpostavili stik s pravo ilustratorko in njenimi deli.

Sodelovanje z umetnico v kulturni ustanovi in v šoli je učencem omogočalo avtentično izkušnjo, ki je učence izredno motivirala za vsa nadaljnja ustvarjanja.

Zaključek

Skozi dejavnosti projektov v SKUM-u učiteljice ugotavljamo, da učenci resnično razvijajo svojo ustvarjalnost in osebni (pa tudi skupinski) umetniški izraz, kajti dejavnosti rastejo skupaj z njimi, oni pa so sooblikovalci in resnični ustvarjalci umetniške zgodbe.

Kakovostno delo z uporabo umetnosti v učencih prebuja umetniško plat in ustvarjalno svobodo. Ohranja njihovo radovednost in željo po novih spoznanjih, omogoča pridobivanje in graditev novih znanj na različnih predmetnih področjih, hkrati pa pomaga razvijati odnos do drugih v smislu kulturnega izražanja lastnih idej, sprejemanja drugih in drugačnih ter oblikovanju estetskega čuta.

Zavedati se moramo, da takšen pristop graditve pouka ni podoben tradicionalnemu in od učitelja zahteva več vloženega truda in potrpežljivost, saj vodi skupino otrok skozi proces ustvarjanja in jim je ob tem v pomoč in oporo. Veselje, zadovoljstvo in velika ustvarjalnost, ki so jo pri oblikovanju in izvedbi umetniških izdelkov in predstave pokazali učenci, je nagradila ves vložen trud.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E. 2006. Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Pedagoška fakulteta.

Wambach, M. in Wambach, B. 1999. Drugačna šola. Konvergentna pedagogika v osnovni šoli. Ljubljana: DZS.

V šolskem letu 2019/20 smo imeli na OŠ Savsko naselje oddelek 5. razreda (26 učencev), ki je bil izjemno zahteven za vodenje, saj smo imeli številne učence z vedenjskimi in učnimi težavami ter učence, ki so prihajali iz nevzpodbudnega domačega okolja. Učenci so imeli težave z izražanjem čustev, občutij, vživljanjem v čustva drugih in medsebojno komunikacijo. Potrebovali so ogromno pozornosti in posebne obravnave, zato so bile naše misli ves čas usmerjene v to, da jih čim bolj opolnomočimo ter jim poskušamo pomagati na vse možne načine; tudi z umetnostjo. Iskali smo pristope, metode, oblike in izvedbe pouka, ki bi jim pomagale izražati čustva in jih pripeljati do čim bolj pozitivne komunikacije, primerne vedenja ter boljše samopodobe. Zato smo se z veseljem vključili tudi v projekt SKUM, v katerem smo si s koordinatorico projekta na šoli Tjašo Jerak v povezavi z vodjo projekta Vesno Geršak zamislile, da izvedemo delavnico z umetnikoma Jurijem Konjarjem (plesalcem, koreografom in improvizatorjem) ter Uršo Urbančič (plesalko inkluzivnega plesa).

Naši cilji projekta so bili, da učenci spoznajo, da so ljudje v skupnosti različni, prepoznajo stereotipe v povezavi z različnimi ljudmi, spoznajo različne oblike združevanja med ljudmi v skupnosti, vrste sodelovanja in medsebojne pomoči (npr. prostovoljno delo ipd.), uporabljajo različne veščine komuniciranja in sodelovanja. Vzgojne cilje smo povezali tudi z učnim načrtom za družbo, pri čemer smo dali poudarek na razvijanju razumevanja o pomenu sodelovanja med ljudmi, reševanja sporov, vključenosti in izključenosti posameznih skupin (*Učni načrt, Program osnovna šola, Družba 2011*). Pomemben cilj našega projekta je bil ponuditi učencem drugačno učenje; skozi igro, gib, ples. Izvedli smo ga v štirih korakih, ki jih opisujemo v nadaljevanju.

Zeleni slon v Savskem naselju ali rušimo vse tabuje

Prvi korak

Vsi izvajalci projekta smo se srečali na naši šoli in razvijali idejo za izvedbo projektnih aktivnosti. Pred očmi smo imeli otroke z različnimi ter hkrati specifičnimi vedenjskimi in čustvenimi težavami. Določili smo osnovni cilj in rdečo nit projekta. Natančno smo dodelali tudi nadaljnje korake izvedbe (kje bo delavnica potekala, kdaj bo potekala, kdo bo fotografiral, kdo bo snemal ...). Ker je umetnica Urša Urbančič na invalidskem vozičku, smo morali natančno načrtovati tudi njeno pot do dogodka in vse specifikke, ki so bile pomembne zanjo.

Drugi korak

Sama izvedba projekta je potekala v mali telovadnici, kjer so imeli učenci in izvajalci dovolj prostora za gibanje in ustvarjanje. Začeli smo s krajšim uvodom Informance, ki je bil vstop v komunikacijo skozi osebno Uršino zgodbo, katere poglavitna tema je drugačnost in vključevanje drugačnosti v vsakodnevno življenje. Nato smo z različnimi vajami, igrami in tudi s pogovori nadaljevali in nadgrajevali teme, kot so enakost, sodelovanje in sprejemanje. Učencem je bilo vse to zanimivo, novo in drugačno. Ker pa se je dogajanje odvijalo na zelo sproščen in naraven način, so se lahko učenci tudi pri nekaterih sprva malce nelagodnih občutkih sprostili. Ta korak, izkušnja, se nam je zdela zelo pomembna. Drugačnost so skozi Uršino zgodbo in različne vaje lažje razumeli, prepoznali v njej tudi dobro in jo lahko na enakovreden način sprejeli (sliki 1 in 2).

1

2

Učenci so izkušnje o drugačnosti pridobivali z različnimi vajami, v katerih smo jim omejili gibanje, vid, sluh itd. Učenci so si morali na primer obuti copate, ne da bi pri tem uporabljali roke, priti na drugo stran telovadnice brez uporabe nog (morali so jih dvigniti v zrak), sošolcu so zavezali oči in ga samo z besedami usmerjali, da je preko ovir prišel do določenega cilja, preizkušali so se tudi v plesu, v katerem so si sami izbrali omejitve gibanja itd. Tako smo povezali neposredno izkušnjo z gibalno ovirano plesalko, ki je bila prisotna v vlogi učitelja. S seznanjanjem z njeno zgodbo in dialogom med umetniškim parom, ki je jasno kazal na enakovredno sodelovanje in sprejemanje drugačnosti, so se učenci ogromno naučili. To se je jasno videlo tudi skozi proces, saj je bil ves čas prisoten pogovor o različnih temah, v katerem so otroci lahko izrazili svoja mnenja, izkušnje, vprašanja. Ta kombinacija neposredne izkušnje s telesnim

Slika 1:
Informance oz. uvod v komunikacijo.

Slika 2:
Uršina zgodba.

stikom, gibanjem, ustvarjanjem in pogovorom je dosegla neprimerno več kot razlaga ali le pogovor (sliki 3 in 4).

Pri izvedbi dejavnosti smo upoštevali različne metode dela; od pogovora, razlage, demonstracije in opazovanja, do zanimivih iger, ki sta jih v dejavnosti vnesla umetnika: npr. senzomotorične igre, igre za hitro reagiranje in občutek za pozornost, igre za namerno pomnjenje. Dejavnosti so bile izvedene v različnih oblikah dela: frontalno, individualno, delo v dvojicah in delo v skupinah.

Tretji korak

Nekaj dni po izvedeni delavnici, ko so se dogodki dobro usidrali v naših mislih, smo naredili evalvacijo v intimnem prostoru, v našem matičnem oddelku. Učenci so se v skupinah pogovorili o izvedenih aktivnostih ter nato po svoji ideji in ključnih besedah naredili lastno predstavitev delavnice. Največkrat so izrazili, da je bilo na delavnicah sproščeno, zabavno, zelo se jih je dotaknila Uršina zgodba, predvsem pa, da jim je dan prehitro minil. Nastali so zelo različni izdelki, ki smo jih nato oblikovali na plakatih, da smo jih lahko razstavili v avli šole.

3

4

Četrti korak

Določili smo datum za povratno srečanje z umetnikoma. To smo izvedli v obliki razredne ure, ponovno v šolski telovadnici, da so učenci imeli dovolj prostora za gibanje. Učenci so uvodoma predstavili svojo evalvacijo dogodka v razredu. Nato smo svoja čustva, občutke, izkušnje izrazili z utelešeno refleksijo, in sicer z igro, gibom, poustvarjalno risbo in zvokom (slike 5, 6 in 7).

5

6

7

Slika 3:
Izvedba vaj z omejitvami določenih čutil.

Slika 4:
Izražanje čustev z gibom.

Slika 5:
Evalvacija z gibom in sliko.

Slika 6:
Utelešena refleksija.

Slika 7:
Poustvarjalne risbe.

Zastavljene cilje smo dosegli oz. jih je dosegla večina učencev. Vnašanje konkretne izkušnje doživljanja in spoznavanja drugačnosti je opazno pripomoglo k boljši povezanosti med učenci, njihovu sprejemanju drugačnosti, boljši vključenosti posameznih učencev, ki jih drugi težje sprejmejo v skupino. Čustva in občutke so učenci namesto z besedami izražali na več različnih načinov, in sicer skozi gibanje, ples, glasbo, risanje ter skozi pogovor z umetnikoma in ostalimi v razredu.

Celotna umetniška izkušnja je za nas pomenila vnos drugačnih vsebin in pristopov k pouku. Vživljanje v drugačnost, izkušnja in spoznavanje Jurija in Urše ter predvsem spoznavanje Uršine zgodbe so bile neverjetne izkušnje in so v nas vseh pustile velik pečat. Učenci so delali na drugačen način, se gibali, se pogovarjali, izražali in spoznavali sebe z gibom, se srečali z drugačnostjo. Tudi sama sem posameznike videla še v drugačni luči, opazala sem njihove velike čustvene primanjkljaje in težave pri izražanju čustev, sočutja ...

Večina učencev je izkušnjo zelo dobro doživela in tudi podoživela. Za posameznike, ki imajo sami stik z drugačnostjo (doma ali pa celo osebno zgodbo), pa je bilo to hkrati tudi boleča izkušnja in so o njej težko govorili ter se težje soočili z njo.

Pridobljene izkušnje bomo delili tudi z naslednjimi generacijami. Uporabili bomo pristope za izražanje drugačnosti, čustev, občutkov na drugačen način. Tudi Uršino zgodbo bomo zagotovo delili naprej med naslednje generacije.

Izjemnega pomena je, da življenje v šoli bogatimo na številne ter različne načine. Na nas učiteljih pa je, da na široko odpremo vrata in dopustimo, da učenci dobijo čim več in čim bolj raznolike izkušnje iz umetnosti in kulture, ki jim pomagajo pri izražanju sebe in svojih čustev. Srečanja učencev z drugačnostjo skozi umetnost so dogodki, ki nagovarjajo z bogato čutno in duhovno sporočilnostjo.

Z veseljem bi Uršo in Jurija še kdaj povabili v naš razred. Prav tako bi želeli tudi po izteku projekta SKUM doživljati nove zgodbe, ki jih z nami delijo različni umetniki, ki so navdih za nas učitelje, in še najpomembneje, pustijo močan pečat na naših učencih.

Literatura

Učni načrt. Program osnovna šola. Družba. 2011. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Dokumentacija o projektu SKUM.

Anita Godler
OŠ Trnovo
anita.godler@os-trnovo.si

Uvod

Ali so sodobni otroci resnično motivirani za delo? Ali učitelji še zmorejo pritegniti otroke k sodelovanju?

Odnos, iskrenost, odprt dialog, spontanost in senzibilnost so dejavniki, ki nosijo veliko težo za učinkovite vzgojno-izobraževalne pristope. Umetnost kot temelj je lahko prisotna pri vseh vzgojno-izobraževalnih predmetih, še več, skozi njo lahko otrok celostno prejema znanje in izkušnje za življenje. Šolsko izobraževanje je vse premalo usmerjeno k vzgoji ustvarjalnosti. Otroci pridejo v šolo nenasitno radovedni in z najrazličnejšimi domislicami, šolski načrt pa tega ne upošteva vedno. Ustvarjalnost v izobraževanju tesno povezujemo s področji estetskih in tehniških predmetov, pozabljamo pa na možnost vključevanja ustvarjalnosti pri drugih predmetih (*Marentič Požarnik 1998*). V današnjem času učitelj ni več edini vir informacij, postaja motivator, animator, ki ustvarja pogoje za aktivno učenje (*Flogie 2013*). Motivirano učenje spremljajo pozitivna čustva, s tem večajo interes otrok in s tem povečujejo trajnost in uporabnost naučenega (*Marentič Požarnik 2018*).

Umetnost brez meja – Cankar in mi

Sodelovanje z umetniki različnih medijev v projektu SKUM je narekovalo drugačen pristop k učenju in poučevanju. Elemente umetnosti smo vključevali v različne učne predmete. Tovrstno načrtovanje je pomenilo veliko sodelovanja, izmenjave izkušenj in predlogov izvedbe. Z učenci petega razreda smo sodelovali z umetniki s področja gledališča, z umetnico s področja lutkovnega gledališča, likovne umetnosti, z glasbenikom in koreografinjo, s kustosinjo Mestnega muzeja Emo Marinčič in s strokovnimi sodelavkami Pedagoške fakultete Ljubljana, Vesno Geršak, Heleno Korošec in Uršulo Podobnik.

Opis projekta

Projekt Cankar in mi je učencem 5. razreda nudil celostno umetniško izkušnjo. Cilj projekta je bil, da učenci s pomočjo umetniške izkušnje raziščejo, spoznajo, doživijo in prikažejo življenje in umetniška dela pisatelja Ivana Cankarja skozi ustvarjalni gib, gledališče, lutke, kiparjenje in igranje na male inštrumente. Skupaj smo se popeljali skozi različne umetniške pristope in na izviren in kreativen način spoznavali vsebine, povezane z obdobjem ustvarjanja in življenja Ivana Cankarja. Ob takšnem pristopu smo učencem prepuščali svobodo, da so izkazali svoja videnja in potrebe njihovega ustvarjalnega mišljenja, kajti le tako so lahko kos šolskemu okolju, nalogam in dosegajo uspeh. Z umetniki smo v delo vključili naslednje faze ustvarjalnosti: občutljivost, seznanjenje in osmislitev, dialoškost, ustvarjanje in družbeni angažma.

Slika 1:
Kaj že vem o umetniku?

Slika 2:
Spominska soba na Rožniku.

Slika 3:
Virtualni pohod po razstavi muzeja.

Občutljivost

Najprej smo želeli izvedeti, koliko učenci že poznajo Ivana Cankarja in kaj vse že vedo o njegovem življenju. Učenci so svoje vedenje predstavili v obliki miselnega vzorca, vsak zase. Miselni vzorci učencev so bili zelo različno dopolnjeni, nekateri bogato, polovica učencev je poznala samo ime, nekaj učencev pa je svoje miselne vzorce pustilo tudi prazne (slika 1).

1

Seznanjenje in osmislitev

Na osnovi izdelkov in pričakovanj smo nadaljevali s spoznavanjem Cankarja zunaj šole. S kustosom Mestnega muzeja smo obiskali spominsko sobo na Rožniku, ki so si jo učenci lahko podrobneje ogledali in se seznanili z življenjem in delom pisatelja (slika 2).

2

V nadaljevanju smo obiskali razstavo v Mestnem muzeju, kjer so učenci z vizualnimi in interaktivnimi gradivi svoje znanje ponovili in razširili. Vodenje po razstavi je potekalo interaktivno, skozi gib, ročno ustvarjanje, razlage, opazovanja, opisovanja in s pomočjo kreativnega pisanja. Učenci so bili zelo motivirani za sodelovanje (slika 3).

3

Dialoškost in ustvarjanje

V naslednji fazi izvedbe so se v učni proces vključile umetnice s področja gledališča: Jasmina Bejtovič, Maša Tiselj in Lune Ornik. Začetne uvodne ure so vsebovale različne osnovne gledališke igre in vaje spoznavanja, igre zaupanja (socialne igre) in vaje koncentracije (gibalne igre opazovanja in ponavljanja, dopolnjevanje giba ...). (slika 4)

Umetnici sta učencem na srečanjih približali gledališče, delo igralca, igro s kostumi in druge različne oblike besednega in nebesednega sporazumevanja na odru ter nastajanje gledališkega dela (slika 5).

Primer: učenec Vasja je animiral klobuk in nam povedal zgodbo o tem, kako je Ivan Cankar kupil svoj klobuk. Učenec Brin si je izmislil zgodbo o tem, kako so Ivanu Cankarju zrasli brki in pri tem animiral rekvizit brkov (slika 6).

Pisateljevo življenje je na humoren način prikazano v knjigi Podobe iz življenja pisatelja Cankarja. Te podobe so umetnice prenesle v ustvarjanje gledališko-lutkovne predstave (slika 7).

Gledališki umetnici sta z učenci v delo vpeljali tudi nemi film, ki je bil med učenci zelo pozitivno sprejet. Nemi film je učence popeljal v gibalno-izrazno ustvarjanje. Umetnikom in učiteljicam se je zdelo navdihujoče, koliko vsega znajo učenci izraziti z mimiko in govorico telesa.

V projekt se je vključila tudi kiparka Tamara Bregar. Na podlagi fotografij Ivana Cankarja so se učenci seznanjali s portretom, avtoportretom in doprsnim portretom.

Iz gline so nekateri oblikovali samo glavo in se posvečali izraznim potezam portretiranja, drugi pa so oblikovali Cankarjev doprsni portret ali so se odločili za upodobitev cele figure (sliki 8 in 9).

Delo in življenje Ivana Cankarja so učenci uprizorili tudi skozi gib. Sodelujoča koreografinja Urša Rupnik je skozi ustvarjanje učencev ves čas vključevala otroške ideje in jih pripeljala do pravih umetniških koreografij, s katerimi so gibalno-plesno raziskovali življenje in delo Ivana Cankarja (slika 10).

4

5

6

7

Slika 4:
Socialne igre učencev.

Slika 5:
Gledališke igre.

Slika 6:
Stari predmeti oživijo.

Slika 7:
Pisanje basni.

Umetnik Lado Jakša je v začetku predstavil različna avtentična akustična glasbila in nas seznanil z njihovimi posebnostmi, značilnimi zvočnimi barvami in tehničnimi zmožnostmi (pihala, tolkala, stresala, kalimbe, gromovnik, klicar dežja, el. klaviatura). Z inštrumenti smo učinkovito interpretirali odlomke Cankarjevih besedil in fotografsko-likovno odslikavo na platnu (slika 11).

Učenci so tako celostno pristopili k spoznavanju Cankarja, predvsem »nešolsko«, skozi gib, ples, inštrumente, kiparjenje, slike, lutke in nastopanje na odru. Ob vsem tem so učenci, kljub temu da je bil projekt časovno dolg, znanje zajemali s polno mero.

Družbeni angažma

Učenci so ob zaključku projekta vsa svoja spoznanja o Cankarju predstavili tudi v Mestnem muzeju Ljubljana (slika 12). Predstavitev projekta z zaključno predstavo je objavljena tudi na spletni strani Mestnega muzeja Ljubljana: <https://mgml.si/sl/mestni-muzej/novice/625/zaузili-smo-cankarjevo-skodelico-umetnosti/>

8

9

10

11

12 a

12 b

Slika 8:
Glina in Cankar.

Slika 10:
Predstavitev življenja Ivana
Cankarja z ustvarjalnim gibom

Slika 12 a in 12 b
Zaključna prireditev Skodelica
umetnosti, Cankar in mi.

Slika 9:
Razstavljeni kipi.

Slika 11:
Glasbeni nastop.

Ugotovitve

Sodelovanje z umetniki je bil nov izziv in priložnost za izkušnjo učenja, ne samo za učence, ampak tudi za učitelje. Raziskovalno-ustvarjalni način poučevanja zahteva od učitelja celosten, globalni pristop. Učitelj mora v svoje poučevanje vpeljati vse svoje znanje, veščine, izkušnje, sposobnosti, predvsem pa veselje, saj le tako lahko vodi, usmerja učenca po poti znanja.

Zaključek

Upamo si trditi, da če je učitelj »buden« in dober opazovalec otrok, potem lahko v danem trenutku s svojim delovanjem v otroških očeh prebudi strast do usvajanja znanja in učenja. V učencih se je ob tem projektu, predvsem ob takšnem načinu podajanja vsebin, z vključevanjem umetnikov, sprožila pozitivna sprememba do sprejemanja šole kot vzgojno-izobraževalnega hrama. Na vsakem koraku smo čutili, kako zavzeto otroci sprejemajo nova znanja in kako veliko lahko tudi dajo. Ob delu so se širila in poglobljala pozitivna čustva, s katerimi smo vsi skupaj ustvarjali pozitivno vzdušje in se tudi zabavali.

Učitelji imamo pomembno vlogo v življenju učencev, saj z nami preživijo veliko časa. Ob takšnem načinu podajanja vsebin je za učence učenje doživeto, čustveno bogato, aktivno in zabavno in v njih pušča sledi, na katerih bodo v bodoče gradili svojo osebnost. Vsaka umetniška dejavnost, ki jo izvajamo, nam daje moč, občutek vrednosti in koristnosti. Učitelj bi moral vsaj malo pogledati onstran okvirjev učnih načrtov in s tem obogatiti svoje krmiljenje uspešnega podajanja znanja.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2018.

Flogie, A., Hamler, L., Ivan Štuhec, A., Šverc, S., Veber, D. K. 2013. Medgeneracijsko sožitje za kakovost življenja: vsebinski priročnik. Maribor: Zavod Antona Martina Slomška.

Marentič-Požarnik, B. 2003. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Marentič-Požarnik, B. 2018. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Od Prešernovanja do pripovedovanja – umetnik in učitelj v vzgojno- izobraževalnem procesu

Uvod

V sklopu projekta SKUM je bilo dijakom in učiteljem Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer (dalje GFML) omogočeno kreativno sodelovanje s slovenskimi umetniki, ki je razgibalo pouk, obogatilo učne vsebine in jih nadgradilo, obenem pa učitelju omogočilo strokovno rast. Umetnost je postala sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev in razvoj drugačnih učnih strategij (*Kroflič 2019, 170*). Dijaki 2. letnika gimnazijskega programa so v sodelovanju z različnimi umetniki iz Gledališča Ane Monroe pri slovenščini obravnavali učno snov o Prešernu in zgledališkimi točkami, ki so jih širši javnosti predstavili na Prešernovanju, poustvarjali Prešernovo poezijo. Dijaki 3. letnikov predšolske vzgoje pa so s pravo pripovedovalsko izkušnjo s Špelo Frlic ter kasneje s pripovedovalskimi vajami razvijali zmožnosti umetniškega izražanja s pripovedovanjem.

Prešernovanje

Dijaki 2. letnikov gimnazijskega programa in srednjega strokovnega izobraževanja pri pouku slovenščine v skladu z učnim načrtom spoznajo obdobje slovenske romantike, Prešernovo življenje in njegovo literarno ustvarjanje. Na GFML učitelji slovenščine v letnem delovnem načrtu ob slovenskem kulturnem prazniku načrtujemo Prešernovanje. Gre za kulturno prireditev, na kateri dijaki 2. letnikov s kratkimi umetniškimi točkami predstavijo svoje doživljanje in interpretacijo Prešernovega časa, življenja in pesništva. Z ustvarjanjem kratkih predstav razvijajo zmožnost interpretiranja prebranih pesmi, jih kritično aktualizirajo s stališča osebnih in družbenih izkušenj ter obenem razvijajo svojo ustvarjalnost.

V sklopu projekta SKUM smo v šolskem letu 2018/19 sodelovali z umetniki Gledališča Ane Monro (dalje GAM). Svojo občutljivost do izbrane teme so dijaki budili pri urah pouka slovenščine in s predstavo Andreja Rozmana - Roze Passion de Pressheren. Videni jih je spodbudilo, da so se lotili ustvarjanja lastnih predstav. Osnutke točk so posredovali umetnikom GAM, s katerimi so se srečali na dveh projektnih dnevih. Takrat so z improvizacijskimi gledališkimi igrami spoznali zakonitosti odrskega nastopanja, nato pa so z umetniki dodelali svoje zamisli. Skozi pogovor o dramaturgiji, karakterjih, strukturi, okoliščinah, režiji so svoje točke pripeljali do zaključene oblike, s katero so se predstavili na Prešernovanju, kulturni prireditvi, ki so si jo ogledali dijaki 1. letnikov in širša javnost po spletu.

Doseženi izobraževalni cilji

V skladu z učnim načrtom za slovenščino smo si pri izvedbi Prešernovanja zadali štiri učne cilje: razvijati zmožnost interpretiranja književnih besedil; širiti spoznanja o književnosti in kritična aktualizacija; spodbuditi zanimanje za učno snov ter njeno razumevanje; razvijati ustvarjalnost. Dijaki so napisali besedila za svoje uprizoritve. V njih so upoštevali elemente dramatike in literarnozgodovinska dejstva o slovenski romantiki ter Prešernovem literarnem ustvarjanju. Nastala so izvirna, predvsem komična dramska besedila ter gledališko-glasbena točka. Dijaki so se preizkusili v vlogi igralcev. Gledališke točke so temeljile na predelavi in aktualizaciji Prešernovih pesmi. Pri poustvarjanju Prešernove poezije niso izkazali le poznavanja snovi, ampak tudi znanje višjih taksonomskih stopenj – povzemanje, primerjava, analiza. Njihova besedila za uprizoritve so temeljila na obravnavani snovi (Romantika na Slovenskem), saj so vključevali podatke iz Prešernovega življenja (literarno ustvarjanje, ljubezen, prijatelji, nazorski nasprotniki), njegova lirski besedila (Povodni mož, Sonetni venec, Sonetje nesreče ...), kakor tudi širši družbeni

kontekst (črkarska pravda, cenzura ...). Zanimiva je refleksija ene od dijakinj: »Prešeren mi ni bil nikoli všeč zaradi zapletenega pesniškega jezika. S predstavo sem boljše razumela nekatere pesmi, ki smo jih uprizorili.«

Doseženi vzgojni cilji

Med doseženimi vzgojnimi cilji navajam le najizrazitejše:

1. Pozornejše poslušanje sogovornika.

Gledališčniki so dijake opozarjali, da je dobra gledališka predstava tista, ki deluje kot celota. Zato so morali poslušati sogovornike in usklajevati oz. prilagajati svoje ideje. Refleksija dijakinje: »Kaj sem se naučila? Posameznik ne more biti popoln, skupina pa je lahko. Če želimo, da skupina deluje, se moramo poslušati.«

2. Zaupanje vase.

Na dan Prešernovanja so dijaki nastopili s svojimi kratkimi gledališkimi točkami, v katerih so nastopili prav vsi iz posameznih razredov; le nekaj posameznikov je prevzelo ozvočenje in projekcijo, vendar so tudi s tem pomembno pripomogli k izvedbi posameznih točk. Tisti, vajeni nastopanja, so le še poglobili zaupanje vase in v svoje sposobnosti, medtem ko so tisti, ki so sprva čutili odpor, spoznali, da so sposobni stopiti na oder.

1

3. Izražanje različnih mnenj sodelujočih.

V ustvarjalnem procesu so dijaki usklajevali svoja mnenja; prvotno besedilo se je postopoma spreminjalo. Refleksije dijakov: »Všeč mi je bilo tudi, da smo sodelovali vsi iz razreda in se pri tem še bolj povezali med sabo ter uspeli delovati kot skupina in da smo vključili ideje vseh.«

Dijake sem spremljala ves čas procesa sodelovanja z umetniki. Najtežje jim je bilo uskladiti množico idej oz. se kakšni odpovedati. Zanimivo je, da so nekateri del svojega prostega časa namenili pripravi same točke. Najpomembneje se mi zdi, da so uživali v svoji predstavi in da je marsikateri od njih presegel samega sebe in svojo tremo. Poleg doseganja vzgojno-izobraževalnih ciljev so dijaki razvijali in krepili sporazumevalno kompetenco (sliki 1 in 2).

2

Slika 1:
Ustvarjanje gledališke točke.

Slika 2:
Gledališka točka.

Ustvarjalno pripovedovanje in dijaki predšolske vzgoje

Projekt Ustvarjalno pripovedovanje je bil izveden v 3. letniku srednjega strokovnega izobraževanja, in sicer smer predšolska vzgoja. Kot učiteljica strokovnega modula Ustvarjamo za otroke skušam pri dijakih spodbujati predvsem ustvarjalnost in domišljijo. Pripovedovanje zgodb, pravljic in tudi dogodkov iz vsakdana ima velik pomen v vzgoji in pri grajenju medosebnih odnosov. Vse to skušam dijakom približati na različne načine (s primeri, z delovnimi listi, s teoretičnimi izhodišči ...). Tokrat sem imela priložnost, da je o procesu pripovedovanja spregovorila pripovedovalka Špela Frlic. S svojo karizmo, z znanjem in s pripovedovalskimi vajami je pri dijakinjah spodbudila občutljivost za ustvarjalno pripovedovanje.

Učni proces, ki je bil načrtovan od marca do junija 2020, je kmalu po začetku prekinila pandemija koronavirusa, zato so se dejavnosti iz šole in vrtca prenesle v spletno okolje zoom. Uvodni pripovedovalski delavnici, ki je še potekala v učilnici, so sledila srečanja v spletni učilnici z manjšo skupino dijakinj. Dijakinje so tako s pravo pripovedovalsko izkušnjo in kasneje s pripovedovalskimi vajami razvijale zmožnost umetniškega izražanja s pripovedovanjem. Delo se je zaključilo z družbenim angažmajem, ko smo v Ljutomerskem parku v skladu s priporočili NIJZ izvedli pripovedovalsko delavnico z otroki Ljutomerskega vrtca. Takrat so dijakinje prevzele pobudo in same pripovedovale otrokom, kar je bil pomemben učni dosežek.

Pri izvedbi projekta nas je presenetil predvsem vzgojni vidik, saj se je med delom na daljavo izkazal tudi terapevtski učinek pripovedovanja. Delo v manjši skupini, medsebojno zaupanje in spoštovanje so ustvarili zaupljivo vzdušje, pa čeprav na spletu, v katerem so dijakinje izražale svoje osebne stiske, ki so jih doživljale zaradi dela na daljavo in izolacije. Spoznale so, kako pomembno je govoriti o svojih stiskah, jih ubesediti in uzavestiti. Tudi to je del strokovne in osebnostne rasti.

Uresničevanje vzgojno-izobraževalnih ciljev

Sodelovanje z umetnico je omogočilo uresničenje več izobraževalnih ciljev, zahtevanih s katalogom znanja. Dijakinje so v živo spremljale pripovedovanje in spoznale njegovo vrednost v primerjavi z branjem. S pripovedovalskimi vajami in pisanjem so razvijale spretnost pripovedovanja. Pripovedovanje so spoznale tudi kot vzgojno možnost. Na srečanjih s pripovedovalko in z izvedenimi pripovedovalskimi vajami so spoznale elemente pripovedi. Osredotočile so se na opis in umeščanje zgodbe v prostor, v katerem se nahajajo. Ves čas procesa razvijanja veščine pripovedovanja so bile jezikovno ustvarjalne, pri vajah so

improvizirale, uporabljale domišljijo ... Obenem so krepile svoje sporazumevalne zmožnosti, saj so uzavestile pomen zgradbe zgodbe in vzročno-posledičnih odnosov v njej ter odzivanja na poslušalce. Dokaz za to je tudi sklepno srečanje, ko so dijakinje samostojno pripovedovale otrokom iz vrtca Ljutomer, pri čemer so se osredotočile na okolje, v katerem so bili, ter se odzivale na besede otrok, ki so se vključevali v pripovedovanje.

3

Ob tem smo dosegli tudi vzgojne cilje. Sodelujoče dijakinje so razvijale zaupanje vase in premagovala tremo pred nastopanjem, nenačrtovano pa so razvijale mehanizme za izražanje osebnih stisk (slika 3).

Slika 3:
Pripovedovanje v parku.

Zaključek

Za učni proces imata stik in delo z umetnikom neprecenljivo vrednost. To, da dijaki pridobijo in razvijajo kompetence, ki jim bodo koristile v vsakdanjem življenju, je največji dosežek projekta – pripraviti svojo točko, javno nastopati, znati pripovedovati, se navezati na kraj in čas govorjenja, izraziti svoje doživljanje, vse to so temelji dobre komunikacije, ki je del našega zasebnega in javnega življenja oz. je temelj strokovnega dela bodočih pedagoških delavcev bodisi v vrtcih bodisi v šolah. Po koncu projekta tako ostajajo usvojene metode, ki jih kot učiteljica lahko uporabim v razredu, umetnikove prisotnosti pa ne morem nadomestiti. Prizadevati bi si bilo treba, da bi sodelovanje z umetnikom postalo stalnica učnega procesa.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič, R. 2019. »Preschools' and Schools' Cooperation with Artists and Cultural Institutions.« V Building Inclusive Communities through Education and Learning, ur. K. Skubic Ermenc in B. Mikulec, 169–182. Cambridge: Scholar Publishing.

Peršak Hajdinjak, K. 2022. »Razvijanje sporazumevalne zmožnosti dijakov predšolske vzgoje z ustvarjalnim pripovedovanjem.« Vzgoja in izobraževanje 1–2 (LIII): 87–92.

Učni načrt. Slovenščina: gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.

[http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/ UN_SLOVENSČINA_gimn.pdf](http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_SLOVENSČINA_gimn.pdf)

Kemija je predmet, ki pri razumevanju vsebin marsikateremu osnovnošolcu in tudi srednješolcu povzroča veliko težav. Poučevanje in učenje kemije s pomočjo umetnosti se je izkazalo kot smiselno, saj smo dijakom delček vsebin približali na razumljivejši način ter vsebine nadgradili s konkretnimi primeri in z izdelki, ki so jih ustvarjali skupaj z zunanjimi sodelavci/umetniki. Pri tem so dijaki spoznali, zakaj in kje ter kako se teoretično znanje, ki ga pridobijo, tudi uporablja. Sodelovali smo z akademskim kiparjem Juretom Markoto in z Zavodom Kersnikova, natančneje Galerijo Kapelica.

Uvod

Pri poučevanju kemije opazamo, da imajo osnovnošolci in tudi srednješolci pri razumevanju vsebin veliko težav. V spoznavanju kemijskih vsebin dijaki potrebujejo bralno razumevanje in poznavanje matematike v smislu izpeljevanja enačb, uporabo fizikalnega znanja s pretvarjanjem enot ter vseh zakonitosti kemije. Vsi ti razlogi so lahko vir težav pri razumevanju učnih vsebin, zato smo z velikim veseljem leta 2018 sprejeli sodelovanje v projektu SKUM. V projektu smo videli možnost, da vsaj delček učnih vsebin kemije približamo dijakom na način, ki jim bo razumljivejši, predvsem pa, da bodo videli vsaj nekaj smisla, zakaj in kje se znanje, ki ga pridobijo, tudi uporablja.

Vzgojno-izobraževalno delo smo zasnovali na temelju izkustvenega učenja, pri katerem osrednjo vlogo igra celovita osebna izkušnja (*Marentič Požarnik 2000, 123*). Kolbl (*1984, 38 v Marentič Požarnik 2000, 123*), pomemben teoretik in eden izmed utemeljiteljev izkustvenega učenja pravi, da je »izkustveno učenje vsako učenje v neposrednem stiku z resničnostjo, ki jo proučuje ... Gre za neposredno srečanje s pojavom, ne za razmišljanje o takem srečanju ali pa o možnosti, da bi kaj naredili v resnični situaciji.«

Kemija skozi umetnost

Kolbl (1984 v Marentič Požarnik 1992) v svojem modelu izkustvenega učenja opisuje tovrstno učenje kot proces, ki se začne s konkretno izkušnjo, tej sledi razmišljujoče opazovanje, nato abstraktna konceptualizacija ter na koncu aktivno eksperimentiranje. Po tem modelu so potekale tudi naše dejavnosti. Dejavnost se je začela s konkretno izkušnjo – npr. ogledom primerov umetnin, nato je sledilo razmišljujoče opazovanje – razmišljanje o načinih nastanka umetnine. Umetnik je dijake z vprašanji usmerjal k opazovanju umetnine. Sledila je faza abstraktne konceptualizacije, v kateri so dijaki uporabili že pridobljeno teoretično znanje za osmišljanje nastanka določenih umetnin oz. za razumevanje procesa umetniškega ustvarjanja. V zaključni fazi, to je v aktivnem eksperimentiranju, pa so dijaki v šolskem laboratoriju sami preizkusili načine nastanka določenih umetnin.

»Izkustveno učenje je oblika učenja, ki skuša povezati neposredno izkušnjo (doživljanje), opazovanje (percepcijo), spoznavanje (kognicijo) in ravnanje (akcijo) v neločljivo celoto« (Marentič Požarnik 2000, 124). Vse dejavnosti v projektu so potekale po načrtovanih didaktičnih korakih 5-stopenjskega načrtovanja (Štirn Janota 2016 in Kroflič idr. 2020): občutljivost, seznanjanje, osmiselitev, dialoškost, ustvarjalnost in na koncu družbeni angažma.

V prvem in zadnjem letu projekta smo sodelovali z akademskim kiparjem Juretom Markoto. Naslednje leto pa smo k sodelovanju povabili Zavod Kersnikova, natančneje Galerijo Kapelica. Sodelovanja dijakov z umetniki so se zaključila s predstavitvijo nastalih izdelkov širši javnosti.

Metode dela

Sodelovanje z Juretom Markoto

Ko smo prvič sodelovali z Juretom Markoto, smo si zadali naslednje izobraževalne cilje: dijaki spoznajo elektrokemijsko napetostno vrsto, poznajo zaporedje redoks parov elementov in spojin glede na standardni elektrodni potencial. Pri tem spoznajo, katere kovine se v katerih kovinskih soleh ali kislinah raztapljajo in katere ne ter kakšen učinek pri tem pustijo na določeni kovini. Prav tako so razvijali odgovoren odnos do varnega eksperimentalnega dela in skrb za kemijsko varnost. Pri drugem sodelovanju smo se prav tako posvetili elektrokemijski napetostni vrsti, zlitinam, redkim kovinam in pridobivanju redkih kovin s pomočjo recikliranja odpadnih elektorskih naprav (čipi, vezja ...).

Delo se je pričelo s frontalnim predavanjem obravnavane snovi in spoznavanjem, kje v realnem življenju bi lahko uporabili pridobljeno

znanje. Sledila je uvodna motivacija za izbrano tematiko in umetniški medij. V tem koraku je bila v ospredju dejavnost z umetnikom, s katerim so si dijaki ogledali nekaj primerov umetnosti in poskušali določiti, na kakšen način je umetnina nastala, ali je kovina patinirana s pomočjo kemijskega postopka ali ne (slika 1).

1

Slika 1:
Pogovor umetnika z dijaki.

Pogovarjali so se tudi o sporočilnosti določenih oblik. Umetnik je narekoval besede, kot so: sonce, voda, dopust, žalost, in spodbudil dijake, da so si vsak na svoj list narisali sliko, ki je ponazarjala asociacijo na slišano. Torej, za vsako besedo slika, ki so si jo oštevilčili, da so potem poznali zaporedje slik in besed, ki so jih risali. Na koncu je umetnik listke zbral in na tablo narisal določeno sliko ter ostale dijake spodbudil k ugibanju njenega pomena, avtor slike pa seveda ni smel povedati, kateri pojem je risal (slika 2).

Po uvodnem srečanju z umetnikom smo v laboratoriju izvedli reakcije kislin, baz in soli z različnimi kovinami z osmislitvijo dobljenih rezultatov.

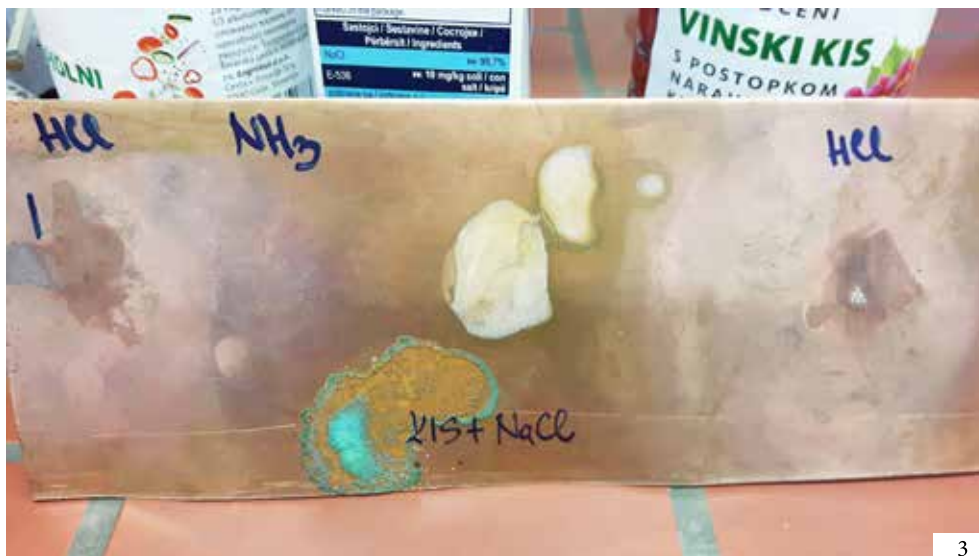
Sledil je izziv, da se spomnijo osmislitve med opravljanjem laboratorijske vaje, pri kateri smo se pogovarjali, ali jim je nastali produkt vseč in kje bi ga lahko uporabili (slika 3).

2

Slika 2:
Dijaki sodelujejo z umetnikom pri določanju sporočilnosti oblik.

Slika 3:
Primer nanašanja različnih raztopin na bakreno ploščico.

3

V fazi ustvarjalnosti so dijaki v šolskem laboratoriju samostojno uresničevali svoje zamisli. Pri tem sta njihovo delo spremljala umetnik in učitelj. Vsako novo idejo smo podprli, pri tem pa nismo povedali, da bo reakcija zaradi elektrokemijske napetostne vrste negativna – tako smo spodbudili učenje z izkušnjami (slika 4).

Po korakih občutljivosti, seznanjanja, osmiselitve, dialoščnosti in ustvarjalnosti so nastali končni izdelki, ki so jih dijaki predstavili tudi širši javnosti – družbeni angažma (slike 5, 6 in 7).

Družbeni angažma je predstavljala spletna objava umetniških del na družabnih omrežjih.

4

5

7

Slika 4:
Samostojno ustvarjanje
dijakov v šolskem
laboratoriju.

Slika 5:
Uhani izdelani iz bakra.

Slika 6:
Zapestnica.

Slika 7:
Broški.

6

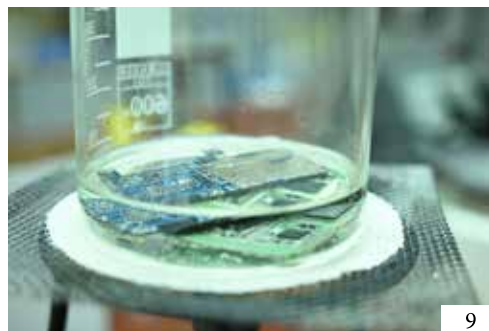
Pri obravnavi prehodnih elementov in zlitin smo ponovno sodelovali z Juretom Markoto. Tema je bila dijakom zanimiva in aktualna, saj smo se po času pandemije znašli v hudi gospodarski krizi pridobivanja redkih kovin. Po učiteljevem frontalnem predavanju je nastopil umetnik, ki je izvedel uvodno motivacijo za izbrano tematiko in umetniški medij. Dijaki umetniške smeri so vključevanje umetnika dobro sprejeli in z zanimanjem

sledili koraku občutljivosti. Sledilo je prebiranje literature in iskanje podatkov, kje vse potrebujejo redke kovine in ali bi jih lahko šolskem laboratoriju reciklirali. Redke kovine so v uporabi v vsaki elektronski napravi, dodatno njihova uporaba narašča z uvajanjem novih tehnologij, kot so računalniki in mobilni telefoni. Nadaljevanje dela je bilo fizične narave, saj je bilo potrebno iz vseh elektronskih naprav, ki smo jih dobili na šoli in seveda niso več v uporabi, odstraniti tiskana vezja in čipe (slika 8).

Slika 8:
Čipi in vezja iz elektronskih naprav.

V šolskem laboratoriju so dijaki izvedli postopke potapljanja tiskanih vezij in čipov v različne raztopine. Pri tem so opazovali, ali se tiskano vezje spremeni, prav tako, ali se raztopina, v katero je potopljeno vezje ali čip, obarva zaradi raztapljanja kovin v njej. Zaradi reakcije nekaterih snovi s kislinami, v katere smo potapljali čipe in vezja, ter sproščanja strupenega plina smo postopek omejili na manjšo skupino dijakov in delo v digestoriju. Žal se je v nadaljevanju izkazalo, da so za nadaljevanje postopkov pridobivanja redkih kovin potrebne kemikalije na osnovi cianidnih soli, zato smo postopek opustili. Delo z nevarnimi kemikalijami namreč ni primerno za šolski prostor (slika 9).

Slika 9:
Potapljanje čipov in vezij v različne raztopine.

Dijaki so v namen družbenega angažmaja pripravili video projekcijo opravljenega dela, ki je bila predstavljena širši javnosti.

Po besedah umetnika je bilo delo dinamično in konstruktivno. »Izpostavil bi angažiranost mentorice, ki je dobro razumela način in namen dela z umetnikom. Zelo hitro sva odkrila povezavo z učnim načrtom in brez težav koncipirala nadaljnje delo. Dijaki so bili presenečeni nad načinom dela, vendar so zelo hitro našli vzporednice z učno snovjo. Tako teoretski kot praktični del sta potekala zelo intenzivno. Mogoče bi v prihodnosti prepustil več raziskovalnega dela dijakom (priprava predstavitvenega dela). Tako bi morali še bolj intenzivno sodelovati, sploh pri načrtovanem delu. Predlagal bi daljšo časovnico, da bi lahko temeljiteje razvili končni produkt ter ga tudi primerno predstavili.«

Sodelovanje z Zavodom Kersnikova – Galerija Kapelica

Sodelovanje z Galerijo Kapelica je na začetku zaradi pandemije covid-19 potekalo s pomočjo videokonferenčnega sistema ZOOM. V uvodnem delusmo obravnavali pH-vrednost in emulzije. Za nego naše kože je zelo pomembno, da uporabimo izdelek, ki blagodejno deluje na našo kožo in

ima nevtralen pH glede na kožo. Sledil je pogovor s sodelavci Galerije Kapelica. Dijakom so predstavili hackathon – metodo iskanja inovativnih rešitev za zastavljeni izziv v razmeroma kratkem času. Dijaki so dobili izzive, da morajo poiskati rešitev za težave z mastnimi lasmi, težave s kožo na rokah, težave z aknami, pordelo in poškodovano kožo. Delo je potekalo v ločenih sobah s pomočjo sistema ZOOM, mentorji smo poskušali dijakom pomagati z nasveti, če se je kje zataknilo. Po pridobljenih idejah je glede na zastavljene izzive sledilo delo v laboratoriju (slika 10).

10

Slika 10:
Izdelava izdelkov glede na zastavljene izzive.

Nastali so različni izdelki: krema za roke, obrazna maska iz bučnega olja, ognjičevo olje in krema na osnovi aloe vere. Sledila je še priprava predstavitev in promocijski del v smislu izdelave logotipa, embalaže, pogovora o ponovni uporabi embalaže ... Pri vsem tem smo sodelovali s strokovnimi sodelavci Zavoda Kersnikova. Z namenom uresničevanja koraka družbenega angažmaja so dijaki nastale izdelke javno predstavili (slika 11).

V refleksiji so sodelavci Zavoda Kersnikova izpostavili: »Skozi sam razvoj, ki je trajal približno dva meseca, so bili učenci primorani najti se in se naučiti ter predvsem preizkusiti, kaj deluje in kaj ne deluje. S tem so doživeli izkustveno učenje, ki ga načeloma primanjkuje v šolah. S tem, da so na koncu projekta prikazali celostne rešitve, ki so vključevale lokalne sestavine, pravično produkcijsko linijo, razmislek o marketingu in prodaji, ekološki odtis ter nišnost produkta, nam daje vedeti, da so pri predmetu kemija razširili učenje, se ga lotili 'out of the box' in kljub izzivom dokončali projekt.«

11

Slika 11:
Javna predstavitev sodelovanja z Zavodom Kersnikova.

Zaključna misel o projektu

Usvajanje teorije pri kemiji je s projektom SKUM dobilo čisto drugačen pomen. Spoznavanje kemije in njenih zakonitosti je dobilo smisel še z umetniškega vidika. Končno so dijaki lahko uvideli, da se pridobljeno znanje lahko uporabi tudi za razvijanje kompetence kulturna zavest in izražanje, in s tem doseganje ciljev razvijanje ustvarjalnosti in izboljšanje kakovosti izobraževanja.

Nekateri dijaki so v aktivnosti zelo uživali in spoznali, da je kemija lahko tudi zanimiva in zelo uporabna v vsakdanjem življenju in umetnosti:

»Spoznali smo še kemijo z drugega zornega kota ... Ta projekt me je še nekoliko bolj pritegnil in kemija mi je postala še bolj všeč.«

Drugim dijakom je bila dejavnost povsem nepotrebna in nekako niso videli smisla vključevanja umetnika.

Menim, da omenjena dejavnost kljub nezanimanju manjšine dijakov bistveno pripomore k boljšemu razumevanju in osmislitvi obravnavane učne snovi.

Zame kot učiteljico je bilo sodelovanje z umetnikom vrhunska izkušnja, saj sem spoznala, da dijake s timskim poučevanjem z umetnikom lahko bistveno bolj motiviram, z vpeljevanjem metod in postopkov izkustvenega učenja pa razvijam celostni pristop k učenju.

V prihodnje bom v načrtovanje pouka kemije še naprej vnašala elemente izkustvenega učenja in skušala vključevati zunanje sodelavce – umetnike. Le-ti popestrijo učne ure kemije in vplivajo na celotno dinamiko dela pri pouku.

Med izvedbo aktivnosti se je kot največja omejitev izkazalo delo na daljavo, saj smo tako v manjši meri lahko uporabljali šolski laboratorij, kjer bi dijaki lahko aktivno eksperimentirali, a upamo, da s tem v prihodnje ne bomo imeli več težav.

Sodelovanje v projektu je predstavljalo pozitiven doprinos k uram kemije, ki se je kazal predvsem pri povezovanju teorije s prakso v laboratoriju in kot končni umetniški doprinos.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič R., Štirn Janota P in Štirn D. (2020) Shema zapisa dobre prakse: <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Marentič Požarnik, B. 1992. »Izkustveno učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja?« *Sodobna pedagogika* 43 (1-2): 1–16.

Marentič Požarnik, B. 2000. *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

Štirn Janota, P. (2016). Vzgojiteljica opazi kar prej razume – pomen procesnega izobraževanja vzgojiteljic. *Sodobna pedagogika* 67 (4), 10–27.

Izbirni predmet ples na daljavo

Uvod

Učenje in poučevanje na daljavo je za učitelje, učence in tudi starše predstavljalo veliko novih izzivov, ki se jih je bilo potrebno lotiti zelo na hitro. Že tako prevladujoče sedentarno učenje in poučevanje je v času epidemije prišlo še bolj do izraza, pri čemer je manjša fizična aktivnost učencev pripeljala do zaskrbljujočih rezultatov na področju zmanjševanja gibalnih zmožnosti otrok (*SLOfit 2020 v Jeler, Kamnikar in Geršak 2021*).

V zadnjih dveh letih, ko smo bili primorani učenje in poučevanje kar nekajkrat premakniti iz fizičnih učilnic na splet, je novo učno okolje postalo bolj digitalno in digitalizirano. Antropolog Podjed (2020) pravi, da je vse to sicer dobra izkušnja za prihodnost, a opozarja, da fizičnega stika ne moremo izbrisati.

S tovrstnim izzivom smo se srečali tudi sami. Spraševali smo se, kako na daljavo čim bolj aktivno izvesti učne ure pri obveznem izbirnem predmetu ples. Za pomoč smo se obrnili na plesnega umetnika Gregorja Kamnikarja, s katerim smo v okviru projekta SKUM že sodelovali.

Opis projekta

V nadaljevanju bodo predstavljene učne ure pri obveznem izbirnem predmetu ples, ki so potekale na daljavo enkrat tedensko pet tednov zapored z aplikacijo zoom. Z umetnikom sva načrtovala cilje, pri čemer je bil ključni cilj povezovanje in sodelovanje učitelja in umetnika.

Cilji, ki sva jih skozi različne plesno-gibalne aktivnosti uresničevala z umetnikom, so bili razvijanje in spodbujanje gibalnega ustvarjanja učenk skozi različne tematike, spodbujanje komunikacije med učenkami v času pouka na daljavo, nudenje sprostitvene dejavnosti učenkam skozi gibalno-plesno umetnost, razvijanje dobrega počutja v skupini z video srečanji in razvijanje medsebojnega spoštovanja med učenkami pri opazovanju gibalno-ustvarjalnega izražanja.

V nadaljevanju opisujemo nekatere izvedene aktivnosti.

Spoznavmo se z gibom

Učenke, učiteljica in umetnik smo se pozdravili in predstavili tako, da smo povedali svoje ime ter ob tem naredili gib, ki je ponazoril naše trenutno počutje. Sledila je uporaba kamere na računalniku. Z njo so učenke preizkusile, kako ponazoriti vstop in izstop iz kadra (okence na računalniku) ter kako se lahko ponazori globina kadra z oddaljevanjem in približevanjem kameri. V prostoru, v katerem smo se nahajali, smo poiskali predmet, ki je v danem trenutku najbolje prikazal naše razpoloženje. Nato so pojasnile povezavo izbranega predmeta s svojim počutjem. Predmetu in svojemu počutju so učenke dodale še gib. Nastala je krajša koreografija z elementi: predmet – počutje – gib. Za učenke je bila ura izredno zanimiva, saj so bile do sedaj vajene pouka z aplikacijo ZOOM v pretežno sedečem položaju (slika 1).

1

Raziskovanje roba kadra, zaslona, prostora (»A si ti tud not padla?«)

Učna ura se je pričela z raziskovanjem roba kadra in roba zaslona z dlanjo, komolcem, glavo, hrbtom, nogo, kolenom v različnih položajih. Z različnimi deli telesi smo prekrili svoj obraz (z nogo, roko, podplatom, dlanjo). Nadaljevali smo z dejavnostjo, kako celo telo postaviti v kader v različnih položajih in nivojih. Nato smo z dotikom roke in sten preizkušali

*Slika 1:
Spoznavanje z gibom s
pomočjo kamere.*

velikost prostora, v katerem smo se nahajali – s tem smo zaznavali velikost prostora in velikost kadra. V osrednjem delu ure smo ustvarjali z gibom: učenke so sestavile krajšo koreografijo, v kateri so uporabile vse elemente, ki so jih spoznale v tej učni uri (dotik z različnimi deli telesa roba kadra, postavitve celega telesa v kader, približevanje in oddaljevanje kamere, prekrivanje obraza z različnimi deli telesa, vstop in izstop iz kadra, jasen začetek in jasen konec). Uro smo zaključili z izražanjem počutja učenk in z evalvacijo, kaj jim je bilo in kaj jim ni bilo všeč in zakaj. Učenke so povedale, da je bila ura zanimiva in kreativna, čeprav na začetku ni bilo lahko (slika 2).

2

Razdalja med nami

Delavnica se je pričela s »prebujanjem« telesa in uma tako, da smo se najprej raztegnili (glava, roke, ramena, zapestja, trup, noge, stopala), nato pa smo nadaljevali z raztezanjem in »zbujanjem« kadra z različnimi oddaljenostmi od kamere. Pri raztezanju posameznega dela telesa so se učenke najprej vprašale, kaj v tem trenutku v svojem telesu potrebujejo in s tem vzpodbudile notranje občutenje in počutje. Nadaljevali smo z dotikanjem različnih delov telesa do roba kadra (z dlanjo, stopalom, komolcem, ramo ...). Nato smo se osredotočili na kamero. Poiskali smo predmet v prostoru in kamero povsem približali temu predmetu tako, da ni bil prepoznaven. Nato smo nadaljevali z obračanjem kamere »na glavo« po prostoru in na svojem telesu. Sledila je improvizacija, pri kateri so učenke morale uporabiti naslednje elemente: telo, kadriranje, kamera, fizični prostor. Ob koncu ure so učenke povedale, da je bilo zanimivo plesati v dvoje, še posebej zato, ker je ples potekal na računalniku.

Slika 2:
Raziskovanje roba kadra s komolcem.

Vrtinci sporazumevanja: Komuniciranje s plesom in koreografijo z uporabo vmesnika zoom

Pouk smo začeli z razteznimi vajami s pomočjo stola. Učenke so poiskale varen in stabilen položaj na stolu, ki pa ni običajen. Položaje so večkrat zamenjale in pri vsakem položaju naredile 5 vdihov in izdihov. Osrednji del pouka je predstavljala koreografija, ki so jo učenke sestavile samostojno za domačo nalogo prejšnje učne ure. V nadaljevanju ure je umetnik učenkam razložil pojme dinamika, ritem in tempo in kako jih naj uporabijo pri svoji koreografiji. Posebno vajo smo namenili še uporabi kamere na računalniku. Vadili smo gesto prijemanja in odlaganja računalnika (kamere) zato, da bo začetek in konec koreografije jasnejši. V tej učni uri so učenke dobile izkušnjo, da ima pogled pomembnejšo vlogo pri

komuniciranju pri plesu na računalniških ekranih kot pri plesu v istem prostoru s fizičnimi telesi, saj tam lahko uporabljamo še druge čute, ki vplivajo na način, kako plešemo in komuniciramo med seboj. Ob koncu pouka je potekala še refleksija učenk. Ena izmed učenk je povedala, da se ji je ta ura zdela zanimivejša od prejšnje zato, ker so se razgibavale na stolu in ob tem je skoraj naredila špago, kar pa ji najverjetneje ne bo nikoli več uspelo.

Razdalje plešejo

V zadnji učni uri z umetnikom je bilo poudarjeno komuniciranje v skupini s plesom in koreografijo ter pogledom in kamero. Umetnik je poudaril pomen zavedanja fizične razdalje med nami in hkrati imeti občutek bližine. Ob koncu ure smo izvedli evalvacijo s poudarkom zavedanja občutka, da fizična razdalja med nami ne vpliva na občutek bližine, če pri tem uporabljamo digitalna orodja (slika 3).

3

Slika 3:
Ples učenk po zoomu.

Zaključek

V zaključku bomo predstavili refleksije vseh vključenih v projekt ter sklepne misli. Cilji, ki smo si jih zastavili, so bili v celoti realizirani. Kljub temu da smo izvajali dejavnosti na povsem nov, digitalni način, smo bili izredno ponosni na vse pozitivne odzive učenk. Vključenost in sodelovanje umetnika pri pouku na daljavo je imela pozitivne učinke na učenke, učiteljico in tudi umetnika.

Refleksija umetnika Gregorja Kamnikarja

»Ko me je učiteljica povabila k sodelovanju, sem predlagal, da skupaj oblikujemo ure plesa po spletu, da se z uporabo giba ukvarjamo z orodji, ki med drugim omogočajo pouk na daljavo, tj. splet, računalnik, kamere, prostore, kjer se nahajamo. Z učiteljico in učenkami sem želel soustvariti prostor, kjer lahko z doživljanjem in gibanjem neposredne okolice in komunikacijskih orodij opazujejo svoj odnos do teh orodij, gibanja, plesa, drugih učenk, učiteljice, mene kot umetnika, pouka. Tudi tokrat kot vedno, ko sodelujem pri projektu SKUM, sem si zadal, da se ta prostor za (samo) opazovanje sestavi iz predlogov, ki bodo spodbudili vse udeležene k samostojnosti in da same začnejo dajati predloge za vzpostavljanje takega prostora ter tako postane proces neodvisen tudi od mene.«

Refleksija učenk

Zbrane izjave učenk so pokazale, da je bil aktiven pouk plesa z aplikacijo zoom pozitivna izkušnja zanje, saj so izpostavile to, da so pri izbirnem predmetu ples imele možnost, da se med poukom gibajo in razgibajo. Poudarile so vključenost umetnika pri pouku kot zanimivo popestritev.

Izjave učenk:

- »Kljub koroni je potrebno vztrajati pri plesu, saj smo se vseeno imeli fajn!«
- »Meni je bil današnji dan zelo zanimiv, saj sem ugotovila, da lahko tudi z drugimi predmeti ali stvarmi plešemo.«
- »Bilo je kar v redu, bila sem malo utrujena in na koncu mi je sonce svetilo v oči. Kar hitro sem nehala biti utrujena, saj sem se zbudila, ko smo se gibali.«
- »Meni je bilo zelo fajn na vaši uri. Malo sem še bila zaspana, samo se hitro zbudila. Bilo je zabavno, prijetno in bi bilo fajn, če bi še pri kakem predmetu imeli tako uro.«
- »Všeč mi je bilo, ko smo morali sebe spraviti v kader, pa čeprav ne vem, če mi je to ravno uspelo.«
- »Meni se je ta ura zdela veliko bolj zanimiva kot prejšnja. Zanimivo mi je bilo to, da ko smo se razgibavali na stolu, sem naredila en gib (skoraj špago), ki ga verjetno ne bom nikoli več ponovila.«

Refleksija učiteljice in sklepne misli

Izkušnja sodelovalnega poučevanja z umetnikom pri izbirnem predmetu ples na daljavo je bila za nas neprecenljiva. Tako kot drugi učitelji smo se tudi mi v tistem času soočali z veliko obremenitvami in težavami, saj smo želeli za učence pripraviti čim bolj kakovostne ure pouka na daljavo. Vse to je terjalo veliko dodatnega časa in osebne angažiranosti. Sodelovanje z umetnikom nam je omogočilo, da smo na pouk na daljavo začeli gledati

z drugačne perspektive, saj nam je ponudil ogromno gibalnih orodij, ki smo jih lahko vnesli ne le v izbirni predmet, ampak tudi v redni pouk na daljavo pri svojih učencih petega razreda.

V primeru, da se še kdaj srečamo s takšno obliko pouka, bi bilo nujno različne gibalne aktivnosti umestiti v učne ure, in to ne samo pri umetnostnih, temveč tudi pri vseh ostalih predmetih, saj se z gibanjem učenci sprostijo, poveča se njihova učna motivacija ter se s tem krepi tudi učna kondicija. Poleg giba pa je pomembno tudi to, da imajo učenci možnost izražanja svojih občutij, saj se tako bolje zavedajo trenutka, v katerem so, hkrati pa krepijo občutek, da so slišani in da so pomembni v tem svetu.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Jeler, M., Kamnikar, G. in Geršak, V. 2021. Ustvarjalnost je učiteljica in mi vsi njeni učenci – aktivno učenje in poučevanje na daljavo z umetnostjo. 9. znanstvena konferenca Za človeka gre: Digitalna transformacija v znanosti, izobraževanju in umetnosti. Alma Mater Europaea. <https://press.almamater.si/index.php/amp/catalog/view/34/42/109-1>

Podjed, D. 2020. Šola na daljavo je postala bolj za pozornost. Delo 18 (december). <https://www.delo.si/novice/slovenija/sola-na-daljavo-je-postala-boj-za-pozornost/>

Uvod

Vključevanje umetnosti in kulture v izobraževanje nam lahko služi kot gonilo za prenovo naših izobraževalnih sistemov z diverzifikacijo pedagoških procesov in spodbujanjem družbene in kulturne zavesti učencev vseh starosti v okviru vodenega izobraževalnega procesa (*Anketa o umetnosti za učenje – rezultati, School Education Gateway, Evropska spletna platforma za šolsko izobraževanje, 2018*).

Ta evropska spletna platforma za šolsko izobraževanje v predgovoru te ankete o umetnosti za učenje (2018) pravi, da so raziskave pokazale, da z vključevanjem različnih oblik umetnosti v izobraževalni proces spodbujamo učence za učenje, takšno učenje pa je izkušenjsko in senzorično, zato je tudi zanimivejše in si učenci stvari lažje zapomnijo. Če pa ob tem vključimo še umetnika, je to še toliko bolje. Učenje je obenem kreativno in interaktivno, saj je proces umetniškega ustvarjanja proces raziskovanja in sodelovanja med vsemi udeleženci. Učenci s tem razvijajo veščine, kot so: sodelovanje, kritično mišljenje, domišljijo, kreativnost, prilagodljivo reševanje problemov in samoocenjevanje. Umetnost v sodelovanju z umetnikom učencem ponudi oprijemljiva orodja za učenje, s katerimi se naučijo izražati in jih spodbujajo, da odkrivajo

Beseda zapleše

**Medpredmetno
povezovanje slovenščine
in športne vzgoje skupaj z
umetniki čudežno sprosti
in prebudi ustvarjalni duh**

svoje interese in iščejo rešitve za probleme. Projekt SKUM v teoretičnih izhodiščih izpostavlja, da je poučevanje s pomočjo umetniške izkušnje za osebni razvoj dijakov nepogrešljivo, spodbuja drugačne strukture učenja, doživljanja in mišljenja, prav tako je pomembno tudi za razvoj kreativnega poučevanja v šoli kot instituciji (*glej izhodišča projekta na spletni strani projekta in Kroflič 2017 in Kroflič 2018*), pri čemer v ospredje postavlja pomen utelešene vednosti, ki pri doživljanju sveta prispeva neko dodatno globino razumevanja, saj, kot je v predavanju povzel Kroflič » ... vsi naši čuti mislijo in strukturirajo naše razmerje s svetom (*Kroflič 2018, 9*) in pri vsakem ustvarjalnem delu je bistveno čutno, čustveno in telesno razmišljanje. To so bila tudi naša izhodišča in motivacija za vključitev v projekt, ki je bogatil tako dijake kot profesorje Srednje zdravstvene šole.

Opis projekta in način sodelovanja z umetnikom

Ker smo v projektu povezali dva predmeta, in sicer slovenščino ter športno vzgojo, izhajali pa iz teme identiteta posameznika z razbijanjem stereotipov, smo se z dijaki/dijakinjami na temo spolne identitete v okviru festivala Urška 2018 najprej pogovarjali s pisateljico Melanijo Grahovac, kasneje pa jih usmerjali glede razmišljanja in občutenja, iskanja identitete, smisla bivanja na vodenem ogledu Tisnikarjeve razstave v Koroški galeriji likovne umetnosti. Voden ogled Mesta Metelkova pa jih je prebudil k razmišljanju o drugačnosti, spolni identiteti, kajti dijake, ki se odločijo za srednjo zdravstveno šolo, je potrebno ozaveščati, da so se odločili za poklic, pri katerem različnost med ljudmi, politika, vera, spolna usmerjenost ... ne sme vplivati na dosledno in potrebno strokovno zdravstveno pomoč za vse ljudi. Po teh uvodnih osmislitvah smo jih pripravili na delavnico s pesnico dr. Aljo Adam pri urah slovenščine in kasneje povezali besede z gibom s pomočjo koreografinje in plesalke Urše Rupnik ter Alje Adam in izvedli nežen prehod iz literarno/ustvarjalne umetnosti v gibalno/ustvarjalno, tako da so ustvarjali, se poigravali z besedami in združili besede z gibom (športna vzgoja).

Na koncu smo na tretji delavnici z Uršo Rupnik oblikovali usvojen in ustvarjen material predhodnih delavnic v zaključeno celoto (pesmi v gib) in se predstavili na šolski prireditvi.

Načrtovani cilji

Izhajali smo iz ciljev učnega načrta pri slovenščini in športni vzgoji:

- razumevanje in zanimanje za učno snov ter ustvarjalnost,
- doživljati sprostitven vpliv plesa ter se čustveno in doživljajsko bogatiti ob sproščenem medsebojnem sodelovanju

Ter iz operativnih ciljev:

- poznavanje sebe, svojih občutkov, ustvarjanje, razbijanje stereotipov in nesproščenosti in medpredmetno povezovanje,
- izboljšati klimo v razredu in dobro počutje v skupini.

Oblike in metode dela

Dijaki/dijakinje so individualno ustvarjali – pisanje poezije, branje in recitiranje pesmi, gibalno ustvarjanje; skupinsko obiskovali galerijo, delali gibalne naloge ter v tandemu gibalno literarno ustvarjali, sodelovali z umetnikom in profesorjem.

Vsebina, potek in spremljava projekta

Naš skupni projekt smo zasnovali tako, da smo se najprej udeležili festivala Urška in se z mlado pisateljico Melanijo Grahovac pogovarjali o spolni identiteti. Z dijaki smo se na razgovor z umetnico predhodno pripravljali pri pouku slovenščine. Na podlagi njenega življenjepisa in kratke zgodbe, ki smo jo v razredu prebrali, smo motivirali dijake, da so razmišljali o njenem delu, za nalogo so dobili, da izvedo čim več o njej ter sestavijo vprašanja, ki jih bodo kasneje postavljali.

Dijakinja tretjega letnika je s pisateljico, ki je istospolno usmerjena, vodila razgovor, dijaki pa so dogajanje spremljali in se vključevali v pogovor. Posamezniki so homoerotično ljubezensko literaturo dojemali in doživljali različno. Njihova občutljivost se je pokazala po razgovoru, ko so orisali pisateljico in se izrekli glede njene spolne identitete. Vsak od dijakov/dijakinj je z eno povedjo napisal mnenje o pisateljici in sami so sestavili njen oris ter s tem podali tudi svoje občutke, ki so bili večinoma pozitivni, nekateri pa so se počutili nelagodno. Ena izmed njih je zapisala: »Ob pisateljici sem se počutila malo nelagodno, saj je govorila o temi, o kateri se ne pogovarjamo veliko, ampak kljub temu mi je bila všeč njena iskrenost in odkritost.«

V okviru prvega koraka smo si ogledali tudi Tisnikarjevo razstavo v Koroški galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu. Kustosinja je razstavo obogatila z življenjepisom avtorja ter s predstavitevijo del iz različnih avtorjevih obdobj.

Pri ogledu umetniških slik smo se povezali tudi s športno vzgojo. Iskali smo tiste slike, na katerih je umetnik upodobil določene položaje rok in/ali telesa, in ugotavljali, kaj je želel z njimi sporočiti. Skupaj smo opazovali slike in iskali ideje. Izbrali smo jih nekaj, ki jih lahko povežemo z gibi pri vsakodnevnem življenju ali pri vajah športne vzgoje. Gibe smo uprizarjali

tudi s premikanjem lutk, ki so bile del razstave.

Nekoliko kasneje smo v Ljubljani na razstavi Bodies Vital poslušali predavanje o legebitri. Na predavanjih so jim predstavili osnovne pojme povezane z LGBTIQ+ tematiko in jih povezali z mladimi in njihovim zdravjem. Dijaki/dijakinje so na to temo kasneje pisali spis Takšni in drugačni. Tisti, ki so izdelke oddali, so bili glede spolne usmerjenosti posameznikov zelo razumevajoči in so se pozitivno opredelili do njih. Ena izmed dijakinj je v spisu zapisala: »Drugačnost je naša pravica in ima popolnoma enak pomen kot posameznikova pravica do svobode izražanja, veroizpovedi, izobrazbe Drugačnost nas mora bogatiti in nam predstavljati izzive, ne pa nekaj, kar se nas ne tiče in ni v naši domeni.«

Da bi jih prebudili za to temo in spodbudili k razmišljanju, smo jih peljali na ogled Mesta Metelkova, kjer so si med drugim ogledali tudi Kulturni center Q (klub Tiffany, ki deluje kot gejevski klub), Skupnostni center LGBTQ+ in projektni prostor. Predstavnik nam je razložil delovanje kluba in dogajanje, ki so povezana z njim (testiranje za AIDS itd.). V temnem prostoru se nekateri niso počutili dobro. Čeprav so bodoči zdravstveni delavci, so imeli kar nekaj predsodkov glede obiska kluba; ena izmed dijakinj drugačne veroizpovedi pa je izjavila, da sploh ne bi smela biti tam. V drugem koraku smo pri športni vzgoji nadaljevali naše načrtano delo s Tisnikarjeve razstave. Za prostor aktivnosti in raziskovanja smo si izbrali razred za anatomijo, kjer smo ob ponovnem ogledovanju nekaterih slik z razstave terminološko opredeljevali gib, ki je bil prikazan na posamezni umetniški sliki, kasneje pa smo položaje slik prikazali in poskušali s statičnim naprežanjem in/ali dinamičnimi gibi aktivirati mišice, ki so zaslužne za določen gib. Skupaj smo komentirali pravilno izvedbo vsake vaje z vidika varovanja našega telesa.

Ko nas je obiskala pesnica Alja Adam, je bila delavnica v dialogu z umetnico sprva malce okorna, a kar hitro smo jih spodbudili, da so začeli sodelovati. Delali smo na vajah čuječnosti, razbijali stereotipe, z zaprtimi očmi opisovali vonjave zelišč, se opredelili glede svojih občutenj. Skušali smo jih motivirati s tem, da smo rekli, da so napake dovoljene in celo dobrodošle, kasneje pa se bomo iz njih učili. Posledično je nastalo nekaj zelo dobrih pesmi in pisem. Ker so nekateri dobili pohvale, so dobili zagon za ustvarjanje. Najpomembneje pa je to, da so bili na koncu navdušeni in izjavili, da bi to še kdaj ponovili. Dijaka, ki sta prva prebrala svoja izdelka in dobila aplavz, sta v spodbudo celotni skupini napisala še eno pesem. V mesecu aprilu je bilo ponovno srečanje in delavnica

z umetnico. Pridružila se nam je tudi koreografinja in plesalka Urša Rupnik. Tokrat sta umetnici z natančno dodelanim sodelovanjem izvedli nežen prehod iz literarno/ustvarjalne umetnosti v gibalno/ustvarjalno, v ospredje pa postavljali proces prehajanja od splošnega h konkretnemu in posebno pozornost namenjali čustvom v povezavi z dano tematiko spolnih identitet mladostnikov. V uvodnem delu delavnice smo se posvetili skupinski dinamiki in izražanju čustev znotraj skupine – skozi gib. Sledile so kreativne vaje pisanja. Dijaki in dijakinje so napisali na listke svojo skrivnost (namišljeno ali resnično), ki jo tako ali drugače povezujejo s svojim telesom, nato so lističe pomešali in izvlekli naključnega ter skrivnost nekoga drugega sprejeli kot svojo in jo sprva besedno opisali (moje obrvi), nato pa prikazali z izraznimi gibi kot gibalno-plesno uprizorjanje/ (re)interpretiranje nastalih zgodb. Nastala so različna besedila, med drugim tudi naslednja pesem.

MOJE OBRVI

***Ko pridem iz šole,
se pogledam v ogledalo,
ker se imam rada,
se ogledujem malo.***

***Gledam se in čudim.
Kakšna lepota!
Mene gledat,
je prava divota.***

***Všeč mi je, kar vidim,
všeč mi je, kar vem,
čeprav obrvi nimam,
to šele zdaj vem.***

***Obrvi mi ne zrastejo,
zato jih ne pulim,
če imaš kak problem,
še tvoje izpulim.***

(Selma Husić, 2018, dokumentacijsko gradivo projekta SKUM).

Ustvarjalnost smo nadaljevali v naslednjem šolskem letu, ko nas je spet obiskala Urša Rupnik, koreografinja in plesalka, ki je naše skupno druženje opisala takole: »Tokratna delavnica je bila namenjena oblikovanju literarnega in gibalno-plesnega materiala, usvojenega in ustvarjenega na predhodnih delavnicah v zaključeno celoto, prikaz dela oziroma predstavitev dejavnosti, ki so na literarnem in plesnem področju potekale v okviru projekta SKUM. Uporabili smo pesmi, ki so jih dijaki in dijakinje ustvarili pod mentorstvom dr. Alje Adam; sami pa so vnaprej tudi že predlagali nekatere gibalne in uprizoritvene ideje in rešitve. Na delavnici smo tako iz vsake pesmi posebej črpali navdih za gib, ples, prostorske kompozicije, poigravanje z ritmi v gibanju, izrazno plesno interpretacijo. Ustvarjene materiale smo med seboj prepletli in povezali tako, da delujejo kot zaključena celota.«

Glavne ugotovitve (evalvacija)

Čeprav se nam je zdelo, da so bili dijaki sprva slabše motivirani, so že drugo uro na prvi delavnici z Aljo Adam ustvarili besedila/pesmi in dobili zagon za sproščeno ustvarjanje. Uspešni so bili predvsem slabši dijaki, saj so se prvi opogumili s pisanjem. Ob motivaciji in odličnih idejah obeh umetnic so postajali vse bolj samozavestni. Večina začetnih gibalnih, prostorskih, ritmičnih, kompozicijskih idej je bila iniciirana s strani koreografinje, vendar so jih dijaki in dijakinje hitro posvojili, usvojili in nadgradili s svojimi idejami in predlogi. Od začetnega nelagodja je proces dela kmalu stekel v sproščenem vzdušju, s podajanjem ustvarjalnih idej z vseh strani. Dijaki in dijakinje so se medsebojno vzpodbujali z aplavzi in na koncu komentirali, kako niso pričakovali, da bodo dobili toliko idej, da je bilo zanimivo sodelovanje s koreografinjo in da so se ob umetnicah počutili sproščeno ter se še bolj povezali med seboj.

Na začetku nekako niso zaupali vase, bilo jim je nerodno, ko pa sem tik pred zdajci namesto fanta, ki je zbolel, vskočila jaz sama (na njihov predlog), so se začeli zabavati in postali pogumnejši. Dobila sem občutek, da so nekateri pridobili nekaj samozavesti in se otresli sramu in strahu pred javnim nastopanjem, lastnim telesom ter morebitno kritiko drugih dijakov/dijakinj.

Umetnica je izjavila, da je bilo vodenje te delavnice zanjo zelo dragocena izkušnja, saj je bila skupina udeležencev zelo heterogena in navdušila jo je njihova miselna odprtost in pripravljenost eksperimentiranja znotraj polja pisane besede in gibalnega izražanja. Pravi, da ji je jasno, da je mladostnikom v tem obdobju neprijetno se izpostavljati (predvsem telesno) pred drugimi sošolci, profesorji, učitelji; vendar so skozi

(nevsiljive) predlagane gibalno-plesne vaje in naloge luščili to lupino sramu in evidentno je bilo, da v gibanju, premikanju, ustvarjanju s svojimi telesi uživajo, kar so izpostavili tudi v končni refleksiji.

Opazila sem, da so svoje občutke najizraziteje izrazili dijaki/dijakinje, ki pri slovenščini pravzaprav nimajo dobrih ocen. Ker so nekateri dobili pohvale, so dobili zagon za ustvarjanje. Bila sem navdušena, saj smo tisto najboljše potegnili iz učno slabših dijakov/dijakinj, ki drugače neradi ustvarjajo in ne marajo preveč slovenščine, zdaj pa so dobili zagon. Kljub začetnemu distanciranju smo bili na koncu vsi navdušeni.

Profesorica športne vzgoje je v svoji končni refleksiji zapisala, da je bil že nastop pred drugimi za marsikoga velik zalogaj, še posebej velik pa, če ples in recitacije niso njihovo močno področje. Pri zaključni predstavitvi pa so se enakovredno izpostavili tudi tisti dijaki/dijakinje, ki so drugače bolj zadržani, celo prevzeli so pobudo v posameznih delih predstavitve. Vidno je bilo sodelovanje celotnega razreda.

Zaključek

Operativni cilji, ki smo si jih zadali, so bili v celoti doseženi, sama pa sem bila prijetno presenečena, da se lahko pri pouku tako produktivno povežeta slovenščina in športna vzgoja.

Dijaki/dijakinje so pri ogledu umetniških del ter z umetniki spoznavali in izražali svoje občutke (Tisnikarjeva razstava, Festival Urška, Metelkova mesto ...), glede spolne identitete in identitete posameznika so na prvi delavnici z umetnico Aljo Adam spoznavali sebe in svoje občutke; ustvarjali (pesmi, pisma), razbijali stereotipe in se v povezavi s športno vzgojo ob umetnici Urši Rupnik sprostili, na zadnji delavnici z obema umetnicama pa se še bolj sprostili in povezali ter ustvarili boljšo razredno klimo.

Ugotovila sem, da je v učnih načrtih veliko togih stvari, formalnih podatkov, poudarkov za doseganje ciljev na poklicni maturi (slovenščina), kljub temu pa lahko v povezavi s kulturno-umetniško izkušnjo damo dijakom tisto piko na i pri znanju, kajti v spominu jim včasih ostane le to, kar v resnici podoživijo in se naučijo skozi neko (kolektivno) izkušnjo.

Kulturno-umetniška vzgoja pripomore k splošni razgledanosti dijakov, jih obenem sprosti, poveže in seveda marsikaj nauči. V našem primeru predvsem medsebojnega sodelovanja, izražanja svojih občutkov z besedo in gibom, zavedanja in spoštovanja svojega telesa in strpnosti do sebe in drugih ljudi. To je bil tudi naš namen, saj izobražujemo bodoče

zdravstvene delavce za enega izmed najhumanejših poklicev, ki zahteva predvsem čustveno inteligenco, želimo vzgojiti empatične ljudi, ki bodo delali strokovno in odgovorno, s čutom do sočloveka, se zavedali svojega poslanstva in etično ter moralno delovali, ne glede na predsodke, kajti različnost med ljudmi, spolna usmerjenost, politika, denar, vera, barva kože ... ne smejo vplivati na njihovo delo. Dijaki bodo to znanje uporabili v dobro vsega, kar omogoča in lepša življenje.

Literatura

- Evropska spletna platforma za šolsko izobraževanje, School Education Gateway. Anketa o umetnosti za učenje – rezultati. 2018. <https://www.schooleducationgateway.eu/sl/pub/viewpoints/surveys/poll-on-arts-for-learning.htm>
- Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Kroflič, R. 2017. »Pedagoški pomen zgodbe in narativne vednosti.« *Sodobna pedagogika* 1: 10–31. https://www.sodobna-pedagogika.net/clanki/01-2017_pedagoski-pomen-zgodbe-in-narativne-vednosti/
- Kroflič, R. 2018. Vzgoja s pomočjo umetniških izkušenj v sodobnem vrtcu oziroma šoli. Predavanje za partnerje projekta SKUM. Koper, 16. 1. 2018. <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/SKUM>. <https://www.skum.si>.

Uvod

V šolskem letu 2021/2022 smo se v projekt SKUM vključili z idejo, da bi dijaki in dijakinje 3., 4. in 5. letnikov Srednje zdravstvene šole strokovno znanje iz učnega načrta anatomije poglobili, ga povezali s splošnimi predmeti (slovenščina in športna vzgoja) ter ga nadgradili in obogatili z umetniško izkušnjo. Prepletanje učnih vsebin z različnih področij dijake vzpodbuja in motivira za šolsko delo, pogloblja pa tudi povezano znanje in s tem vpliva na boljše razumevanje snovi. Pirc poudarja, da se kulturna zavest in izražanje povezuje s kulturno-umetniško vzgojo, izboljšanje kakovosti izobraževanja kot cilj pa dviga raven vzgojno-izobraževalnega dela, vzpodbuja medpredmetno povezovanje in prenos znanj med različnimi predmeti (Pirc 2020).

Šolski pouk je takrat zaradi korone potekal na daljavo. Dijaki so postajali apatični, nemotivirani. Skupaj s koordinatorki smo razmišljali, kako bi pouk na daljavo lahko obogatili. V idejah projekta SKUM smo videli priložnost za to in začeli načrtovati vsebino, v kateri smo povezali anatomijo, slovenščino in športno vzgojo ter fotografijo.

Dijake smo motivirali s povabilom v naravo z nalogo, da fotografirajo. Fotografiranje z mobilnimi telefoni je srednješolski populaciji izjemno blizu, zato smo izbrali ta umetniški medij in predvidevali, da bo to odlična priložnost in hkrati primeren način za spodbujanje pozornosti za namensko opazovanja sveta okoli sebe in za (z)možnost čustvenega izražanja. S pomočjo fotografije so kasneje izkazovali svoje naučeno in pridobljeno šolsko znanje treh predmetov.

Metaforika telesa

Pri pouku anatomije smo za povečanje motivacije za učenje in izkazovanje razumljenega znanja videli priložnost, da dijaki s pomočjo umetniških vsebin iz različnih zornih kotov spoznavajo človeka in njegovo telo ter pomembnost vseh telesnih organov.

Pri slovenščini smo izhajali iz frazemov v zvezi s telesnimi organi, kasneje so se v zgodbah izražali s frazemi, v katerih so skozi rekla izražali svoje občutke glede pandemičnega časa in pouka na daljavo. Pri športni vzgoji in na športnem dnevu na daljavo smo skupaj preučevali delovanje telesa pri naporu in se vsebinsko povezali z anatomijo. Ker je poslanstvo šole izobraževati in vzgajati dijake za delo v zdravstvu, smo se odločili, da se bomo nadalje osredotočili na pet pomembnih organov človeškega telesa (oči, jetra, srce, pljuča in kožo), jih podrobneje spoznali in o njih širše razmišljali.

Pomembni cilji, ki smo jim sledili in se navezujejo tudi na projekt SKUM, so razvoj mladostnikovih (v našem primeru) sporazumevalnih/komunikacijskih zmožnosti, spreminjanje didaktičnih pristopov (sprejemanje novih pristopov), oblikovanje šole (v našem primeru) kot kulturno-umetniško institucijo. Pri tem projekt SKUM poudarja pomen vloge umetnika in učitelja kot tudi povezavo, sprejemanje in dopolnjevanje med njima kot zelo pomembno. Umetnik vsebine predstavi na svoj način, ki je lahko dijakom bližje, s svojimi neformalnimi pristopi vzpodbudi dijake k drugačnemu razmišljanju in delu, kot so ga navajeni, in s tem jih lahko bolj motivira. Kroflič izpostavlja tudi, da skupno sodelovanje pedagoškega delavca in umetnika privede do tega, da postane učitelj bolj pozoren na posebne, specifične načine, ki jih umetniki uporabljajo pri svojih dejavnostih znotraj predmeta, ki ga učitelj poučuje. Ti načini so učiteljem manj poznani, zato jih aktivno spoznava in lahko v prihodnje tudi sam vključi v učni proces in tako z umetnostjo obogati svoj predmet (*Kroflič 2021*). Zagotovo smo se z novimi, drugačnimi izkušnjami pri vzgojno-izobraževalnem procesu in načinu dela obogatili tudi mentorice.

Darja Skutnik, Sabina Jurhar in Lucija Kompan smo se medpredmetno povezovale ter izvajale vsebine z dijaki v sodelovanju s fotografom in scenaristom Luko Dakskoblerjem. Nastale so metaforične ter dokumentarne fotozgodbe, ki kažejo na angažiranost dijakov, skozi metaforiko pa pokažejo dijakov pogled na razumevanje telesa, človeka ... (*Štirn Janota idr. 2022*).

Opis projekta

Način sodelovanja z umetnikom

Pri načrtovanju Metaforike telesa je bila naša želja raziskovati človeško telo skozi fotografijo.

Fotograf se nam je prvič priključil na spletnem predavanju z izčrpnimi informacijami o osnovah fotografije ter prikazal praktične primere, kako narediti dobro fotografijo in dobro fotozgodbo. Z nami je delil svoje bogate fotografske izkušnje, s svojimi čustvenimi fotozgodbami pa je pritegnil dijake k ustvarjanju.

Skupaj z umetnikom smo izbrali pet organov, ki bi jih lahko čim bolje povezali z našimi vzgojno-izobraževalnimi vsebinami. Pridobljeno znanje iz anatomije, slovenščine in športne vzgoje smo z njimi povezovali ter iskali fotografije, metaforičnost (*Štirn Janota idr. 2022*), s katero zaradi neke podobnosti prenesemo pomen z enega predmeta na drugega.

Dijaki so se morali na delavnicah poglobiti v temo svoje fotozgodbe, utrditi znanje ter se kaj novega naučiti. Ker fotozgodba ni teoretična, to niso informacije, zapisane v učbeniku, so morali v naravo in opazovati svet okoli sebe. Razumeti so morali, kaj so videli in kako se to navezuje na temo, ki jo bodo obravnavali v fotozgodbi. O tem smo na fotodelavnici veliko govorili in tako so nastali zanimivi avtorski pogledi na metaforiko telesa. Nismo se poglobljali v fotoopremo, uvodno teoretično predavanje je bilo le v pomoč za izdelavo boljših fotografij.

Dijaki in dijakinje so svoje fotografije sproti posredovali umetniku. Kontinuirana srečanja na daljavo, ažurne in strokovne povratne informacije umetnika so pripomogle, da so fotografije postajale vse boljše in tako so sčasoma nastale dokumentarne kot tudi metaforične fotozgodbe (slika 1).

Slika 1:
Koža, Ana Vegmaher, Tina
Pungartnik 2021.

Načrtovani cilji

Glede na naše medpredmetno sodelovanje smo izhajali tako iz vsebinskih ciljev, ki so bili ločeni po predmetih, kot tudi skupnih, vzgojnih.

Predmet, iz katerega smo izhajali, je bila anatomija in osnovni cilj je bil razumeti in se zanimati za učno snov o zgradbi in delovanju človeškega telesa. Pri slovenščini so osnovni cilji temeljili na razumevanju in zanimanju za učno snov (metafore, frazemi ...) ter na ustvarjalnosti, pri športni vzgoji pa podrobnejše poznavanje delovanja organizma v mirovanju ter pri povečani obremenitvi/naporu ter pozitivno vrednotiti zdrav način življenja.

Skupni cilj, ki je ves čas prepletal vsebine, je bilo medpredmetno povezovanje treh predmetov, kot vzgojni cilj pa je bilo skupinsko delo (skupno razmišljanje, ustvarjanje in tudi izvajanje), vzpodbujanje sodelovalnega učenja ter izražanje občutkov.

Motiviranje in vzpodbujanje dijakov pri delu na daljavo je bil specifični vzgojni cilj, ki smo ga izpostavili in podrobneje spremljali.

Opis vsebine, potek in spremljava projekta

Vsebino projekta smo izvajali po modelu petstopenjskega načina načrtovanja, pri katerem se prvi korak začne z občutljivostjo za določeno temo (*Štirn 2010*), in to smo vzpodbudili z ogledom filma *Dekle*, ki govori o ujetnici svojega telesa. Vsebina filma je bila za dijake zelo močan čustveni uvod v projekt. S pogovorom po ogledu smo vzpodbudili v dijakih globlja razmišljanja o odnosu do lastnega telesa, o pomembnosti vseh telesnih organov, kasneje pa so svoje občutke pisno izražali, kar je bila zanje precej zahtevna naloga.

Ker je poslanstvo naše šole izobraževati in vzgajati naše dijake za delo v zdravstvu, smo se odločili, da se bomo osredotočili na nekaj pomembnih organov človeškega telesa, jih podrobneje spoznali in o njih širše razmišljali.

V drugem koraku so dijaki svoje poznavanje organov osmislili skozi različne cilje pri vseh treh predmetih.

Pri slovenščini smo želeli dijake prebuditi za to temo in da bi razmišljali o metaforah ter frazah, povezanih z deli telesa, zato smo brskali po frazeološkem slovarju in spletu ter iskali fraze. Pisali so zgodbe o svojih občutkih med pandemijo, povezane s frazami in izbranimi organi, ter ustvarjali in bogatili besedni zaklad.

Pri anatomiji smo pri pouku na daljavo skupaj ponovili in nadgradili znanje o delovanju vseh izbranih organih in organskih sistemov. Sledilo je ponovno srečanje na daljavo, tokrat po manjših skupinah, glede na interes in izbrani organ ter znanje smo še nadgradili.

Pri športni vzgoji smo se osredotočili na delovanje telesa med naporom. Izvajali smo različne športne aktivnosti in opazovali svoje telo. Merili smo srčni utrip ter frekvenco dihanja pred športno

aktivnostjo, med njo in po njej, opazovali spremembe na telesu (rdečica, potenje, zadihanost ...), ter subjektivno ocenjevali svoje počutje. Sprotna razlaga o koristih redne športne vadbe in zdravega načina življenja na naše telo (skupaj s povezovanjem znanja anatomije) je pripomogla k pozitivnemu vrednotenju zdravega, aktivnega načina življenja (slika 2).

Ob globokem dihanju, ki ga izvajamo med športnimi dejavnostmi, se krepijo dihalne mišice, prečistijo se pljuča, aktivirajo pa se tudi deli pljuč, ki so v umirjenem stanju slabše predihani.

Sledilo je prvo, uvodno predavanje umetnika fotografa na daljavo. S svojimi bogatimi fotozgodbami je dijake pritegnil k ustvarjanju, čeprav sprva, ob prepletanju strokovnega predavanja o fotografiji ter obravnavanju snovi pri treh predmetih, dijaki še pravzaprav niso razumeli, kaj in kako se bodo lotili svoje fotozgodbe. Možnosti izbire so bile zelo široke in zazdelo se nam je, da potrebujejo malce usmeritve in pomoči, zato smo na spletnem srečanju pri delu v manjših skupinah (s pomočjo metode možganske nevihte) razmišljali in spodbujali ustvarjalnost ter spontano nizali ideje na temo kože, srca, pljuč, jeter in oči z vidika gibanja in športnih aktivnosti, zdravja, zdravstvene nege, umetnosti ... Bogat seznam, ki je nastal s skupnimi močmi, je bil dijakom, kot so izpostavili sami, v veliko pomoč pri iskanju idej za fotozgodbo.

Sledil je športni dan na daljavo, na katerem so dijaki spoznavali sebe in svoje želje v povezavi z izbranim organom, ki jih je pritegnil in ki ga bodo lahko povezali v svojo »zbirko fotografij«. Navodila za individualni športni dan so bila jasna: naj imajo v mislih svojo izbrano fotozgodbo oz. del telesa in naj čim več fotografirajo. Ta dan so nastale prve fotografije,

2

*Slika 2:
Pljuča, Klara Temnikar 2021.*

ki so jih posredovali umetniku in dobili so povratne tehnične informacije z napotki za nadaljnje delo.

V koraku dialoščnosti, katerega cilj je komunikacija in izmenjava izkušenj, idej (dialog med vrstniki, z vzgojitelji/učitelji, umetniki, drugimi ...) ter pridobivanje povratnih informacij o svojem raziskovanju (*Kroflič idr. 2020*), o sebi, so dijaki že intenzivno fotografirali in iskali načine prikaza organov skozi metaforiko. Svoja spoznanja so sproti preverjali pri anatomiji, športni vzgoji in slovenščini, hkrati pa sodelovali z umetnikom.

V koraku ustvarjalnost so dijaki ustvarjali svojo fotozgodbo. Sledile so kontinuirane tedenske delavnice z umetnikom. Po prvih oddanih fotografijah so bili dijaki ob komentarjih umetnika presenečeni, saj so morali marsikaj popraviti. Umetnik je sprva pričakoval dokumentarne zgodbe, ker pa smo pri pouku izhajali iz fraz in so dobili pri pouku slovenščine navodila, naj se osredotočijo tudi na metafore, so bili malce zmedeni. Kasneje smo se na delavnicah dogovorili, da bodo morali pri metaforičnih fotozgodbah pripisati zelo dobre razlage in natančni pripisi, kajti te zgodbe ne govorijo same zase ... in tako je nastalo trinajst fotozgodb (slika 3).

Žile so kot cesta, ki vodi kri po telesu. Poznamo vene ter arterije. Arterije ležijo globlje v tkivu, vene so bližje površju. Arterije prenašajo po telesu kri bogato s kisikom, medtem ko vene prenašajo kri z ogljikovim dioksidom ter odpadnimi snovmi.

V zadnjem koraku (družbeni angažma) smo se predstavili javnosti v mestnem jedru Slovenj Gradca z razstavo fotozgodb, ki so bile metaforične in interpretativno zelo dobro izpeljane, da je gledalec lahko izluščil pomen, prav tako pa so dijaki predstavili svoj pogled na razumevanje človeškega telesa ter osveščali druge o pomenu zdravega načina življenja.

3

Slika 3:
Srce, Nika Podhostnik 2021.

Glavne ugotovitve (evalvacija)

Umetnik je sodelovanje v projektu povzel takole:

»Cilj je bil izdelati fotozgodbo ali fotografsko serijo. Seveda, to ni bilo lahko, v primežu epidemije in raznoraznih omejitev, pa še toliko težje. Čeprav je uspešna metaforika v fotografiji težka, saj mora biti interpretativno pravilno izpeljana, da gledalec izlušči pomen, nam je uspelo, saj so nastale poleg dobrih dokumentarnih fotozgodb, ki nas osveščajo o skrbi za zdravje, tudi metaforične fotozgodbe. Uspeli smo zaradi vztrajnosti dijakov, ki so se vedno znova vračali k istemu vidiku zgodbe, da bi naredili najboljše, kar lahko. Vsebinsko smo torej pokrili širok spekter informacij, ki se nanašajo na posamezne organe, od najmanjše strukture do širokih zunanjih tveganj za zdravje. In to je bil pravzaprav naš namen.«

Dijak je zapisal, da je bil ta projekt med sodelujočimi dijaki in profesorji zelo dobro sprejet, sodelovanje pa je bilo pravzaprav velik privilegij. Poleg razvijanja individualnih sposobnosti in spretnosti tovrstni projekti zagotovo ogromno pripomorejo tudi k dvigu kakovosti izobraževanja.

Profesorica slovenščine je poudarila, da so pri njenem predmetu dijaki dosegli zastavljeni cilj, kar se vidi predvsem v karantenskih zgodbah, v katerih so med pandemijo izražali svoje občutke skozi frazeme, znali prenesti pomen na podlagi podobnosti dveh pojavov ali predmetov pri fotografiji, tako da so nastale dobre metaforične fotozgodbe, ki so jih pojasnili z natančnimi in pravilnimi pripisi k fotografijam, da je gledalec lahko izluščil pomen.

4

Profesorica anatomije je povzela, da so imeli z dijaki priliko na drugačen način poglobiti strokovno znanje o delovanju človeškega telesa, kar je obogatilo njen predmet. Ponosna je na dijake, še posebej na dve dijakinji, ki sta bili po znanju povprečni, med projektom pa sta izstopali kot avtorici najboljših fotozgodb. S pripisi in samimi fotografijami so izkazali razumevanje snovi pri anatomiji, motivi, ki so jih našli v naravi, pa so več kot odlično prikazovali zgradbo in delovanje posameznih organov (slika 4).

Slika 4:
Pljuča, Saša Kelce 2021.

Pljučni mešički so razširitev najtanjših vejic. Napolnjeni so z zrakom in v njih se izmenjujeta kisik in ogljikov dioksid med krvjo in zrakom. Najtanjše vejice in mešički sestavljajo respiratorno površino pljuč, kjer se izmenjujejo plini. Izmenjava plinov poteka skozi respiratorno membrano po načelu difuzije.

Profesorica športne vzgoje povzema, da je bila zadovoljna, da so lahko v projektu povezali športno vzgojo in športni dan z intenzivnim opazovanjem narave in fotografiranjem. Kot športna pedagoginja je lahko dijakom pomagala pri razumevanju in sprejemanju pomembnosti aktivnega in zdravega načina življenja. Tudi projekt je dijakom približal koristi redne športne vadbe na telo in s tem povečal možnosti za njihovo bolj kakovostno (zdravo) življenje v prihodnosti.

Zagotovo je umetniška priložnost, ki smo je bili s sodelovanjem v projektu deležni, dijakom in učiteljem dala dragoceno izkušnjo in obogatila pedagoško delo, iz katere bomo lahko črpali navdih tudi v prihodnje in morda s svojo navdušenostjo pritegnili še druge.

Zaključek

Ustvarjanje fotozgodb je bil izziv in velik zalogaj za mentorice in dijake, pa seveda tudi za umetnika, saj je vse potekalo na daljavo, ni bilo stika kot v razredu, zato smo v delo vložili več truda za motiviranje in vzpodbujanje dijakov, na koncu pa se je izkazalo, da je delo kljub naporu obrodilo sadove, dijaki so bili zadovoljni, nekateri manj uspešni dijaki so se posebej izkazali ter pridobili samozavest.

Veliko so se naučili o fotografiji, disciplini, vztrajnosti, o razumevanju delovanja človeških organov, saj bodo kot bodoči zdravstveni delavci morali natančno opazovati svet in ljudi okoli sebe, biti strpni ter sebe in druge ozaveščati o zdravem načinu življenja.

Ugotavljamo, da bi morali pri vsakem učnem procesu izhajati iz konkretnih stvari, se povezovati z različnimi vrstami umetnosti in umetniki ter lokalno skupnostjo, kajti večina današnjih dijakov je premalo razgledana, podhranjena na kulturnem področju, saj se z umetnostjo srečajo preredko, primanjkuje jim funkcionalne pismenosti, naučeno znanje brez izkušnje pa se hitro izgubi.

Tudi dijak je ob koncu projekta SKUM zapisal preprosto in jasno ugotovitev, ki nas ne sme pustiti ravnodušne, če želimo širiti razgledanosti mlajše populacije kot tudi nas, učiteljev:

»Projekt SKUM je med drugim poudaril visok potencial umetnosti na področju izobraževanja, ki pa se ga žal premalo zavedamo in mu v pedagoškem procesu običajno ne posvečamo dovolj pozornosti.«

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič, R. (2021). Izobraževanje pedagoških delavcev v sklopu projekta (interno gradivo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kroflič R., Štirn Janota P. in Štirn D. (2020). Shema zapisa dobre prakse. <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Pirc, V. (2020). Kompetenca kulturna zavest in izražanje. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.skum.si/strokovne-podlage/kulturna-zavest-in-izrazanje/>

Štirn Koren, D. (2010). »Uvajanje umetniških praks v predšolsko vzgojo ali kako smo se (o)žlahtili«. V Kulturno žlahtenje najmlajših, ur. R. Kroflič, D. Štirn Koren, P. Štirn Janota in A. Jug, 14–23. Ljubljana: Vrtec Vodmat,.

Štirn Janota, P., Kroflič, R. in Štirn, D. 2022. »Vzgoja v času pandemije zahteva izgradnjo inovativnih učnih okolij - primer vzgoje z umetnostjo.« Vzgoja in Izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela 53 (1-2): 8–17.

Pregibana renesansa II

Uvod

Pri odločitvi za Pregibano renesanso II je botrovalo dejstvo, da smo s prvo izvedbo Pregibane renesanse, o kateri smo že pisali v enem izmed člankov, ki je izšel v reviji Vzgoja in izobraževanje v letu 2022, imeli dobro izkušnjo, zato se nam jo je zdelo vredno nadgraditi in dopolniti. Z razširjeno obliko smo želeli dijake spodbuditi k ustvarjalnosti in h kritičnosti ter z inovativnimi metodami poučevanja izboljševati njihovo samopodobo.

Opis projekta

V timu smo s sodelavkami v obliki možganske nevihte postavile cilje, nato smo jih glede na izvedljivost zožile in z umetniki poiskale ustrezen umetniški postopek. Z umetniki Tino Valentan, Miklavžem Komeljem in Dušanom Moravcem smo komunicirali po elektronskih napravah (pošta, zoom), pametnem telefonu in tudi v živo. Naš temeljni cilj je bil dijakom približati umetnino, jim pokazati, kako jo gledati in doživljati skozi znanje, ki so si ga o renesansi pridobili, in kako ozavestiti doživljanje sebe in lastnega telesa v prostoru. Pri tem nas je vodila ideja, da so dijaki pogosto na ekskurziji slabo motivirani in razočarani nad umetninami, s katerimi pridejo v stik. Velikokrat se znajdejo v galeriji nemočni, kako umetnino gledati, kako do nje sploh dostopiti in se ji odpreti. To smo jim želeli približati s predavanjem Miklavža Komelja Kako gledati renesanso, z gibalnico Tine Valentan Telo v prostoru in delavnico Dušana Moravca Kako skozi fotoaparāt pogledati na objekt fotografove pozornosti. Vse omenjene cilje smo povezovali s kurikularnimi področji zgodovine, slovenščine in umetnostne zgodovine.

Cilje smo dosegali z individualno obliko dela s predavanjem Miklavža Komelja in skupinsko obliko v gibalni delavnici s Tino Valentan. Med fotografsko delavnico Dušana Moravca so dijaki delali v parih. Med metodami pedagoškega dela smo se zatekali k razgovoru, ko so s predavateljem Komeljem dijaki vzpostavljali dialog. Ta je vodil tudi obe drugi delavnici, le da je bila še močnejše poudarjena metoda zaznavanja, opazovanja in občutenja likovnega dela ali prostora ter teles v njem.

Priprava na ekskurzijo v Firence je potekala v naslednjem zaporedju: pri slovenščini in zgodovini smo osvežili znanje o renesansi, ponovili temeljne značilnosti, idejne poudarke, zgodovinske in politične okoliščine. En razred dijakov je začel z gibalno delavnico z umetnico Tino Valentan, ki so jo izvajali v galeriji gradu Gewerkenegg. Za izhodišče spoznavanja značilnosti obdobja v navezi z Miklavžem Komeljem je umetnica za inspiracijo ustvarjanja s telesom izbrala nekaj renesančnih umetniških del. Cilj delavnice je bil utelešenje dvodimenzionalne podobe v prostor, ji poiskati aktualen zorni kot, ga preroditi v sodobni čas in si skozi to izkušnjo bolje zapomniti poteze renesančnega umetniškega obdobja. Nadaljevali smo s predavanjem Miklavža Komelja Kako gledati renesanso. O izbranih slikah jim je predavatelj odprl različne možnosti vstopa v umetnost tega obdobja, poskušal razložiti, kako se je v tem času spreminjalo razumevanje slikarstva, posebej je spregovoril o perspektivi. Skušal je ozavestiti dejstvo, da je za razumevanje umetnin iz preteklosti vedno ključna senzibilnost, ki jo razvijemo v svoji sedanjosti.

Tik pred ekskurzijo smo podkrepili pripravo z delavnico Tine Valentan s postavljanjem utelešenih podob kot odziv na umetnino, kar naj bi ustvarili v Firencah. Sledila je še delavnica s fotografom Dušanom Moravcem, ki jih je nagovoril k iskanju novih pogledov, kako pristopati k ogledu umetnin, ter jih opozoril na odnose med dogodki, ljudmi in prostorom. Na gradu Gewerkenegg so iskali konkretne objekte in jih povezovali v odnosu z nečim. Naslednji dan so v Firencah skušali to ponoviti. Fotografije bodo osnova za fotografsko razstavo, ko se jeseni vrnejo v šolo (slika 1).

1

Slika 1:
Dijaki na fotografski delavnici
na gradu Gewerkenegg
z mentorjem Dušanom
Moravcem.

Spremljava

Vse faze priprav smo evalvirali po vsaki izmed delavnic. Mnenja dijakov, zapisana ali izrečena, so nam pomagala prilagoditi potek ure za naslednji razred. S sprotno spontano spremljavo pogovorov in reakcij je umetnica dosegla, da je bil naslednji razred veliko bolj zadovoljen z uro kot prejšnji. To je pokazala tudi evalvacija, saj je v prvem letniku večina delavnic ocenila s povprečno oceno 3, medtem ko so bile v naslednjem letniku ocene med 4 in 5. Nekateri dijaki niso prepoznali smisla v takem pristopu do umetnine, medtem ko so mnogi zapisali: »Delavnice so mi bile všeč, prinesle so nekaj novega, drugačno dožemanje prostora in umetnin.« Mnogo jih je pohvalilo sproščenost, boljše zavedanje telesa ter razredne skupnosti.

Presenetilo nas je tudi, kako so bili obema, Komeljevi delavnici in delavnici Valentanove, ki sta bili diametralno nasprotni, bolj naklonjeni dijaki z učnimi težavami, za katere velja, da se težko koncentrirajo. Nasprotno pa so ambiciozni odličnjaki imeli veliko zadržkov. Motila jih je drugačnost dela, težko so se koncentrirali, imeli so težave z osmišljanjem dela.

Po evalvacijah sodeč, dijaki z naklonjenostjo sprejemajo ure z umetniki: »Delavnice so prava popestritev monotonijske vsakodnevnega pouka, širijo nam obzorje in odpirajo poglede, ki jih sicer pri običajnem pouku ne moremo dobiti.« Obstaja pa tudi skupina dijakov, ki tak pouk doživljajo kot motnjo, v njem ne vidijo smisla. Težko se premaknejo iz ustaljenih pogledov, lastna udeležba se jim zdi naporna. Menimo, da se je za oboje dijake vredno potruditi, saj lahko še kasneje prepoznajo sporočila delavnic z umetniki. Dijaki imajo vedno več težav z doživljanjem in sprejemanjem lastnega telesa, težko se z njim sprijaznijo, še težje se z njim izražajo. Zato je priložena fotografija dragocen dokaz, kako smiselno je dijake spodbuditi k procesom, ki jih sami ne bi nikdar zmogli. Fotografija kaže sproščene obraze, telesa v izrazu, opazno razmerje drug do drugega in do prostora. Ustvarjajo skulpturo iz svojih teles, vzpostavljajo odnos drug z drugim, zmorejo vzdržati poglede. Za postkovidne razmere, ki so naplavljalje duševne stiske dijakov, je vzdušje na spodnji fotografiji še posebej dragoceno (slika 2).

2

Slika 2:
Utelesena podoba
Botticellijske Venere z
delavnice Tine Valentan.

Zaključek

Pri izvedbi nas je ponovno ovirala epidemija, saj so dijaki sodelovali na delavnicah skoraj en mesec in pol pred odhodom v Firence, kar jim je znižalo motivacijo, prav tako so zbledeli vtisi in občutki iz delavnic. Z delavnicami nismo mogli graditi dramaturškega loka.

Druga omejitev pri izvedbi končnega dela delavnice je bila odsotnost umetnikov na ekskurziji. Če bi bila ob njih Tina Valentan in Dušan Moravec, bi zmogli postaviti skulpturo iz teles kot odgovor na umetnino. Pomembno je, da so dijaki razmišljali o povedanem, da so poskušali, kar dokazujejo fotografije. Ključno je, da smo jih senzibilizirali za srečanje z umetninami.

Kaj si velja zapomniti za prihodnje

Tako oblikovana priprava na ekskurzijo dijakom ponudi celovito pripravo na ogled renesančnega mesta in njegovih umetnin. Prej so bili dijaki opremljeni zgolj s podatki, ki so jih pridobili med šolanjem pri različnih predmetih, zdaj pa so bili potisnjeni v situacijo, ko so umetnino, prostor zaznavali in doživljali. Čeprav so bili dijaki tudi kritični, je vredno mladostnikom omogočiti drugačen pouk, jih potiskati izven okvirjev in konvencionalnosti. To je prednostna analoga umetnosti in z njo se naši dijaki premalo srečujejo. Prepozno jim je te poglede odpirati v tretjem letniku gimnazije, že prej bi jih morali navajati na obiske galerij, predstave, razstave, koncerte. Šola bi jih morala že od malega odpirati v svet umetnosti, igrivosti in odprtosti.

Vredno je vztrajati z umetniškimi delavnicami, z umetnikom v razredu in skupnem doseganju ciljev, saj dijakom odpre nove poglede, v katerih se lahko najdejo, naučijo se razmišljati. V primerjavi s prejšnjimi ekskurzijami so tokrat dijaki umetnine sprejemali aktivno, poglobljeno in občuteno, opremljeni so bili z znanjem in tehniko dostopanja do njih. O doseženem zgovorno pričajo fotografije, evalvacija in izjave dijakov (slika 3).

3

Slika 3:
Utešena podoba, nastala v
Firencah pred kipom Baccia
Bandinellija Herkul in Kak.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Zgodbe kraja – Tudi moj kraj je del Slovenije

Uvod

V Srednji šoli za gostinstvo in turizem Radenci se vključujemo v različne projekte na lokalni, regionalni in tudi na mednarodni ravni. Vsaka leta si prizadevamo k dvigu kakovosti izobraževanja.

Dijaki Srednje šole za gostinstvo in turizem Radenci so se aktivno vključili tudi v projekt SKUM in v šolskem letu 2020/21 izdelali projektno nalogo z naslovom Tudi moj kraj je del Slovenije – Idemo. Naši osnovni cilji so bili povezani z zavedanjem lastne kulturne dediščine ter spoznavanjem in doživljanjem avtentičnosti lastnega kraja, kar sovпада z enim izmed vodilnih ciljev praktičnega pouka turizma oz. je eden izmed temeljev bodočih turističnih delavcev.

Lansko šolsko leto je prineslo nove izzive, nove metode in načine izobraževanja, saj smo se spopadali z učenjem na daljavo. Projektno nalogo smo snovali v času kovidnih razmer. Na šoli skrbimo in negujemo sodelovanje z lokalnim okoljem in prav to smo uresničili skozi projekt. Radenci imajo bogato zgodovino, veliko regionalnih posebnosti. Člani projektnega tima smo v projektu SKUM želeli podrobneje raziskati Radence, žal pa smo zaradi epidemioloških razmer bili omejeni z občinami, zato smo raziskovanje razširili na kraje, od koder prihajajo naši dijaki. Skozi projekt SKUM smo področje turizma povezovali s slovenščino, matematiko, angleščino, zgodovino in tudi ostalimi predmeti.

Cilj našega projekta je bil, da v raziskovanje krajev vključimo tudi umetnost. Izbrali smo področje pripovedovanja, kreativnega pisanja in fotografije.

Kot navajajo Štirn Janota idr. (2022), so dijaki vsebine iz učnih načrtov povezovali s pojavi iz lokalnega okolja. Skozi fotografije in zapisane zgodbe so raziskovali vasi in mesta, v katerih živijo, ter o njih pridobivali verodostojne informacije, hkrati pa so vstopili vanje osebno. »Tako so se vzpostavljale povezave med informacijami, osebnimi stališči in oblikovanjem pomenov ter kontekstualizacije šolskega znanja (prav tam, 16), hkrati pa se je oblikovala učna skupnost, v kateri so dijaki izmenjevali svoje poglede, izkušnje in znotraj katere je potekalo tudi preverjanje učnih dosežkov.«

Cilji projekta

V projektu smo si zastavili naslednje cilje.

Vsebinski cilji:

- možnosti kreativnega izražanja – ustvarjalna interpretacija kulturne dediščine (vsi predmeti),
- razvoj manjše, lokalne, bolj varne turistične ponudbe.

Izobraževalni cilji:

- zavedanje lastne kulturne dediščine (turizem, slovenščina),
- spoznavanje in doživljanje avtentičnosti lastnega kraja (turizem, slovenščina, angleščina),
- zmožnost predstavitve krajev in njihovih prebivalcev (turizem, slovenščina, angleščina).

Vzgojni cilji:

- aktivno sodelovanje in vztrajnost,
- dobro počutje v skupini,
- pozornejše poslušanje sogovornika.

Sodelujoči

V projekt smo vključili dijake 3. in 4. letnika smeri turizem, le-ti so sodelovali z umetniki, in sicer pripovedovalko Špelo Frlic, etnologinjo Jano Milovanović in fotografom Tadejem Bernikom, ter mentorji – profesorji.

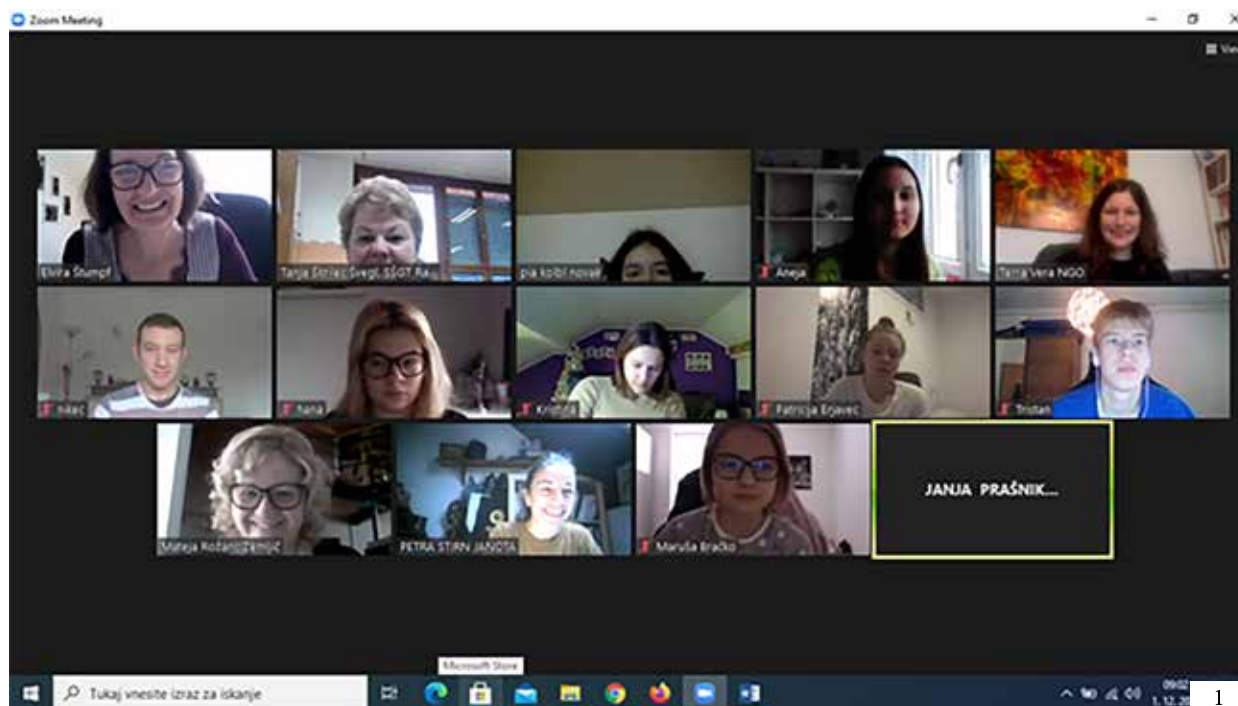
Potek dejavnosti in nastanek turističnega produkta

Dijaki so izdelali inovativni turistični produkt, ki predstavlja kulturno avtentičnost posameznega kraja. Tako so raziskovali domači kraj. Nastal je projekt mladih vodičev Pomurja – Idemo, ki vas skozi zgodbe in doživetja popelje po številnih krajih Pomurja. Kraji so predstavljeni skozi oči mladih. Vse aktivnosti v projektu so bile načrtovane za izvedbo v šoli, a smo jih zaradi epidemiološke slike in zaprtja šole morali spremeniti in prilagoditi.

Delo je skoraj v celoti potekalo na daljavo razen izvedbe dveh fotografskih delavnic in zaključne prireditve. Kljub temu pa smo dijake vzpodbujali, da so se čim več gibal v naravi in tako pridobivali pomembne informacije o kraju.

Dijaki so k vsebini pristopili na inovativen način. Zanimivo jim je postalo opazovati lasten kraj, saj so ugotovili, da ga je moč opazovati z različnih zornih kotov, česar prej niso počeli.

Delali so od doma, torej so morali sami fotografirati, odgovarjati na vprašanja, iskati sogovornike v svojem kraju in še kaj. Tako so kraj lahko kreativno interpretirali. Zelo so bili angažirani, saj so naloge sproti reševali in pošiljali. Po aplikaciji ZOOM so bili tedensko v stiku z umetniki. Ti so vsekakor pripomogli k temu, da je dijake vsebina z novim, drugačnim pristopom pritegnila (slika 1).

Slika 1:
Spletni pouk ZOOM.

5

Predstavili so jih na inovativen način, saj nam predstavljajo še tako neatraktivne predele, ki so jih v sodelovanju z umetniki in mentorji skozi dobro zgodbo naredili privlačne in turistom zanimive.

Slika 5:
Zgodba o kraju iz brošure
Idemo.

Prav to je bil namen in cilj njihovega dela. Ob predstavitvah krajev so dodane tudi fotografije, sledijo intervjuji s prepoznavnimi osebnostmi posameznega kraja.

Ugotovitve

Člani projekta smo ugotovili, da smo razvijali nove oblike povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi.

S cilji smo povezali dijake šole z umetniki in tako med dijaki in umetnostjo vzpostavili tesnejši stik.

Dijaki so se izražali v različnih umetniških jezikih in skupaj z umetniki razvijali sporazumevalne zmožnosti.

Rezultati mature 4. predmeta v povezavi s projektom SKUM so boljši kot prejšnja leta.

Dodatna vrednost za dijake pa so pridobljena samozavest, medsebojna povezanost, iznajdljivost in kreativnost.

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da so z delom v projektu dijaki veliko pridobili. Postali so samozavestnejši, medsebojno povezani, iznajdljivi in kreativni. Vse to je posledica drugačnega pristopa in metod, ki smo jim jih ponudili v sodelovanju z umetniki. Glede na naše izkušnje bi takšno delo priporočali na več predmetnih področjih in v različnih programih.

6

Naše delo smo javno predstavili z brošuro *Idemo* in razstavo fotografij. Ugotovili smo, da z nastalim produktom lahko nadaljujemo in ga s prihodnjo generacijo tudi nadgradimo.

Slika 6:
Brošura Idemo.

Refleksije in zaključek

Ob tem delu so dijaki povezovali svoje ideje in izkazalo se je, da znajo dobro sodelovati. Dijaki so skozi delo spoznali in doživeli avtentičnost lastnega kraja in tako lažje predstavili kraje in njihove prebivalce.

S takim načinom dela smo spodbujali njihovo aktivno sodelovanje in vztrajnost, dobro počutje v skupini in naučili in so se pozorneje poslušati sogovornika.

Zgodbe so dijaki razvijali tako v pisani besedi kot tudi vizualnem jeziku oz. fotografijah. Pokazali so svojo kreativnost, seveda pa so se ob raziskovanju lastnega kraja začeli zavedati tudi kulturne dediščine.

Refleksije dijakov in umetnikov:

»Nikoli prej nisem opazil razmerij na fotografiji. Naš umetnik pa nam je vsako fotografijo natančno komentiral in nas o tem veliko naučil,« Kevin, dijak 4. Tb.

»Prepričan sem bil, da dobro poznam svoj kraj in da v njem ni nič privlačnega za turiste. S pomočjo umetnikov sem spoznal, da je lahko privlačen vsak kotiček, potka, jasa ali gozd, če ga pravilno prikažem,« Mark, 4. dijak Tb.

Tudi umetnika Jana in Tadej sta izrazila, da se da potovati tudi celo takrat, ko smo omejeni z našimi občinami, če se le dovolj poglobimo v zgodbe, ki nas obdajajo. Morda nas je prav kovidna situacija pripeljala do tega, da smo začeli raziskovati svet pred lastnim pragom.

»Med oktobrom 2020 in marcem 2021 smo skupaj z dijaki Srednje šole za gostinstvo in turizem Radenci v projektu SKUM razvijali nove itinerarije v domačih okoljih udeležencev širom Pomurja. Teme in usmeritve za razvoj itinerarijev smo črpali iz lokalne zgodovine, osebnih zgodb in izkušenj vpetosti mladih v prostore, ki jih obdajajo. Raziskovali smo širino in raznolikost svetov pred lastnim pragom in hkrati »udomačevali« pojme odgovornega, trajnostnega in vključujočega turizma. Na ta način smo dokazali, da lahko potujemo celo takrat, ko smo omejeni z našimi občinami, če se le dovolj poglobimo v zgodbe, ki nas obdajajo.

Kje nastajajo najboljše fotografije? Tam, kjer se dobro počutimo. Posebnosti krajev so tako zaživele v novi podobi. Dijaki so zgodbe zasledovali, jih našli in ponotranjili, jim vdihnili novo življenje. Zdaj je čas, da jih na pristen in doživet način delijo z obiskovalci.« Jana Milovanović, etnologinja, in Tadej Bernik, fotograf.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Idemo: Brošura SŠGT Radenci v okviru projekta SKUM, junij 2021.

http://ssgtr.si/wp-content/uploads/2021/12/Bro%C5%A1ura-Radenci_-koncni-PRINT-21.06..pdf

Matrica projekta SKUM na SŠGT Radenci, september 2020.

<http://ssgtr.si/wp-content/uploads/2021/12/matrica-zapis-dobre-prakse.pdf>

Publikacija Srednje šole za gostinstvo in turizem Radenci, šolsko leto 2020/2021.

http://ssgtr.si/wp-content/uploads/2021/11/2021-2022_Publikacija-S%C5%A0GT-Radenci.pdf

Štirn Janota, P., Kroflič, R. in Štirn, D. 2022. »Vzgoja v času pandemije zahteva izgradnjo inovativnih učnih okolij«. Vzgoja in izobraževanje 53 (1/2): 8–18.

Idemo v park – nova doživljajska pot za otroke

Uvod

Na SŠGT Radenci smo v preteklem šolskem letu v okviru projekta SKUM zasnovali projektno nalogo z naslovom Tudi moj kraj je del Slovenije. Nastal je projekt mladih vodičev Pomurja – Idemo z brošuro Idemo in spletnim zemljevidom Idemo.si, pri čemer so predstavljene na novo odkrite zanimive točke pomurskih krajev, kot jih vidijo dijaki (nar. idemo = knjž. pojdimo).

V šolskem letu 2021/22 smo nadaljevali projekt, ga nadgradili in poimenovali Idemo v park. Pri tem so dijaki raziskovali Zdraviliški park Radenci, ki se uvršča med arhitekturno dediščino kraja. Znan je po čudovitih drevesih, vevericah, kapelici sv. Ane in znameniti vodni fontani s kipom Treh Gracij. Kip simbolično ponazarja tri najbolj pomembne vrelce radenske mineralne vode. Dijaki so v parku poiskali nekaj najbolj atraktivnih točk, ki so postale doživljajske točke z zgodbicami. Tako smo v Radencih ustvarili nov turistični produkt, namenjen otrokom. Ustvarili smo doživljajsko pot in knjižico kot vodnik po tej poti. Naš namen je bil, da bi cilje praktičnega pouka turizma povezali z umetnostjo oziroma bi turistični produkt zasnovali v različnih umetniških jezikih.

Zamislili smo si, da bi bilo zelo zanimivo ponuditi otrokom nekaj, da bi lahko lepote parka uživali na prav poseben način. V projektno nalogo *Idemo v park* so bili vključeni dijaki 3. in 4. letnika programa srednjega strokovnega izobraževanja. Projektno nalogo smo ustvarjali pri medpredmetnem povezovanju strokovnih modulov turizma in splošnih predmetov pouka – slovenščine, zgodovine, angleščine in matematike. Z nami so sodelovali umetniki: Nina Peče Grilc (ustvarjalka doživetij in kulturologinja), Luka Dakskobler (fotograf), Ana Duša (pripovedovalka) in Grega Močivnik (igralec, performer in producent).

Večino dela smo opravili z aplikacijo ZOOM, s katero smo se tedensko srečevali z umetniki.

Izvedli smo tudi dve delavnici v živo, ko smo z umetniki odšli v Zdraviliški park Radenci in zgodbe umestili v prostor, izvedli motivacijske vaje in posneli fotografije.

Pomen zgodbe

V našem projektu smo se pri pripravi turističnega produkta osredotočili na zgodbo.

Pripovedovanje zgodbe je oblika, ki omogoča določena spoznanja. Gre za ustvarjalno upodobitev človekovega delovanja, ki je zelo pomembna za dojetje predstavljenega dogodka. V življenju nenehno doživljamo kakšno zgodbo, zato nam pripovedovana zgodba omogoči, da odkrijemo pomen življenja s perspektive, ki je drugačna od običajnega spoznanja. Zgodbe so del življenja. Pojavljajo se v vseh časih in prostorih in so prisotne v različnih dejavnostih.

»Prenašanje kulturnega izročila, krepitev nacionalne in osebne identitete, boljše poznavanje sebe in drugega, zdravljenje s pomočjo pripovedovanja in pisanja, pomoč pri razkrivanju skritih pomenov, iskanje novih možnosti za delovanje, lajšanje tesnob, ki izhajajo iz nepredvidljivosti učinkov človekovega delovanja, so ključne značilnosti zgodbe. Iz njih lahko izpeljemo argumente za številne pedagoške pomene rabe narativnih dejavnosti v vzgoji in izobraževanju, pa naj gre za uporabo pričevanja, branje zgodbe, dramsko uprizoritev izbranega dogodka, spodbujanje opisovanja otrokovih izkušenj ali simbolno igro kot specifično obliko dramatizacije namišljenega dogodka« (Kroflič 2017, 17).

Cilji vsebine

Osredotočili smo se na dejstvo, da je ustvarjalnost ključnega pomena za razvoj mladostnika. To dejstvo smo združili z zavedanjem, da svoje potenciale lahko izrazijo na svojem strokovnem področju. Tako smo si zastavili naslednje cilje:

- možnosti kreativnega izražanja,
- razvoj lokalne turistične ponudbe,
- ustvarjanje tematske učne poti po Radencih.

Izobraževalne cilje smo povezali z učnim načrtom:

- zavedanje lastne kulturne in naravne dediščine,
- dvig sporazumevalne zmožnosti,
- ozavestiti strukturo zgodbe in samoumevnost pripovedovanja,
- spoznati orodja, kako zgodbo oblikovati za pripoved,
- dano situacijo izraziti v matematičnem in angleškem jeziku.

Pri vzgojnih ciljih smo izhajali iz dejstva, da gre za »pokoronski« čas, ko so dijaki kar nekaj časa bili ločeni eden od drugega, prepuščeni spletnim aplikacijam, sami zase in v pomanjkanju gibanja in druženja. Tako se nam je zdelo smiselno, da obudimo nekatere spodaj naštetе dejavnosti:

- poslušanje sogovornika,
- vztrajnost,
- dobro počutje v skupini,
- približati naravno in družbeno dediščino mladim skozi poučen, zabaven sprehod,
- gibanje v naravi.

Ustvarjanje doživljajske poti »Idemo v park«

Naloga je nastajala po korakih. Zamislili smo si knjižico, ki otroke vodi po parku, in sicer po doživljajskih točkah. Ob vsaki doživljajski točki poslušajo zgodnico, ki so jo napisali dijaki. Zgodbam smo dodali še posamezno zanimivost, ki se nanaša na omenjeno doživljajsko točko, tako da otroci poleg pravljirnega sveta spoznajo še nekaj realnih dejstev o parku. Ustvarili smo še naloge, s katerimi se otroci soočijo na doživljajski poti, dodane pa so tudi fotografije. S pomočjo knjižice bi se otroci v spremstvu odraslih sprehodili skozi park, ob tem pa prisluhnili vodniku (dijaku naše šole), ki bi pripovedoval zgodnice in jih aktivno vključeval v dejavnost. Najbolj smo se osredotočili na snovanje doživetja, pripovedovanje zgodb in fotografiranje. Dijaki so si zamislili pravljirnne junake in ustvarili zgodbe ter jih umestili v park.

Tako so dijaki v sodelovanju z Nino Peče Grilc, ustvarjalko doživetij in kulturologinjo, spoznali način snovanja tovrstnih doživetij. Po vsaki delavnici so dobili nalogo, s katero so razvili doživetje oziroma njegove elemente do naslednje faze. Namen delavnic je bil, da se dijaki spoznajo s strukturo turističnega produkta za otroke in njegovimi elementi ter pridobijo znanja in metode, ki jih samostojno uporabijo pri snovanju doživetja.

S pripovedovalko Ano Dušo so se učili tehnike pripovedovanja. Namen delavnic, ki smo jih izvedli, je bil ozavestiti strukturo zgodbe in samoumevnost pripovedovanja pri dijakih, hkrati pa jim dati orodja, kako katerokoli zgodbo oblikovati za pripoved.

S fotografom Luko Dakskoblerjem smo izvedli fotodelavnico dokumentarne fotografije, ki je bila namenjena opazovanju in dokumentiranju življenja v Zdraviliškem parku Radenci. Dijaki so dobili ključne napotke za tehnično učinkovito izvedbo fotografiranja, obravnavali so fotografiranje fotozgodbe. Nadalje smo z umetnikom komunicirali na daljavo, pri čemer so dijaki dobili navodila za fotografiranje parka, objektov v njem, ljudi itd. V naslednjih tednih so dijaki fotografirali v parku. Fotografije so pošiljali prek Wetransferja, z aplikacijo ZOOM pa so jih z umetnikom pregledovali in izbirali najboljše.

Gledališčnik Grega Močivnik je dijakom predal predstavitev osnovnih ogrevalnih gledaliških iger ter kako s pomočjo kreativnih gledaliških metod (igra asociacij, skupinske slike, skupinske kompozicije, skupinske verige) predstaviti znamenitosti v parku, kako na novo interpretirati stvari v parku ter kako lahko skupina s svojim telesnim izrazom odpre oči obiskovalcem parka za že videno oz. očem bolj skrito.

Tako so dijaki izbrali šest doživljajskih točk s šestimi zgodbami in fotografijami. Otroci spoznajo naslednje like:

Karla Henna, ki se je pripeljal z Dunaja v Radence in zaslišal čudne zvoke.

Palčke, ki so našli čudežno vodo.

Dva srčka, ki sta zašla v hud prepir.

Ptičko siničko in Karla, ki jima je pomagala lisička.

Veveričko Muki, ki sreča dve ptički.

Tri vile: Floro, Favno in Marino, ki so prebudile pomlad, poklicale živali v park in pričarale vodni izvir.

Vsaki zgodbi so dodane naloge, ki udeležence naredijo aktivne. Npr.:

Zgodba o Karlu Henu

1. Kako si predstavljate Karla Henna? Naštejte čim več njegovih lastnosti.
2. S telesom in gibanjem prikažite: Karlovo držo, Karlovo velikost, njegovo hojo, njegovo začudenje ob bubljanju vode.
3. Približajte se vrelcu in pozorno poslušajte. Oponašajte zvok, ki ga slišite (slike 1, 2, 3, 4, 5 in 6).

1

2

3

4

5

6

Slika 1:
Animacija ob Vrelčnem paviljonu.

Slika 2:
Iskanje zdravilne vode.

Slika 3:
Igramo se igro zvoka.

Slika 4:
Pripovedovanje pod mogočnim drevesom.

Slika 5:
Tri Gracije.

Slika 6:
Stojnica – Idemo v park.

Ugotovitve

Ugotovili smo, da so bili naši cilji doseženi. Izobraževalne cilje smo dosegli, saj so se dijaki z zgodbami in fotografiranjem neposredno soočili s kulturno in naravno dediščino zdraviliškega parka, tako so jim pridobljena dejstva postala bližja in veliko bolj v spominu kot v primeru, ko se z njimi soočijo le teoretično. Tudi sporazumevalna zmožnost se je izboljšala, saj so veliko komunicirali v različnih umetniških jezikih, tega pa pred vključitvijo v projekt niso bili deležni. Veliko lažje so pridobili veščine sporazumevanja, kritičnega preverjanja in komunikacije, slednje ne samo v maternem, ampak tudi v angleškem in matematičnem jeziku. Na splošno so uzavestili način pripovedovanja, osnovne tehnike fotografiranja ter se usposobili za usmerjanje in vodenje skupine. Z umetniki smo odlično sodelovali. Dijaki so med seboj ustvarjali prijetno vzdušje, se povezovali in razvijali občutek pripadnosti skupini. Ustvarjali so zelo zavzeto, pokazali svojo drznost in igrivost. Pozitiven učinek smo prepoznali v urjenju koncentracije in skupinske pozornosti, pri prevzemanju pobud v skupini ter v večjem zanimanju za vidne in manj vidne objekte ter ljudi v parku.

Dijaki so bili navdušeni nad delom v okviru projekta SKUM:

»Umetniki so nam predajali znanje, ki nas bo bogatilo skozi življenje. Nepozabne so izkušnje živega pripovedovanja v parku, iskanja priložnosti za fotografiranje, ležanja v travi ter zvokov v glasbenem paviljonu. Še veliko več nam bo ostalo v spominu! Bili so »top« izbira.« *(Breda, dijakinja 4. letnika smeri turizem).*

Prvič smo naš projekt predstavili gostom zaključne prireditve projekta SKUM na SŠGT Radenci v začetku junija 2022. K sodelovanju smo povabili učence 4. razreda OŠ Radenci. Skupaj smo se sprehodili po doživljajski poti, naši dijaki so bili vodniki, ki so ob vsaki doživljajski točki pripovedovali zgodbo, potem pa izvedli še animacijo, ki je vključevala različne naloge in dejavnosti za učence. Ugotovili smo, da se otroci odlično odzivajo na doživljajsko pot, sledijo povedanim zgodbam in nalogam iz knjižice. Učiteljici spremljevalki sta povedali, da sta prijetno presenečeni nad odzivom otrok in da si takšnega sodelovanja želijo tudi v prihodnosti. Naš cilj je bil dosežen, dijaki, učenci in gostje pa zadovoljni. Zadovoljni pa so bili tudi umetniki, saj je tudi njihov odziv bil zelo pozitiven:

»Sodeč po odzivu, živahnem vzdušju, sodelovanju ter zadovoljstvu osnovnošolcev ob otvoritvi, doživetje Idemo v park deluje! Nedvomno se bodo otroci z brošuro vračali v park in ga od zdaj naprej doživljali drugače, z zgodbami ter interaktivnim izkustvom. Iskreno čestitam dijakinjam in dijaku, da jim je skupaj z mentorji uspelo sestaviti celovit umetniško-turistični produkt. Osebno sem v delu pri projektu zelo uživala in upam, da bo doživetje Idemo v park ostal del ponudbe družinskega turizma v Radencih ter odlična priložnost za doživljajski sprehod vrtčevskih in šolskih skupin skozi Zdraviliški park Radenci.« *(Nina Peče Grilc, ustvarjalka doživetij, kulturologinja).*

»Spoznavati se, se približevati z gledališkimi igrami v krogu, v katerih enakovredno sodelujemo vsi: umetniki, učiteljice in učitelji ter dijakinje in dijaki. Premagovanje začetnih nerodnosti, proces približevanja, ko nezaupanje postaja vedno bolj neprisiljeni pogovor, in potem zaupanje. Raziskovanje parka, biti skupaj v naravi, sedeti v krogu na travi, zapreti oči in biti skupaj kot skupina. Ležati v parku z zaprtimi očmi in poslušati osebno doživljanje parka s strani dijakinje. V paviljonu kričati v nebo asociacije besed: ljubezen, življenje, prijateljstvo. Skupaj poslušati, govoriti, ustvarjati z zvoki in telesi. Se pogovarjati, se spoznavati, biti strpen, solidaren, iskren, empatičen, igriv. Vse to sem doživljal, predajal in se omenjenega učil s strani kolektiva SŠGT Radenci in s strani dijakinj in dijakov. Hvala za čudovit proces in čestitke za presežen rezultat v okviru projekta Idemo v park.« *(Grega Močivnik, igralec, performer in producent).*

Zaključek

Znano je, da poučevanje, ki poteka s pomočjo umetniške izkušnje, učencem omogoča drugačen način učenja, doživljanja in mišljenja. Takšne izkušnje vplivajo na njihov osebni razvoj in jim dajejo koristne temelje pri doživljanju stvari nasploh. Prav zato je pomembno, da smo dijakom omogočili izražanje v umetniških jezikih. Vključevanju umetnikov v pouk vidimo kot veliko pridobitev.

Izkazalo se je namreč, da dijaki po takšnem izkustvu pri praktičnem pouku turizma dosegajo boljše rezultate, pri slovenščini pa so postali bolj kreativni v pisanju in bolj spretni v pripovedovanju.

Želimo, da naš projekt zaživi, da doživljajsko pot ponudimo osnovnošolskim otrokom in se vključimo v ponudbo družinskega turizma v Radencih.

Čeprav se je projekt iztekel, si bomo na šoli prizadevali, da tudi naslednjim generacijam ponudimo podobno izkušnjo.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kraji – Slovenija. Radenci – park.

https://kraji.eu/slovenija/radenci_park/slo

Kroflič, R. (2017). »Pedagoški pomen zgodbe.« *Sodobna pedagogika* 68 (12): 10–31.

Kroflič R., Štirn Janota P. in Štirn D. (2020). Shema zapisa dobre prakse. <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja dijakov preko umetnosti

Uvod

Na Gimnaziji Franca Miklošiča Ljutomer se zavedamo, da šola ne sme biti le produkcija vednosti ter da znanje ni edini ključ do uspeha, temveč mora posameznik razviti še veščine, kot so ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje idr.

Zato na šoli že vseskozi spodbujamo sodelovanje in izražanje dijakov v raznih umetniških dejavnostih, saj se zavedamo, da ima umetniška izkušnja kot prvoosebna izkušnja velik pedagoški potencial, kar trdita tudi Kroflič (2022, v *Štirn Janota idr. 2022*) in Medveš (v *Kuralt 2021*), ter pripomore k razvijanju veščin 21. stoletja.

Skozi aktivnosti v projektu SKUM smo v času zaprtja šol naslovili probleme, povezane z digitalizacijo življenja in izobraževanja, dotaknili pa smo se tudi drugih aktualnih tem (okoljska problematika, spolna neenakost ipd.), ki nakazujejo na prisotne nepravilnosti v družbi, in želeli, da dijaki do njih zavzamejo aktivno držo.

Umetnost kot medij za razvijanje kritičnega mišljenja

Pedagoški pomen umetnosti sta najbolj izpostavili duhoslovna pedagogika, ki že v umetniškem doživetju samem na sebi prepozna vzgojni moment, ter kritična pedagogika, ki umetnosti pripiše poseben emancipacijski potencial, ki se nahaja v možnosti ozaveščanja posameznika o družbeni represiji in posledično opolnomočenja za kritično soočenje s krivičnimi družbenimi razmerami (Kroflič 2017).

Zakaj pa je pomembno razvijati veščine za kritično soočanje z družbenimi razmerami oz. zakaj je pomembno razvijati kritično mišljenje? Odgovor nam poda Lipman (1991, v *Kompare* 2007, 4): »... da bi se zaščitili pred prevzemanjem stališč, v katera nas želijo prepričati drugi, preden imamo možnost, da jih raziščemo sami.«

Kritično mišljenje ima nešteto opredelitev, na tem mestu pa nam je najbližje pojmovanje Lipmana (*prav tam*), ki kot osrednjo značilnost kritičnega mišljenja izpostavi presojo (posameznik zna izraziti mnenje, zavzeti stališče in le-tega utemeljiti), samokorekcijo (posameznik zmore kritično reflektirati lastni miselni proces) ter občutljivost na kontekst (posameznik zna upoštevati okoliščine).

V našem prostoru veliko pozornosti kritičnemu mišljenju in spodbujanju oz. razvijanju le-tega v šolskem prostoru posveča dr. Tanja Rupnik Vec (2010), ki na podlagi različnih teoretskih perspektiv in pojmovanj glede temeljnih veščin, ki bi jih naj imel razvite kritični mislec, oblikuje model osmih temeljnih veščin kritičnega mišljenja, ki obsega naslednje veščine: spraševanje in odkrivanje, jasna in natančna raba jezika, analiza in vrednotenje argumentov, sklepanje in interpretiranje, reševanje problemov in odločanje, samorefleksija in samoregulacija.

Kritično mišljenje spodbuja učitelj, ki učečim se omogoča naslednje učne priložnosti:

- učeči se pogosto sprašujejo, presojajo kakovost vprašanj, samostojno iščejo odgovore,
- učeči se so pozorni na natančno in jasno rabo jezika: opredeljujejo pojme, preverjajo razumevanje slišane in prebranega,
- učeči se na podlagi jasnih in relevantnih kriterijev presojajo in vrednotijo ideje, pojave, dogodke, situacije,
- učeči se razlikujejo dejstva od interpretacij, interpretirajo pojave, zavzemajo različne perspektive, analizirajo in presojajo pojave, izpeljujejo sklepe,
- učeči se analizirajo in vrednotijo lastne in tuje argumente,
- učeči se uporabljajo različne strategije reševanja problemov,
- učeči se analizirajo in vrednotijo lastno razmišljanje (*prav tam*).

V projektu SKUM smo si s pomočjo izvedbe aktivnosti, ki smo jo poimenovali Upor in v kateri smo naslovili kritične in pereče družbene teme, prizadevali ustvarjati zgoraj naštetе učne priložnosti in učeče se tako s pomočjo rabe umetnosti navajali na rabo kritičnega mišljenja in pri njih skušali razvijati veščine, ki bi jih naj imel razvite kritični mislec.

Aktivnost v okviru projekta SKUM – Glas mladih: UPOR

V šolskem letu 2020/21 smo v projektu SKUM izvedli aktivnost, v katero smo vključili vse dijake 1. letnikov (145 dijakov) vseh treh izobraževalnih programov.

Naš glavni cilj je bil, da dijaki s pomočjo umetniškega izražanja razvijajo in bogatijo domišljijo, zaznavne, opazovalne in sporazumevalne spretnosti, hkrati pa so družbenokritični opazovalci, ki glasno opozarjajo na probleme današnje družbe.

Ker je bil naš namen, da dijaki umetnost uporabijo kot obliko družbenega angažiranja, da zavzamejo kritičen odnos do stanja v družbi, smo k sodelovanju povabili več umetnikov, saj smo želeli zajeti vsa področja umetnosti (film, fotografijo, likovno, glasbeno, gledališko, besedno in plesno umetnost). Sodelovali smo: z Art kino mrežo (s Petro Gajzler in Marino Katalenić), z Valerie Wolf Gang, z Matejem Peljhanom, s Koroško galerijo likovnih umetnosti (z Nejo Kaiser), z Neveno Aleksovski, s Petrom Kusom, z Andrejem Jusom, s Teo Hvala in z Žiganom Kranjčanom.

Vključenih je bilo tudi 10 učiteljev, ki so po področjih usmerjali in usklajevali potek dela.

Večino časa je delo potekala na daljavo, le zadnja dva koraka smo uspeli izpeljati v živo oz. »hibridno«, tako da so bili dijaki in učitelji v šoli, nekateri umetniki so se nam priključili v živo, drugi pa na daljavo. Občasno je tak potek dela vplival na motiviranost in angažiranost dijakov, kajti kljub temu da so sprva še z vso vnemo preizkušali nove digitalne izrazne tehnologije, jim je nato vmes motivacija upadla, saj so pogrešali živ in pristen stik z umetnikom.

Aktivnosti smo izvajali po didaktičnih korakih (*Štirn Janota idr. 2014*), predstavljenih v nadaljevanju.

Občutljivost

Z namenom, da v dijakih spodbudimo zanimanje na temo upora, smo izvedli projektni kulturni dan, na katerem smo si ogledali film o Greti Thurnberg, okoljski aktivistki, ogledu pa je sledil pogovor o filmu.

Ogledali smo si tudi virtualno razstavo likovnih del, ki so v preteklosti izražala upor umetnikov zoper družbene probleme in so se v zgodovino zapisala kot kulturna likovna dela.

Dijaki so po predstavitvi posameznih področij umetnosti izbrali področje, na katerem bi želeli ustvarjati, s pomočjo katerega bi se želeli izraziti.

Vsebino filma, pogovor po njem ter ogled razstave so dijaki sprejeli zelo pozitivno, dejali so, da so izvedeli veliko novega, da so bile predstavljene vsebine aktualne ter da so začeli razmišljati o marsikateri družbeni problematiki.

Osmislitev

Dijaki so se po področjih srečali z izbranim umetnikom in učitelji na videokonferenci ter začeli izbirati področja za ustvarjanje na krovno temo Upor. Področja, ki so jih dijaki izbirali, so bila: spolna neenakost, digitalizacija družbe, ekologija, represija družbe v času pandemije covid-19 itd.

Dialoškost

Umetniki, učitelji in dijaki so po posameznih področjih umetnosti načrtovali in razvijali vsebino ter aktivnosti, s katerimi so želeli izraziti lastno videnje in lasten odnos do družbene problematike. Delo je potekalo po videokonferencah ter v spletnih učilnicah, v katere so dijaki v skladu z navodili oddajali svoja dela, ideje, predloge, naloge (slika 1).

1

Ustvarjalnost

Ko je nastopil ta korak, smo se končno vrnili v šolski prostor, tako so nas nekateri umetniki že lahko obiskali, drugi pa so se nam priključili po videokonferenci.

Dijaki so skupaj z umetnikom in učitelji ustvarjali in realizirali ideje, ki so jih razvijali skozi prejšnje korake, ter se pripravljali na osrednji dogodek, to je družbeni angažma (sliki 2 in 3).

2

Slika 1:
Glasbena delavnica.

Slika 2:
Priprava fanzina.

Družbeni angažma

Osrednji dogodek se je odvil 2. 6. 2021 na Glavnem trgu v Ljutomeru. Izvedli smo javno prireditev, na katero je bila vabljen splošna javnost. Dijaki so nagovarjali obiskovalce in naključne mimoidoče s svojimi umetniškimi kreacijami. Izražali so svoj pogled na svet in težave, s katerimi se soočamo vsi. Predvsem pa so skozi umetniške kreacije opozarjali na nevarnosti, ki nam pretijo v prihodnje (slika 4).

3

Drug del družbenega angažmaja se je odvil na novi šolski terasi, kjer je potekala poslikava sten (slika 5).

Refleksije

Dijaki so ob koncu aktivnosti povedali, da jim je tak način dela bil všeč, saj so se naučili, da lahko z umetnostjo izrazijo svoje razmišljanje oz. mnenje: »Umetnost me je nagovorila k razumevanju upora in k akciji, tako da sem pomislila, da se meni nekatere stvari tudi ne zdijo prav in sem dobila motivacijo za preprečitev tega. /.../. Razmišljala sem predvsem o nasilju med fantom in punco, na kar nas je tudi opomnila umetnica, s katero smo ustvarjali. /.../« (dijakinja).

Umetniki in učitelji so ugotovili, da je tak način dela za dijake imel v času epidemije in šolanja na daljavo tudi »terapevtski učinek«: »/.../. Mladi so aktivnosti projekta videli kot priložnost, da spregovorijo o svojih težavah v času karantene in šolanja na daljavo. Kot glavno težavo so videli odvisnost od tehnologije in vse posledice, ki jo ta prinaša, predvsem pri medsebojnih odnosih in na duševnem zdravju. /.../« (umetnica).

Refleksije dijakov, učiteljev in umetnikov kažejo na to, da nam je uspelo doseči zastavljene cilje projektne aktivnosti. Uresničili smo namreč osnovne vsebinske cilje, saj so dijaki spoznali in preizkusili različne izrazne možnosti na različnih umetniških področjih, razvijali in bogatili so svojo domišljijo, zaznavne in opazovalne spretnosti ter se oblikovali

4

5

Slika 3:
Priprava plesne koreografije.

Slika 4:
Družbeni angažma dijakov na Glavnem trgu v Ljutomeru.

Slika 5:
Poslikava stene na šolski terasi.

v ne le družbenokritične opazovalce, ampak tudi v glasnike družbenih sprememb.

Različna področja umetnosti so dijakom omogočila razvijanje kritičnega mišljenja in kritične naravnosti ali t. i. »kritičnega duha«, to je pripravljenost, želja in zavezanost temu, da mislimo kritično. Slednjega kot pomemben sestavni del kritičnega mišljenja omenja Facione (1990, 11) v t. i. Delfskem poročilu. Kritičnega misleca ne oblikujejo le razvite veščine kritičnega mišljenja, ampak tudi kritična naravnost, tj. radovednost, odprtost in strpnost do drugače mislečih, vztrajnost, pogum itd. (*prav tam*, 13), kar pa vsekakor razvijamo z umetnostjo.

Zaključek

Izsledki raziskave Mladina 2020 (*Lavrič idr. 2021*) nakazujejo na povečano zanimanje mladih za kulturno-umetniške dejavnosti ter na povečano kulturno participacijo mladih, a tudi izpostavljajo, da imajo mladi iz manj urbanih okolij za le-to manj priložnosti.

Poučevanje, ki poteka s pomočjo umetniške izkušnje, aktivira drugačne strukture učenja, doživljanja in mišljenja, ki so za osebni razvoj mladostnika nepogrešljive (*Kroflič 2017*).

Naši dijaki izhajajo iz podeželja in imajo zato manj priložnosti za stik z umetnostjo, da pa ima poučevanje z vključevanjem umetniške izkušnje nepogrešljiv pomen za posameznikov osebni razvoj, za razvoj kritičnega mišljenja in kritične naravnosti, se je potrdilo tudi v primeru izvedbe naših aktivnosti. Zato še toliko bolj podpiramo vključevanje umetnosti v kurikulum ter uveljavitev timskega poučevanja učitelja z umetnikom kot ustaljen učni proces.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Facione, P. A. 1990. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. »The Delphi Report« Executive Summary. <https://www.insightassessment.com/wp-content/uploads/ia/pdf/DEX-2014-reprinting.pdf>.

Kompare, A. 2007. »O kritičnem mišljenju: Kaj je in zakaj je pomembno.« Vzgoja in izobraževanje 38 (3): 4–10.

Kroflič, R. 2017. »Pedagoški pomen zgodbe«. Sodobna pedagogika 68 (12): 10–31.

- Kuralt, Š. 2021. »Če je cilj le znanje, otrok iz šole odide z glavo, oprano z znanjem.« Intervju z Zdenkom Medvešem. Sobotna priloga Dela, 63 (229): 4–6
- Lavrič, M., Deželan, T., Klajnšek, R., Lahe, D., Naterer, A., Radovan, M., Rutar, T., Sardoč, M., Uršič, M., Cupar, T., Matjašič, M., Nacevski, K., Vomberger, N., Prešeren, J. 2021. Mladina 2020: položaj mladih v Sloveniji. Maribor: Univerza v Mariboru: Univerzitetna založba; Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.
- Rupnik Vec, T. (2010). »Model osmih temeljnih veščin kritičnega mišljenja kot referenčni okvir kurikularnega načrtovanja«. Management, izobraževanje in turizem: družbena odgovornost za trajnostni razvoj: 2. znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo, 21.–22. 10. 2010, Portorož, zbornik prispevkov: 236–237.
- Štirn Janota, P., Štirn, D. in Markota, J.. (2014). Vzgoja preko umetniške izkušnje – kreativnica. V: K. Majerhold (ur.). Zbornik za spodbujanje demokratičnega dialoga med ponudniki kulturnih dobrin ter obiskovalci. Ljubljana: Društvo Škuc, str. 256-271.
- Štirn Janota, P., Kroflič, R., Štirn, D. 2022. »Vzgoja v času pandemije zahteva izgradnjo inovativnih učnih okolij – primer vzgoje z umetnostjo.« Vzgoja in izobraževanje 53 (1-2): 8–17.

S SKUM-om nadgrajen in poglobljen Kulturni maraton

Uvod

Ideja za Kulturni maraton se nam je porodila leta 2011, ko smo ob uspešnem praznovanju 110-letnice Gimnazije Jurija Vege Idrija pripravili bogat kulturni program s prikazom ustvarjalnosti naših dijakov. Po tem uspešnem nastopu smo prepoznali nadarjenost dijakov in se odločili ponuditi več priložnosti za izražanje njihovih ustvarjalnih sposobnosti. Ena izmed njih je bila, da bi šola enkrat na leto odprla vrata obiskovalcem in postala utripajoče kulturno središče. Prireditelj smo poimenovali Kulturni maraton, s katerim smo želeli mladim v okviru Prešernovega praznika približati kulturo, v kateri bodo dijaki aktivni udeleženci, in ne pasivni odtujeni opazovalci. Prav tako smo želeli, da šola takrat prevzame vlogo kulturnega središča mesta Idrije na osnovi medgeneracijskega sodelovanja, saj je gimnazija tradicionalno prevzemala tudi to vlogo. S kulturo in ustvarjalnostjo smo hoteli dopolniti naravoslovno tradicijo, da bi poleg odličnega naravoslovja ponujali prav takšno družboslovno in ustvarjalno vsebino.

Kratka zgodovina maratonovanja

Naš prvi Kulturni maraton, januarja 2013, je bil ambiciozno naravnán s povabilom pisatelja Aleša Čarja na pogovor o njegovem aktualnem romanu *O znosnosti*, ki je z družinsko zgodbo takrat precej vznemiril idrijsko javnost (slika 1).

Filmski del dogodka je predstavljala projekcija dokumentarca Dušana Moravca in Matjaža Mraka o znamenitem slovenskem striparju Tomažu Lavriču. Dijaki so z vsemi tremi avtorji samostojno pripravili intervjuje, ostali pa so se vključili v deset različnih ustvarjalnih delavnic. V nadaljnjih letih smo do vstopa v SKUM leta 2017 negovali tradicijo vsakoletnega januarskega Kulturnega maratona, ki je temeljil na medgeneracijskosti, ustvarjalnosti in povezavi z lokalnimi institucijami, saj smo se z rdečo nitjo trudili oživljati tudi lokalno dediščino. Posvečali smo ga različnim idrijskim znamenitostim: fenomenu Pionirskega doma na gimnaziji, perkmandeljcu, rudniškemu škratu in dvakrat znanstveniku Scopoliju. Na ta način smo se dobro zasidrali med idrijsko publiko in tudi zaradi vzdrževanja tematske povezanosti vzdrževali njihovo zaupanje. Ščasoma smo postali zanimivi tudi za lokalne inštitucije, ki se ukvarjajo s kulturo ali dediščino, kot so Zveza prijateljev mladine, Mladinski center Idrija, Mestni muzej Idrija, Mestna knjižnica Idrija, CUDHg Idrija (Center za upravljanje z dediščino živega srebra), TIC (Turistično informacijski center Idrija), Kendov dvorec Spodnja Idrija, Založba Bogataj. Z vsemi naštetimi smo se občasno povezovali pri izvedbi Kulturnega maratona.

Slika 1:
Dijak Tomaž Kek se na prvem maratonskem pogovoru s pisateljem Alešem Čarjem o romanu *O znosnosti*.

Slika 2:
Predsednik Borut Pahor odpira razstavo fresk na temo Scopolija, nastala v okviru Kulturnega maratona 2019.

Spremembe po vstopu v SKUM

Z vstopom v projekt SKUM so naši maratoni pridobili še bolj kakovostne ustvarjalne delavnice. Po letu 2019 smo s pomočjo SKUM-a uvedli ključne spremembe, ko smo del dogajanja prenesli na dopoldanski čas, da smo lahko vsem dijakom od prvega do tretjega letnika gimnazije omogočili ustvarjalni proces v neposrednem stiku z umetnikom. S tem smo umetniškim vsebinam dali večjo težo in prinesli ustvarjalni mir, ko so zanje imeli na voljo celotno dopoldne. Dijaki so z različnimi mentorji in ustvarjalnimi zvrstmi ozavešili ali podoživeli delo in življenje idrijskega znanstvenika Antonia Scopolija (sliki 2 in 3). V popoldanskem času pa so v bolj sproščeni

obliki in v družbi zunanjih obiskovalcev nadgradili in poglobili vedenje o njem. Priredili smo okroglo mizo o znanstveniku, ki so jo vodili dijaki, s kratkim ugledališčenjem so predstavili strip o Scopoliju, ki so ga ustvarili in s kulinariko, posvečeno botaniku, poskrbeli za obiskovalce.

V času epidemije smo se odločili, da bomo vse aktivnosti v okviru SKUM-a posvetili 120-letnici šole in na ta način poskrbeli za jubilejni kulturni program, ki so ga sestavljale prav SKUM-ove likovno-plesno-glasbene delavnice. Pridobili smo številne umetnike, kot so: plesalka Tina Valentan, likovnice: Nuša Jurjevič, Urša Toman, Tamara Bregar, glasbenica Martina Burger in z njihovo pomočjo uresničili program, v katerem so v različnih umetniških zvrsteh sodelovali prav vsi dijaki od prvega do tretjega letnika. In če nas je 110. obletnica šole pripeljala do ideje Kulturnega maratona, nam je 120-letnica potrdila, da lahko program s pomočjo umetnikov v različnih umetnostih zvrsteh pripravijo vsi dijaki šole. Projekt SKUM nam je omogočil prehod iz kvantitete v kvaliteto, kar se tiče ustvarjalnih delavnic, medtem ko je pridobil pri številu aktivnih dijakov, saj so bili prav vsi deležni izkušnje z umetnikom pri doseganju različnih ciljev. Projekt Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo se je na naši šoli dobro prijel, pogrešali ga bomo pri organizaciji Kulturnega maratona in načrtovanju prožnih oblik učenja.

Refleksija

Ker je Kulturni maraton postal nekakšna zaščitna znamka naše gimnazije in ker smo že na začetku program zastavili precej ambiciozno, nam je bilo povabilo v projekt SKUM pisano na kožo. Dolgoletno sodelovanje s plesno umetnico Uršo Rupnik se je tako prelilo v enega izmed ključnih projektov naše gimnazije, s katerimi so kulturni maratoni postajali bolj kakovostni in sodelovanje v umetniškem procesu je doletelo vse dijake.

Še posebej se je to pokazalo na zadnjih dveh z dragoceno izkušnjo, ko smo del dogajanja prenesli na dopoldanski del, s čimer smo želeli našim dijakom s kulturno-umetniško vzgojo zapolniti celotno dopoldne, da bi se lahko zbrano in v ustvarjalnem miru razrednih skupnosti lažje posvetili zastavljenim ciljem. Prvo leto so z gibalnimi, gledališkimi, glasbenimi in likovnimi delavnicami sledili izročilu in vrednotam znanstvenika Scopolija. Dijakom je bilo všeč, da so na doživljajski in ustvarjalni ravni sledili znamenitemu znanstveniku, da so bile tako zasnovane ure bolj sproščene, naravnane k drugačnim ciljem. Pri tem se nam zdi najbolj dragoceno, da

3

Slika 3:
Fotografska delavnica
Scopolijeva vila fotografa
Tadeja Bernika, ko smo v
okviru SKUM-a organizirali
tri popoldanske delavnice:
plesno s Tino Valentan in
Andrejo Rauch Podrzavnik,
pripovedovanje zgodb s Katjo
Preša in omenjeno fotografsko
– vse je združevala tema
Scopolija.

so razvijali občutljivost do sebe, do drugega in do narave.

Gimnazijski program je natrpan s spoznavnimi in intelektualnimi vsebinami, veliko manj pa neguje kulturno-umetniške. Slednje so povezane s proslavami, naravnane h kakšnemu konkretnemu cilju, manj pa so usmerjene k neposrednemu doživljanju umetnine ali le k ustvarjanju, ki bi jih vodilo k doseganju učnih ciljev ali k boljšemu prepoznavanju sebe, izboljševanju odnosov med dijaki ali bi jih ustvarjalne poti vodile do samega sebe. Umetniške delavnice s pomočjo umetnika ponujajo dijakom veliko možnosti tudi za kritični razmislek, vzpostavljati morajo odnos do obravnavane teme (sliki 4 in 5).

S praznovanjem 120-letnice šole smo odprli temo praznovanja in hkrati podoživljanja

zgodovine naše gimnazije skozi ustvarjalne procese, saj so dijaki likovno ustvarjali na praznično temo, in sicer v kiparski tehniki z glino in z risbo, pri čemer so skušali z dvema tehnikama združiti pogled na sedanost in prihodnost. Posebno všeč jim je bil ustvarjalni proces s kiparkami, ker z glino doslej niso bili vajeni delati, zato jim je nova tehnika pomenila izziv in hkrati tudi sprostitvev. Všeč jim je bilo ustvarjanje v skupini, v razredni skupnosti. Dijaki, ki so slikali sodobno podobo Idrije in njen pogled nanjo čez 120 let, so bili navdušeni predvsem nad kombinirano tehniko oglja in akrilne tehnike ter nad dejstvom, da so lahko slikali zunaj, v prostoru. Skupno vsem delavnicam je tokrat bilo, da so morali pripraviti končni izdelek ali za zaključno razstavo ali za kulturni program. Plesalke so pod mentorstvom Tine Valentan pripravile koreografijo, ki je izhajala iz njihovega odnosa do zgodovine šole. Pri čemer sva z mentorico dosegli, da so plesalke iz svoje matične hip hop skupine, v kateri že dolgo plešejo, zmogle premagati zadržke do drugačnega plesa, se v njem najti in uživati. S tem je bil narejen velik preboj v miselnosti šestih plesalk, saj so čez pol leta ponovno nastopile v drugi koreografiji s Tino Valentan. To je bil za nas eden izmed uspehov, ki smo jih dosegli v SKUM-u, saj smo po 12 letih na šoli spet doživeli plesni nastop v tehniki sodobnega plesa, ki mu v našem kraju močno konkurira hip hop ples. Drug pomemben dosežek zadnjega Kulturnega maratona v SKUM-u pa je bil nastop pevskega zbora pod vodstvom operne pevke Martine Burger, ki ga na

4

5

Slika 4:
Delavnica giba z Ano Duša, ko 2020 že vsem dijakom omogočimo poleg popoldanskih še dopoldanske delavnice.

Slika 5:
Dijaki v glini ustvarjajo Scopolijev portret s kiparko Tamaro Bregar.

naši šoli ustanovljamo že 15 let brez uspeha. Ker pa je projekt SKUM angažiral vse dijake, tako da so se morali v okviru ponujenega odločiti za eno izmed dejavnosti, se je na koncu oblikoval pevski zbor, ki so ga sestavljali tudi številni fantje, kar je bilo prej skoraj redkost. Tudi to je pomenilo velik uspeh, saj so bili vsi prejšnji zbori izrazito dekliški. Nastop je dijakom veliko pomenil, še posebej ko so zapeli himno prireditve Misli dobro in modro ter zborovsko pesem idrijskega skladatelja Alda Kumarja, ki je bil na prireditvi tudi prisoten. Kako pomembna je organizacijska oblika, ki jo ponuja SKUM, kaže dejstvo, da nam zbora ni uspelo obdržati, medtem ko so vsaj plesalke ponovile nastop oz. bile motivirane za še eno uresničenje v tehniki sodobnega plesa, ki so jo prej odklanjale (sliki 6).

6

Slika 6:
Plesalke, glasbeniki in
likovniki s pomočjo mentoric
Tine Valentan, Martine
Burger, Tamare Bregar, Urše
Toman ter Nuše Jurjevič
ustvarjajo praznični program
ob 120-letnici šole.

Zaključek

Če strnemo, je prednost nadgrajenih kulturnih maratonov bila v tem, da so ustvarjalne delavnice dosegle vse dijake, kar je pomenilo angažirano srečanje z ustvarjalnim procesom pri posameznih dijakih, ki je sprožil določen uvid ali prepoznanje ali pa samo veliko veselja pri ustvarjanju in dobrih občutkov povezanosti med sošolci. Menimo, da zgolj ob taki mrežni umetniški oskrbi, kot jo je ponujal SKUM, lahko izpeljemo tako dobro pripravljene dogodke oziroma dosegamo cilje pri pouku s pomočjo umetnika. Prepričani smo, da načrtana SKUM-ova pot ne bo pomenila samoumevnega nadaljevanja brez podpore, ki jo ponuja celoten sistem projekta. Če smo bili v projektu, smo se morali podvreči zahtevam in načrtovano izpeljati v dopoldanskem času, sicer pa se prepogosto dogaja, da se kulturno-umetnostna vzgoja umika v popoldanski čas ali samo na kulturne dneve. Nujno je te vsebine vpeti v šolske kurikule in jih ne prelagati na izbirne popoldanske prostočasne dejavnosti. Če seveda z razvijanjem komunikacijskih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo mislimo resno. Članice tima na naši šoli: Romana Kokošar, Irma Gnezda, Nataša Graovac in Maja Justin Jerman smo to storile.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta Kulturni maratoni, arhiv gimnazije 2014.
Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2019.
Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2020.
Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2021.

Karantena, duh našega časa in aktualne družbene problematike skozi mladostniški objektiv

Uvod

Fotozgodba je poglavje zase. V srednji šoli je zanimiva. Dijaku, ki ga zanima fotografija, bi lahko postala obveza. Z zunanjim sodelavcem – fotografom Lukom Dakskoblerjem smo na naši šoli v projektu SKUM začeli sodelovati leta 2019. Tistega leta, ko se je bližala nova »kriza«, šole so se zaprle, razglašena je bila epidemija. Z različnimi mediji, predvsem fotografijami, smo gledali oz. brali fotozgodbe, ki se nas na začetku niso dotikale, saj smo živeli »svoje« življenje. Marginalnost je bila zanimiva le nekaterim, drugim samo v prostem času, ko smo si ga izbrali za sočutje.

Fotografija je pomembna. Skoraj vsakdo v zahodni civilizaciji fotografira. Posledično imamo neke zajetih ogromno podob.

Na tem mestu se bomo ustavili in pomislili, kaj definira pojem fotografija in kaj dobro fotozgodbo. Kaj je bil namen sodelovanja umetnika fotografa in uresničitve idej projekta SKUM? Naš cilj je bil, da dijake navdušimo za pripovedovanje zgodb skozi fotografijo, da jih naučimo fotografirati fotozgodbe. Kot vsako likovno področje je tudi fotografija zasnovana na temeljnih likovnih pojmi, ki jih usvajamo in poglobljamo glede na svoje likovne oblikotvorne zmogljivosti. Vsebine oziroma teme prav tako povezujejo pojme iz likovne teorije, zgodovine umetnosti in tehnologije. (*Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja 2004*) Po ogledih in navdušenju nad fotozgodbami fotografa smo prve ure srečanja namenili teoretičnemu delu. Po uvodni predstavitvi zunanjega umetnika in uvodni motivaciji je s

področja fotografije sledila predstavitev naslednjih poglavij: digitalni fotoaparati in dodatna fotografska oprema, osnove in pravila osvetlitve, naravni in umetni svetlobni viri, kompozicija (format fotografije, velikost fotografije, vrsta kompozicije, perspektiva), neposredno spoznavni motivi, dokumentarna fotografija, reportažna fotografija.

Pouk v normalnih okoliščinah poteka v učilnici in fotografskem studiu. Dijaki motive iščejo najprej v učilnici oz. okolici šole, v katalogih in na razstavah. Mogoče ga kasneje najdejo tudi doma, saj narava predmeta dopušča, da za vajo fotografirajo doma, v domačem okolju. Poučevanje dijakov v celoti sprejemajo z vsemi čutili. Psihološko in didaktično gledano je prvi vtis za mladostnika lahko pomemben. Obvladanje in konzerviranje teh funkcij je odskočna deska za osvajanje situacije (*Muhovič 1986*).

Marca 2020 se je v naši deželi zgodila epidemija, zaradi česar smo bili v našem poklicu postavljeni pred zid. Kako poučevati na daljavo? Kako strokovni predmet (velikokrat le po zvočniku in brez slike) demonstrirati in učiti? Gledano s tehnološkega vidika, lahko fotozgodba nastane z večino naprav, ki zajemajo oz. hranijo svetlobo. S tem mislimo na pametni telefon. Ker smo prva srečanja izvajali od doma (v karanteni) in zaradi tega dijakov niso imeli možnosti fotografiranja s šolskimi digitalnimi fotoaparati, smo odprli možnost fotografiranja oziroma zajemanja fotozgodb še s pametnim telefonom.

Lahko rečemo, da so zaradi dela na daljavo »trpele« nekatere vzgojno-izobraževalne metode (*metoda širjenja in elaboriranja likovnih senzibilnosti ter metoda estetske komunikacije*). Po drugi strani pa so bili dijakov deležni privilegija, saj so zaradi ukvarjanja s fotozgodbami dobili možnost sporočati svoje videnje situacije skozi fotografijo.

Osnovni pogledi na narativnost pri fotografiji

Fotografijo kot medij so si že in si jo še izposojajo nekatere inštitucije; najbolj novinarstvo, v katerem jo nekateri zavestno koristijo in zlorabljajo za manipulacijo vizualnih receptorjev. Slednje smo poleg zgoraj naštetih vsebin prav tako vključili v obravnavo. Dijakom smo najprej na uveljavljenih primerih predstavili eno od umetnikovih fotozgodb (*Zgodba o Barbari*), da smo tako lažje predstavili razliko med reportažno in dokumentarno fotografijo. »Povedati zgodbo s slikami je že star način pripovedovanja, dokumentarna fotografija pa je tej ideji dala novo življenje in družbeno funkcijo. Stremela je k temu, da neformalno pokaže vsakdanje življenje /.../. V tem smislu je sodobno pojmovanje dokumentarne fotografije medijski produkt dvajsetega stoletja.« (*Bate 2012, 57*)

Projekt oz. sodelovanje z zunanjim umetnikom je dijakom odprl možnost individualnega izražanja s pomočjo fotoaparata, kar je zahtevalo odpiranje novega podpoglavja na tem področju, in sicer narativnost.

Umetnik je razložil pomen uvoda, kaj upoštevamo pri jedrnem delu in kako iščemo oziroma sklenemo fotozgodbo. Primerjal jo je s pisanjem knjige. Vsako poglavje je del celote, le da je pri fotografiji namesto besede pomembna posamezna fotografija, kader, nekaj, kar preko vizualnih receptorjev podaja informacijo.

Na razstavi ali v fotoknjigi gledamo končni rezultat. Do tega trenutka, in to smo skozi projekt ugotavljali, se skriva obsežno in zahtevno fotografiranje, ustvarjalni postopek, nekaj, česar mladostniki niso navajeni in česar ne poznajo. Pri tem delu je pomembno in potrebno veliko medsebojne komunikacije (mentor – dijak) in samoiniciativne odločnosti, da dlje časa ostanejo na terenu. Digitalna fotografija omogoča zajetje velike količine fotografij, posledično pa še čas za pregled in urejanje le-teh. Ta korak je zahteval vnovično ponavljanje, saj je narava predmeta, torej fotografiranja, nepredvidljiva.

Dijaki, ki so vpisani v program medijski tehnik, imajo pri predmetu izražanje s sliko in zvokom (ISZ) v učnem načrtu osnove digitalne fotografije. Pri tem so celotne vaje namenjene usvajanju le-tega. V okviru predmeta pa manjkajo vsebine, ki so vezane izključno na tehnike pripovedovanja skozi ta medij. Vaje pri ISZ – podobno kot pri likovni nalogi – izhajajo iz (likovnega) problema, tega pa zasnujemo na podlagi poznanih likovnih pojmov, materialov in izbranega motiva. Zaradi manjšega obsega ur ISZ in ker določena oglišča iz zgornjega trikotnika (likovni problem – likovni motiv – likovni material) zahtevajo čas, smo v projektu SKUM na začetku vsakega od treh srečanj namenili nekaj časa tudi vsebini narativnosti dokumentarne fotografije.

Mladostnike smo seznanjali s formalno iznajdljivostjo, njeno svobodo in »pravilno« vsebino. Na koncu smo izdelek tudi kritično in strokovno ovrednotili. Kot primer navajamo Rolanda Barthesa, ki se je v svoji briljantni karieri kot pisec večkrat ukvarjal z delovanjem fotografije in pisal o njenih raznovrstnih rabah: novinarskih fotografijah, oglaševalskih fotografijah, fotogramih, šokantnih fotografijah, umetniških fotografijah in svojih lastnih družinskih fotografijah (*Bate 2012*).

Naslednje vprašanje, ki smo ga izpostavili, je, kako razstaviti fotozgodbo. Kako omogočiti kritični diskurz, ki bi dovolil, da se ob ponovnem soočenju

z vsebino naslednji opus opravi (še) bolje.

»Resničnost je to, kar verjamemo, da obstaja, »realizem« pa je način reprezentacije, ki to resničnost podpira« (*Bate 2012, 53*).

Ker živimo v vesolju slik, v prostoru, kjer fotografije »določajo svet«, našo realnost opredeljuje zavestno filtriranje v neke fragmente. Množica fotografij nas napravi brezbržne in na koncu zmanjša njihovo notranjo vrednost na redundanco. Včasih, ko imamo pred očmi resnično osupljivo fotografijo, nas preseneti način, kako se naš individualni način bivanja sooči s fascinantnim »drugim«. V najboljšem primeru pri fotografiji preučujemo lastne izkušnje in občutljivost, ki se zrcalijo skozi realnosti na sliki. (*Crone 2005*)

Fotografiranje ni le pritiskanje na prožilo, ampak je dejanje, ki se ukvarja z dajanjem oblike, s predmetom, z upoštevanjem skladnosti med funkcionalnostjo, estetiko in tehnološkim procesom. Skratka, fotografiranje je oblikovanje in SSKJ pravi, da gre za postopek, pri katerem se nečemu daje določena oblika. Velikokrat to dejanje zanemarimo ali pozabimo. Skozi projekt smo si tako zastavili še dva cilja, da fotografiranje ozavestimo kot oblikovanje in da lahko z njim sporočamo svojo zgodbo. Po eni strani fotografija temelji na dejanskih, tako podrobnih dejstvih, kot jih je mogoče zajeti skozi objektiv, po drugi strani pa odpira možnost subjektivnega, ki nosi urejeno interpretacijo realnosti s strani posameznega fotografa.

Mladostniške fotozgodbe

Med letoma 2017 in 2022, ko je bila Srednja šola za oblikovanje Maribor udeležena v projektu SKUM, je sodelovalo 81 dijakov (iz treh generacij). Nastalo je 36 fotografskih zgodb.

Za prvo leto smo izbrali temo Karantena, sledil je Duh našega časa. Pri zadnjem sodelovanju smo na podlagi pridobljenih izkušenj iz prejšnjih dveh let najprej določili krovni naslov Aktualne družbene problematike, ki je vključeval teme, kot so okoljevarstvo, klimatske spremembe, revščina, energetska revščina, onesnaževanje, brezdomci, zasvojenost z ekrani/ telefoni, zasvojenost z videoigricami, drugačnost: LGBT, invalidnost, subkulture, naraščajoča nestrpnost in sovraštvo v družbi, naraščajoča pomanjkljivost kulture in nespoštovanje lastnine, odtujenost, depresija, fobije, potovanje v času pandemije. Dijak je s tega seznama izbral podnaslov in ga na kratko utemeljil.

Proti koncu osrednjega dela so dijaki dobili nalogo, da predstavijo svojo (grobo) sestavljeno fotozgodbo. V tem delu smo pričakovali verbalno utemeljitev praktičnega dela, da nas prepriča, zbode. Roland Barthes je temu naključju rekel punctum. »Punctum je zelo pogosto 'detajl', se pravi, delen predmet. Dajati zglede za punctum na neki način pomeni predajati se« (Barthes 1992). Razlagati, kaj so fotografirali, dijakom predstavlja težavo. V tem stadiju smo dijake spodbudili in jim pomagali z vprašanji. Prav tako je mentor spodbujal s primeri uveljavljenih fotozgodb in fotografov. Velikokrat so se zaradi podobnosti (likovnega) problema primerjave polastile slikarstva in filma. Na tem mestu smo premišljeno izbirali take primere, ki so mladostnikom blizu – torej tista dela (reprodukcije, kadre), ki imajo oblike postavljene v taki enotnosti, da opraviči smisel vsebine. Dijakov primer, na katerem prevladuje narava, smo primerjali z uveljavljenim primerom, ki na podoben način zajema naravo. Iskali smo odstopanja in pri tem poskusili najti možne rešitve.

»Vendar se moramo tu jasno zavedati, da je vizualno mišljenje, ki ponuja dovolj bogate elementarne vidike razumevanja vidnega sveta, samo osnova, temelj likovne misli, nikakor pa ne njena meja. /.../ Likovno gledanje in mišljenje je drugačno od vsakodnevnega, navadnega gledanja in mišljenja, ker se ne ukvarja več z naravo, ki je vstopila neposredno skozi oči, ampak z notranjo podobo, z idejo, ki je nastala o strukturi te narave, z intelektualno podobo o njej. Je torej razširitev in nadgradnja vizualnega mišljenja, ki na mnogo širši in bolj odmeven način proučuje in se polašča vidne stvarnost« (Muhovič, 1986, 112).

V takem zaporedju smo dokončali 36 fotozgodb dijakov programa medijski tehnik. In kakšne so te fotozgodbe? Uspelo se jim je umestiti na tisto stran vseh obstoječih fotografij, kjer bodo poznavalci tega medija lahko našli izraz poiesis.

Prve fotozgodbe z naslovom Karantena so nastale v letu 2020. Zaradi razmer in ukrepov v državi ter posledično zaprtja šole nas je obdajal občutek, da nam ne bo uspelo izvesti delavnic in da posledično ne bomo mogli predstaviti zadanih ciljev. Dijaki so sprva iz različnih razlogov v skromnem obsegu oddajali naloge in zaradi slabe internetne povezave bili tudi odsotni. A smo z vztrajnostjo in željo, da prikažemo nekaj, česar še nihče od nas ni doživel (v smislu karantene), in z zaupanjem v dejstvo, da lahko nastanejo edinstvene fotografije, ta strah premagali. V osrednjem delu smo na željo dijakov določili daljši čas fotografiranja in posredovanja izdelkov, prav tako možnost komuniciranja zunaj dogovorjenega urnika.

Na koncu je nastalo sedem uspešnih fotozgodb. Skupaj 64 fotografij (*Fotozgodbe so dostopne na povezavi <https://www.ssom.si/projekti-2/projekti/foto-zgodbe-karantena-projekt-skum/>*). Po končani delavnici so sodelujoči dijaki povedali, da si želijo več tovrstnega sodelovanja z zunanjimi umetniki, da je bila delavnica zelo poučna, zanimiva, da je zanimivo poslušati poklicnega fotografa, da so spoznali zanimiv poklic in da bi v prihodnje še sodelovali z zunanjim umetnikom (fotozgodba 1).

Fotozgodba 1:
Fotozgodba Karantena.

Druga delavnica na temo Duh našega časa je zajela večje število dijakov. Ker smo zaradi protikoronskih ukrepov pouk še zmeraj izvajali na daljavo, smo tudi to delavnico v celoti izvedli v videokonferenčnem okolju. Edina prednost je bila v tem, da smo mentorji poznali potek tovrstne delavnice iz prejšnjega leta. Nekaj misli dijakov: rada imam tovrstne ure pouka; sodelovanje z zunanjim umetnikom je zelo zanimivo; takšna zvrst fotografije mi je zanimiva; delavnica je poučna in koristna (fotozgodba 2).

Fotozgodba 2:
Fotozgodba Duh našega časa.

Tretja delavnica na temo Aktualne družbene problematike je prav tako vključevala večje število dijakov, dijaki pa so svoje videnje delavnice strnili v naslednje misli: Luka Dakskobler me je veliko naučil; poklic fotografa je zelo zanimiv; škoda, da nimamo več ur fotografije (fotozgodba 3).

Fotozgodba 3:
Fotozgodba Aktualne družbene tematike.

Zaključek

Sodelovanje dijakov in mentorjev z zunanjim umetnikom v projektu SKUM je ustvarilo svežo in poučno izkušnjo v vzgojno-izobraževalnem procesu, in če ne bi bilo ukrepov zaradi epidemije, tudi v samem prostoru, saj umetnost (v našem primeru fotografija) brez živega prostora in gibanja v njem ne dosega svoje polne vrednosti. Ne nazadnje so ravno fotografije nastajale v prostoru, in sicer prostoru posameznikov. Le-te so se prav v času epidemije izkazale kot izjemno sredstvo za lažje izražanje mnenj. Dijaki so v večino fotozgodb vpletli osebne zgodbe sebe in drugih (Štirn Janota idr. 2022).

Sodelovanje z zunanjim umetnikom je tem izdelkom, fotografijam dodalo vrednost kakovostnih fotozgodb. Lahko le potrdimo, da si dijaki takšen pouk, pri katerem sodeluje zunanji sodelavec, umetnik, zelo želijo, saj jih tovrstno sodelovanje lahko zbliža z (njihovim) bodočim poklicem.

Literatura

- Barthes, R. 1992. Camera lucida. Zapiski o fotografiji. Ljubljana: Založba ŠKUC Filozofska fakulteta 1992.
- Bate, D. 2012. Fotografija. Ključni koncepti. Ljubljana: Membrana (ZSKZ).
- Bednar, I. 2022. Fotozgodba Aktualne družbene tematike. Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Muhovič, J. 1986. Vstop v likovno logiko (doktorska dizertacija). Ljubljana: Filozofska fakulteta Edvarda Kardelja.
- Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. 2004. Likovna vzgoja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Rojht, A. 2021. Fotozgodba Duh našega časa. Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Vogrinc, J. 2020. Fotozgodba Karantena. Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.
- Štirn Janota, P., Kroflič, R. in Štirn, D. 2022. »Vzgoja v času pandemije zahteva izgradnjo inovativnih učnih okolij - primer vzgoje z umetnostjo.« Vzgoja in Izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela 53 (1-2): 8–17.

Fotozgodbe

Objavljene slike pri vseh prispevkih so dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Tea Furlan
Osnovna šola Draga Bajca Vipava
tea.furlan@os-vipava.si

V naših mislih – pesniška zbirka osmošolcev

V projektu SKUM je na OŠ Draga Bajca Vipava kot rezultat medpredmetnega povezovanja nastala pesniška zbirka z naslovom *V naših mislih/考えの中*

Z delom smo pričeli januarja 2021. Po dveh neuspešnih dogodkih znotraj projekta zaradi korone smo si na izrednem srečanju, ki so se ga udeležili še takratna koordinatorica projekta na šoli, Nadja Rodman Koradin in zunanja strokovna svetovalca Vladimir Pirc in Bogdana Borota, začrtali nove cilje. Podali smo se v pesniške vode in si za nov izziv zadali izid pesniške zbirke. K sodelovanju smo povabili književnika Vanjo Pegana in likovno umetnico Anko Kočevar. Pri izbiri razreda, v katerem bi izvedli dejavnosti, nismo veliko pomišljala – v 7. razredu, ki ga je obiskovalo 22 učencev, smo imeli kar nekaj pesnikov, ki so že pošiljali svoje pesmi na različne natečaje ali jih oblikovali v domače pesniške zbirke.

7. razred se nam je zdel dobra izbira tudi glede na učne cilje, ki jih predvideva učni načrt pri predmetu slovenščina. Učenci naj bi se seznanili z izpovednimi in pripovednimi pesmimi, spoznavali različne tematike in preprosta slogovna sredstva, ki bi jih znali vplesti v svoje pesmi.

Ko smo učencem predstavili idejo, da bi uro, dve preživeli v družbi pravega pesnika, so bili vidno navdušeni. Povedali so, da so že na razredni stopnji oblikovali krajše publikacije, glasila, ki so vključevali njihova besedila.

Pred izvedbo delavnice s književnikom so učenci v razredu pripravili krajšo predstavitev umetnika. Ko smo spoznali haikuje Vanje Pegana (prisluhili smo njegovim recitacijam na njegovem profilu Facebook), so učenci, ki so v preteklosti obiskovali japonski krožek, delili z razredom svoje znanje o japonski kulturi, kulinariki, jeziku, povedali so nekaj besed v japonščini in zapisali svoja imena s pismenkami.

Ker smo želeli, da bi delavnica z Vanjo Peganom potekala v živo, smo njegov obisk zamikali toliko časa, dokler nam niso korona ukrepi tega omogočili. Tako je prišel težko pričakovani dan. Vanja Pegan nas je obiskal 17. junija 2021. Učence je najprej seznanil s čarobnostjo literarnega ustvarjanja nasploh, nato pa jim predstavil umetnost pisanja haikujev (slika 1).

V pisanju haikujev so se učenci preizkusili tudi sami. Prav zanimivo je bilo spremljati njihove odzive. Najprej je bilo slišati, ja, kaj pa bo napisati tri verze, nato pa so se učenci bolj poglobili in spoznali, da le ni tako preprosto. Iz zapisov učencev lahko razberemo kar nekaj nedokončanih poskusov, povsem zgrešenih zapisov, pa tudi že nekaj trivrstičnih haikujev s pravim številom zlogov (5-7-5) (slika 2).

Umetnik učencev ni posebej spodbujal, da bi upoštevali vsebinsko nasprotje, ki je značilno za to izpovedno liriko, a se je nekaterim posrečilo tudi to. Po sami delavnici smo se z učenci ponovno sestali in pretresli njihove zapise, dodali, dopolnili, premešali, prebesedili so svoje osnutke in tako smo dobili končno obliko haikujev (slika 3).

Pred samim odhodom na poletne počitnice smo se začeli dogovarjati za jesensko sodelovanje z ilustratorko Anko Kočever. Posredovali smo ji nastala besedila in se povezali tudi z učiteljico likovne vzgoje na šoli, Kristino Lavrenčič, da smo skupaj uskladili učne cilje. Učenci so z novim šolskim letom postali osmošolci in učni načrt za likovno vzgojo zanje med drugim predvideva seznanitev z različnimi likovnimi deli mednarodne kulturne dediščine ter s tradicionalnimi orodji in materiali, med likovnimi pojmi pa količinsko barvno nasprotje.

V triurni delavnici, ki je potekala 14. oktobra 2021, je umetnica v uvodnem delu zelo spretno in učinkovito povezala predvidene učne cilje in učence med drugim seznanila s primeri iz japonske likovne umetnosti, ki so že izražali količinsko barvno nasprotje, nato pa se osredotočila še na ilustracijo kot likovno ustvarjanje, ki je vezano na pomen danega besedila. Z učenci se je pogovorila tudi o kompoziciji celote, ki jo tvorita ilustracija in besedilo.

Po teoretičnem delu je sledila praksa. Učenci so se najprej seznanili s tehniko slikanja – ko namreč slikamo na rižev papir s tušem, se nam kaj hitro lahko zgodi, da se nam ta razlije in uniči ilustracijo. Zato nimamo veliko manevrskega prostora in moramo začeti slikati šele, ko imamo že jasno izdelano predstavo, kaj želimo upodobiti. Učenci so preizkušali različne debeline črt, vlekli različne poteze in tako pridobivali občutek za slikanje (slika 4).

Nato pa je šlo zares. Ker ni vsak učenec napisal svojega haikuja, nekateri pa so jih po več, so si mladostniki izbrali tisto besedilo, ki jih je najbolj nagovorilo. Na riževem listu so vnaprej predvideli postavitev besedila in s sliko poskusili izraziti lastno doživetje pesmi, poseben občutek, morda poseben vtis, ki so ga dobili ob branju haikuja, in tako poskusili ustvariti celoto.

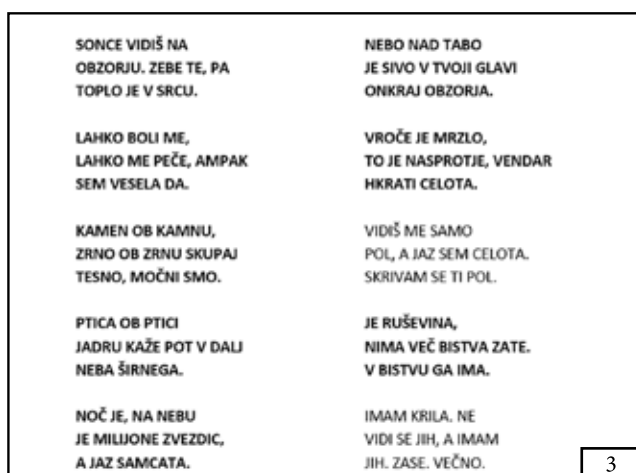
Po delavnici je sledilo še sklepno dejanje – oblikovanje izdelkov v celoto. Učenci so najprej sami podali nekaj predlogov, kako naj bi bila oblikovana pesniška zbirka (slika 5).

1

2

3

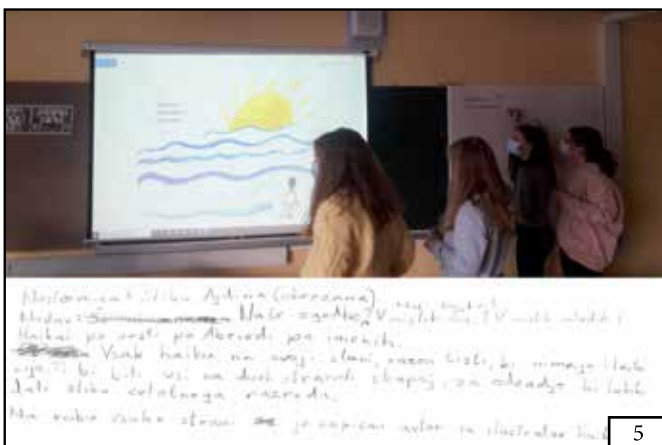

4

Ker so se nova vprašanja odpirala sproti med oblikovanjem, smo se skoraj pri vsaki uri slovenščine pogovorili še o kakšni malenkosti in uskladili mnenja celotne skupine. Za okvirni datum izida zbirke smo načrtovali februar 2022, ko praznujemo tudi kulturni praznik. Za obeležitev tega dogodka so učenci pripravili razstavo ilustracij in nekaj svojih recitacij v video obliki (slika 6).

Učenci so svoje delo predstavili v lokalnih časopisih Latnik in Vipavski glas ter v radijski oddaji Mladi val.

Pri tehničnem oblikovanju pesniške zbirke za tisk so na pomoč priskočili starši učencev naše šole. Pesniško zbirko V naših mislih/考えの中 so učenci širši javnosti predstavili 8. junija 2022 na dobrodelni prireditvi ob dnevu Primoža Trubarja. Na pripravah za predstavitev pesniške zbirke so sodelovali vsi učenci. Predstavili so proces nastajanja zbirke, pripravili so tri dramske vloške, poskrbeli za glasbo in razstavo ilustracij. Obiskovalce so postregli z dobrotami, ki jih je pripravil razredni »mali chef«, največ preglavic pa jim je povzročalo, kako logistično izpeljati podpisovanje knjig (slika 7).

S tem javnim dogodkom smo slovesno zaključili skoraj leto in pol trajajoče projektne aktivnosti, katerih osrednji cilj je bil spodbuditi razvoj ustvarjalnosti in sporazumevalne zmožnosti učencev (slika 8).

Doseženi so bili tudi vzgojni cilji na ravni posameznega učenca in celotnega oddelka. Učenci so pozorno poslušali, se med seboj dogovarjali, usklajevali so predloge, kritično vrednotili likovne in književne dosežke in se pri tem učili spoštljivega odnosa. Nič ni bilo narobe, če vsi poskusi snovanja haikujev niso bili uspešni. Z nekaj vaje so cilje dosegli vsi učenci. Učenci so bili sproščeni, zaupali so v svoje sposobnosti, čeprav se je tu pa tam oglasil tudi njihov mladostniški sram in nekateri pesmi najprej niso želeli deliti z mano in vrstniki. Ponujena jim je bila možnost, da so se lahko izrazili skozi dva različna medija in se tako bolje spoznali. Nekateri so v tem videli priložnost, da izrazijo tudi svoje stiske. Tak primer je naslednji haiku.

Letim kot ptica / s krili iz / sanj, spodaj / nosim neuspeh. Na ravni oddelka so se morali učenci veliko poslušati in usklajevati skozi celotno dejavnost. Sploh pri sklepnem dejanju – oblikovanju pesniške zbirke in njeni predstavitvi so učenci kar zaživeli, dobili neko novo motivacijo. Če so se delavnic veselili, ker zanje to ni bil pouk in so ure potekale drugače kot običajno, jih je snovanje pesniške zbirke še bolj povezal.

Menimo, da smo v opisanih dejavnostih dosegli vse zastavljene cilje, predvsem pa nagovorili vse učence. Dobro je, da so lahko izbirali med dvema načinoma izražanja. Učencem je bilo všeč samoodločanje in soustvarjanje učnega procesa, najbolj pa jih je prevzelo dejstvo, da so njihove stvaritve zaživele kot celota v pravi pesniški zbirki.

Po izkušnji pouka na daljavo in zaprtja šol še bolj cenimo osebni stik z učenci »v živo« in se hkrati trdneje zavedamo, kako pomembno je, da imajo učenci stik z živimi ustvarjalci. Sama izkušnja se jim vtisne trdneje v spomin, lažje bolj kritično vrednotijo samo umetnost in proces ustvarjanja ter razvijajo samokritičnost. S tem pa umetnost tudi bolj cenijo.

Literatura

Dokumentacija projekta SKUM.

Mateja Modic
Vrtec Sežana
vrtec.matejam@gmail.com

V projektu SKUM smo se v skupini Ježki, v kateri so otroci, stari 1–2 leti, posvetili bibarijam, ki jih imajo otroci zelo radi. Izvajamo jih ob različnih priložnostih (previjanje, prosta igra ...). V projektu smo se jim še podrobneje posvetili. Spoznavali smo različne bibarije, pesmice za določene dele dneva in dnevne rutine.

Izpeljali smo štiri srečanja z lutkarico Katjo Povše, ki nas je obiskala enkrat na teden in nam vsakič predstavila kaj zanimivega. Z njenimi obiski smo želeli otrokom približati lutke s tem, kar sami že poznajo, to je običajen dan v vrtcu (usvajanje dnevne rutine).

Namen projekta je bilo sproščeno sodelovanje otrok z lutkarico, dobro počutje otrok ob njenih obiskih, omogočanje pozitivne izkušnje z lutko in uprizoritveno umetnostjo, medsebojno sodelovanje otrok in umetnice.

Glavna cilja projekta sta bila spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti ter doživljanje umetnosti kot del družabnega in kulturnega življenja.

Lutka pri najmlajših

1

2

3

4

5

Koki je s seboj prinesel škatlo svojih igrac (spirale, cevi, kosmatene žice, žogice ...), ki so jih otroci raziskovali, se z njimi igrali, preizkušali, jih skrivali (slika 1).

Otroci so z zanimanjem pristopali k Bubuju, ga božali ter sodelovali z umetnico, ko jih je z lutko nagovarjala. Skupaj z Bubujem so telovadili »glava dol, noge gor«, nekateri so zgolj opazovali, nekaj jih je že sodelovalo (slika 2).

Katja je otroke z vprašanji spodbujala, da so za Bubuja sami iskali rešitve, npr. »Bubu je lačen, Bubu je zaspan, Bubuja tišči lulat, kaj naredimo?« Tako so otroci umetnico z lutko vodili po igralnici in Bubuja hranili, ga uspavali, božali, posadili na kahlico. Vsak otrok je na svoj način prišel v interakcijo z njim (slike 3, 4, 5 in 6).

6

7

8

9

10

Na tretjem srečanju so bili otroci že bolj sproščeni in so vsi brez težav sodelovali z umetnico in Bubujem. Tokrat smo mi Bubuja vpeljali v našo dnevno rutino, tako da smo mu pokazali našo jutranjo telovadbo, mu zapeli jutranji pozdrav, z njim zarajali, počivali, spontano pa je nastala tudi enostavna pesmica Bubu lula, ki je otroke tako pritegnila, da so tudi sami želeli sedati na kahlico (slika 7).

Na četrto srečanje je poleg Bubuja prišel še Didi, lutka, ki sem jo po vzoru Bubuja izdelala sama. Lutka je ostala z nami kot ljubljenec skupine, z njim smo obnovili vse dele dnevne rutine, tako da so otroci sami vodili dogajanje in dajali pobude (slika 8).

Na pobudo umetnice smo Bubuja obrisali na večji list in ga prilepili na omaro. Katja je na samolepilne lističe risala dele telesa oz. obraza in jih lepila najprej nase, nato na obris Bubuja, otroci so jo z veseljem posnemali (slika 9).

Obris Bubuja smo po obiskih umetnice še pobarvali in pripravili razstavo s fotografijami, na kateri smo staršem predstavili naše delu v projektu (slika 10).

Kratek opis dejavnosti s fotografijami je objavljen na spletni strani vrtca Sežana: <https://vrtec-sezana.si/dogodki/2022/skum-lutka-pri-najmlajsih/>

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Suzana Savec
Vrtec Ivana Glinška Maribor
suzana.savec@vrtec-ivanaglinška.si

Hana Repše
Zavod Mars
hana.repse@gmail.com

Opis nastajanja fotozgodbe

Primer dobre prakse je nastal v Vrtcu Ivana Glinška Maribor pod vodstvom strokovnih delavk Suzane Savec in Irene Rižnar v sodelovanju z Zavodom Mars Maribor: Hano Repše, Brino Fekonja in Vojko Miklavc ter glasbenicami Špelo Huzjak, Asjo Grauf, Petro Hudrap in Tamaro Povh.

Namen projekta je bil zagotoviti pogoje za vzgojo preko umetniškega doživljanja, ustvariti animirani film, s katerim so otroci lahko izrazili svojo zgodbo ter ga predstavili širši javnosti.

Otroci so s pomočjo staršev raziskali, kako so se igrali njihovi starši, ko so bili majhni. Na podlagi dobljenih informacij so si otroci izmislili svojo zgodbo in jo posneli kot animirani film. Otroci so se v sodelovanju z umetnicami seznanili s procesom animacije, snemanja, izdelali so sceno, like, animirali, fotografirali in snemali. V sodelovanju z glasbenicami so otroci raziskovali zvok, spoznavali instrumente, zvočila in ustvarili glasbeno podlago za animirani film.

Osnovni cilj je bil spodbuditi doživljanje in ustvarjalnost otrok ter upodobiti film kot možnost pripovedovanja zgodbe, ki jo ustvarijo otroci. Ob tem pa smo v procesu uresničevali tudi druge tako vzgojne kot področne cilje Kurikula za vrtce.

**Zgodba
skozi film
– Mavrična
vas**

Animirani film je bil predstavljen širši javnosti v Vetrinjskem Dvoru v Mariboru (slika 1).

Otroci so raziskovali skrite prostore vrtca in na podstrešju so našli star zaprašen kovček, v katerem so bile stare igrače, igre, knjiga, zgoščenka in nahrbtnika z nalogami za otroke in starše (slika 2).

Otroci so raziskovali, kaj so se njihovi starši najraje igrali, ko so bili majhni. Na podlagi pripovedovanj staršev so si izmislili svojo zgodbo z naslovom: Mavrična vas, ki so jo želeli predstaviti v animiranem filmu, zato so tudi izdelali zgodboris (slika 3).

Umetnici Brina Fekonja in Vojka Miklavc sta otrokom v vrtcu predstavili nekaj animiranih filmov in skupaj smo raziskovali, kako nastane animirani film (slika 4).

Otroci pod vodstvom Hane Repše spoznajo optične igrače in jih izdelajo tudi sami.

Prvič se srečajo z iluzijo gibljivih podob in tehniko animacije (slika 5).

S Hano Repše in Brino Fekonja so se otroci dogovarjali o izdelavi likov za animirani film (slika 6).

V vrtcu so otroci našli primeren prostor in v njem ustvarili svoj snemalni studio (slika 7).

V njem je nastajal animirani film Mavrična vas (slika 8).

Otroci v sodelovanju z glasbenicami raziskujejo zvok in ustvarjajo zvočno podlago za animirani film (slika 9).

Družbeni angažma – Premiera filma Mavrična vas v Vetrinjskem dvoru v Mariboru (sliki 10 in 11).

2

4

5

7

8

10

11

Zaključek

Dodana vrednost projekta je bilo ustvarjanje z umetnicami. Sodelovanje z njimi, stik z otroki je neprecenljiva dragocena izkušnja za otroke in za naju, strokovni delavki oddelka.

Z odličnim sodelovanjem in angažiranostjo vseh umetnic smo projekt zelo uspešno izpeljali in zaključili. Otroci so bili navdušeni ves čas izvajanja procesa, zelo motivirani, ves čas so aktivno sodelovali, sooblikovali proces in se na koncu neučakano veselili premiere.

Po premieri so svoj film zelo ponosno pokazali tudi ostalim skupinam v vrtcu. Animirani film Mavrična vas se predstavlja na festivalih doma in v tujini.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič R., Štirn Janota P in Štirn D. 2020. Shema zapisa dobre prakse: <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Štirn, D. 2010. »Uvajanje umetniških praks v predšolsko vzgojo ali kako smo se (o)žlahtili.« V Kulturno žlahtenje najmlajših, ur. R. Kroflič, D. Štirn Koren, P. Štirn Janota in A. Jug, 14–23. Ljubljana: Vrtec Vodmat.

Ksenija Kosi Viher
Vrtec Ljutomer

ksenja.kosi-viher@guest.arnes.si

Umetniška izkušnja skozi pravljico Sovice Oke

Uvod

V Vrtcu Ljutomer smo se v raziskovanje likovne umetnosti podali s pomočjo pravljice Sovice Oke pod mentorstvom Ksenje Kosi Viher in Darje Tratnik. Na osnovi vživljanja v pravljico in ob podpori akademske slikarke Katje Bednarik Sudec smo spoznavali vizualno in likovno umetnost kot način izražanja in doživetja sveta ter posredno razvijali otroško kreativnost. Umetnica nam je pomagala spoznavati pomen barv in njihov vpliv na čustva. Otroci so se seznanjali s pomenom točke, linije in izhajali iz lastnega telesa. Slikali so na velika platna, jih dopolnjevali z različnimi materiali ter spoznavali, kako se obnesejo na platnu. Umetnica se je odzivala s soustvarjanjem in tako otroke pripeljala do novih izvirnih likovnih stvaritev.

Cilji:

- razvijanje čutnega doživljanja preko umetnosti;
- spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti, umetnosti in različnosti;
- razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem;
- doživljanje in spoznavanje umetniških del;
- doživljanje umetnosti kot dela družbenega in kulturnega življenja.

1. korak – občutljivost: iskanje uvodne motivacije za izbrano tematiko in umetniški medij

Skupinska vaja - risanje z ogljem na veliko površino ob pripovedovanju zgodbe Sovice Oke (slika 1).

Dejavnost smo nadgradili s sprehodom čopičev po velikem platnu (slika 2).

Izjave otrok:

»Zelo všeč mi je bilo, ker mi je rdeča barva všeč, fejest zanimivo, super sem se mela.«

»Navdušen sem bil nad modro barvo, všeč mi je bilo ka smo dobili rjavo barvo. Najbolj všeč mi je bila modra.«

»Fejn mi je blo, ka smo slikali, delali. Lepa mi je bila rozana barva. Štela sen naslikati sovico, pa mi je ne uspelo.«

»Najbolj všeč mi je bilo delati z zeleno barvo, pa ka smo čisto vsi delali.«

»Ni bilo všeč.«

Refleksija otrok po aktivnostih in spodbujanje izražanja počutja ter primerjava s čustvi Sovice Oke. Otroci se izražajo skozi druge jezike, in ne verbalno, in sicer čustveni semafor (slika 3).

2. korak – seznanjanje in osmislitev: spodbujanje otrok k samostojnemu razmišljanju in predvidevanju

Z nabranim naravnim materialom v mestnem parku so otroci spleтали različna gnezda in razvijali lastno domišljijo, predstavljivost in ustvarjalnost (slika 4).

Zbiranje informacij,

- Kam bi šla Sovica Oka na sprehod?
- Kje živi?
- Kakšna so njena čustva?
- Kaj vse bi lahko našla?
- Je kaj izgubila?
- S čim bi se igrala?
- S čim bi spletala gnezdo?
- Kakšno hrano bi poiskala?

Otroci so predvidevali: »V gozd, park, na igrala, v šumo, letala je po meste ...«

3. korak – dialoškost: komunikacija in izmenjava idej, dialog med vrstniki, vzgojitelji in umetniki ter pridobivanje informacij o sebi in svojem raziskovanju

Obisk Galerije Murska Sobota: tek kot metoda spoznavanja in opazovanja likovnih del/razmišljanje o primernih načinih ogledovanja likovnih del – kaj vidim, ko tečem, kaj vidim, ko delo opazujem ... (metoda Katje Bednarik Sudec) (slika 5).

Voden ogled razstave Ludviga Vrečiča skozi oči maske Sovice Oke, ki smo si jih naredili v delavnici s starši (slika 6).

Kustosinja spodbujala asociativni govor s pomočjo naravnega materiala iz košare v povezavi s pravljico (slika 7). Vršila so se domišljajska doživetja otrok ob nabiranju tega naravnega materiala. Vsak je predstavil, kaj je prispeval v košaro, in ob tem dodal še svoj del zgodbe.

4. korak – ustvarjalnost: aktivnost otrok in njihovo izražanje preko umetniške izkušnje

Otroci so podoživljali obisk v galeriji, poustvarjali in se likovno izražali. Na voljo je bilo že več barv – barvice ... (slika 8).

Ustvarjanje v gostujočem prostoru – ateljeju, kjer ni bilo potrebno »paziti«. Spoznavanje ekspresije, svoboda giba, telesa ...

Nov medij: materialnost barve, uporaba čopiča, valjčka, rok ... Se je tako počutila sovica Oka, ko je šla samostojno raziskovat (slika 9)?

Nadaljevanje dela na predhodno ustvarjenih delih: spoznavanje natančnosti, reševanje problemov, dodajanje detajlov ... bomo s tem delo uničili ali nadgradili, moramo sedaj bolj paziti kot na začetku ...? Soočenje s tveganjem napake ... (slika 10).

Zaključna dela/soustvarjalni moment: umetnica izbere dela otrok in jim doda na prosojni sloj svoje likovne intervencije po navdihu dela z otroki – spoznavanje različnih tehnoloških možnosti plastenja slike (slika 11).

5. korak – družbeni angažma: javna predstavitev rezultatov dejavnosti

Na slavnostni dogodek smo povabili širšo javnost in pod vodstvom umetnice prikazali nekaj pristopov našega skupnega ustvarjanja. Otroci so starše in znance popeljali po razstavi (slika 12) in spremljali v delavnicah. Sledili smo cilju doživljanje umetnosti kot del družbenega in kulturnega življenja.

1

2

3

4

5

6

Pošiljanje avtorske kartice izbranim galerijam in muzejem kot nasvet, opomnik in kritika avtoritativnega pristopa v delu z obiskovalci. Pri oblikovanju je uporabljen motiv teka otrok po galeriji in otroška risba, ki odraža doživetje teka v galeriji (slika 13).

7

8

9

10

11

12

13

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič R., Štirn Janota, P. in Štirn D. (2020). Shema zapisa dobre prakse: https://petida.si/wp-content/uploads/2020/05/Matrica_SHEMA-ZAPISA-DOBRE-PRAKSE_Kroflic%CC%8C_S%CC%8Ctirn_S%CC%8CtirnJanota.pdf

Primer dobre prakse je nastal v vrtcu Sežana, enota Dutovlje. V kombiniranem oddelku (starost otrok 2–5 let) pod vodstvom Nataše Colja, Erike Gec Štolfa in umetnice Katje Povše.

Izhodišče in rdeča nit našega projekta je bila zgodba Svetlane Makarovič, Veveriček posebne sorte. Slikanico nam je podarila mama dečka s cerebralno paralizo, ki je vključen v našo skupino. V starostno raznoliki skupini so otroci na različnih stopnjah govornega razvoja. Najmlajši so šele začeli odkrivati govorno področje, starejši pa so imeli na tem področju precej primanjkljaja. V skupini smo imeli tudi deklico, ki se v vrtcu ni želela govorno izražati. Ni komunicirala niti z vrstniki niti z odraslimi, uporabljala je zgolj mimiko. K sodelovanju sem povabila umetnico Katjo Povše, ki je lutkovna animatorka, igralka in pripovedovalka. Izvedli smo tri skupna srečanja, ki so temeljila na prepletanju jezikovne, gledališke in gibalne vzgoje. Za globalni cilj sva si izbrali jezikovno področje. S tem sva hoteli pri otrocih spodbuditi razvoj govora. Hkrati pa otroke podpreti v zavedanju, zakaj je pomembno, da povemo, kaj si želimo, povemo, česa ne maramo, kako se počutiš, da s komunikacijo rešujemo težave, zagate, širimo besedišče, tvorimo cele povedi. Lutkovno področje sva izbrali, ker lutke pripomorejo, da otroke pritegneš k sodelovanju in kot posrednik v komunikaciji to olajšajo. Gibalno področje je bilo izbrano iz preprostega razloga, ker ga naši otroci potrebujejo.

Pravljica kot izhodišče za razvijanje besedišča

Cilja:

- poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika,
- otrok doživlja in spoznava verbalno komunikacijo kot vir ugodja, zabave in reševanje problemov.

Tako se je vse začelo ... (slika 1)

Otroci so bili neučakani, kdaj nam bo poštar prinesel paket, ki nam ga je poslal Jakob (deček s cerebralno paralizo). Pravljičnica je otroke hitro pritegnila in sami so spoznali, da ima glavni pravljичni junak Čopko poškodovano nogico tako kot naš prijatelj Jakob. Pogosto so sami izrazili željo, da ponovno preberemo pravljico, ob njej smo se pogovarjali, postavljali vprašanja, opisovali slike ...

Otrokom sva pravljico posredovali na različne načine. Pravljičnico smo prebirali, si jo ogledali na projektorju, na računalniku, jo poslušali po radiu, pripravili smo dramatizacijo z lutkami ... Otroci so se z vsebino pravljice večkrat srečali in ta raznolikost jih je vsakokrat še bolj pritegnila. S tem so si zapomnili besedišče, ga utrjevali, zapomnili so si potek zgodbe, zaporedje dogodkov ... (slika 2).

Plastificirane slike iz pravljice smo opisovali. Najprej so otroci le opisovali, kaj je na sliki, nato pa smo se preizkusili v opisovanju s tvorbo celih povedi. Za motivacijo smo izdelali didaktično igro, pri čemer so otroci ilustracije postavljali v zaporedje in jih nato smiselno opisovali. Dejavnost smo večkrat ponovili, pomagali sva jim z vprašanji, podvprašanji, z lastnim opisovanjem, s spodbujanjem (slika 3).

Deklica, ki v vrtcu ne komunicira, je pri dejavnosti sodelovala. Postavljala je slike po zaporedju, pri opisovanju pa ni želela sodelovati. Pri najstarejših otrocih je bilo čutiti, kako poskušajo besede povezovati v stavek (slika 4).

Otroci so pogosto posegali po slikanici, si ogledovali slike, jih opisovali, se ob njih pogovarjali, vrstnikom in nama pripovedovali, razlagali, kaj se na sliki dogaja ... Starejši otroci so sami izrazili željo, da bi za počitek prebrali oziroma povedali pravljico prijateljem za lahko noč (slika 5).

Otroci so se z umetnico hitro povezali in skupaj smo ji predstavili našo pravljico. Katja nam je predstavila prijatelja polhka, ki je imel težavo, ni hotel govoriti. S pomočjo lutk smo ga hoteli spraviti v dobro voljo. Otroci so se z lutkami najprej spoznavali, se igrali, jih prijemali ... S pomočjo lutk smo hoteli izvedeti, zakaj polhek ne govori, kako naj ga razveselimo, zakaj je žalosten ... Otroci so se precej trudili in čisto vsak je ob lutki polhku kaj povedal, zaupal,

1

2

3

4

5

6

ga kaj vprašal, mu poslal poljubček, mu pomahal ... Deklica, ki v vrtcu ne komunicira, se v to ni vključevala (slika 6).

Izjave otrok:

- »Polhek, zakaj ne govoriš? «
- »Kaj mi pokažeš, če imaš jezik?«
- »Nataša, bo polhek ozdravel?«
- »Ne govori, je tiho. «
- »Je jezen. Ne. Je žalosten.«

Pri drugem srečanju je otroke najprej zanimalo, če polhek danes govori. S pomočjo pravlјice Žalostni žabec smo spoznali, da če si žalosten, se je najbolje z nekom pogovoriti in povedati za težave. Tokrat smo imeli več sreče in naš prijatelj polhek nam je zaupal, zakaj je žalosten. Razveselili smo se in skupaj zarajali. S pogovorom smo rešili polhkove težave. Polhek je bil žalosten, ker mu Katja ni hotela speči torte. Z veseljem smo mu plesno spekli slastne palačinke. Otroci so se s pomočjo lutk lahko pogovorili s polhkom, ki ga je animirala Katja. Tako je stekla obojestranska komunikacija. Deklica se je opogumila in v roke prijela lutko, ni pa želela s polhkom komunicirati (slika 7).

7

8

9

10

11

12

Na zadnje srečanje nam je polhek prinesel pravljico Lov na medveda in skupaj smo se odpravili na potovanje. Imeli smo pravo gibalno-govorno dogodivščino. Otroci so se preizkusili v onomatopiji. Z velikim zanimanjem so sledili Katji in polhku. Še toliko bolj so se zabavali z izgovarjanjem zanimivih besednih zvez. Deklica je sodelovala v gibalni dogodivščini in pri izgovorjavi besednih zvez. Dejavnost je potekala skupinsko. Deklica individualno ni bila izpostavljena (slika 8).

Izdelali smo lutke in sceno za zaključni nastop. Med nastajanjem izdelkov smo ves čas sledili slikanici. Ob njej smo se pogovarjali, iskali, kaj moramo narediti, se pogovarjali, kdo bo kaj naredil, kako naj to naredimo ... Med nami je potekalo veliko govorne interakcije (slika 9).

Izjave otrok:

- »Moramo narediti tak velik gozd in luknjo od veveričk.«
- »Jaz bi rada pobarvala en'ga zajčka. Tazga, ku je v pravljici. Lej tega.«
- »Ko boš narisala Čopka, pazi, da bo imel eno nogico bolj majhno.«
- »To je šoja. Je bla lumpa, ker je kričala.«
- »Jaz sem mama Puhka in imam majhne mladičke.«

Pri igri z lutkami so se otroci individualno pogovarjali s pravljичnimi junaki. Potekala je obojestranska komunikacija. Najprej so uporabljali besedilo iz pravljice, nato pa so postali izvirni in si izmišljali nove in nove povedi (slika 10).

Izdelali smo didaktično igro, v kateri smo na gozdno podlago postavljali sličice iz pravljice. Igrali smo se z uporabo predlogov, bogatili besedišče, tvorili povedi ... Otrokom sem najprej povedala, katero sličico naj poiščejo ter kam naj jo postavijo. Najbolj zanimivo jim je bilo, ko smo vloge zamenjali in so otroci naloge podajali najprej nama in nato še sovrstnikom. Ravno ta igra je spodbudila deklico, da je začela govoriti. Želela se je preizkusiti v vlogi, da mi narekuje potek igre. Njen govor je bil tih, zadržan, a bil je začetek. V naslednjih dneh je pogosteje komunicirala tudi z ostalimi otroki. Igra je pritegnila otroke in po njej so radi posegali. Najraje so imeli, da so oni vodili igro. Tudi najmlajšim je šla igra dobro od rok (slika 11).

Na zaključni prireditvi smo z besedno in gibalno ustvarjalnostjo staršem predstavili pravljico (slika 12).

Zaključek

Otroci so s pomočjo pravljice in ostalih ponujenih dejavnosti napredovali na govornem področju.

Pri najmlajših je bilo začutiti, da so postali govorno bolj aktivni. Pri govoru so uporabljali vedno več besed, te so postajale tudi pravilno izgovorjene. Nekateri so začeli tvoriti prve stavke. Starejši otroci so se trudili, da so pri opisovanju tvorili cele povedi. Tudi v komunikaciji z odraslimi in vrstniki so poskušali oblikovati večbesedne, daljše povedi.

Najbolj pa smo se razveseli, da se je deklica s težavami pri komunikaciji opogumila in začela komunicirati z nama ter z vrstniki. Postala je veliko bolj vesela, aktivna in družabna.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2021/2022.

Mateja Bežek Kosmač
Vrtec Sežana
matejabez@gmail.com

Knjiga Žogica Nogica na potepu

V skupini Žogice, v katero so bili vključeni otroci, stari 1–3 leta, smo raziskovali zvoke (Kdo se oglaša? Kaj slišimo?) ter pri tem povezali in prepletli med seboj vsa področja kurikuluma s poudarkom književne, likovne in plesne umetnosti. V projektu smo sodelovali z umetnicama Mojco Leben in Mojco Sekulič Fo ter Kosovelovo knjižnico Sežana in Komen.

Izhodišče projekta je bilo veliko zanimanje otrok za različne zvoke na sprehodu v bližnji okolici vrtca. Tako se je porodila ideja, da otroci povežejo te zvoke s pravo sliko, poimenujejo stvari ter s pomočjo staršev in umetnikov ustvarijo svojo knjigo. Sledili smo ciljem: otrok pripoveduje po svojih zmožnostih (onomatopoetski znaki, z glasovi, poimenuje živali, stvari ...), spodbujamo komunikacijo (verbalno, neverbalno) in bogatimo besedni zaklad.

Otroci so na sprehodu z lutko žogico Nogico in poslušajo različne zvoke. Sprašujejo se: »Kaj slišimo? Kdo se oglaša?« (slika 1).

1

2

3

4

5

6

7

9

8

10

11

Zvoke smo posneli.

Zvoke smo primerjali, iskali po spletu in v zvočnih knjigah, ki smo si jih izposodili v Kosovelovi knjižnici Komen.

Deklica na fotografiji je navdušena, ker je našla pravi zvok za muco (slika 2).

Domislili smo se, da bi lahko ustvarili svojo knjigo ter vanjo vključili našo lutko, ljubljenko skupine, Žogico Nogico. Ta bi raziskovala, kako se nekatere živali oglašajo in kakšne zvoke oddajajo stvari.

Za pomoč smo prosili starše. Ti so skupaj z otroki izbrali žival ali stvar, ki so jo doma narisali.

Kopije ilustracij smo nalepili na doseg otroških rok. Otroci so z Žogico Nogico lahko potovali od slike do slike ter stvari poimenovali ali jih predstavili z zvokom (slika 3 in 4).

Vse živali in vozila smo podrobno spoznali in raziskali z različnimi mediji (kamišibaj gledališče, knjige, fotografije, splet, lutke ...). Otroci so vsako stvar z zanimanjem opazovali, sami poimenovali in zvočno opredelili (npr. VLAK – ČIHA PUHA, U U, MUCA – MIJAV). (slika 5)

Pri uprizarjanju nam je s pomočjo čutenja telesa, z gibom, plesom in zvokom pomagala plesna umetnica Mojca Leben (slika 6).

Skupaj z likovno umetnico Mojco Sekulič Fo smo ustvarili naslovno ilustracijo za našo knjigo. Otroci so bili aktivno vključeni (slika 7) in so Mojci dajali navodila, kaj naj še nariše, katere barve naj uporabi ... V knjigo smo dodali še našo Žogico Nogico, ki je pritrjena na vrvico. Tako lahko otrok, ki »bere« knjigo, z žogico potuje po njej. Knjiga otroke spodbuja, da poimenujejo ali z zvokom predstavijo, kako se nekaj oglašja ter pokažejo, kako se premika (slika 8).

Deklici na fotografiji »bereta« knjigo in poimenujeta stvari na sliki ter ponavljata zvoke (slika 9).

Končni izdelek: knjiga Žogica Nogica na potepu.

Za konec smo pripravili razstavo fotografij in opisa celotnega projekta v našem vrtcu Štanjel ter v Kosovelovi knjižnici Sežana in Komen (slika 10). Tam je knjiga na voljo za izposojlo (slika 11).

Mnenje staršev

»Najprej vse pohvale za tako lepo pripravljeno knjigico – čudovito presenečenje ob zaključku. Ta knjigica je res lepo in lično pripravljena, mi smo jo vsi skupaj pregledali in prebrali. Tudi Mila sama dostikrat prelista in si pripoveduje pravljico o žogici. Pri nas sem risala jaz, vendar je kljub temu da sem hodila na likovno šolo, bil zame kar izziv :) So pa zraven vsi pomagali in risali na svoj papir. Meni osebno je tak način sodelovanja otrok pri ustvarjanju z drugimi umetniki super, ker se s tem spodbuja otrokova ustvarjalnost, kreativnost.«

»Meni se zdi super, da se otroci srečajo z različnimi umetniki in se izražajo skozi umetnost.«

»Knjižica je super, Luka jo ima stalno po rokah in kaže živalice ter vlak, ki smo ga skupaj risali. Bil je izziv in doživetje obenem, saj nas je z mislimi popeljalo nazaj v šolske klopi. Veselimo se nadaljnjih projektov in izzivov.«

Literatura

Dokumentacijsko gradivo o projektu SKUM.

Anja Kristan
Vrtec Sežana
anja.kristan@gmail.com

Projekt se je izvajal v Vrtcu Sežana – enota Sežana, v skupini Netopirčki, v obdobju od oktobra do decembra 2021. Specifičnost skupine je ta, da je vsem otrokom slovenščina drugi ali tuji jezik in da je bilo od 11 otrok 5 otrok s posebnimi potrebami. Stari so bili 5–7 let. V iskanju poti do otrok in primerne podpore zanje, da se bodo lahko aktivno vključevali v življenje v vrtcu in kasneje v družbi, se dobro počutili in se izrazili na sebi lasten način, smo v projektu SKUM v štirih srečanjih gostili glasbenika Andreja Fona, kiparko Uršo Toman in plesalca Gregorja Kamnikarja. Z umetniškimi izraznimi jeziki (glasbo, oblikovanjem gline in gibom) smo dosegali cilje krepitve sporazumevalnih zmožnosti, razvijanje izražanja in komuniciranja z umetniškimi jeziki, krepitev lastne identitete in inkluzijo vseh sodelujočih.

Glasbenik predstavi glasbila. Zaigra nanje. Deček s spektrom avtizma, ki je pogosto odsoten, se na zvok odzove z vzklikom: »Oh my god!« (slika 1) Težko sedi, zato kar vstane in se začne gibati. Otroci me vprašajo, ali lahko plešejo. »Seveda,« odgovorim. Glasbenik ve, da so otroci iz Makedonije in na dude zaigra makedonske melodije. Otroci vidno navdušeni zaplešejo ples ora, po obrazih sodeč, ponosni, da so iz Makedonije.

Eden od dečkov je že dlje časa izkazoval neverjeten talent za ritem in ples (slika 2). Obiskoval je folklorno dejavnost, pa je prenehal, ker mu je oče rekel, da je to za deklice. Ob glasbi se je sprostil, sklenil dlani nad glavo in rekel: »Plešem balet.« V

Prepletanja

strahu je preveril odziv vrstnikov. Vsi so ga posnemali v plesnih korakih. Neobremenjeno je lahko plesal, tako kot si je želel.

Deček se je preselil z mamo iz Srbije. Zanj izredno travmatičen dogodek je povzročil, da se je v vrtcu bal vstopati v nove prostore in se je bal novih ljudi. Ko je vstopil umetnik, se je postavil k zidu in tiščal k sebi kalkulator. Umetniku se je približal le s kalkulatorjem in prijateljem. Tudi med izdelovanjem instrumenta je imel kalkulator ob sebi. Ko so drugi plesali, je ležal s kalkulatorjem na blazini in s stopalom udarjal ritem. Ob igranju na ropotulje je opustil kalkulator, ob igranju na tolkala pa se je že nasmehnil in se vključil v skupno (slika 3).

Otrok, ki skoraj ne govori, ima neverjeten talent pri oblikovanju materialov (slika 4). S spodbudo kiparke se njegov talent prepozna v oblikovanju gline. Ko ga pride mama iskat, jo pripelje v igralnico in ji pokaže izdelek. Želi ga takoj odnesti domov. Vrstniki so vidno navdušeni nad njegovim delom. Presenečeni so.

Otroci so pri oblikovanju gline sproščali svoje občutke; izražanje jeze se je preobrazilo v nasmeh (slika 5). Deček, ki nima moči v prstkih (že čopič težko obdrži), je sledil oblikovanju odrasle osebe in je užival v postavljanju lastne kompozicije manjših skulptur na že izoblikovano obliko.

1

2

3

4

5

6

8

7

9

10

Pred vrtcem je drevo, ki so ga obrezali (slika 6). Vse v vrtcu so prosili, naj otroci nekaj časa ne plezajo nanj, da se bo imelo priložnost obrasti. A žal tega ni nihče upošteval. Otroci so se sami odločili, da bi svojo razstavo izdelkov iz gline postavili na to drevo ter ga tako rešili. In res je bilo tako. Otroci so ob postavljanju razstave izkazovali podobno navdušenje kot ob krašenju novoletne smrečice. Drevo z izdelki se je čez nekaj mesecev obraslo (in razstava je še na njem) .

Otroci s plesalcem uprizarjajo vsebino slik v galeriji z gibi (slika 7).

Otroke prevzame mogočnost razstavnega prostora (slika 8). Z umetnikom odkrivajo, na koliko različnih načinov lahko prehodijo celoten prostor in stopnice.

Otroka, ki imata sicer težavo s tem, da vzdržita pozornost, sta se popolnoma predala posnemanju postavitve kipov z lastnim telesom (slika 9). Vztrajala sta dolgo in bila veliko bolj umirjena, kot sta sicer pri kaki drugi vodeni dejavnosti.

Slike in kipi v prostoru so spodbudili različne oblike gibanj, ki so se nato prelile v ples (slika 10). Ples ob glasbi, ki smo jo na prvem srečanju posneli ob skupnem glasbenem ustvarjanju z glasbenikom.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo SKUM.

Anja Kristan
Vrtec Sežana
anja.kristan@gmail.com

Mojca Leben
Umetnica – pedagoginja v kulturi (samozaposlena)
mojcaleben111@gmail.com

Poustvarjanje pravljič s plesno-gibnim izražanjem

Projekt se je izvajal v Vrtcu Sežana – enota Sežana pri obogatitveni dejavnosti. Dejavnost je trajala vsako sredo od oktobra 2018 do junija 2019. Vanjo so bili vključeni prostovoljci osnovnošolci (osmi in deveti razred) iz Osnovne šole Srečka Kosovela Sežana in predšolski otroci, stari 5–6 let. Osnovnošolskim in predšolskim otrokom je bilo skupno to, da jim je slovenščina predstavljala drugi ali tuji jezik in so imeli težave z vključevanjem v vrstniške skupine. Od 33 srečanj se nam je na desetih pridružila umetnica Mojca Leben, sama pa sem bila takrat v vlogi pomočnice ravnateljice in sem tovrstno dejavnost vodila peto leto. Nekateri izmed glavnih ciljev, ki smo si jih skupaj zastavili, so bili krepitev sporazumevalnih zmožnosti in sposobnost izražanja lastnih mnenj, predlogov, idej predšolskih in šolskih otrok, skrb za njihovo dobro počutje, aktivno vključenost preko različnih umetniških jezikov. Obenem smo skrbeli tudi za razvijanje in krepitev pozitivne samopodobe ter pozitivnega odnosa do lastnega jezika in kulture ter drugih jezikov in kultur. Elemente pravljič Na hitrem hribu (škatile, drevo, prijateljstvo, osamljenost, kdo sem jaz) smo prenesli v različne umetniške jezike (ples, gibanje, risanje, fotografijo ...) ter v igro in sodelovanje s starši. Umetnica Mojca Leben je iz skupnega spremljanja otrok z vzgojiteljico načrtovala in izvajala dejavnosti z upoštevanjem močnih področij otrok in šolarjev. Vključena je bila tudi mamica iz Moldavije, za

katero je mož povedal, da ima težave z vključevanjem v družbo. Bila je naš fotograf. Nastanejo risbe, fotografije, izdelki, posnetki, razstava, skratka nastane skupna zgodba, v kateri je vsak našel svojo individualno prepoznavno vlogo, svoj način izražanja in moč, varnost, nasmeh, objem – popotnico za življenje – da je čudovit, popolnoma tak, kot je.

Osnovnošolci se po prvem srečanju z Mojco razjezijo (slika 1). Ko smo sami, mi rečejo: »Do zdaj smo mi vodili, zdaj bo pa kar ta Mojca sama? Mi ne pridemo več? Ooo ...« Mojca se hitro odzove, jih povpraša za mnenja in postanejo ponovno čudoviti učitelji skupaj z Mojco. In tudi otroci postanejo učitelji. In odrasli jim povemo, kaj smo se od njih naučili. Starši pa na listke napišejo, zakaj je njihov otrok čudovit. Vse glasno preberemo.

Skupina se zaradi skupne umetniške dejavnosti lažje poveže (slika 2). Ples in izražanje z gibom otrokom ponudita možnosti, da izrazijo, kar čutijo, mislijo, kar jih bremeni ali navdušuje. Dejavnost jim omogoči, da izrazijo močna čustva, jih sprostijo in s tem lažje zadihajo. Cilji, ki smo jih dosegali ob gibnem izražanju pravlјice, so bili spoznavanje osnovnih orodij plesa – prostor, ritem, telo. Vendar pa je bil glavni poudarek ozaveščanje telesa, stik s seboj, občutke varnosti in sprejetost vseh in vsakega.

Opazujemo frnikole – so krhke (steklene), a močne ter barvite v svoji notranjosti, vsaka je unikat. Poslušamo njihov zven, zvok, ko jih zapremo v pločevinko: Opazujemo, kako se gibljejo, trkajo, spravljajo druga drugo v gibanje. Postanemo frnikole. S pomočjo obročev se postavimo v postavitev povsod po prostoru, posamezna frnikola gre v gibanje, trkne v naslednjo, ki nadaljuje pot. Ko obroče umaknemo, se gibamo vsi ali več otrok, vsak na svoj način, kot frnikola, trkamo eden v drugega (stik), se sprožamo v gibanje ali drugačen način gibanja. Igralnica je prazen list papirja in hkrati prostor interakcije med otroci in učenci, ki jo podpira ustrezna glasba. Gibanje frnikul tudi narišemo (slika 3).

Skozi umetnost se lahko vsak otrok/mladostnik/odrasel enakovredno predstavi, ne glede na to, od kod prihaja, kateri jezik govori, kakšne so njegove razvojne, psihične, fizične spodobnosti in katero kulturno-etnično ozadje ima njegova družina. Otroci pri teh dejavnostih niso imeli zadržkov, povsod so sodelovali.

S plesom in gibom raziskujemo dimenzije svojega, lastnega in našega, skupnega prostora (slika 4). Istočasno razvijamo domišljajske slike. Skozi plesno izražanje razvijamo samozavedanje ter socialne in empatične kompetence.

Dobro počutje, sprejetost, prepoznavnost, aktivna vključenost v skupini/ skupnosti ... so bistvenega pomena za lažje učenje, povezovanje ter skrbi za doseganja povezovanja in vključevanja v skupnost v odrasli dobi ter lažje sprejemanje življenjskih izzivov.

Deček H., ki se je bal dotikov, je zaradi teh dejavnosti premagal strah. Na koncu je plesal z ostalimi in se držal za roke. Odkrili smo vzrok teh težav.

S plesom dobimo izkušnjo svobodnega gibanja po prostoru, veter ali listki v vetru in energijo povezanosti skupine, ki raste skupaj navzgor v nekaj močnega (deblo, veje drevesa) (slika 5). Ves čas smo podpirali vse matere jezike otrok in vse lepo, kar otroci in mladostniki nosijo v sebi. Iskali smo vez z njihovimi družinami. Starši so prepoznavali napredke otrok na drugačen način, ne le v tem, koliko otrok govori slovensko, temveč so začeli spremljati tudi, kako se otrok počuti, se povezuje v skupini, videli so njihove talente in so jih bili pripravljeni podpreti. To so beležili v posebne zvezke, ki so jih imeli otroci. To je bila naša vez z družinami. V njih so bile fotografije naših srečanj.

Svoje notranje »barve« otroci raziskujejo z dejavnostmi, ki jih vodijo šolarji. S telesom smo zaznavali različne senzorne vzpodbude, ki so delovale na vsa čutila – slušne, vidne, taktilne, kinestetične zaznave so nas vodile v različne vrste celostnega izražanja: z gibom in telesom, obrazom, zvokom (slika 6).

1

2

4

5

3

Umetnik prinese drugačno znanje, drugačne metode dela, drugačne ideje in drugi zorni kot. Prinese potreben »zrak«.

Otroci – učenci v nadaljevanju izbirajo barvo, rutico na kupu v sredini kroga, glede na svoje počutje, razpoloženje ali čutenje sebe in se z njo skozi gib in ples predstavijo ostalim, ki sedijo v krogu (slika 7). Na vrsto pride vsak otrok, vsi imajo odmerjen enak časovni interval, ki se ujema z enako dolžino glasbenih fraz za vse. Ko se predstavijo vsi, skupaj zaplešemo naprej ob glasbi, pri čemer otroci izbirajo različne barve rutice in svoje gibanje uskladijo z barvo – čustvo, občutjem, energijo – rutice.

Z umetnikom drugače tečejo čas, komunikacija, postavljanje pravil, načrtovanje in evalviranje.

Deklica S. je z risbo, ko je narisala strah in ga locirala v telo, izrazila mamin strah (slika 8). Mama ga je ubesedila, da je imela deklica operacijo, mama pa ni tega nikomur povedala, ker se je bala, da deklice ne bodo sprejeli v vrtec. Deklica M. ni govorila. Preložili so šolanje, češ da zaradi tujega jezika ne zna slovenskega. Z risbo in gibom se je sprostila, govorila tekoče slovensko in se začela smejati.

6

7

9

8

10

Umetnost je naš odziv na svet, ki nas obdaja, in na tistega, ki je v nas samih. Umetnost podpira tisto človeško v nas, ki je včasih skrito ali si ne upa priti na dan.

Vsak od nas je del zgodbe, vsi imamo svoj prispevek, zato smo skupaj bogatejši (sporočilo pravljice). Šolarji samostojno vodijo dejavnosti. Skozi igro gradijo samozavest, samozavedanje, sposobnost improvizacije in hitrega prilagajanja, odločenost in pripravljenost za nastopanje in suvereno izražanje in prispevanje (slika 9).

»Jaz bi povedala, da na krožek ne pridemo 'pomagat' samo otrokom, temveč tudi sebi, ker vsaj za tisto urico odmislimo vse ostalo, kar se dogaja okoli nas, in se vsi skupaj zabavamo. Nastopimo tudi v vlogi nekega 'vzornika' otrokom in to nam (vsaj meni) da neki občutek posebnosti, da imamo neko vlogo v življenjih teh otrok, ker te priložnosti ne dobi vsak. In da smo tudi več kot presrečni, da pripomoremo, da se vsak od otrok nauči nekaj, česar prej ni znal« (osnovnošolka Lara).

Živi stik/izkušnja sobivanja z »različnostmi« (jezik, kultura, socialno-ekonomsko ozadje, spol, izobrazba itd.) je nujen za uravnotežen obstoj naše družbe (slika 10).

Otroci in učenci so zdaj med seboj že močno povezani, sprejemajo eden drugega, sodelujejo, enakopravno soustvarjajo. V plesu so suvereni, samostojno raziskujejo gib in ples, povezujejo izkušnje v drobne celote, majhne koreografije. Pogumni so v samoizražanju, v plesu uživajo in redno dodajajo svoje predloge.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

V šolskem letu 2020/2021 smo s skupino otrok v starosti 5–6 let v projektu SKUM sodelovali s priznano pravljíčarko go. Ljubo Jenče. Naš cilj je bil otrokom v sklopu štirih srečanj približati kulturno dediščino – ljudske običaje, plese in glasbila. Srečanja so bila predvidena enkrat v vsakem letnem času. Ga. Ljuba je otrokom z ljudskimi pripovedkami predstavila različna ljudska glasbila. Na vsakem srečanju smo se odločili za izdelavo enega ljudskega glasbila, obenem pa smo se vsakič naučili novega ljudskega plesa. Srečanja so potekala v brezovem gozdičku, kar je pričaralo še prijetnejše vzdušje. V naši skupini so sodelovali vsi otroci, vključno z gibalno ovirano deklico, pri kateri je bil vedno prisoten tudi spremljevalec.

Ljudska kulturna dediščina – pesmi, ples in glasbila

Otroci so v vseh dejavnostih, tistih, ki jih je vodila ga. Ljuba, in naših v igralnici aktivno sodelovali. Med letom so tako otroci usvojili cilje na področju gibanja (usvajanje osnovnih prvin ljudskega rajalnega plesa Ob bistrem potoku), jezika (prepoznavanje, uživanje in zabava ob ljudskih zgodbah, šalah, rimah ter doživljanje zvočnosti in ritma; ljudski pesmi Lisica, lisjak, Ob bistrem potoku), narave (odkrivanje in spoznavanje lastnosti zvoka, njegovo nastajanje in potovanje »pojoči kamenčki«, izdelovanje enostavnega glasbila – lončenega basa) ter umetnosti kot primarni cilj (doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti; otrok spozna umetnika, odkriva značilnosti zvoka).

Otroci so odnesli lepe spomine ter se naučili nekaj ljudskih pesmi ter plesa. Ples smo prav tako predstavili tudi drugim otrokom na oddelku ter staršem ob zaključku šolskega leta.

Seznanitev s pravljíčarko (slika 1) . Z otroki se pozdravimo ob deklamaciji Dobro jutro, sonce. Otroci navežejo stik z umetnico, s seboj, drug z drugim ter naravo.

Predstavitev ljudskega glasbila (slika 2). Umetnica otrokom predstavi ljudsko glasbilo lončeni bas.

Pojóči kamenčki (slika 3). Otroci spoznajo, da je glasbilo lahko tudi kamenček. Z drgnjenjem ter tolčenjem enega ob drugega ob razprti in pokrčeni dlani ugotavljajo razliko v zvenu.

Prstna igra dotikalnica Polžek (slika 4). Otroci sodelujejo pri prstnih igrah, dotikalnicah: Polžek, Škrata Hašperk in Jezeršek.

Predstavitev ljudskega glasbila (slika 5). Umetnica otrokom predstavi ljudsko glasbilo dežno palico.

Izdelava svetlobnega gradu (slika 6). Otroci izdelajo svetlobni grad s pomočjo tempera barv, ki si jih izberejo sami. Ob svetlobnih gradovih smo velikokrat pripovedovali ljudske pravljice, deklamacije.

Ljudski ples Ob bistrem potoku (slika 7). Ples smo predstavili otrokom iz oddelka ter kasneje staršem na zaključnem srečanju. Otroci so se naučili plesati v parih, kolu. Pridobili so zaupanje v svoje telo.

Literatura

Dokumentacijskega gradiva projekta SKUM.

Julija Kokalj
OŠ Savsko naselje
julija.kokalj@ossavskonaselje.si

Z lutkami se učimo

Projekt Z lutkami se učimo je bil izveden v 1. razredu na OŠ Savsko naselje v sodelovanju z lutkovno animatorko Katjo Povše. Izveden je bil v šolskem letu 2020/21. Glavni cilj projekta je bil vključevanje pripovedništva in igre z lutkami v redni pouk prvošolcev. Ob začetku srečanj je Katja učencem pripovedovala zgodbo, ki smo jo kasneje povezali z redno učno snovjo. Namen je bil, da takšen način dela vpeljemo v različne šolske predmete.

1. korak: poslušanje pravljice

V uvodnem delu vsakega srečanja nam je umetnica povedala novo zgodbo (slika 1). Prvo srečanje je bilo izvedeno v sklopu kulturnega dne. Zatem so sledile učne ure matematike, slovenščine ter spoznavanja okolja, pri katerih smo s pripovedništvom, izdelovanjem lutk ter dramatizacijo zgodbe utrjevali redno učno snov.

Komentar učenke: »Všeč so mi zgodbe, ki nam jih pove učiteljica Katja.«

2. korak: obnavljanje poslušane zgodbe in navezovanje na učno snov

Učenci so bili z različnimi dejavnostmi povabljeni k aktivnemu sodelovanju pri obnavljanju poslušane zgodbe (slika 2). Skupaj so na primer oponašali vedenje junaka, se oglašali kakor črke v poslušanih pesmih, dopolnjevali Katjino pripovedovanje ipd. Dejavnosti so bile zastavljene tako, da so učence spontano preusmerile k utrjevanju učne snovi. Po poslušanju kratkih pesmi o glasovih slovenske abecede so učenci s svojimi telesi oblikovali črke, ki so bile izpostavljene v pesmih (slika 3). Ob pomoči lutke so utrjevali znanje o geometrijskih likih (slika 4).

3. korak: samostojno izdelovanje lutke

Učenci so prejeli navodila za samostojno izdelovanje lutke, ki so bila podana tako (slika 5), da so učenci lahko izrazili lastne ideje in krepili svojo ustvarjalnost. Izdelovali so književne junake iz poslušanih zgodb in povabljeni so bili, da skušajo izraziti njihov značaj. Ko so učenci lutko izdelali, so imeli kratek čas, da so se z njo prosto poigrali.

Komentarja učencev:

»Všeč mi je, da smo vsakič izdelovali nove lutke.«

»Zdaj znam narediti svojo lutko.«

4. korak: skupinsko pripravljanje scene

Učenci so v skupinah izdelovali sceno za uprizarjanje zgodbe z lutkami. Pri tem so se učili medsebojnega poslušanja, sprejemanja različnih zamisli in upoštevanja drug drugega (slika 6).

5. korak: dramatizacija zgodbe in igra z lutkami

V zadnjem delu vsakega srečanja je sledila improvizirana uprizoritev poslušanih zgodb, med katero so bili učenci ponovno povabljeni, da se vživijo v književne junake ter njihov značaj. Ob zaključku ure so učenci odgovarjali na vprašanja v zvezi z obravnavano učno snovjo ter s tem smiselno povezali med seboj vsebine, ki so jih spoznavali. Med odmorom in v času podaljšanega bivanja je sledila prosta igra z lutkami. Zgodbo o pajku Ananstju so uprizorili ob spremljavi Orffovih glasbil (slika 7). V manjših skupinah so uprizorili pesem o glasovih (slika 8).

Komentarji učencev:

»Rada igram v predstavi.«

»Z učiteljico Katjo smo veliko ustvarjali.«

»Rada se igram z lutkami.«

1

2

3

4

5

6

Umetniška izkušnja, ki so jo učenci dobili od Katje, jim je dala možnost, da odprejo vrata v svet domišljije in igre ter tako razvijajo svoje sposobnosti in zamisli. Obenem jim je umetnica s svojim igrivim načinom komunikacije s pomočjo lutk približala realen svet, o katerem se učimo pri pouku.

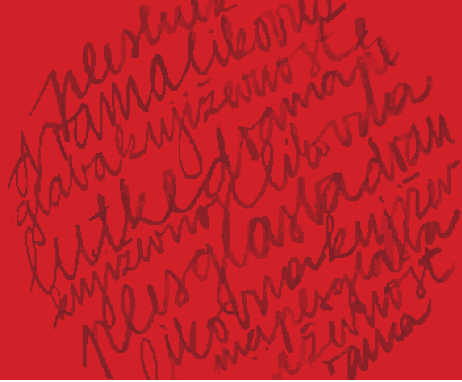
7

8

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2020/21.

Aleksandra Kričej
OŠ Koroški jeklarji Ravne na Koroškem, POŠ Kotlje
aleksandra.kricej@gmail.com

Sodelovanje v projektu SKUM v šolskem letu 2021/22 je bilo za učence 2., 3., in 4. razreda POŠ v Kotljah zelo ustvarjalno in bogato. Ustvarjali smo na temo Voranc v gledališču, s katero smo želeli Prežihove izbrane črtice aktualizirati in jih predstaviti kot dramatizacije. Naše skupno ustvarjanje smo poimenovali NAŠE SOLZICE. V vsebini smo sodelovale mentorice Vanja Kačič (3. razred), Suzana Makič (4. razred) in Aleksandra Kričej (2. razred) ter umetniki: igralec, performer in producent Grega Močivnik, književnica, kritičarka in dramaturginja Ana Lorger iz Mesta Žensk, performerka, koreografinja in oblikovalka Katja Vravnik in dramaturginja, režiserka ter lutkarica Teja Kovše iz Gledališča Dela. Vsebino smo razvijali skupaj s koordinatoricama iz Zavoda PETIDA Darjo Štirn in Petro Štirn Janota.

Najprej smo z učenci izbrali črtice, ki so aktualne tudi danes, in si jih pobliže pogledali. Izbrali smo besedila Levi devžej, Solzice in Potolčeni kramoh. Vsak razred je podrobneje obravnaval eno zgodbo in iskal njim pomembne povezave. V 2. razredu so se učenci ob zgodbi Levi devžej podrobneje ukvarjali s temo pomanjkanja. Izhajali so iz svojega sveta in kot pomanjkanje navajali, da pogosto nimajo dovolj časa za igro in prijatelje, da si želijo nove igrače, telefon in računalnik ter da si želijo več časa preživeti s starši. V 3. razredu so ob črtici Solzice otroci v strahu pred peklom, kamor se je mladi Voranc podal po solzice za

Voranc v gledališču

mater, aktualizirali svoje strahove. Pripovedovali so, da jih je strah vojne, pajkov, kač, neuspeha, kazni in tudi nasilnih računalniških junakov. Četrtošolci so se po prebrani črtici Potolčeni kramoh ukvarjali z zelo aktualno temo drugačnosti. Iskali so jo v naravi, ljudeh, živalskem svetu, obnašanju in se pogovarjali tudi o spolni drugačnosti. Po razvijanju tem, razumevanju prebranih črtic in motivov so se nam pridružili umetniki. Z njihovo pomočjo smo aktualizirane vsebine predstavili v jeziku uprizoritvene umetnosti. Nastale so tri sodobne igre, ki so na kreativen način vključevale glasbo, ples, petje, dialoge, asociacije, improvizacije, individualne izpovedi, skupinsko delo, osebne izpovedi, telesni in izrazni gib, ritmične koreografije, lutke itd. Drugošolci so se na koncu predstavili z dramatizacijo Levi devžej po naše, tretješolci s predstavo Kaj je v peklu? – Solzice in četrtošolci z lutkovno predstavo Potolčeni kramoh je bil »drugačen«. Na spletni strani šole bo posnetek vseh treh iger dostopen za ogled pod naslovom Naše solzice. Naše solzice bo tudi naslov filma, ki je še v nastajanju, saj smo vse tri igre snemali.

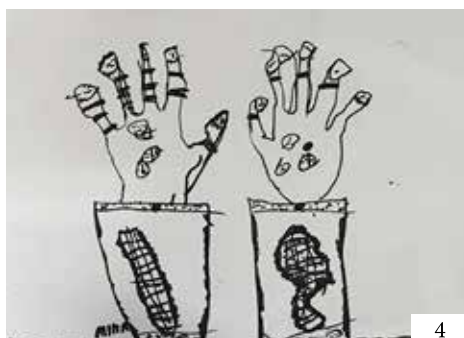
Na začetku je delo potekalo v razredih, vsebino smo realizirali po petstopenjskem modelu načrtovanja (*Kroflič, idr 2020 in Štirn 2010*). Postavili smo si izobraževalne in vzgojne cilje, ki so bili za vse razrede enotni. Poleg tega, da učenci ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju umetnostnih besedil pridobivajo tudi književno znanje ter ohranjajo pozitiven odnos do branja umetnostnih besedil, se nam je zdelo pomembno, da poglobljajo prvotno doživetje in razumevanje ter izražajo mnenje o besedilu ter iščejo povezave z njihovim časom in prostorom, v katerem živijo. Z vidika vzgojnih ciljev se nam je skozi realizacijo vsebine zdelo pomembno, da učenci izražajo svoje stiske, se lahko vživljajo v druge in imajo možnost boljšega razumevanja drugih, medsebojno sodelujejo, se poslušajo, zaupajo vase ter se v skupini počutijo dobro in razvijajo ustvarjalnost.

Umetniki so se z nami družili v mesecih od aprila do junija kontinuirano, na več srečanjih. Učencem so na podlagi spoznanega postavljali nove izzive in skupaj so razmišljali o aktualizaciji dogodkov iz Prežihovih črtic. Učenci so praktično ustvarjali, njihova ustvarjalnost je bila prisotna v vseh korakih dejavnosti. Vzpodbudno okolje jih je motiviralo v različnih dejavnostih, pri katerih so se dobro počutili, razvijali dobre medsebojne odnose, se spodbujali in sodelovali. Možnost gibanja in lastnega izražanja je povečalo ustvarjalnost pri delu. Razumevanje preteklosti, vživljanje vanjo in spopadanje s sedanjostjo se je kazala na mnogih področjih ustvarjanja. S sproščenostjo in ustvarjalnostjo ob aktualizaciji Prežihovih črtic so se učenci predstavili tudi na gledališkem odru.

Opis vsebine v fotozgodbi

Občutljivost

Branje Prežihovih črtic v razredu ter nadaljnje razmišljanje, poustvarjanje in podajanje zgodb in tematik. Pri pouku slovenskega jezika smo večkrat brali izbrane Prežihove črtice. Učencem smo brale učiteljice, brali so v dvojicah, sami, pred razredom, v skupinah in tudi doma (slika1).

Osmislitev

Predstavitev prebranih črtic in raziskovanje konteksta časa, v katerem je živel Voranc. Učenci so z razgovorom, risanjem, kratkimi igrami vlog po skupinah in s plakati predstavili svoje razmišljanje o revščini in pomanjkanju, strahu in drugačnosti (slike 2, 3 in 4).

8

9

10

12

11

13

Dialoškost

S pomočjo umetnikov, mentoric ter drugih sodelujočih se je odvijalo vživljanje v Vorančev mladostniški čas in iskanje paralele s časom, ki ga živimo. Za lažje razumevanje preteklosti smo spoznavali predmete, ki so jih prinesli od doma, in se tudi oblekli v stara oblačila. Tako je potekala izmenjava mnenj o življenju nekoč, ki so ga primerjali z življenjem danes (sliki 5 in 6).

Ustvarjalnost

Sodelovali smo z umetniki ter ustvarjali lastne zgodbe, ki predstavljajo današnji čas, vrednote in potrebe učencev. Skozi pogovor, glasbo, vodene gledališke in glasbene improvizacije so učenci iskali glavne točke aktualizacije. Pripravljali so sceno za dramatizacijo (slike 7, 8, 9 in 10).

Družbeni angažma

Učenci so ustvarili predstave in se predstavili vsem ostalim učencem šole ter otrokom iz vrtca Kotlje. Predstave so si ogledali tudi učenci matične šole z Raven na Koroškem. V jeseni se načrtujemo širši javnosti predstaviti na slavnostni akademiji, ki vsako leto poteka med Kuharjevimi dnevi.

Učenci so se z vajo pripravljali na nastop. V predstavah, ki so temeljile na osebnih doživetjih, glasbi in aktualizaciji predstavljenih tem, so enakovredno sodelovali vsi učenci v oddelkih. Nastopali so na odru po oddelkih in se počutili kot pravi gledališčniki (slike 11, 12 in 13).

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Kroflič R., Štirn Janota P in Štirn D. 2020. Shema zapisa dobre prakse: <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Štirn Koren, D. 2010. »Uvajanje umetniških praks v predšolsko vzgojo ali kako smo se (o)žlahtili.« V Kulturno žlahtenje najmlajših, ur. R. Kroflič, D. Štirn Koren, P. Štirn Janota in A. Jug, 14–23. Ljubljana: Vrtec Vodmat.

Mateja Draškovič
OŠ borcev za severno mejo, Maribor
mateja.draskovic@guest.arnes.si

Primer dobre prakse je nastal z učenci 1. razredov v času od januarja do aprila 2022 pod vodstvom učiteljic Katje Viltušnik in Maje Prodanovič ter Marije Leben in Petre Hernah. Aktivnosti so potekale po modelu 5 korakov (*Štrin Janota 2016*).

V proces nastajanja zvočnih lutk sta bila vključena umetnik Peter Kus (glasbenik, skladatelj) in Ajda Sitar (lutkarica, producentka). Z njima smo sodelovali po zoomu in tudi v živo. Umetnika sta večkrat prišla v šolo, kjer sta izvajala aktivnosti individualno ali v tandemu z učiteljicami.

Osrednja tema raziskovanja je bila ekologija. Med pogovorom z učenci smo ugotovili, da učenci zelo malo vedo o ekologiji in recikliranju plastičnih odpadkov, zato smo se odločili, da jim na zabaven način prikažemo ponovno uporabo plastičnih predmetov. Plastične odpadke smo kot osrednjo tematiko izbrali tudi z razlogom, ker predstavljajo enega izmed največjih okoljskih in zdravstvenih problemov sodobnega sveta. Učenci in učiteljice so skozi celoten proces sodelovali z umetnikoma od faze načrtovanja pa vse do končne izvedbe. Večina aktivnosti je potekala v šoli (razred, gibalnica, šolska avla) ter v Lutkovnem gledališču Maribor. Razumevanje in zavedanje problema plastičnih odpadkov so izrazili skozi zgodbo, ustvarjalni gib in glasbo. Na koncu so posneli film lutkovne predstave z zvočnimi lutkami.

Ekologija in zvočne lutke

Pri tem smo si zastavili več ciljev:

- razumejo pomen ločevanja in recikliranja odpadkov;
- razumejo, kako sami dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živijo;
- se navajajo na medsebojno sodelovanje;
- razvijajo ustvarjalnost in domišljijo s prepletom plesne, likovne in literarne umetnosti.

Potek aktivnosti

1. korak: Občutljivost

Učenci si pri urah SPO ogledajo risane filme z ekološko tematiko, pri SLJ pa beremo pravljice: Jaka pomaga naravi, Mesto cvetja in A planet full of plastic. Po ogledu risanih filmov in prebranih pravljicah se učenci čedalje bolj zavedajo pomembnosti pravilnega ravnanja z odpadki in odnosa do narave (slika 1 in 2).

2. in 3. korak: Seznanjanje, osmislitev in dialog

Umetnika v razredu učencem ob projekciji in didaktičnih igrah predstavi problematiko plastike ter plastičnih odpadkov, pokažeta jim umetnine iz plastičnih odpadkov, ki so jih ustvarili umetniki.

Umetnik v razred prinese Plastonca in le-ta jim pove, da je zelo osamljen in potrebuje prijatelje. Plastonec prosi učence, da ustvarijo prijatelje zanj. Vsak učenec na list papirja nariše načrt Plastonca po svojih zamislih. V risbo vključi njegove sestavne dele, materiale za izdelavo, mu določi karakter in ga poimenuje. To je podlaga za izdelavo zvočnih lutk (sliki 3 in 4).

Učenci svoje narisane Plastonce predstavijo sošolcem (slika 5).

Izjave otrok:

Tilen: »Plastonec se mi je zdel smešen, ker je vse štrlelo iz njega, tudi jaz bi imel svojega.«

Marcel: »Jaz bi rad naredil svojega Plastonca, ker mi je bil smešen in se lahko igraš z njim in ker on nima prijateljev.«

Ajna: »Rada bi pomagala Plastoncu in še izdelala kakšnega prijatelja iz plastike.«

4. korak: Ustvarjalnost

V ustvarjalnem koraku učenci izdelujejo lutke. Sami si izberejo materiale, iz katerih izdelujejo svojega Plastonca. Skupaj z umetnikoma raziskujejo zvočnost materialov, saj se bodo njihovi Plastonci tudi oglašali. Učenci so navdušeno izdelovali lutke in pri tem so uporabili veliko različne plastike. Ob izdelanih lutkah Plastoncev dodajo svojemu Plastoncu karakter in zvok. V manjših skupinah si izmišljajo zgodbe, kako bi se lahko skupaj igrali, kaj bi počeli na zabavi na plastonskem gradu. Med seboj sodelujejo, si izmišljujejo razne domišljijske zgodbe. Na koncu s pomočjo učiteljic in umetnika združijo vse zgodbe v celoto (slike 6, 7 in 8).

Izjave otrok:

Eva: »Všeč mi je bilo, ko sva z Leno skupaj ustvarjali ribi in je nastala tako lepa, kot sva želeli. Bila sem vesela, ker sem lahko spoznala Petra in Ajdo in ker sta nama pomagali delati.«

Ajna: »Meni je bilo najbolj fajn, ko smo delali po skupinah zgodbe in ker smo se lepo razumeli.«

Učenci nato umetniku predstavijo zgodbice in jih skupaj nadgradijo. V nadaljevanju učenci ustvarjajo, vadijo prizore – uprizorijo kratke zgodbice, v katerih animirajo svoje lutke. Sledi razmišljanje, kako povezati posamezne prizore in dodajanje glasbe v posamezen prizor (slike 9, 10 in 11).

Sledi snemanje prizorov, ki jih je umetnik povezal v kratek film (slika 12).

5. korak: Družbeni angažma

Učiteljice pripravijo prostor za premiero lutkovne predstave za širšo javnost, ki je potekala v večnamenskem prostoru šole. Naslednji dan projektne aktivnosti in posneto lutkovno predstavo predstavijo učencem 1. triade ter otrokom iz sosednjega vrtca.

V mesecu maju zvočne lutke predstavijo tudi na SKUM-konferenci v Kopru, kjer je v ateljeju BankArta en teden potekala razstava projektnih aktivnosti. Prav tako so učenci s pesmijo, ki je del lutkovne predstave, ter predstavitevijo plastonskih lutk nastopili na zaključni prireditvi šole, odprti za javnost (sliki 13 in 14), lutke pa so bile razstavljene tudi v galeriji v Kopru, v okviru zaključne konference projekta (sliki 15 in 16).

Refleksija

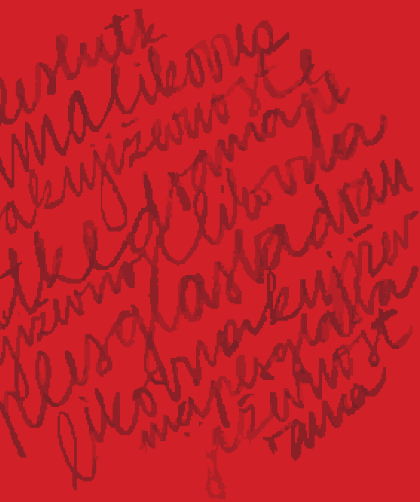
Med delavnicami so učenci uživali, poglobljali so medsebojne odnose, se navajali na sodelovanje in strpnost. Dosegli smo vse zastavljene cilje. Zanimiv element teh delavnic je bila lutka Plastonca, ki je vodil delavnice - otroke je vsakič pozdravil, jim povedal kaj o sebi in jih nagovoril k delu. Razložil jim je tudi kontekst našega izdelovanja plastonskih lutk, ki je povezan z onesnaževanjem in koncem človeštva.

Če bi otrokom to razlagali direktno, bi bilo to preveč abstraktno, ideje ne bi doživeli na način, da so jo lahko povezali s svojo izkušnjo in ostali bi pri šolskem podajanju informacij. Tako je bil Plastonec dober motivator za delo, zaradi česar smo ga vključili tudi v končno predstavo.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Štirn Janota, P. (2016). »Vzgojiteljica opazi kar prej razume – pomen procesnega izobraževanja vzgojiteljic.« *Sodobna pedagogika* 67 (4): 10–27.

Nuša Jurjevič
Samozaposlena v kulturi, ilustratorka in pedagoginja
nusanu@gmail.com

Anita Godler
OŠ Trnovo, Ljubljana
anita.godler@guest.arnes.si

Časovni trak mikrobov

Projekt Časovni trak mikrobov je potekal med marcem in junijem 2022 na Osnovni šoli Trnovo. V 5. b-razred, ki ga poučuje učiteljica Anita Godler, je prihajala ilustratorka Nuša Jurjevič, otroci pa so pod njunim mentorstvom z umetnostjo in prek umetnosti raziskovali mikroorganizme. Učiteljica in umetnica sta povezovali predvsem likovno umetnost in naravoslovje, obenem pa v učni proces vpletali tudi elemente ustvarjalnega giba, glasbene umetnosti, proze ipd.

Vsebinsko smo se osredinili predvsem na viruse in bakterije, kar je predstavljalo svojevrsten izziv – gre namreč za mikroorganizme, ki s prostim očesom niso vidni. Posledično so otroci spoznavali tudi koncept mikroskopiranja in znanstvene ilustracije. Ta smer stvarne ilustracije spaja umetniško in znanstvenoraziskovalno prakso ter prikazuje (tudi) pojave, ki jih ne moremo zaznati. S tem poseže na področje abstrakcije, saj z namenom lažjega razumevanja upodobljenim organizmom priredi barve, včasih pa celo oblike.

Iz kompleksne vsebine so izhajale tudi likovne tehnike in materiali. Otroci so se soočili s skiciranjem, natančno naravoslovno risbo, stimulacijo bakterijske umetnosti, akcijskim slikarstvom in drugimi tehnikami. Kljub zahtevni tematiki so bili odzivi otrok izrazito pozitivni. Poleg novih spoznanj jih je navdušilo predvsem spoznavanje ilustratorskega procesa, ki je tesno prepleteno z raziskovalnim delom. Časovnica in raznolikost uporabljenih likovnih tehnik z inovativnimi rešitvami učencev so predstavljene v fotozgodbi.

Slika 1: Risanje bakterij in virusov na časovi trak mikrobov, prepoznavanje in vizualizacija struktur, spoznavanje dela ilustratorke in koncepta znanstvene ilustracije.

Slika 2: Izdelava skicirk za beleženje in dokumentacijo procesa ter risanje virusov, kot so si jih predstavljali v zgodnjem srednjem veku.

Slika 3: Eksperimenti na področju bakteriologije, bakterijska umetnost, abstraktna likovna dela na temo bakterijske umetnosti

Slika 4: Dan Zemlje, risanje človeka v odnosu do sveta in (mikro) organizmov, ki ga obdajajo.

Slika 5: Oblikovanje tridimenzionalnih skulptur virusov in bakterij, spoznavanje pomena 3D-oblikovanja in vloge večjih modelov v znanosti, inovativna uporaba materialov.

Slika 6: Eksperimentalno akcijsko slikarstvo, spoznavanje načina dela akcijskih slikarjev, ekspresija, procesi v človeškem telesu.

Slika 7: Prenos slikarske forme v strip, iskanje odnosov med oblikami in tvorjenje zgodb, odnosi med mikroorganizmi kot odnosi med likovnimi elementi.

Slika 8: Izdelava avtorske slikanice na temo virusov in bakterij, odnos med ilustracijo in besedilom, določanje ciljne skupine bralcev, navedba podatkov v kolofonu ipd.

1

2

3

4

5

6

7

8

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Projektni teden skozi umetniško izkušnjo na daljavo

Primer dobre prakse je nastal v času pouka na daljavo z učenci 5. razreda Osnovne šole Vransko – Tabor pod vodstvom učiteljice Mateje Jeler, plesnega umetnika Gregorja Kamnikarja in dveh strokovnih delavk s področja plesne in lutkovne umetnosti iz Pedagoške fakultete, Vesne Geršak in Helene Korošec.

Predstavljen je primer inovativnega učnega okolja, ki je v poučevanje na daljavo vneslo aktiven, izkustven in utelešen pristop učenja in poučevanja s pomočjo umetnosti. Glavna tema projektne tedna je bila povezati učence v času pouka na daljavo z naravo ter jih iz notranjega učnega okolja »prestaviti« v zunanje učno okolje.

Učenci so skozi različne umetnosti, kot so plesna, likovna, uprizoritvena, multimedijska in literarna, razvijali ustvarjalnost, krepili samopodobo in spoznavali nove oblike izražanja v digitalnem in analognem okolju. Cilj projekta je bil, da vsak učenec ustvari svoj analogni in digitalni strip, ob tem pa sodeluje v aktivnostih, ki krepijo tudi njegovo psiho-fizično blagostanje. Z različnimi dejavnostmi smo uresničevali cilje, skozi katere so učenci imeli možnost razvijati ustvarjalnost in domišljijo ter izražati svoja občutja s prepletom plesne, likovne, literarne in avdiovizualne umetnosti. Aktivnosti so potekale pet dni zapored, vmes pa smo izvedli dve video srečanju, eno na sredini in eno zadnji dan projektne tedna.

Prvi dan: »To« (drevo, krošnja, veja, list, korenina)

Učenci so se odpravili v bližnji gozd. Ko so prispeli, so poiskali drevo, ki jih je pritegnilo in ga spoznali z vsemu čutili: ga opazovali, objeli, povonjali, potipali, prisluhnili zvokom krošnje (slika 1).

Učenci so bili vse dni projekta v stiku z naravo in drevesom, ki so si ga izbrali prvi dan.

V gozdu so nabrali tudi različne drevesne vejice. Iz nabranih vejic in drugih naravnih materialov so ustvarili različne gozdne lutkovne figure (slika 2).

Učenci so s telesom posnemali lutke iz gozdnih vejic. Figure so oživele in nastale so instalacije različnih oblik (slika 3).

Drugi dan: »To je« (in si izmisliš zgodbo ...)

Učenci so ponovno odšli do svojega drevesa. Ko so prispeli do drevesa, so ga objeli, prisluhnili zvokom iz narave in svoja opažanja zapisali. Nato so si zamislili, da je drevo njihov super junak (pevec, pevka, filmski junak ...). Z oblačili, odejami in ostalimi pripomočki, ki so jih ta dan prinesli s seboj, so drevo oblekli (slika 4).

Ko so prišli iz gozda, so doma zapisali izmišljeno zgodbo o drevesu – superjunaku in njunih dogodivščinah ter ga narisali. Tako so ustvarili svojo literarno zgodbo, s tem pa že prve značaje, dialoge in svoje lastno doživljanje oživljenje narave (slika 5).

Tretji dan: »To je moj« (kdo sem, kje sem, kaj me obkroža ...)

Tretji dan so učenci ponovno odšli do svojega drevesa. Drevo je vedno bolj postajalo njihov zaupnik v naravi. Ob njem so si uredili svoj kotiček (pognili so odejo, si prinesli malico, poslušali glasbo ali pa preprosto uživali v tišini gozda). Pozornost so usmerili na vreme – ali sije sonce, piha veter itd. Naredili so fotografijo, kako uživajo v svojem gozdnem kotičku (slika 6).

Doživljanje sebe v naravi so v domačem okolju nadgradili z izdelavo telesne lutke, ki je postala posrednik med njihovim notranjim doživljanjem in zunanjim svetom (slika 7).

Četrty dan: »To je moj projektni« (kaj potrebujem, česa si želim, ko bom nazaj v šoli ...)

Ko so se vrnili domov, so poiskali svojo telesno lutko in nanjo zapisali: v bližino srca, kaj pogrešajo in kakšne so njihove želje, v glavo lutke so

1

3

2

4

5

6

7

8a

8b

9

10

zapisali svoje počutje sedaj, ko so doma, v noge lutke so zapisali svoje želje po gibanju in v roke ter dlani lutke so zapisali sporočila za svoje prijatelje (slika 8 a in 8 b).

Peti dan: »To je moj projektni teden.«

Tudi zadnji dan projektne tedna so se učenci odpravili k svojemu drevesu. Po vrnitvi domov so se lotili posebne naloge. Izdelali so lutko iz nogavic, s katero so posneli video o tem, kako so doživeli projektni teden (slika 9). Lutki so dali ime in zanjo izbrali neko posebno značilnost. Povedali so še, kaj njihova lutka rada počne in česa ne. S pomočjo lutke so izrazili dobre in manj dobre stvari projektne tedna (slika 10).

Vse dejavnosti, ki so se odvijale v projektne tednu, so učenci strnili v obliko analognega (knjižica) in digitalnega (predstavitev v programu Power Point, video, fotografije) stripa.

Odzivi učencev

- »Bilo je zanimivo, razgibano, drugače, sproščeno.«
- »Projektni teden mi je bil všeč, ker sem bil veliko v naravi.«
- »Všeč mi je bilo to, da smo morali obleči drevo v super junaka.«
- »Všeč mi je bilo, ker sem lahko plesala z lutko.«

Odzivi staršev

- »Rada sem ga gledala, kako se je spoprijateljil z drevesom oziroma naravo in kako je doživljal to povezanost in soodvisnost narave s človekom.«
- »Projektni teden je dokaz, da je mogoče do novih znanj priti na učencu prijazen način.«
- »Učitelji mentorji so z vsakodnevnimi nalogami spodbujali otrokovo radovednost, domišljijo in kreativnost ter mu pomagali odkriti svet zunaj in znotraj sebe.«
- »Z vsemi čutili je spoznaval svet okoli sebe, razmišljal o sebi in svojih čustvih.«

Refleksija učiteljice

»Projektni teden je imel pozitiven učinek na moj osebni in profesionalni razvoj. V tednu, ko smo pripravljali vsebino in dejavnosti projektne tedna, sem veliko razmišljala o učinkih projektne tedna na učence. Na neki način smo tvegali, saj nismo imeli neposrednega stika z učenci zaradi izobraževanja na daljavo, poleg tega večina učencev še ni imela umetnostne izkušnje na takšen način. Na koncu se je pokazalo, da se splača biti drzen in tvegati. V času projektne tedna sem doživela veliko

pozitivnih izkušenj. Spoznala sem, da zmorem voditi učence skozi različne umetnostne dejavnosti, in to celo na daljavo.«

Zaključek

Zbrane refleksije so pokazale, da so bili učenci zelo naklonjeni inovativnemu pristopu učenja, učenju s tehnologijo, učenju z gibanjem, z lutkovnim ustvarjanjem in učenju v naravi. Klasičen način izvajanja pouka v tem primeru, ko je potekalo šolanje na daljavo, nikakor ni prišel v poštev. Vključitev umetnosti in umetnika v izobraževalni proces pa je imelo med drugim tudi velik pomen za čustveno izražanje učencev. Z analizo zbranih refleksij smo zbrali ključne ugotovitve projektnega tedna. Učenci in učitelji smo skozi projektni teden spoznavali same sebe in svoja čustva, kljub fizični razdalji smo gradili osebne odnose, spodbujali individualno komunikacijo, razvijali pozitivno samopodobo, spoznavali potencialne tehnologije pri delu na daljavo in bili fizično aktivni med poukom.

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM 2020.

Video/razstave

Objavljene slike pri vseh prispevkih so dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Anita Krapš Curk
Vrtec Sežana
anita.kraps@gmail.com

Peter Kus
samozaposlen v kulturi
infoeterkus.net

Glasbena pravljica Deklica v Vilenici

Glasbena pravljica Deklica v Vilenici je nastala na področju glasbene in uprizoritvene umetnosti. Predšolski otroci v starosti 5–6 let so ustvarjali in raziskovali v sodelovanju z umetnikom Petrom Kusom. V projekt so bili vključeni tudi strokovni delavci vrtca, starši ter dve kulturni ustanovi v Sežani: knjižnica in kulturni dom. Namen projekta je bil spodbujati in krepiti otrokov razvoj na glasbenem, socialno-čustvenem in govornem področju skozi umetniško izražanje.

Kot izziv sem v skupino prinesla dve nevsakdanji knjigi – Legende o Krasu in Bejži zlodej, baba gre. Pojavilo se je zanimanje otrok za listanje in prebiranje teh knjig, ki sta se navezovali na kulturno dediščino Krasa skozi legende, pripovedke in šale. Otroci so se najbolj navdušili nad pravljico o Deklici iz Vilenice. Spontano so jo med igro v igralnici začeli uprizarjati.

Veliko zanimanje in močno motivacijo je pri otrocih vzbudila tudi predstava Džumbus, na katero nas je povabil umetnik. Po ogledu predstave so otroci imeli možnost preizkušanja izvirnih instrumentov. Prav tako so se tedaj prvič seznanili z umetnikom, ki jim je odgovarjal na vsa vprašanja in se odzval na njihovo radovednost. Ustvarjalne delavnice z umetnikom so potekale po vnaprej določenih terminih. Prva ustvarjalna delavnica z umetnikom je potekala v obliki raziskovanja in spoznavanja izvirnih instrumentov, ki jih je umetnik prinesel s seboj v vrtec. Na vseh ostalih delavnicah so otroci skupaj z njim in vzgojiteljicama ustvarjali glasbo in igro po legendi Deklice v Vilenici. Prav tako se je med ustvarjanjem spreminjal okviren scenarij glede na interese in sposobnosti otrok. Skozi projekt je tako nastala glasbena pravljica v sodelovanju z umetnikom Petrom Kusom. Predstavili smo jo na prireditvi v Kosovelovem domu ob 45-letnici Vrtca Sežana.

Vse cilje projekta smo realizirali tako, da so bili otroci aktivni pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji projekta. Izhajali smo iz njihovih predlogov in mnenj. Večkrat smo izpeljali vmesne evalvacije in na podlagi le-teh načrtovali delo za naprej. V celoten potek smo vključili umetnost, skozi katero so se otroci izražali na različne načine (oblikovali so dramatizacijo, izdelovali so instrumente z materialom, ki jim je bil na razpolago, sestavljali so zgodbe in gledališke igre ...). Otroci so imeli dovolj časa, da izkušnje podoživijo in na osnovi tega oblikujejo ideje za naprej. Otroci so v interakciji z umetnikom in ostalimi sodelujočimi v procesu učenja pridobili nova znanja, se opolnomočili na socialno-čustvenem in govornem razvoju ter krepili pozitivne odnose.

Ta izkušnja je bila zame zelo pozitivna (na osebni in strokovni ravni). Sodelovanje z umetnikom je doprineslo stopničko višje vzgojno-izobraževalnemu delu in nam strokovnim delavcem (dodatna znanja, ki jih vnašamo v svoje delo). Otroke smo skupaj vodili v območje bližnjega razvoja, z omogočanjem pozitivne izkušnje, dobrega počutja ter nudenja varnega in spodbudnega učnega okolja. Skrbeli smo za vključenost vsakega posameznika, slišali smo otrokov glas, upoštevali smo razlike med otroki, izhajali iz močnih področij otrok in skrbeli za kakovostne interakcije ter pozitivno klimo. Izkušnje, ki sem jih pridobivala, so mi omogočile, da sem pri otrocih začela podrobneje opazovati močna in šibka področja ter na podlagi opazovanj graditi nadaljnje delo. Glede na odzive otrok, staršev in širše javnosti je bilo sodelovanje v tem projektu pozitivno in se je izkazalo za dober primer prakse v vrtčevskem obdobju. Slednje je najpomembnejše pri obstoju današnjega družbenega življenja.

Iz refleksije umetnika Petra Kusa

Kot ustvarjalcu pri sodelovanju v projektu Deklica v Vilenici se mi je zdelo najpomembnejše, da 5- in 6-letnikom posredujem občutke vznemirjenosti in navdušenja nad rojevanjem novih idej, da jih spodbudim k samostojnemu raziskovanju in vzpostavim njihovo zaupanje v lastno intuicijo. Ta proces, ki smo ga skupaj prehodili, je pomembnejši od spoznavanja novih glasbenih instrumentov, igranja v skupini, usvajanja osnov gledališča in veščin nastopanja, čeprav so bile tudi te del njihove izkušnje. V ustvarjanje smo vstopili le z okvirno dramatizacijo ljudske pripovedke o deklici iz jame Vilenica ter naborom različnih izvirnih instrumentov in zvočil, ki sem jih pripravil. Prepustili smo se improvizaciji in začetnemu kaosu. /.../ Svojo nalogo sem videl kot organizatorja nastajajočega zvočnega kaosa, ki je mnoštvo idej usmerjal in ga vodil k načrtanemu cilju. Otroci so v glasbenem delu projekta sami odkrili zanimive zvočne kombinacije, ki smo jih skupaj uredili, aranžirali in oblikovali v zvočno spremljavo glasbene pravljice. Ključen moment procesa je bilo njihovo avtorstvo ustvarjene glasbe, saj so jo tako ponotranjili in do nje vzpostavili neposredni osebni odnos. /.../ Zame kot ustvarjalca na področju glasbe in gledališča ter pedagoga je bila ključna izkušnja vzdrževanja napetosti med »kaosom«, ki se ga v pedagoškem procesu izogibamo, a vzpostavi nujno potrebno svobodo za rojevanje novih idej, in nadzora, ki zna v spontanem »hrupu« prepoznati dobre zamisli in iz njih oblikovati homogeno celoto.

Povezava na video posnetek glasbene pravljice Deklica v Vilenici:

<https://www.youtube.com/watch?v=dMJ6vh33-oQ&feature=youtu.be>

Mateja Bežek Kosmač
Vrtec Sežana
matejabez@gmail.com

Celoletni projekt »Grad – Grajska zgodba« smo izvajali v skupini Balončki z otroki, starimi od 5 do 6 let.

Namen projekta je bil s pomočjo umetnosti raziskati bližnjo okolico, spoznati grad Štanjel, ustvariti zgodbo ter jo predstaviti javnosti. Sodelovali smo s starši, vaščani, različnimi umetniki, osnovno šolo v Štanjelu, turističnoinformacijskim centrom iz Štanjela in Kosovelovo knjižnico Komen. Skupaj smo raziskovali, opazovali, se pogovarjali, dogovarjali, pripovedovali in s pomočjo umetnosti ustvarili čudovito zgodbo.

Grad smo spoznavali skozi oči in objektiv fotografa Alana Kosmača, skozi risbe in slike likovne umetnice Vlaste Markočič, skozi pripovedovanje umetnice Dunje Peric ob kamišibaj gledališču, skozi ples, gib in glasbo plesne umetnice in pedagoginje Mojce Leben.

Cilji, ki smo jim sledili in jih uresničili, so bili: doživljanje umetnosti kot del družabnega in kulturnega življenja; razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem, razvijanje sposobnosti izražanja istih doživetij v različnih umetniških jezikih, plesnem, likovnem, glasbenem, knjižnem in vizualnem ter skupaj z umetnikom ustvariti grajsko zgodbo in jo predstaviti javnosti.

Grajska zgodba

Raziskovanje s pomočjo umetnosti se je izkazalo kot zelo pozitivno. V projekt vpleteni posamezniki so s svojim znanjem in izkušnjami otrokom predstavili grad in svojo dejavnost. Otroci so bili pri pridobivanju informacij, znanj in izkušenj sproščeni in motivirani. Ves čas so aktivno sodelovali. Vse usvojeno so vnašali, prenašali v igro, izdelke, pogovore, zgodbe, opisovanje ter pripovedovanje v vrtcu in doma. Pri opazovanju otrok smo bili pozorni na njihove odzive, upoštevali smo njihove ideje, pobude, prepoznavali in podpirali smo njihove potenciale, ki so z vsakim dnem prihajali na dan. Spodbujali smo jih k udejstvovanju, saj so imeli možnost, da so se izkazali na tistem področju, ki jim je bilo bližje.

Na zaključni predstavi na Gradu Štanjel pred velikim občinstvom smo bili vsi sproščeni, zadovoljni in ponosni nase, saj nam je skozi našo Grajsko zgodbo in razstavo uspelo prikazati, kaj vse smo se naučili in pridobili skozi celoten projekt.

Povezava na predstavo:

<https://www.youtube.com/watch?v=HBBT6HcRrX4>

ki so ga ustvarili, prikazali svoj pogled na razvoj železarske dejavnosti na Koroškem, ob tem so s pomočjo različnih didaktičnih oblik, ki jih je v pouk vnesel tudi umetnik, pokazali večje zanimanje za učno snov. Ob ustvarjanju so raziskovali kulturno in snovno dediščino kraja in ustvarjali zgodbo, ki je temeljila na preverjenih dejstvih, ter se ob tem igrali. V procesu nastajanja animiranega filma smo sodelovali s fotografom oz. filmskim animatorjem Tadejem Bernikom, z glasbenikoma Maticem Črešnikom in Juretom Praperjem (Jazz Ravne), s kustosinjo Koroškega pokrajinskega muzeja Lilijano Suhodolčan ob strokovni podpori dr. Petre Štirn Janota in Darje Štirn (Zavod PETIDA). Otrokom je bilo poleg šolskega okolja omogočeno tudi doživljanje in spoznavanje umetnosti v avtentičnih okoljih za umetnost.

Refleksija učitelja, vzgojitelja, umetnika, učenca, dijaka

Ko smo izbrali umetniški medij in se odločili za tematiko, je bilo treba po predlogi 5-stopenjskega načrtovanja (*Kroflič idr., 2020 in Štorn Janota 2014*) pripraviti načrt dela ter okvirni koncept umestitve posameznih segmentov ustvarjanja animiranega filma v vzgojno-izobraževalni proces. Delo je potekalo v tandemu – skupaj z umetniki in s koordinatorji s fakultete oz. z Zavoda PETIDA.

Tematiko, obliko in izrazna sredstva smo obravnavali vzporedno pri različnih predmetih – medpredmetne povezave. Poiskali smo učne teme, ki so sovpadale s specifičnimi izraznimi sredstvi filmske animacije, pri urah slovenščine, spoznavanja okolja, likovne in glasbene umetnosti ter dnevih dejavnosti (kulturni, tehniški dnevi).

Sledili smo navodilom umetnikov in usmerjali učence pri izvajanju aktivnosti.

Skozi proces izvedbe smo opazili, da so učenci pokazali večje zanimanje za snov, v razredih je vladalo zelo sproščeno vzdušje, učenci so samoiniciativno posegali po materialih in ustvarjali zgodbe o kraju na podlagi informacij, ki so jih imeli. Sami so dajali predloge o tem, kar jih je še zanimalo v povezavi z dediščino kraja. Tako so naša sodelovanja z umetniki in s kulturnimi ustanovami prerasla v kontinuirano sodelovanje, ki se je prepletalo glede na učno-vzgojne cilje. Ob preverjanju znanja smo ugotovili, da so učenci izkazovali veliko mero znanja, bilo pa je na višjem nivoju kot pri otrocih prejšnjih generacij, ki v projektu niso sodelovali. Učenci so vse informacije znali kompleksno povezati, znanja so uporabili v novih situacijah, ob nastajanju filma so informacije kritično presojali in vrednotili ter izkazali sposobnost sinteze, saj so

iz usvojenega sami ustvarili scenarij za film. Zastavljeni cilji so bili ob aktivnem sodelovanju vseh učencev, umetnikov in strokovnih delavcev realizirani. Upoštevali smo ideje posameznikov in skupine, izstopala sta medsebojno sodelovanje in sproščenost.

Mladi ustvarjalci so po ogledu filma »kipeli« od ponosa, prav tako so nad izvedbo bili navdušeni njihovi starši:

»Hvala, da ste otrokom omogočili sodelovanje pri tako enkratnem projektu, o katerem moj sin govori z velikim zanosom, ponosom in iskricami v očeh. Vedno najde kaj, kar je še dodatno vredno povedati. Sin se je vsak šolski dan z veseljem vračal v šolo.«

»Gre za izkušnje, ki jih otrok v šolski učilnici ne more pridobiti. Prav tako se s tem vzpodbuja timsko delo, odgovornost do ekipe, sledenje navodilom, pripadnost ipd. Kot je bilo razvidno na predstavitvi, so učenci sprejeli projekt kot nekaj pozitivnega, kar pa je navsezadnje najboljša osnova za učenje ...«

Dodana vrednost

Največja vrednost sodelovanja v projektu je bila za udeležence raziskovanje kulturne dediščine domačega kraja ob neposrednem delu z različnimi umetniki. Drugačni raziskovalni pristopi so dali učencem zagon za učenje in brskanje za informacijami. Znanje, ki so ga na ta način usvojili, ima trajno in neprecenljivo vrednost. V družbenem angažmaju so uspešno predstavili vsebino filma ožji in širši javnosti, s tem pa sta se okrepili njihova samopodoba in samozavest. Animirani film Guštarija je zagotovo motivacijsko učno gradivo bodočim generacijam prve triade pri odkrivanju preteklosti domačega kraja in bogat prispevek h kulturni dediščini Raven na Koroškem, saj je postal del stalne zbirke v Štuharji ali krčilni kovačnici nekdanje Železarne Ravne.

Povezava na film:

<https://www.youtube.com/watch?v=Bxpc0sEuPrQ>

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Štirn Janota, P., Štirn D. in Markota, J.. (2014). Vzgoja preko umetniške izkušnje – kreativnica. V: K. Majerhold (ur.). Zbornik za spodbujanje demokratičnega dialoga med ponudniki kulturnih dobrin ter obiskovalci. Ljubljana: Društvo Škuc, str. 256-271.

Kroflič R., Štirn Janota P in Štirn D. (2020) Shema zapisa dobre prakse: <https://petida.si/predavanja-in-teoreticni-okvir/>

Ludvik Rogan
Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer
ludvik.rogan@gfml.si

V programu Umetniška gimnazija, smer gledališče in film, se dijaki srečajo s fotografijo v prvem letniku na gledališko-filmskih delavnicah. Delavnice izvajamo profesorji, zaposleni na šoli, in zunanji sodelavci, s projektom SKUM pa smo v šolskem letu 2018/19 delavnice obogatili z umetnikom, profesionalcem, ki se vsakodnevno ukvarja z fotozgodbami, fotografom Luko Dakskoblerjem. V šolskem letu 2019/20 smo sodelovanje nadaljevali in nadgradili kot medpredmetno povezovanje delavnic z geografijo in zgodovino.

Pri ustvarjanju smo zasledovali osnovne vsebinske cilje:

- spoznati in praktično usvojiti osnovna izrazna fotografska sredstva,
- seznanitev in uporaba fotografske tehnike in tehnologije,
- pripraviti foto zgodbo na izbrano temo.

V drugem šolskem letu smo jih nadgradili z medpredmetnim povezovanjem in dodali cilje: dijaki opazujejo okolje, v katerem živijo, in ga predstavijo v obliki fotozgodbe (geografija), dijaki raziskujejo preteklost svojega kraja, družine in spoznanja predstavijo v obliki fotozgodbe (zgodovina).

Zgodbe pripovedovali s fotografijo

Skupaj je nastalo več kot 40 fotozgodb, dve, ki sta najbolj zaznamovali posamezno generacijo, sta predstavljeni tudi v nadaljevanju (slika 1).

Izkušnje pridobljene v projektu pa so odlična podlaga za nove zgodbe, ki so nastale kot medpredmetno povezovanje tudi v naslednjih šolskih letih.

V šolskem letu 2018/19 so dijaki ustvarili fotozgodbe s krovnim naslovom Spomini. Nastale fotografije si lahko ogledate v šolskem multimedijem centru: <https://gfm-media.si/?option=gallery&gid=19>.

Zgodbe mojega kraja pa so dijaki raziskovali v šolskem letu 2019/20.

Spletna stran je dostopna na naslovu:
<https://gfm-media.si/?option=gallery&gid=21>

Dodana vrednost in refleksije

Čeprav kot učitelj dodobra poznam vsebine in tematike, ki jo je predstavil umetnik, je njegov doprinos k ustvarjenim fotozgodbam resnično velik in pedagoški delavci si lahko le želimo še več takih in podobnih sodelovanj, ki bi morala postati stalnica pedagoškega procesa, in ne le rezultat časovno (in finančno) omejenih projektov. Dodajamo nekaj refleksij, ki kažejo na uspešnost izvedene teme.

Refleksija umetnika

»V času, ko vrednost dokumentarne fotografije resničnega življenja, odnosov, čustev, sveta, ki nas obdaja, žal pada in se vse umika izumetničenosti, je delo s tako nadarjenimi dijaki pravi užitek. Dokumentarna fotografija je vedno imela moč spreminjanja sveta, zato je toliko pomembnejše, da jo negujemo. Dijaki in delo, ki so ga opravili, nam lahko dajejo veliko upanja. Super je videti že tekom delavnice, kako sproti prinašajo res vrhunske fotografije, kako upoštevajo nasvete in razumejo način izdelave fotozgodbe oz. pripovedovanja s fotografijo. Bili so milorečeno izjemni, zgodbe pa so na nivoju, ki si ga ljudje, ki jim o njih pripovedujem, ne znajo niti predstavljati. Konec koncev še sam včasih težko verjamem, a to je dejstvo: večina zgodb je na izjemno visokem nivoju ne le v smislu srednješolskega znanja, temveč na splošno! Kar nekaj jih je celo na nivoju profesionalnih, vrhunskih fotografov, vrednih vsakršne objave in razstave, še bolj pa promocije.«

Refleksija učiteljev

»Navidez majhna, nepomembna vsebina je v obliki predstavitve, pisne podpore in fotografij dobila osmiselitev, ki odraža razumevanje geografskih ali zgodovinskih procesov. Dijaki svojega pogleda niso predstavili samo v obliki razstave, ampak tudi suvereno na javnih predstavitvah.«

»Ustvarjanje fotozgodb v sodelovanju z umetnikom se je ponovno izkazalo za izjemno učinkovit in zanimiv način usvajanja fotografskih znanj in veščin. Medpredmetno sodelovanje z geografijo in zgodovino je to ustvarjanje še nadgradilo. Kljub osebni poznavanju vsebine in tematike, ki jo je predstavil umetnik, je njegov doprinos k ustvarjenim fotozgodbam resnično velik in pedagoški delavci si lahko le želimo še več takih in podobnih sodelovanj, ki bi morala postati stalnica pedagoškega procesa, in ne le rezultat časovno (in finančno) omejenih projektov.«

Refleksija dijakov

»Ustvarjanje fotozgodb bi uvrstila med eno izmed najboljših šolskih nalog in obenem izkušenj v šolskem letu 2019/2020. Spoznala sem veliko novih stvari in se v nekaterih tudi sama preizkusila.«

»Bilo mi je všeč predvsem to, da je bilo delo zelo dobro organizirano ter da sta nam bila prof. ter fotograf vedno na voljo.«

»Z veseljem bi ustvarila še kakšno fotozgodbo.«

»To ni le šolska naloga, to je bila naloga za življenje.«

V nadaljevanju objavljamo dve fotozgodbi, iz vsake teme eno.

Iz serije SPOMINI

„Ne mi po njem, on po nas naj se ravna!“

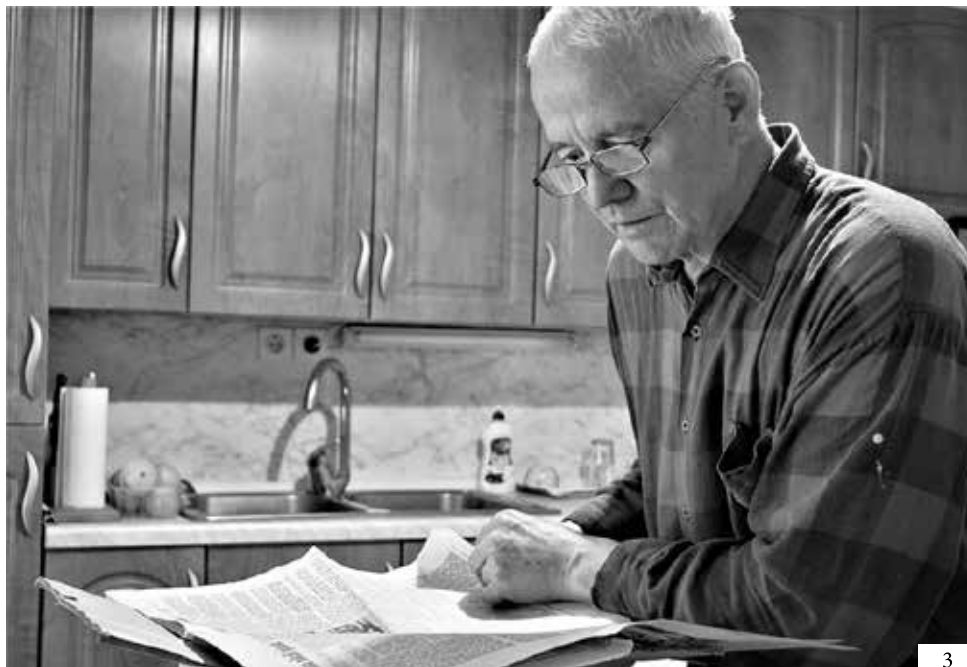
Jure Šimonka, 1. u 2018/19

Razkrižje je majhna, tiha vasica v neposredni bližini hrvaške meje. Skozi zgodovino je ta vasica spadala pod avstro-ogrsko, jugoslovansko in na koncu slovensko oblast. Na njenem območju se mešajo Slovenci in Hrvati, ki so vedno živeli v sožitju in miru. Skozi ves ta čas je bila župnija podružnica Štrigovske župnije. To ni bil problem do leta 1965, do drugega Vatikanskega koncila. Ker so pred njim bila vsa cerkvena besedila in celoten mašni obred v latinskem jeziku, ni bilo pomembno, kam si šel v cerkev, saj si povsod razumel malo ali pa nič. V drugem vatikanskem koncilu je papež Janez Pavel XI. uvedel bogoslužje v domačem jeziku. Občina, ki je skozi zgodovino delovala kot enota, se je nenadoma razklala na pol. Slovenski verniki so v cerkvi seveda zahtevali slovenski jezik, saj so živeli na slovenskem območju, slovenščina je bila uradni jezik in večina prebivalstva je bila slovenskega. Počutili so se ogrožene, kot bi jim nekdo vsiljeval lažno identiteto. A doživeli so nasprotovanje. Tedanji duhovnik Stjepan Slaviček, ki je bil Hrvat, je trenje z različnimi govoricami le še povečal in sprl ljudstvo med sabo. Ta boj za jezik se je vlekel od leta 1965 do leta 1993.

»Ne mi po njem, on po nas naj se ravna.« Oseba, ki je začela vse spore, je bil tedanji duhovnik. Ko ni bilo več druge rešitve, so se ljudje s transparenti postavili pred cerkev in od župnika zahtevali svoje pravice (slika 2).

Človek, ki je preživel vsa ta trenja, bil eden glavnih akterjev in je strasten domoljub – moj dedek. Ob prebiranju starih časopisnih izrekov, ki jih je pridno zbiral, mi z bolečino, a neizmernim ponosom, razlaga o njihovih bojih in prizadevanjih (slika 3).

Dedkova hiša. Hiša, v kateri so se kovali načrti, sestankovali vsi akterji, izdelovali transparenti, kjer so bili na obisku številni državniki. Hiša, ki je bila za ta boj izjemnega pomena (slika 4).

Ko je ljudem končno bilo dovolj, so se zbrali pred cerkvijo v znak protesta, zabili vrata cerkve in župniku preprečili vhod. S tem dejanjem so trenja na Razkrižju dosegla najvišjo točko (slika 5).

5

Vzrok bojev in prizadevanj za slovenski jezik, ni bil nikoli sovražnost do hrvaške države. Slovenci in Hrvati so na tem območju zmeraj živeli v sožitju, v medsebojnem spoštovanju. S tem, ko se je Slovincem nasilno vsiljeval hrvaški jezik, se je slovensko prebivalstvo počutilo ogroženo. Hotelo se je zavarovati. To ni bil nikoli boj proti Hrvaški, bil je boj za lastno gotovost (slika 6).

6

Od teh bojev je minilo 26 let. Če se sprehodimo po vasi in povprašamo ljudi o tem, bo le redko kdo o tem znal kaj povedati. Ne želimo, da bi se ta boj potenciral, saj bi le dvigoval prah o tem, kdo je bil v tem boju dober in kdo slab. Vnesel bi nemir. Razočaranje je le to, da tega resničnega dogajanja, ni nihče zapisal, nihče shranil. Dejstvo, da mladi o tem ne vedo nič, ni žalostno. Žalostno je, da jim resnice, resničnega dogajanja ni nihče predstavil, o tem nikoli nič povedal. Zakaj? Zaradi slabe vesti? (slika 7).

Boji so se že zdavnaj končali, pravici je zadoščeno. Toda med »hrvaškimi« in slovenskimi Slovenci še vedno ostaja neka nevidna ograja, ki noče in noče izginiti (slika 8).

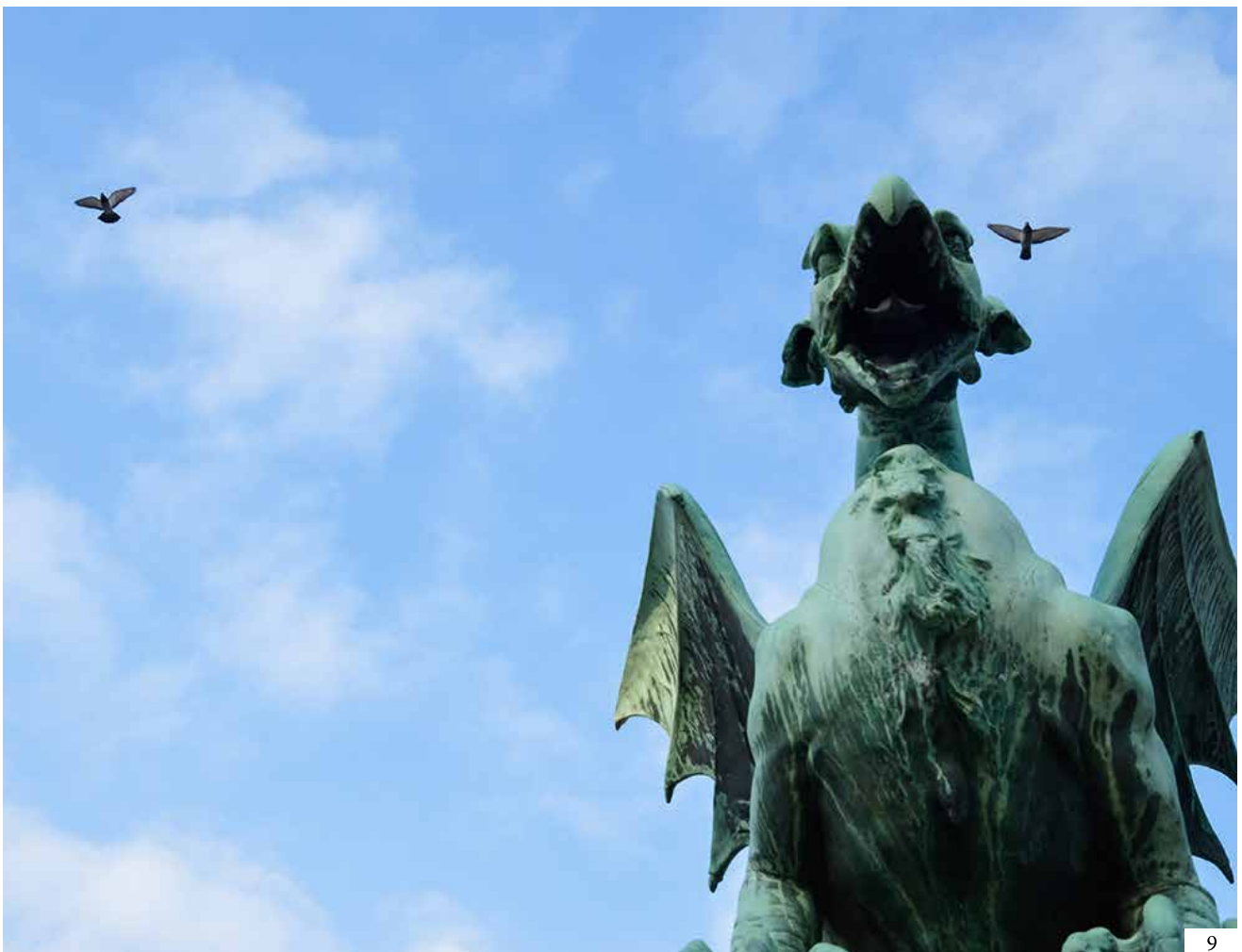
Iz serije Zgodbe mojega kraja S ptičje perspektive

Zigi Omerzel, 1. u, 2019/20

Povsod so – na strehah, v množici, za smetmi. Večina ljudi jih niti ne opazi ali pa jih le ošvrkne ter gre naprej, toda kljub temu so postali nepogrešljiv del, brez katerega si Ljubljane skorajda ne predstavljamo – to so golobi.

Glede teh ptičev se že od nekdaj krešejo mnenja – nekaterim so nepotrebna golazen, ki onečedi perilo, sušeče se na balkonu, drugim pa družba ter prijatelji med malico. Zanimal me je pogled na svet iz njihove perspektive, mesto, kakor ga doživljajo oni. Bodisi ko se grejejo na strehah, se zbirajo na svojih, posebnih krajih, stopicajo med nogami turistov ali pa si ležerno ogledujejo svet z vrha Prešernove glave, zmerom so me presenečali s svojimi posebnimi navadami, o katerih se mi sploh ni sanjalo (ter občasno tudi z glupostjo ter prostodušno zaupljivostjo). Ne glede na vse pa golobi ostajajo, na dnu in na vrhu – smešni, raznoliki ter fotogenični.

Golobi so neviden, a domala neločljiv del Ljubljane (slika 9).

V mestu z železno roko vladajo mafijaške tolpe, ki ne dopustijo upiranja (slika 10).

Tudi na strehah so tako neopaženi kot ob tleh; so ravno tam, kamor gleda le malo ljudi in tam živijo v povsem svojem svetu (slika 11).

Prav tako radi posedajo ob in na tem drevesu, saj jih tam vsako soboto pride hraniti stara gospa. Takrat nastane cel kaos plahutanja in prerivanja in frčečega perja. A tu ni sobota in ni hrane, je le dež in suho zavetišče in en sam revčkast golob (slika 12).

12

Hrani jih mnogo ljudi, čeprav je to prepovedano s kaznijo, kakor je povedala ta branjevka. To počne, ker bi rada vsaj malo poskrbela za njih, če jih že toliko ljudi podi in psuje (slika 13).

13

Vsake toliko časa nebo zajamejo jate (slika 14).

14

Literatura

Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Omerzel, Z., 2020. Fotozgodba S Ptičje perspektive. Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

Šimonka, J., 2019. Fotozgodba "Ne mi po njem, on po nas naj se ravna!" Dokumentacijsko gradivo projekta SKUM.

